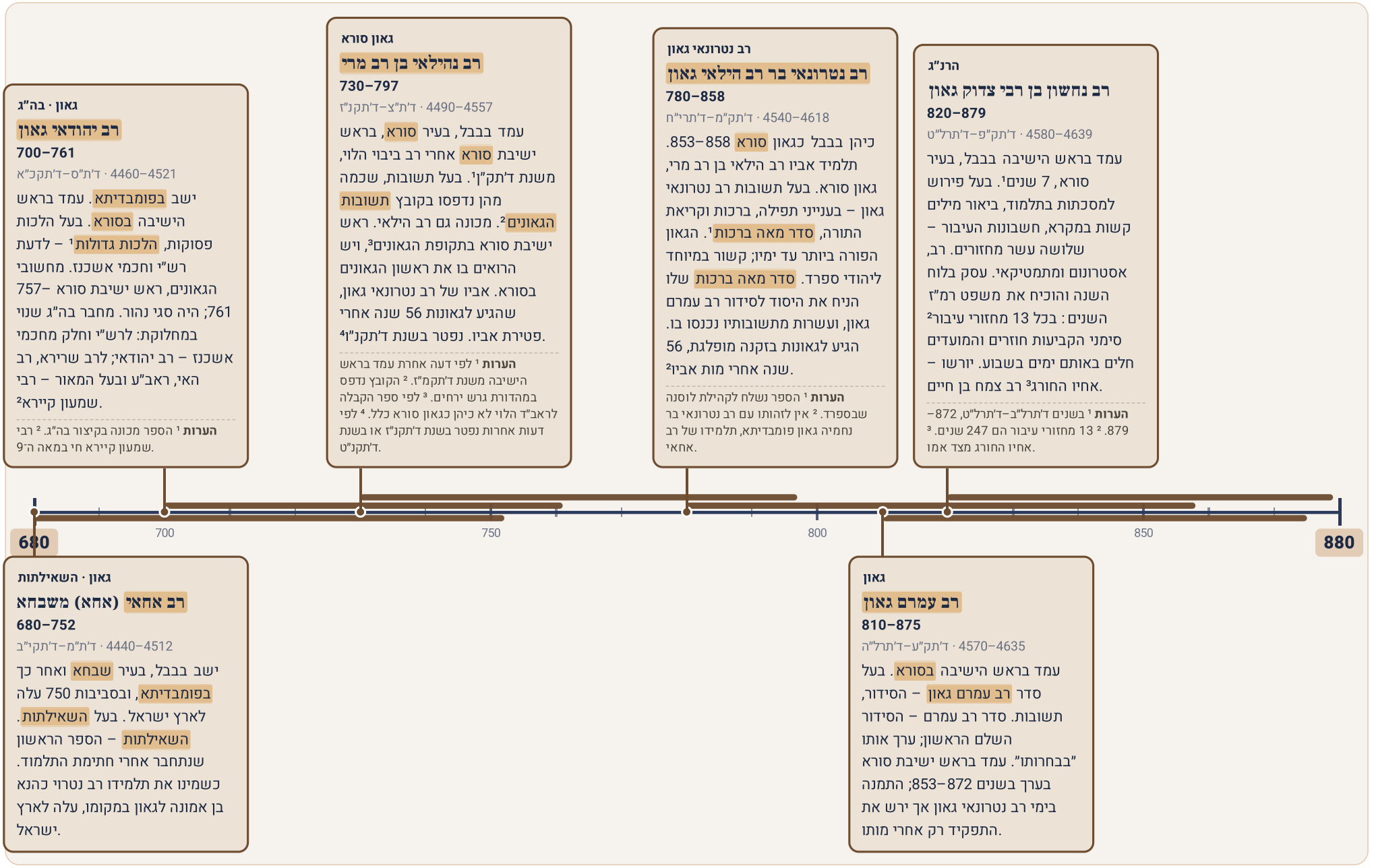
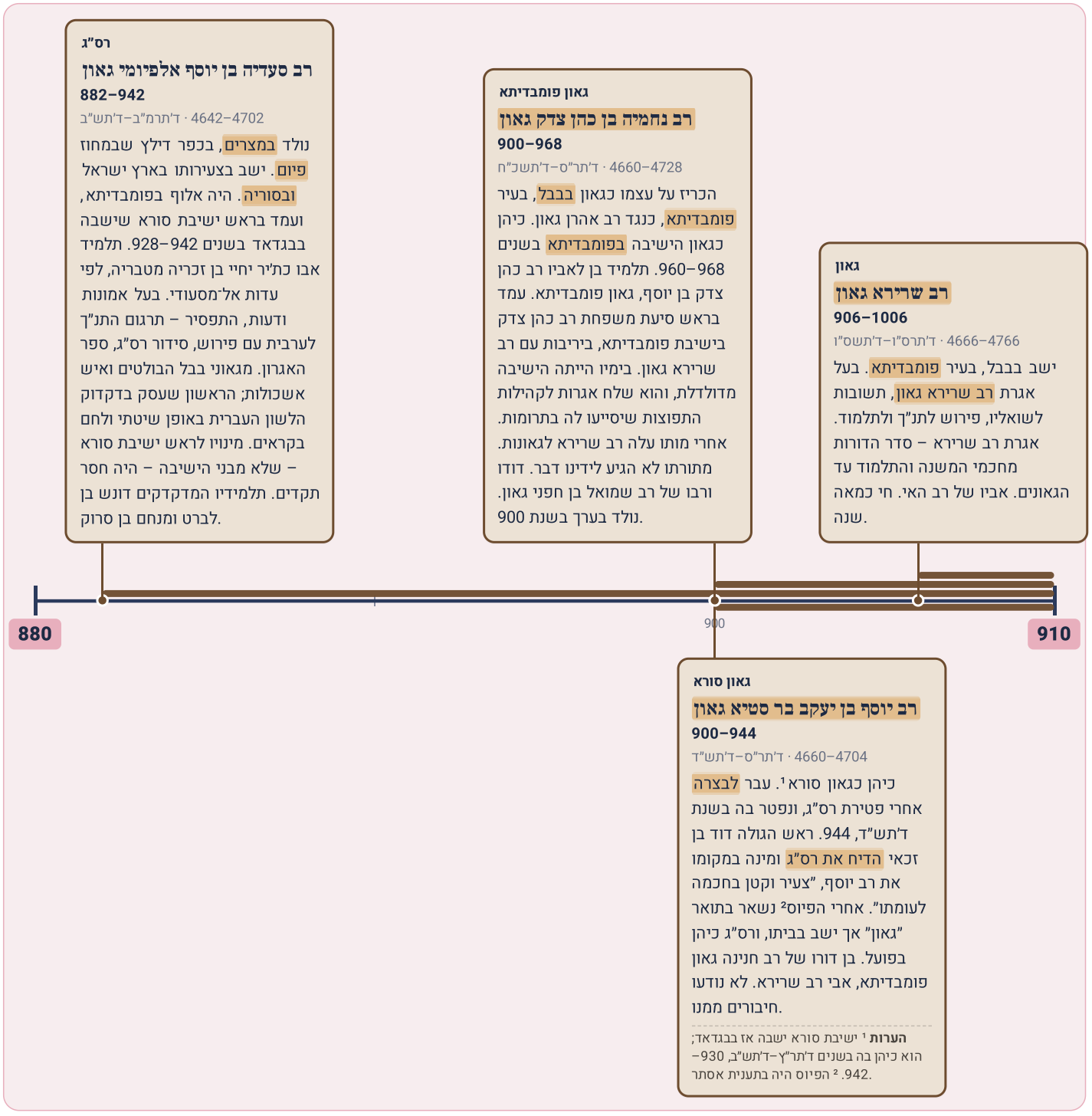
תקופת הגאונים 680 – 880

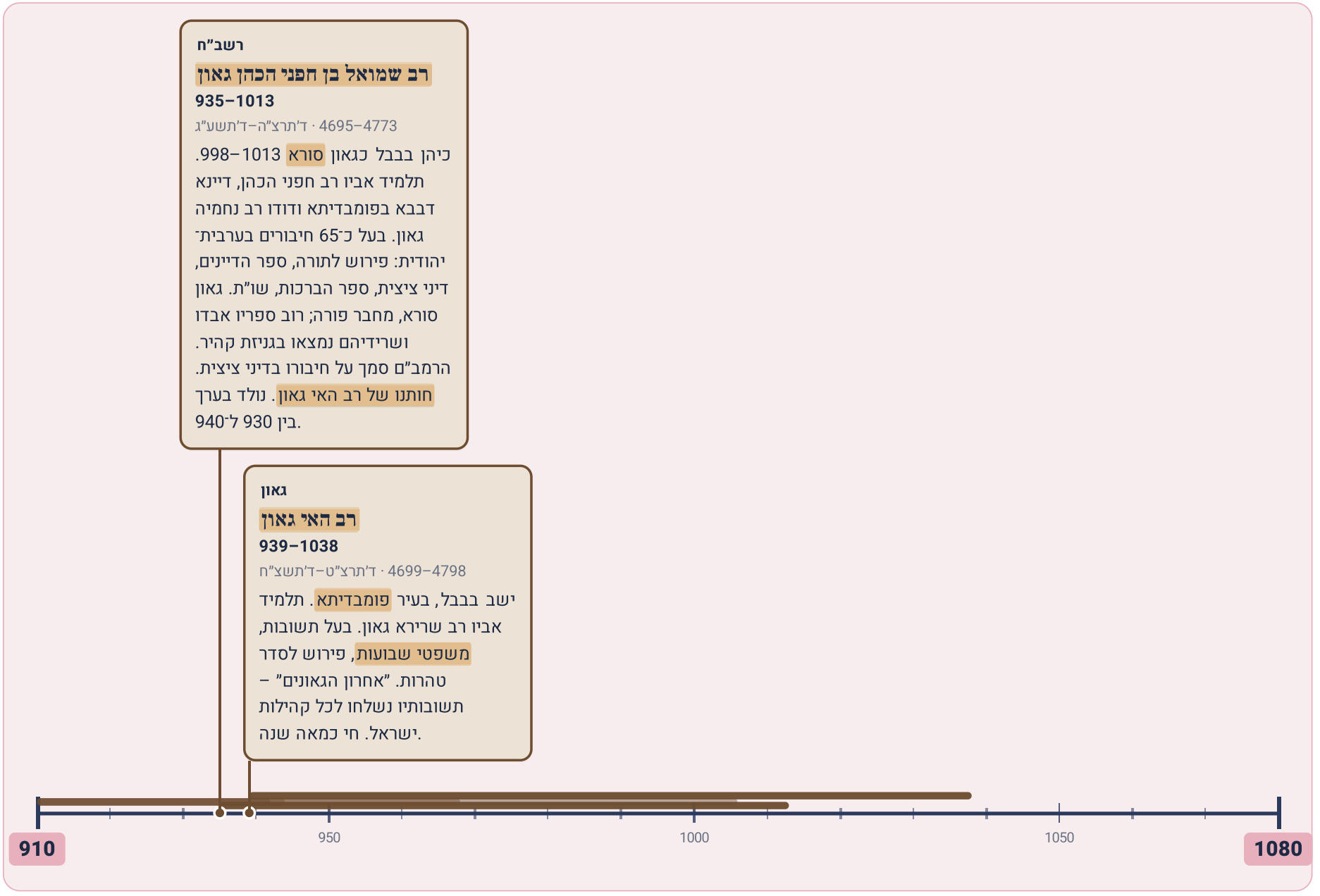

מקום / אזור: בבל

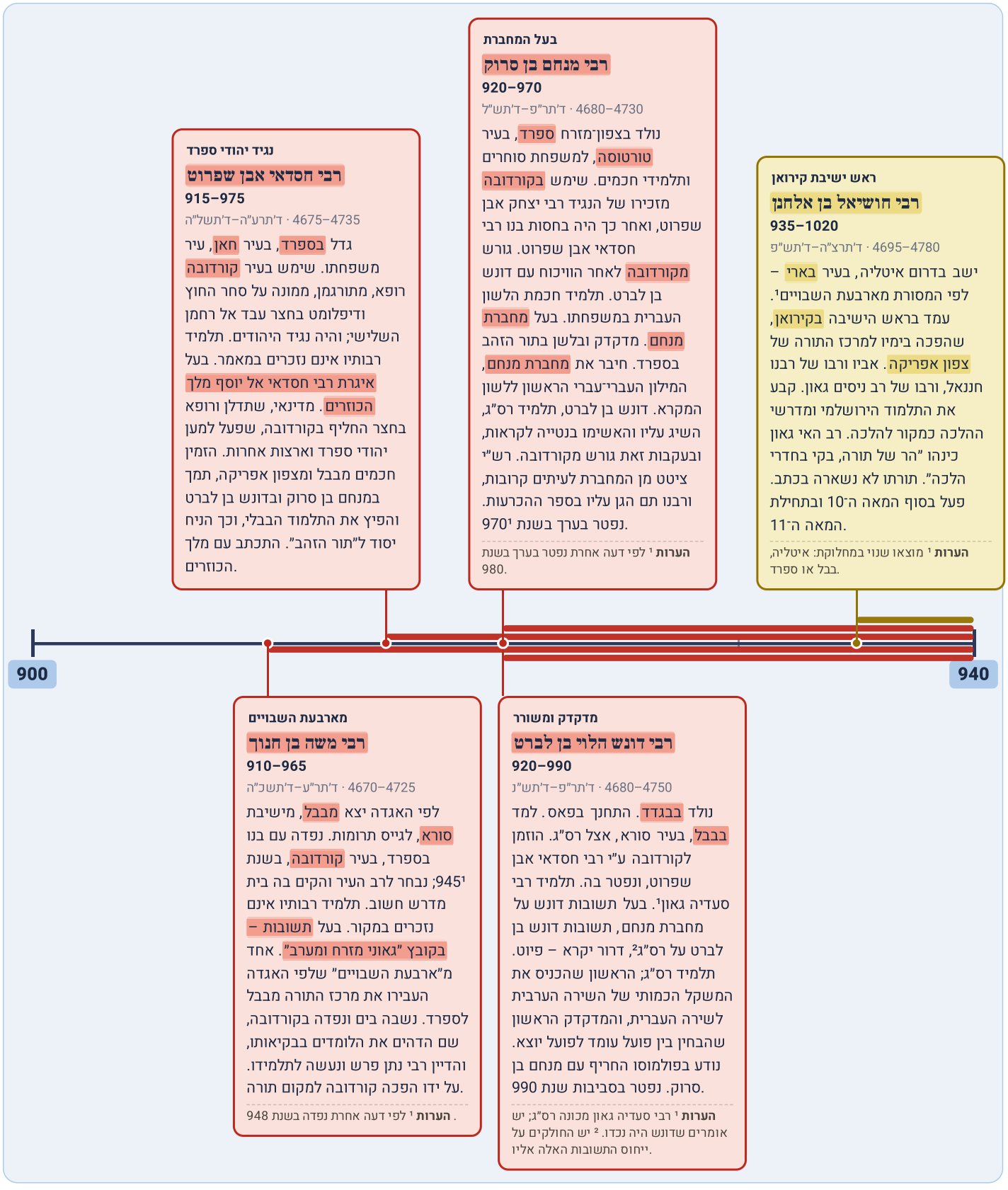
מקום / אזור: בבל

תקופת הגאונים 880 – 1080 (המשך: 910 – 1080)

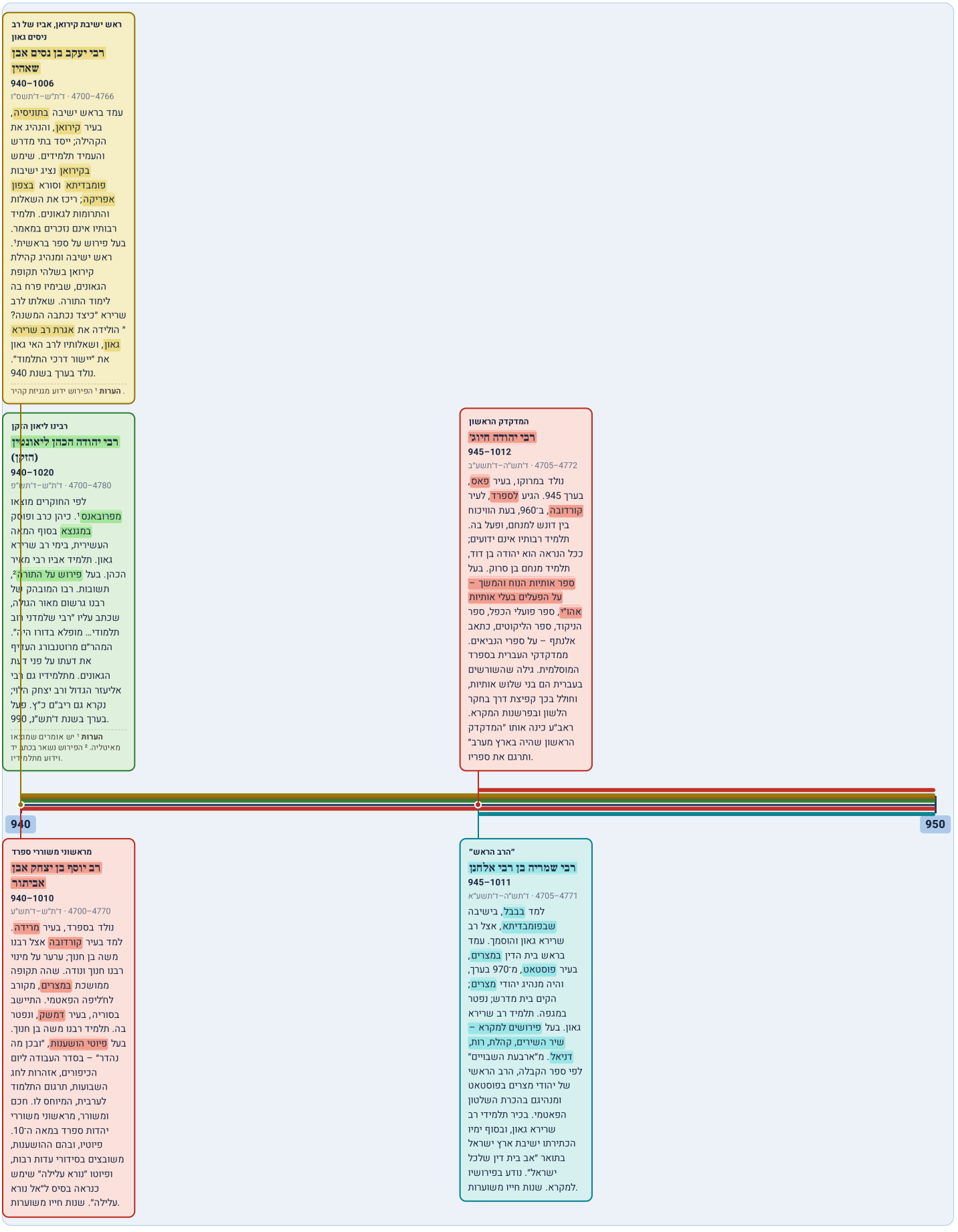

מקום / אזור: בבל

תקופת הראשונים 900 – 1200 (המשך: 900 – 940)

מקום / אזור: ספרד · צפון אפריקה

ראש ישיבת קירואן, אביו של רב ניסים גאון

רבי יעקב בן נסים אבן שאהין

940–1006

4700–4766 · ד'ת"ש–ד'תשס"ו

עמד בראש ישיבה בתוניסיה, בעיר קירואן, והנהיג את הקהילה; ייסד בתי מדרש והעמיד תלמידים. שימש בקירואן נציג ישיבות פומבדיתא וסורא בצפון אפריקה; ריכז את השאלות והתרומות לגאונים. תלמיד רבותיו אינם נזכרים במאמר. בעל פירוש על ספר בראשית[1]. ראש ישיבה ומנהיג קהילת קירואן בשלהי תקופת הגאונים, שבימיו פרח בה לימוד התורה. שאלתו לרב שרירא "כיצד נכתבה המשנה? " הולידה את אגרת רב שרירא גאון, ושאלותיו לרב האי גאון את "יישור דרכי התלמוד". נולד בערך בשנת 940.

הערות [1] הפירוש ידוע מגניזת קהיר.

רבינו ליאון הזקן

רבי יהודה הכהן ליאונטין (הזקן)

940–1020

4700–4780 · ד'ת"ש–ד'תש"פ

לפי החוקרים מוצאו מפרובאנס[1]. כיהן כרב ופוסק במגנצא בסוף המאה העשירית, בימי רב שרירא גאון. תלמיד אביו רבי מאיר הכהן. בעל פירוש על התורה[2], תשובות. רבו המובהק של רבנו גרשום מאור הגולה, שכתב עליו "רבי שלמדני רוב תלמודי... מופלא בדורו היה". המהר"ם מרוטנבורג העזיק את דעתו על פני דעת הגאונים. מתלמידיו גם רבי אליעזר הגדול ורב יצחק הלוי; נקרא גם ריב"ם כ"ץ. פעל בערך בשנת ד'תש"נ, 990.

הערות [1] יש אומרים שמוצאו מאיטליה. [2] הפירוש נשאר בכתב יד וידוע מתלמידיו.

המדקדק הראשון

רבי יהודה חיוג'

945–1012

4705–4772 · ד'תש"ה–ד'תשע"ב

נולד במרוקו, בעיר פאס, בערך 945. הגיע לספרד, לעיר קורדובה, ב־960, בעת הוויכוח בין דונש למנחם, ופעל בה. תלמיד רבותיו אינם ידועים; ככל הנראה הוא יהודה בן דוד, תלמיד מנחם בן סרוק. בעל ספר אותיות הנוח והמשך – על הפעלים בעלי אותיות אהו"י, ספר פועלי הכפל, ספר הניקוד, ספר הליקוטים, כתאב אלנתף – על ספרי הנביאים. ממדקדקי העברית בספרד המוסלמית. גילה שהשורשים בעברית הם בני שלוש אותיות, וחולל בכך קפיצת דרך בחקר הלשון ובפרשנות המקרא. ראב"ע כינה אותו "המדקדק הראשון שהיה בארץ מערב" ותרגם את ספריו.

מראשוני משוררי ספרד

רב יוסף בן יצחק אבן אביתור

940–1010

4700–4770 · ד'ת"ש–ד'תש"ע

נולד בספרד, בעיר מרידה. למד בעיר קורדובה אצל רבנו משה בן חנוך; ערער על מינוי רבנו חנוך ונודה. שהה תקופה ממושכת במצרים, מקורב לח'ליפה הפאטמי. התיישב בסוריה, בעיר דמשק, ונפטר בה. תלמיד רבנו משה בן חנוך. בעל פיוטי השבעות, "ובכן מה נהדר" – בסדר העבודה ליום הכיפורים, אזהרות לחג השבועות, תרגום התלמוד לערבית, המיוחס לו. חכם ומשורר, מראשוני משוררי יהדות ספרד במאה ה־10. פיוטיו, ובהם ההושענות, משובצים בסידורי עדות רבות, ופיוטו "נורא ללילה" שימש כנראה בסיס ל"אל נורא עלילה". שנות חייו משוערות.

"הרב הראש"

רבי שמריה בן רבי אלחנן

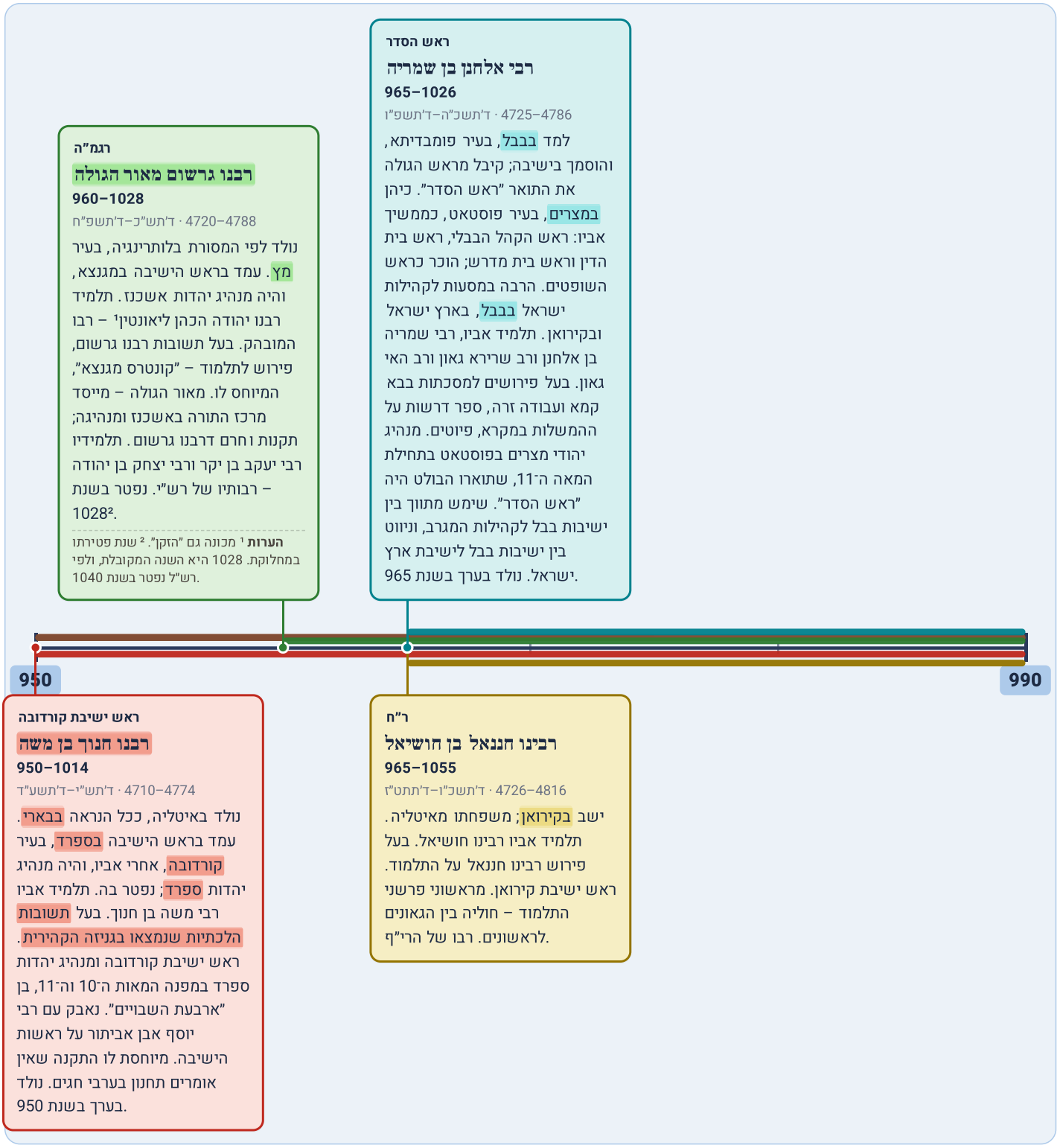
945–1011

4705–4771 · ד'תש"ה–ד'תשע"א

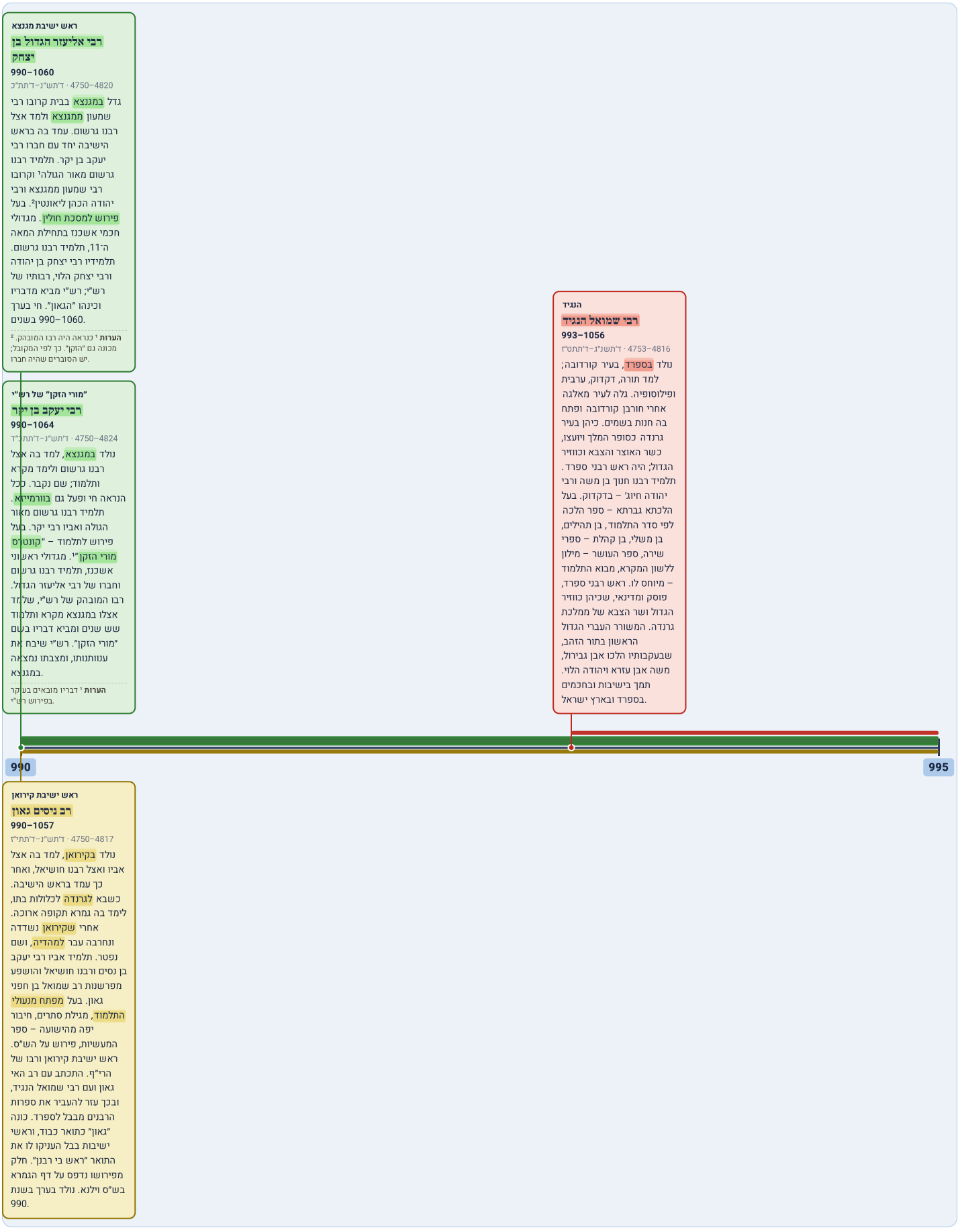
למד בבבל, בישיבה שבפומבדיתא, אצל רב שרירא גאון והוסמך. עמד בראש בית הדין במצרים, בעיר פוסטאט, מ־970 בערך, והיה מנהיג יהודי מצרים; הקים בית מדרש; נפטר במגפה. תלמיד רב שרירא גאון. בעל פירושים למקרא – שיר השירים, קהלת, רות, דניאל. מ"ארבעת השבויים" לפי ספר הקבלה, הרב הראשי של יהודי מצרים בפוסטאט ומנהיגם בהכרת השלטון הפאטמי. בכיר תלמידי רב שרירא גאון, ובסוף ימיו הכתירתו ישיבת ארץ ישראל בתואר "אב בית דין שלכל ישראל". נודע בפירושיו למקרא. שנות חייו משוערות.

מקום / אזור: ספרד · אשכנז · צפון אפריקה · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים

תקופת הראשונים 900 – 1200 (המשך: 950 – 990)

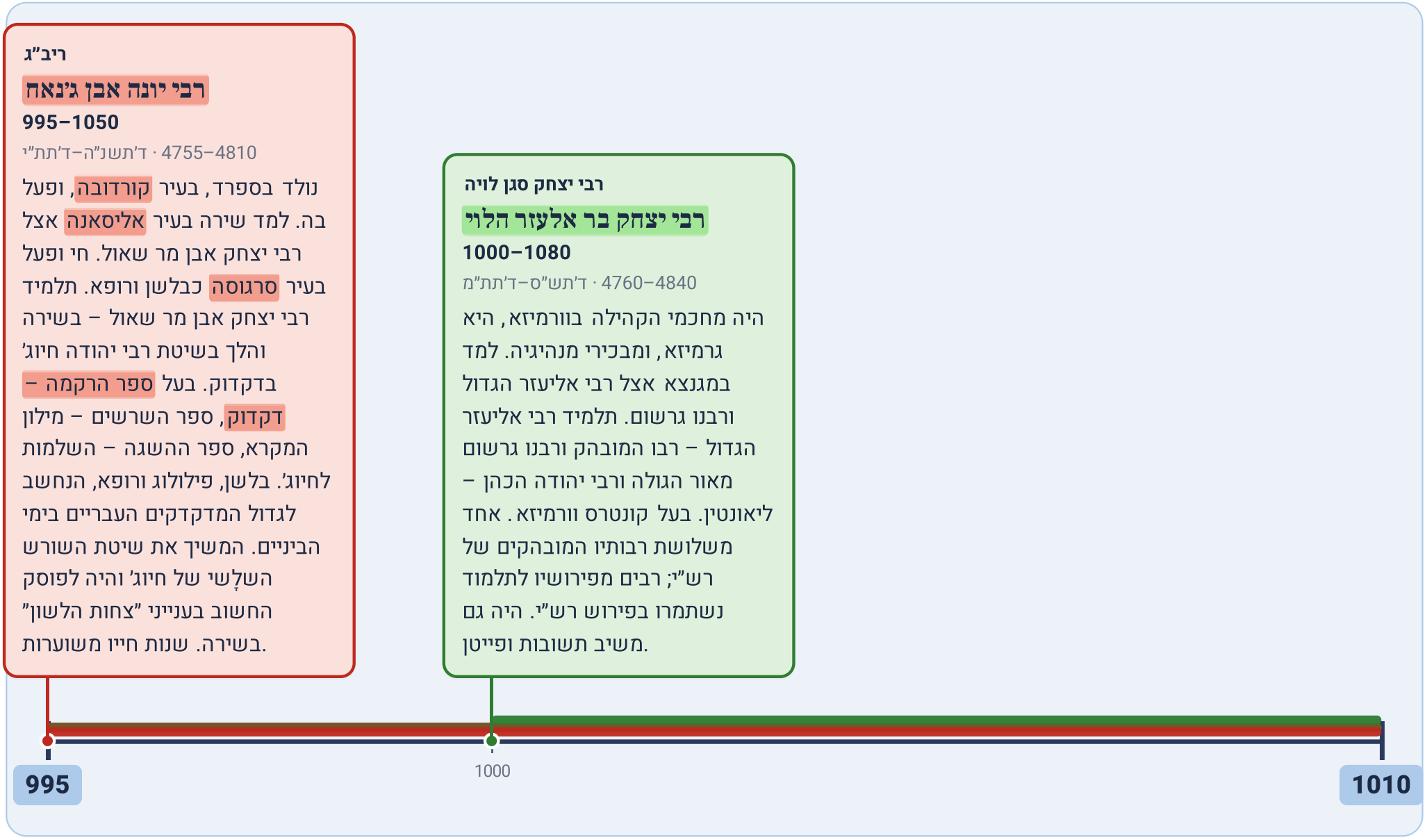

מקום / אזור: ספרד · אשכנז · צפון אפריקה · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים

ראש ישיבת מגנצא
רבי אליעזר הגדול בן יצחק
990–1060
4750–4820 · ד'תש"נ–ד'תת"כ
גדל במגנצא בבית קרובו רבי שמעון ממגנצא ולמד אצל רבנו גרשום. עמד בה בראש הישיבה יחד עם חברו רבי יעקב בן יקר. תלמיד רבנו גרשום מאור הגולה[1] וקרובו רבי שמעון ממגנצא ורבי יהודה הכהן ליאונטין[2]. בעל פירוש למסכת חולין. מגדולי חכמי אשכנז בתחילת המאה ה־11, תלמיד רבנו גרשום. תלמידיו רבי יצחק בן יהודה ורבי יצחק הלוי, רבותיו של רש"י; רש"י מביא מדבריו וכינהו "הגאון". חי בערך 990–1060 בשנים.
הערות [1] כנראה היה רבו המובהק. [2] מכונה גם "הזקן". כך לפי המקובל; יש הסוברים שהיה חברו.
"מורי הזקן" של רש"י
רבי יעקב בן יקר
990–1064
4750–4824 · ד'תש"נ–ד'תת"ך
נולד במגנצא, למד בה אצל רבנו גרשום ולימד מקרא ותלמוד; שם נקבר. ככל הנראה חי ופעל גם בוורמייזא. תלמיד רבנו גרשום מאור הגולה ואביו רבי יקר. בעל פירוש לתלמוד – "קונטרס מורי הזקן"[1]. מגדולי ראשוני אשכנז, תלמיד רבנו גרשום וחברו של רבי אליעזר הגדול. רבו המובהק של רש"י, שלמד אצלו במגנצא מקרא ותלמוד שש שנים ומביא דבריו בשם "מורי הזקן". רש"י שיבח את ענוותנותו, ומצבתו נמצאה במגנצא.
הערות [1] דבריו מובאים בעיקר בפירוש רש"י.
הנגיד
רבי שמואל הנגיד
993–1056
4753–4816 · ד'תשנ"ג–ד'תתט"ז
נולד בספרד, בעיר קורדובה; למד תורה, דקדוק, ערבית ופילוסופיה. גלה לעיר מאלגה אחרי חורבן קורדובה ופתח בה חנות בשמים. כיהן בעיר גרנדה כסופר המלך ויועצו, כשר האוצר והצבא וכווזיר הגדול; היה ראש רבני ספרד. תלמיד רבנו חנוך בן משה ורבי יהודה חיוג' – בדקדוק. בעל הלכתא גברתא – ספר הלכה לפי סדר התלמוד, בן תהילים, בן משלי, בן קהלת – ספרי שירה, ספר העושר – מילון ללשון המקרא, מבוא התלמוד – מיוחס לו. ראש רבני ספרד, פוסק ומדינאי, שכיהן כווזיר הגדול ושר הצבא של ממלכת גרנדה. המשורר העברי הגדול הראשון בתור הזהב, שבעקבותיו הלכו אבן גבירול, משה אבן עזרא ויהודה הלוי. תמך בישיבות ובחכמים בספרד ובארץ ישראל.
990
995
ראש ישיבת קירואן
רב ניסים גאון
990–1057
4750–4817 · ד'תש"נ–ד'תתי"ז
נולד בקירואן, למד בה אצל אביו ואצל רבנו חושיאל, ואחר כך עמד בראש הישיבה. כשבא לגרנדה לכלולות בתו, לימד בה גמרא תקופה ארוכה. אחרי שקירואן נשדדה ונחרבה עבר למהדיה, ושם נפטר. תלמיד אביו רבי יעקב בן נסים ורבנו חושיאל והושפע מפרשנות רב שמואל בן חפני גאון. בעל מפתח מנעולי התלמוד, מגילת סתרים, חיבור יפה מהישועה – ספר המעשיות, פירוש על הש"ס. ראש ישיבת קירואן ורבו של הרי"ף. התכתב עם רב האי גאון ועם רבי שמואל הנגיד, ובכך עזר להעביר את ספרות הרבנים מבבל לספרד. כונה "גאון" כתואר כבוד, וראשי ישיבות בבל העניקו לו את התואר "ראש בי רבנן". חלק מפירושו נדפס על דף הגמרא בש"ס וילנא. נולד בערך בשנת 990.
מקום / אזור:
ספרד
אשכנז
צפון אפריקה
ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים

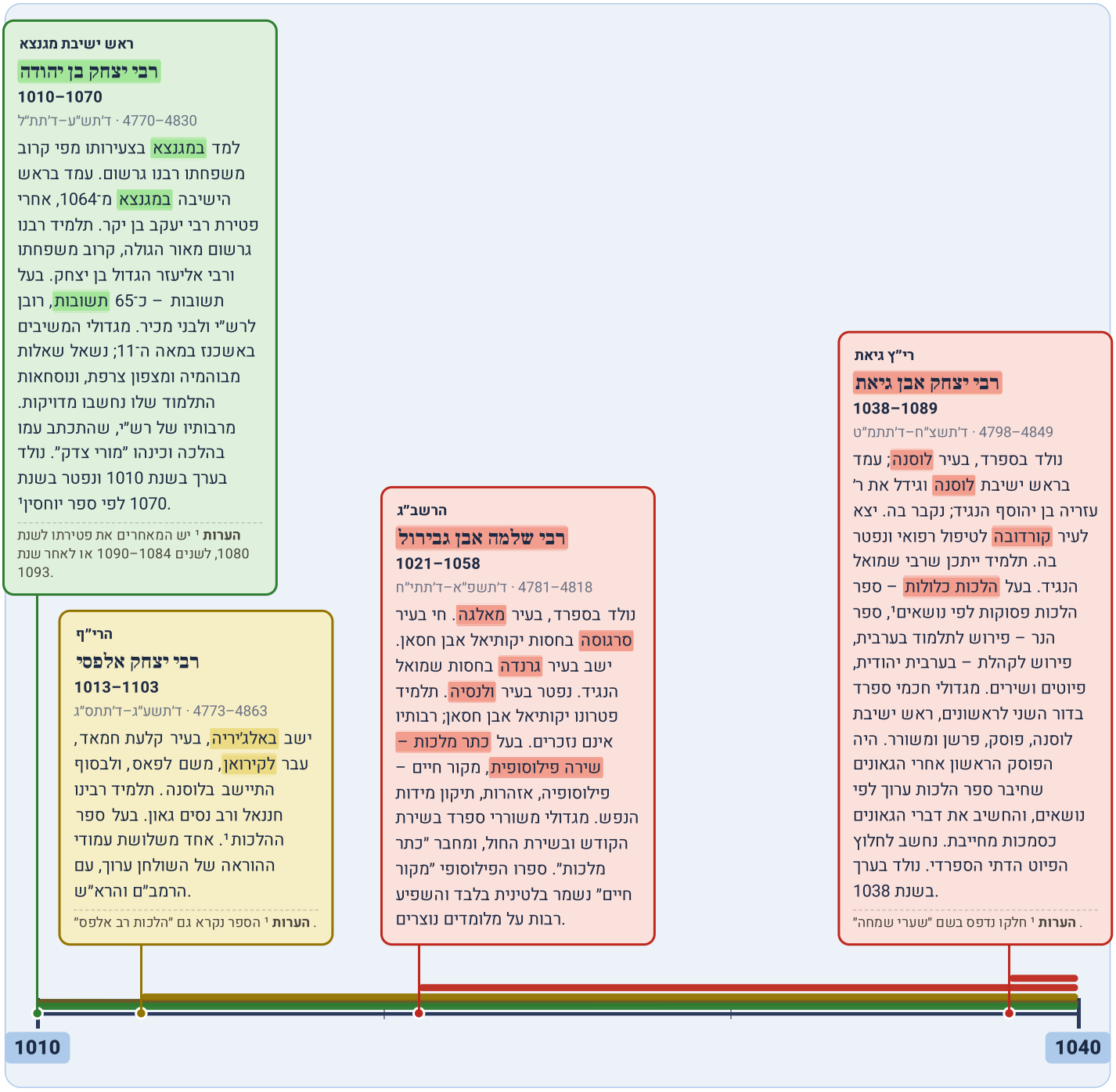
תקופת הראשונים 900 – 1200

(המשך: 995 – 1010)

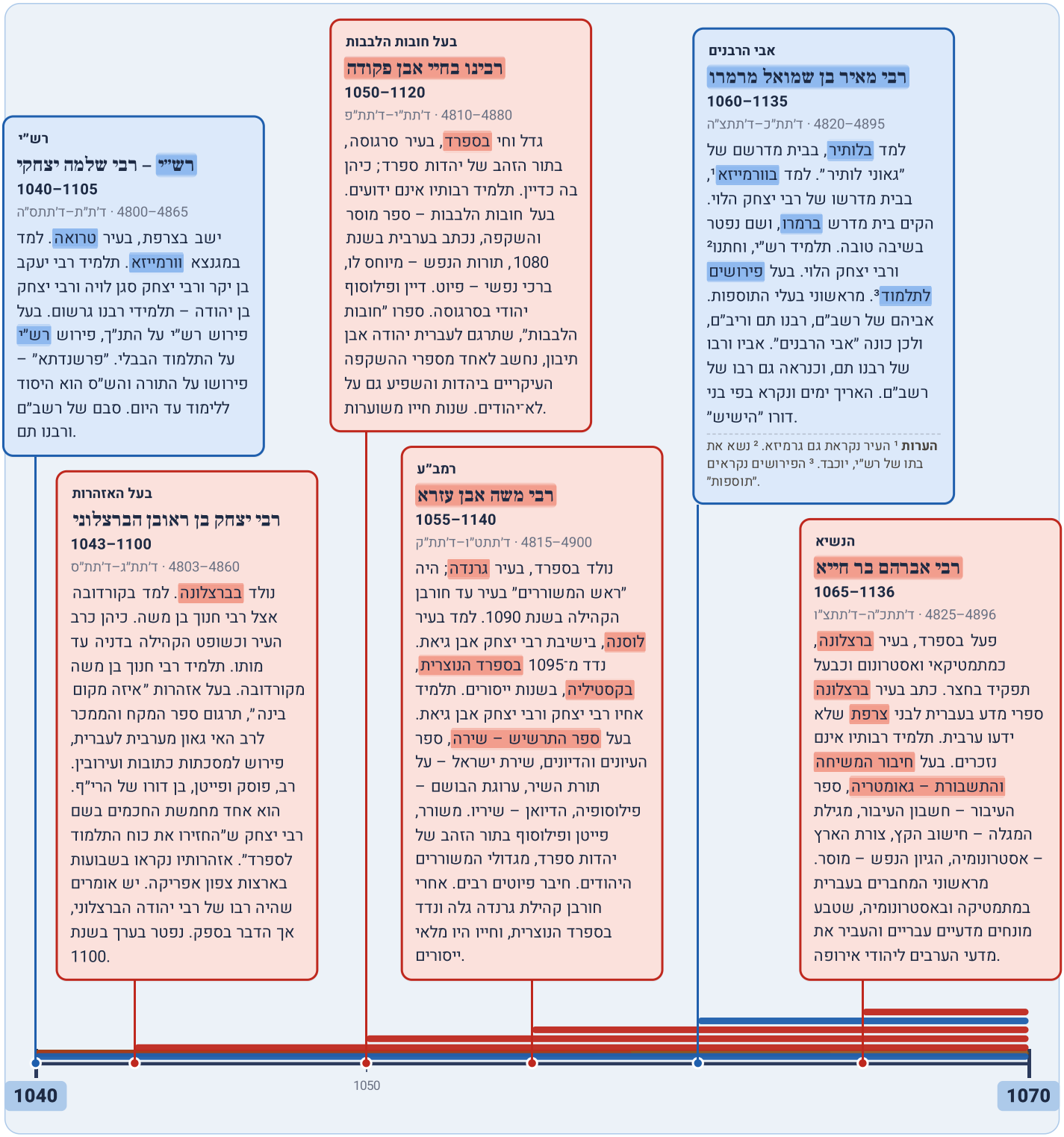
מקום / אזור: ספרד · אשכנז · צפון אפריקה · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים

תקופת הראשונים 900 – 1200 (המשך: 1010 – 1040)

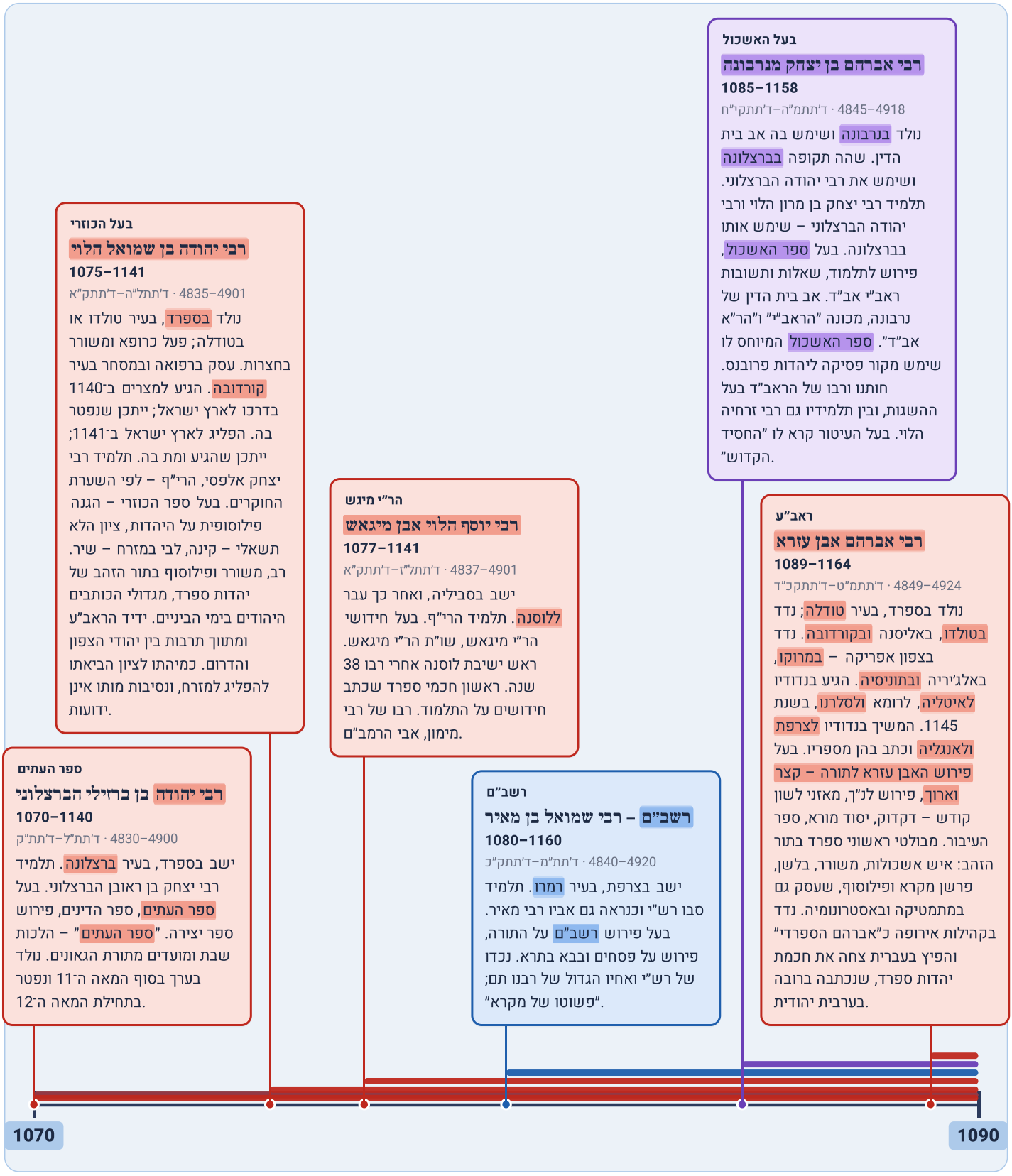

מקום / אזור: ספרד · אשכנז · צפון אפריקה · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים

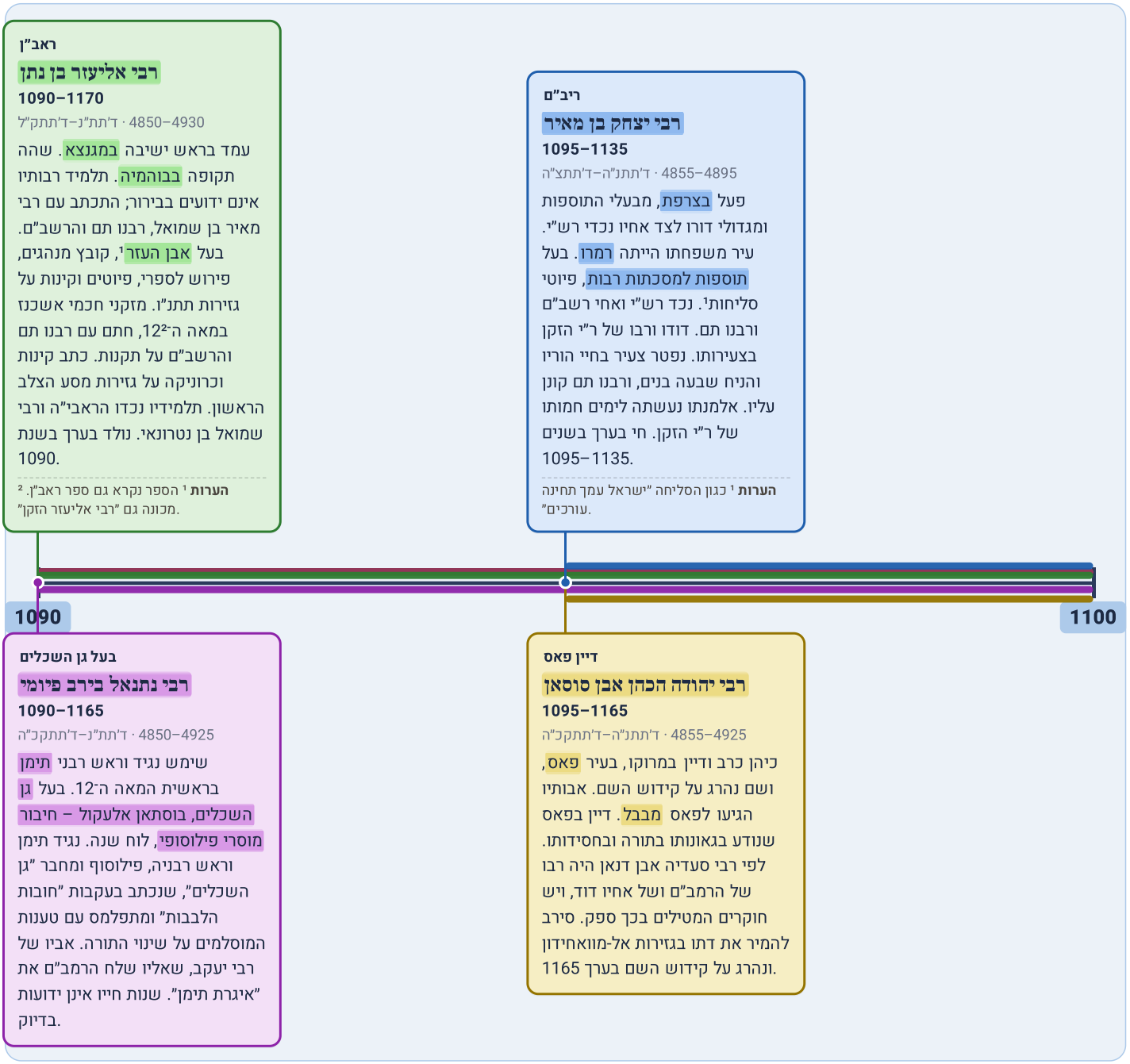
תקופת הראשונים 900 – 1200 (המשך: 1040 – 1070)

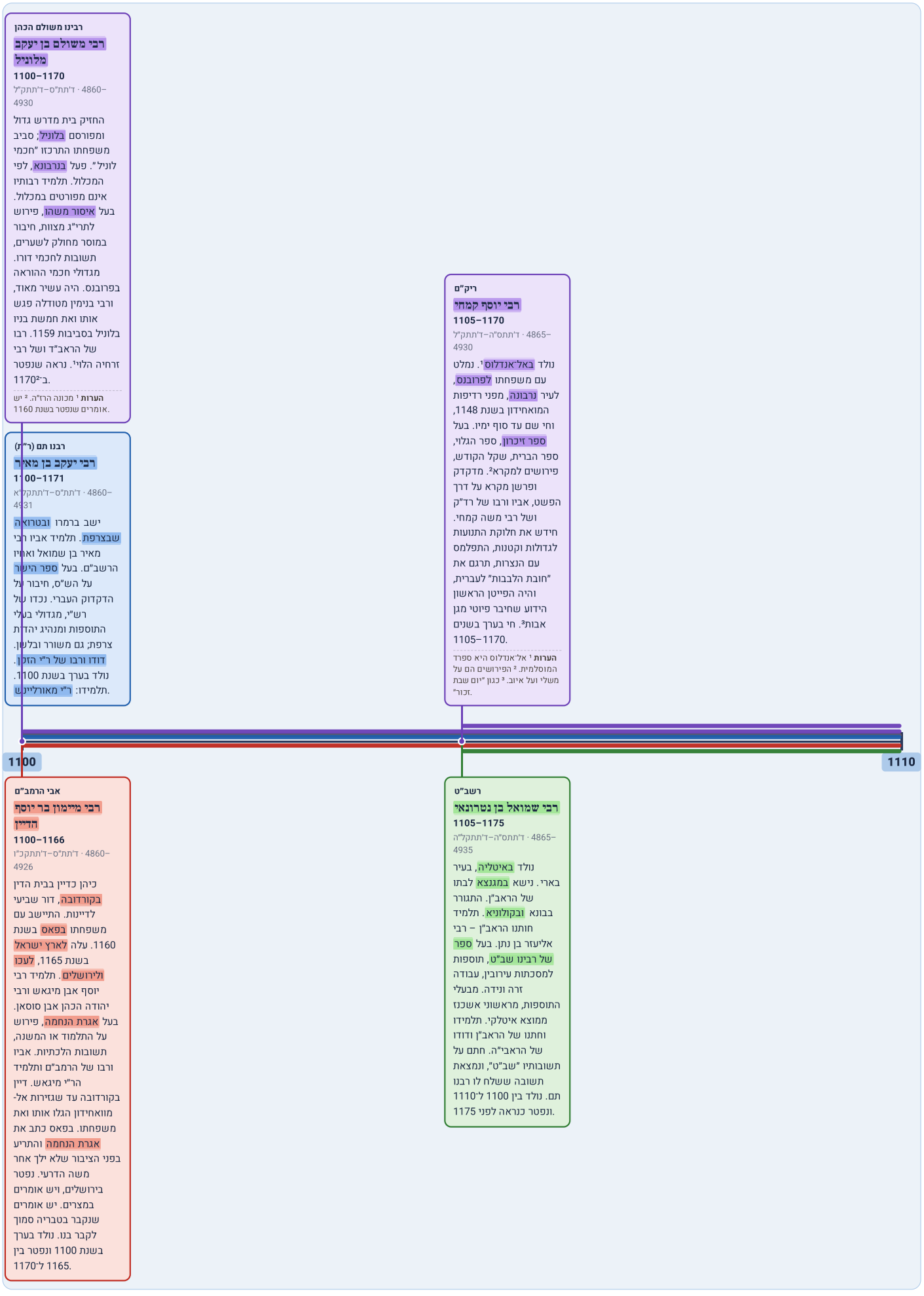
מקום / אזור: צרפת · ספרד · אשכנז · צפון אפריקה

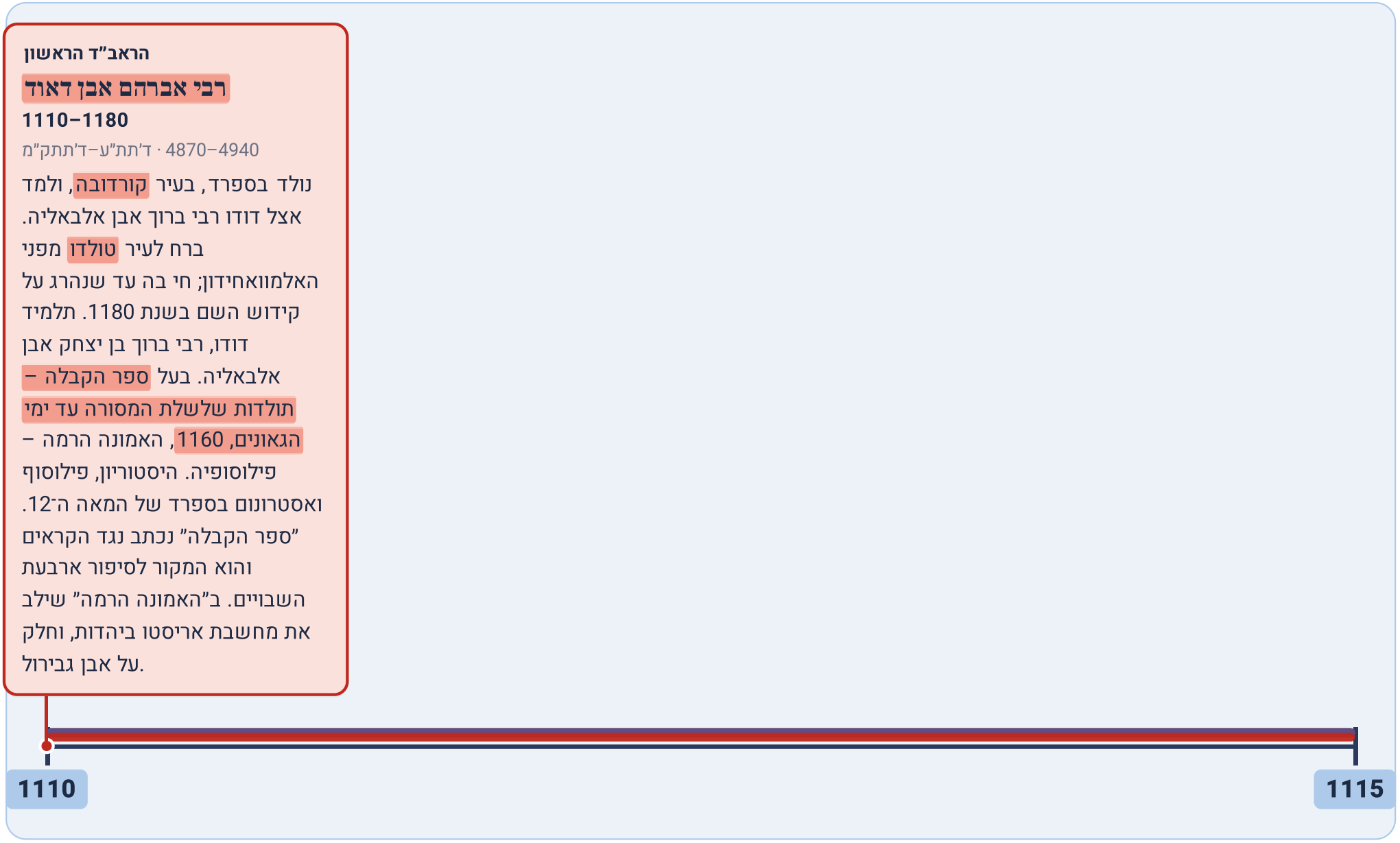

מקום / אזור: צרפת · ספרד · אשכנז · פרובנס · צפון אפריקה

מקום / אזור: צרפת · ספרד · אשכנז · פרובנס · צפון אפריקה · תימן

רבינו משולם הכהן
רבי משולם בן יעקב מלוניל
1100–1170
4860–4930 · ד'תת"ס–ד'תתק"ל
החזיק בית מדרש גדול ומפורסם בלוניל; סביב משפחתו התרכזו "חכמי לוניל". פעל בנרבונא, לפי המכלול. תלמיד רבותיו אינם מפורטים במכלול. בעל איסור משהו, פירוש לתרי"ג מצוות, חיבור במוסר מחולק לשערים, תשובות לחכמי דורו. מגדולי חכמי ההוראה בפרובנס. היה עשיר מאוד, ורבי בנימין מטודלה פגש אותו ואת חמשת בניו בלוניל בסביבות 1159. רבו של הראב"ד ושל רבי זרחיה הלוי. נראה שנפטר ב־1170².
הערות ¹ מכונה הרז"ה. ² יש אומרים שנפטר בשנת 1160.
ריק"ם
רבי יוסף קמחי
1105–1170
4865–4930 · ד'תתס"ה–ד'תתק"ל
נולד באל־אנדלוס¹. נמלט עם משפחתו לפרובנס, לעיר נרבונה, מפני רדיפות המואחידון בשנת 1148, וחי שם עד סוף ימיו. בעל ספר זיכרון, ספר הגלוי, ספר הברית, שקל הקודש, פירושים למקרא². מדקדק ופרשן מקרא על דרך הפשט, אביו ורבו של רד"ק ושל רבי משה קמחי. חידש את חלוקת התנועות לגדולות וקטנות, התפלמס עם הנצרות, תרגם את "חובת הלבבות" לעברית, והיה הפייטן הראשון הידוע שחיבר פיוטי מגן אבות³. חי בערך בשנים 1105–1170.
הערות ¹ אל־אנדלוס היא ספרד המוסלמית. ² הפירושים הם על משלי ועל איוב. ³ כגון "יום שבת זכור".
רבנו תם (ר"ת)
רבי יעקב בן מאיר
1100–1171
4860–4931 · ד'תת"ס–ד'תתקל"א
ישב ברמרו ובטרואה שבצרפת. תלמיד אביו רבי מאיר בן שמואל ואחיו הרשב"ם. בעל ספר הישר על הש"ס, חיבור על הדקדוק העברי. נכדו של רש"י, מגדולי בעלי התוספות ומנהיג יהדות צרפת; גם משורר ובלשן. דודו ורבו של ר"י הזקן. נולד בערך בשנת 1100. תלמידו: ר"י מאורליינש.
1100
1110
אבי הרמב"ם
רבי מיימון בר יוסף הדיין
1100–1166
4860–4926 · ד'תת"ס–ד'תתקכ"ו
כיהן כדיין בבית הדין בקורדובה, דור שביעי לדיינות. התיישב עם משפחתו בפאס בשנת 1160. עלה לארץ ישראל בשנת 1165, לעכו ולירושלים. תלמיד רבי יוסף אבן מיגאש ורבי יהודה הכהן אבן סוסאן. בעל אגרת הנחמה, פירוש על התלמוד או המשנה, תשובות הלכתיות. אביו ורבו של הרמב"ם ותלמיד הר"י מיגאש. דיין בקורדובה עד שגזירות אל-מוואחידון הגלו אותו ואת משפחתו. בפאס כתב את אגרת הנחמה והתריע בפני הציבור שלא ילך אחר משה הדרעי. נפטר בירושלים, ויש אומרים במצרים. יש אומרים שנקבר בטבריה סמוך לקבר בנו. נולד בערך בשנת 1100 ונפטר בין 1165 ל־1170.
רשב"ט
רבי שמואל בן נטרונאי
1105–1175
4865–4935 · ד'תתס"ה–ד'תתקל"ה
נולד באיטליה, בעיר בארי. נישא במגנצא לבתו של הראב"ן. התגורר בבונא ובקולוניא. תלמיד חותנו הראב"ן – רבי אליעזר בן נתן. בעל ספר של רבינו שב"ט, תוספות למסכתות עירובין, עבודה זרה ונידה. מבעלי התוספות, מראשוני אשכנז ממוצא איטלקי. תלמידו וחתנו של הראב"ן ודודו של הראבי"ה. חתם על תשובותיו "שב"ט", ונמצאת תשובה ששלח לו רבנו תם. נולד בין 1100 ל־1110 ונפטר כנראה לפני 1175.
מקום / אזור:
צרפת
ספרד
אשכנז
פרובנס
צפון אפריקה
תימן

מקום / אזור: צרפת · ספרד · אשכנז · פרובנס · צפון אפריקה · תימן

ראשון חסידי אשכנז

רבי שמואל החסיד

1115–1180

4875–4940 · ד'תתע"ה–ד'תתק"מ

נולד בשפיירא ועמד שם בראש ישיבה. תלמיד אביו רבי קלונימוס הזקן ורבי אלעזר החזן משפירא – מסר לו את סודות הקבלה שקיבל מאביו. בעל ספר חסידים', הושענא "כהושעת אב המון". ראשון חסידי אשכנז, ועיקר עיסוקו בתורת הנסתר, בכוונות ובעבודת ה'. המהרש"ל כינהו "חסיד, קדוש ונביא". אביו של רבי יהודה החסיד ורבו של רבי ברוך[2]. חי במאה ה־12.

הערות [1] פרקיו הראשונים של הספר מיוחסים לו. [2] רבי ברוך הוא בעל התרומה.

בעל המאור

הרז"ה – רבי זרחיה הלוי

1115–1186

4875–4946 · ד'תתע"ה–ד'תתקמ"ו

ישב בספרד, בעיר גירונה. בעל ספר המאור על הרי"ף, ספר הצבא. "בעל המאור" – השגותיו על הרי"ף, נדפסות סביב הרי"ף.

1115

1120

ר"י הזקן

רבי יצחק בן שמואל הזקן מדמפיר

1115–1188

4875–4948 · ד'תתע"ה–ד'תתקמ"ח

ישב בצרפת, בעיר דמפייר. תלמיד דודו רבנו תם וריב"ם. בעל תוספות, פסקי הלכה, פירושים למקרא. אחיינו ותלמידו של רבנו תם. ראש ישיבת דמפייר וגדול הדור; ממייסדי מפעל התוספות – ה"ר"י" שבתוספות. נולד בערך בשנת 1115 ונפטר בשנת 1188[1].

הערות [1] לפי דעה אחרת נפטר בשנת 1190.

אבי הראבי"ה

רבי יואל בן יצחק הלוי מבונא

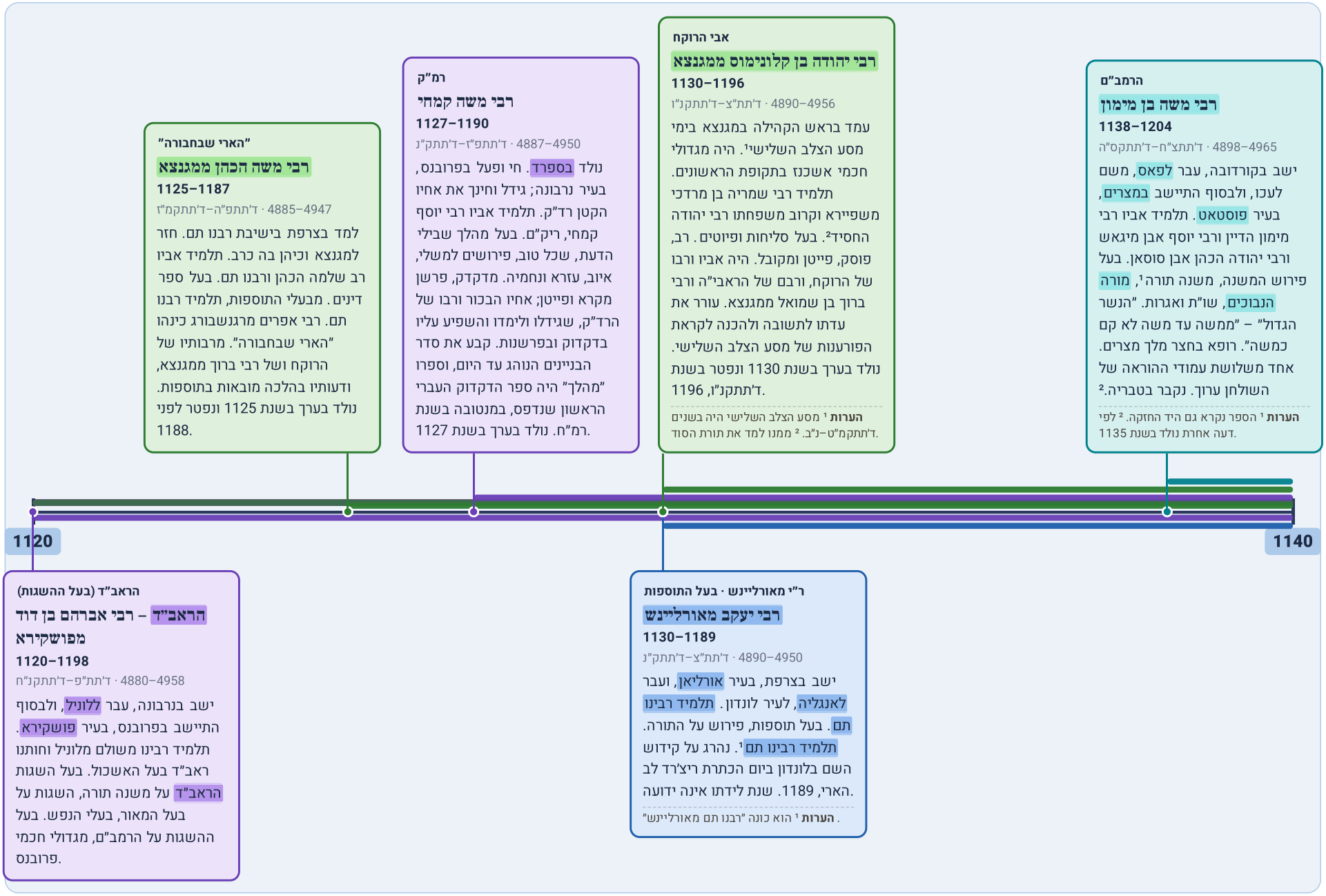
1115–1200

4875–4960 · ד'תתע"ה–ד'תק"ס

נולד במגנצא. למד ברגנשבורג בשנותיו הראשונות. ישב בעיקר בבון והקים בה ישיבה. עבר לקלן בסוף ימיו ונפטר בה. תלמיד ריב"ם – רבי יצחק בן מרדכי מרגנסבורג ורבי משה בן יואל ורבי אפרים בן יצחק. בעל קינות על מסע הצלב השני, פיוטים וסליחות, תוספות למסכתות. מבעלי התוספות באשכנז ופייטן; אביו ורבו של הראבי"ה וחתנו של הראב"ן. תורתו ותשובותיו השתמרו באבן העזר, בספר ראבי"ה ובאור זרוע. נולד בערך בשנת 1115.

מקום / אזור: צרפת · ספרד · אשכנז · פרובנס · צפון אפריקה · תימן

תקופת הראשונים 900 – 1200 (המשך: 1120 – 1140)

הראב"ד (בעל ההשגות)

הראב"ד – רבי אברהם בן דוד מפושקירא

1120–1198

4880–4958 · ד'תת"פ–ד'תתקנ"ח

ישב בנרבונה, עבר ללוניל, ולבסוף התיישב בפרובנס, בעיר פושקירא. תלמיד רבינו משולם מלוניל וחותנו ראב"ד בעל האשכול. בעל השגות הראב"ד על משנה תורה, השגות על בעל המאור, בעלי הנפש. בעל ההשגות על הרמב"ם, מגדולי חכמי פרובנס.

"הארי שבחבורה"

רבי משה הכהן ממגנצא

1125–1187

4885–4947 · ד'תתפ"ה–ד'תתקמ"ז

למד בצרפת בישיבת רבנו תם. חזר למגנצא וכיהן בה כרב. תלמיד אביו רב שלמה הכהן ורבנו תם. בעל ספר דינים. מבעלי התוספות, תלמיד רבנו תם. רבי אפרים מרגנשבורג כינהו "הארי שבחבורה". מרבותיו של הרוקח ושל רבי ברוך ממגנצא, ודעותיו בהלכה מובאות בתוספות. נולד בערך בשנת 1125 ונפטר לפני 1188.

ר"י מאורליינש · בעל התוספות

רבי יעקב מאורליינש

1130–1189

4890–4950 · ד'תת"צ–ד'תתק"נ

ישב בצרפת, בעיר אורליאן, ועבר לאנגליה, לעיר לונדון. תלמיד רבינו תם. בעל תוספות, פירוש על התורה. תלמיד רבינו תם[1]. נהרג על קידוש השם בלונדון ביום הכתרת ריצ'רד לב הארי, 1189. שנת לידתו אינה ידועה.

הערות [1] הוא כונה "רבנו תם מאורליינש".

רמ"ק

רבי משה קמחי

1127–1190

4887–4950 · ד'תתפ"ז–ד'תתק"נ

נולד בספרד. חי ופעל בפרובנס, בעיר נרבונה; גידל וחינך את אחיו הקטן רד"ק. תלמיד אביו רבי יוסף קמחי, ריק"ם. בעל מהלך שבילי הדעת, שכל טוב, פירושים למשלי, איוב, עזרא ונחמיה. מדקדק, פרשן מקרא ופייטן; אחיו הבכור ורבו של הרד"ק, שגידלו ולימדו והשפיע עליו בדקדוק ובפרשנות. קבע את סדר הבניינים הנוהג עד היום, וספרו "מהלך" היה ספר הדקדוק העברי הראשון שנדפס, במנטובה בשנת רמ"ח. נולד בערך בשנת 1127.

אבי הרוקח

רבי יהודה בן קלונימוס ממגנצא

1130–1196

4890–4956 · ד'תת"צ–ד'תתק"נ

עמד בראש הקהילה במגנצא בימי מסע הצלב השלישי[1]. היה מגדולי חכמי אשכנז בתקופת הראשונים. תלמיד רבי שמריה בן מרדכי משפיירא וקרוב משפחתו רבי יהודה החסיד[2]. בעל סליחות ופיוטים. רב, פוסק, פייטן ומקובל. היה אביו ורבו של הרוקח, ורבם של הראבי"ה ורבי ברוך בן שמואל ממגנצא. עורר את עדתו לתשובה ולהכנה לקראת הפוגענות של מסע הצלב השלישי. נולד בערך בשנת 1130 ונפטר בשנת 1196 ד'תתקנ"ו.

הערות [1] מסע הצלב השלישי היה בשנים ד'תתקמ"ט–נ"ב. [2] ממנו למד את תורת הסוד.

הרמב"ם

רבי משה בן מימון

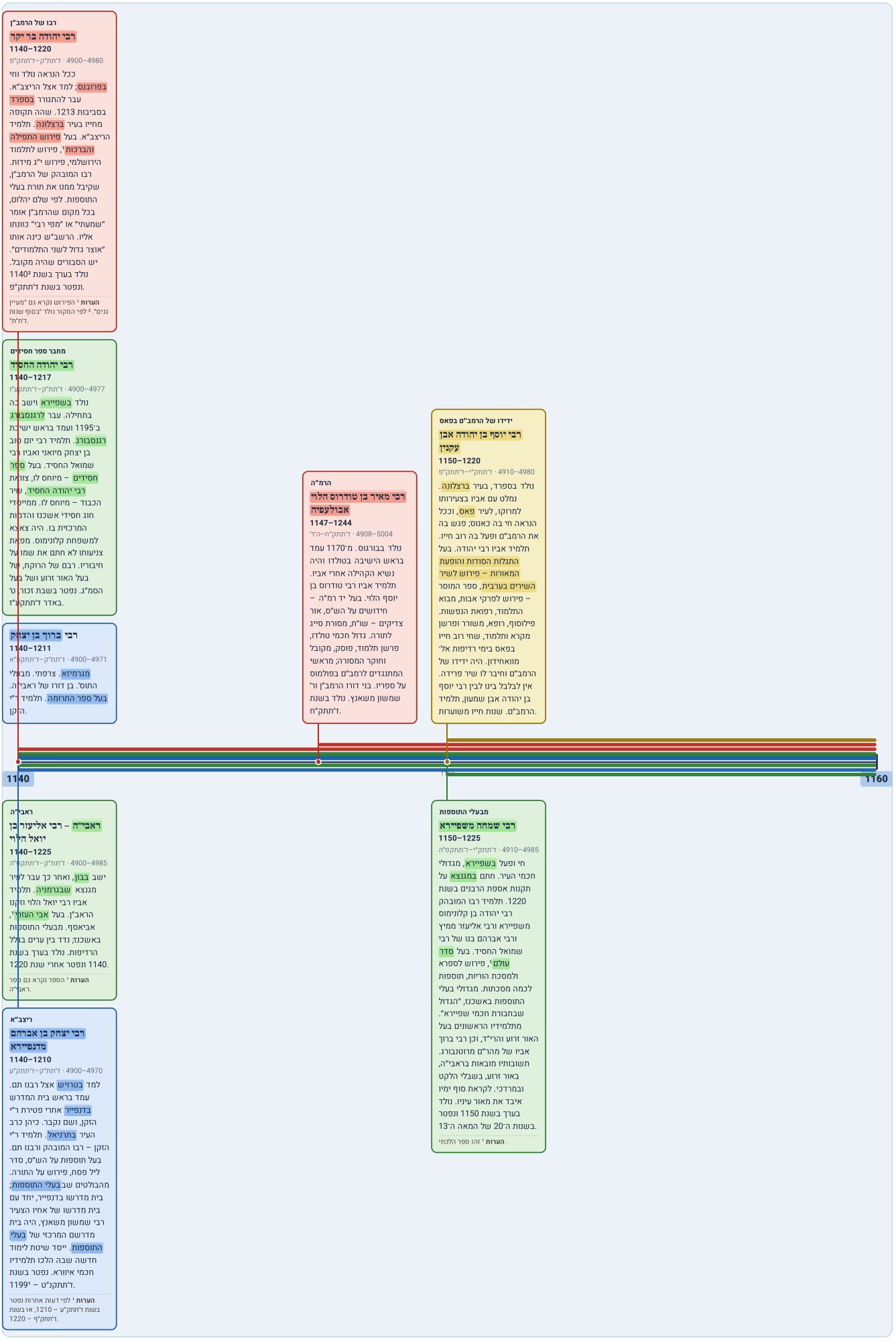
1138–1204

4898–4965 · ד'תתצ"ח–ד'תתקס"ה

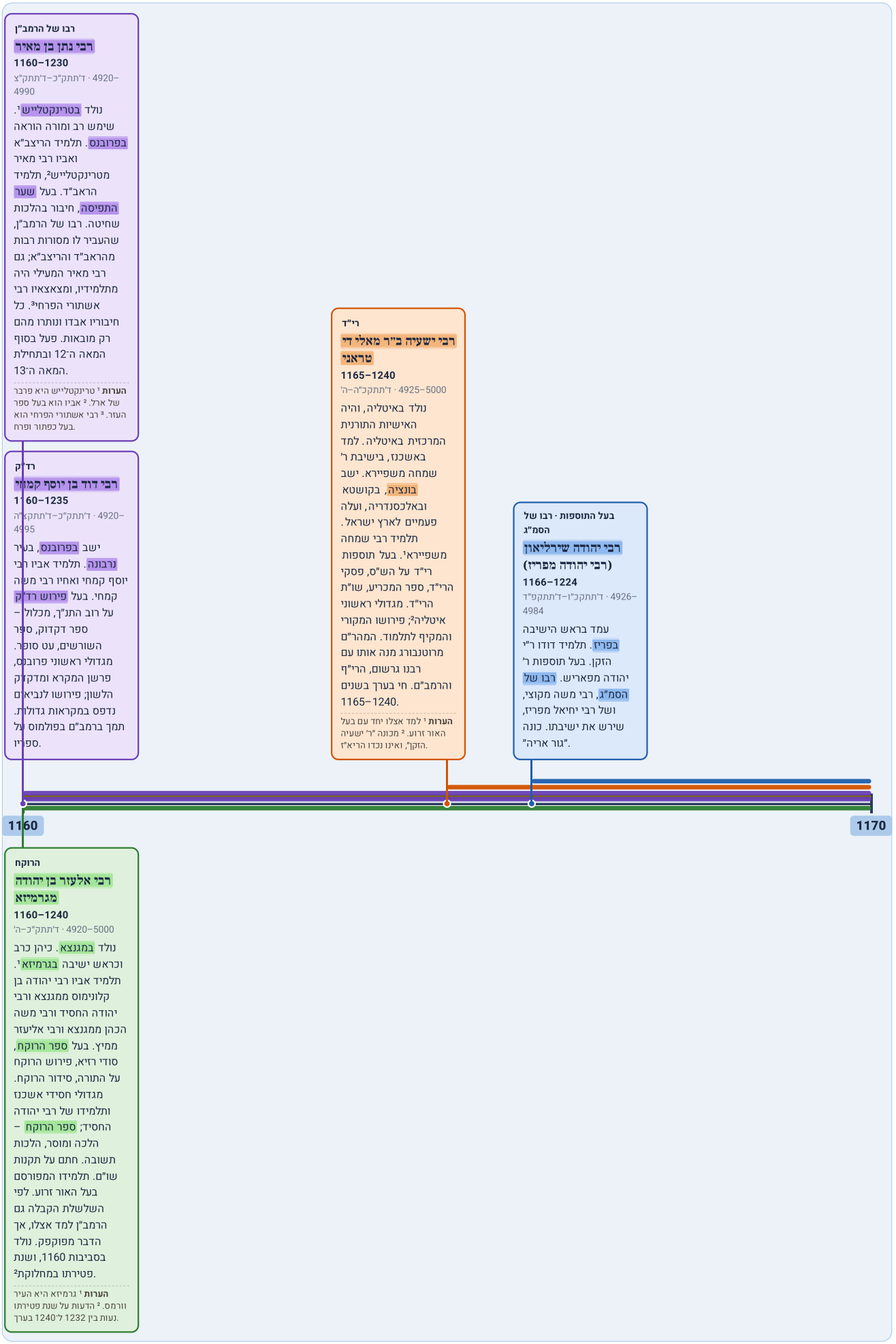
ישב בקורדובה, עבר לפאס, משם לעכו, ולבסוף התיישב במצרים, בעיר פוסטאט. תלמיד אביו רבי מימון הדיין ורבי יוסף אבן מיגאש ורבי יהודה הכהן אבן סוסאן. בעל פירוש המשנה, משנה תורה[1], מורה הנבוכים, שו"ת ואגרות. "הנשר הגדול" – "ממשה עד משה לא קם כמשה". רופא בחצר מלך מצרים. אחד משלושת עמודי ההוראה של השולחן ערוך. נקבר בטבריה.[2]

הערות [1] הספר נקרא גם היד החזקה. [2] לפי דעה אחרת נולד בשנת 1135.

מקום / אזור: צרפת · ספרד · אשכנז · פרובנס · צפון אפריקה · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · תימן

מקום / אזור: צרפת · ספרד · אשכנז · פרובנס · צפון אפריקה · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · תימן

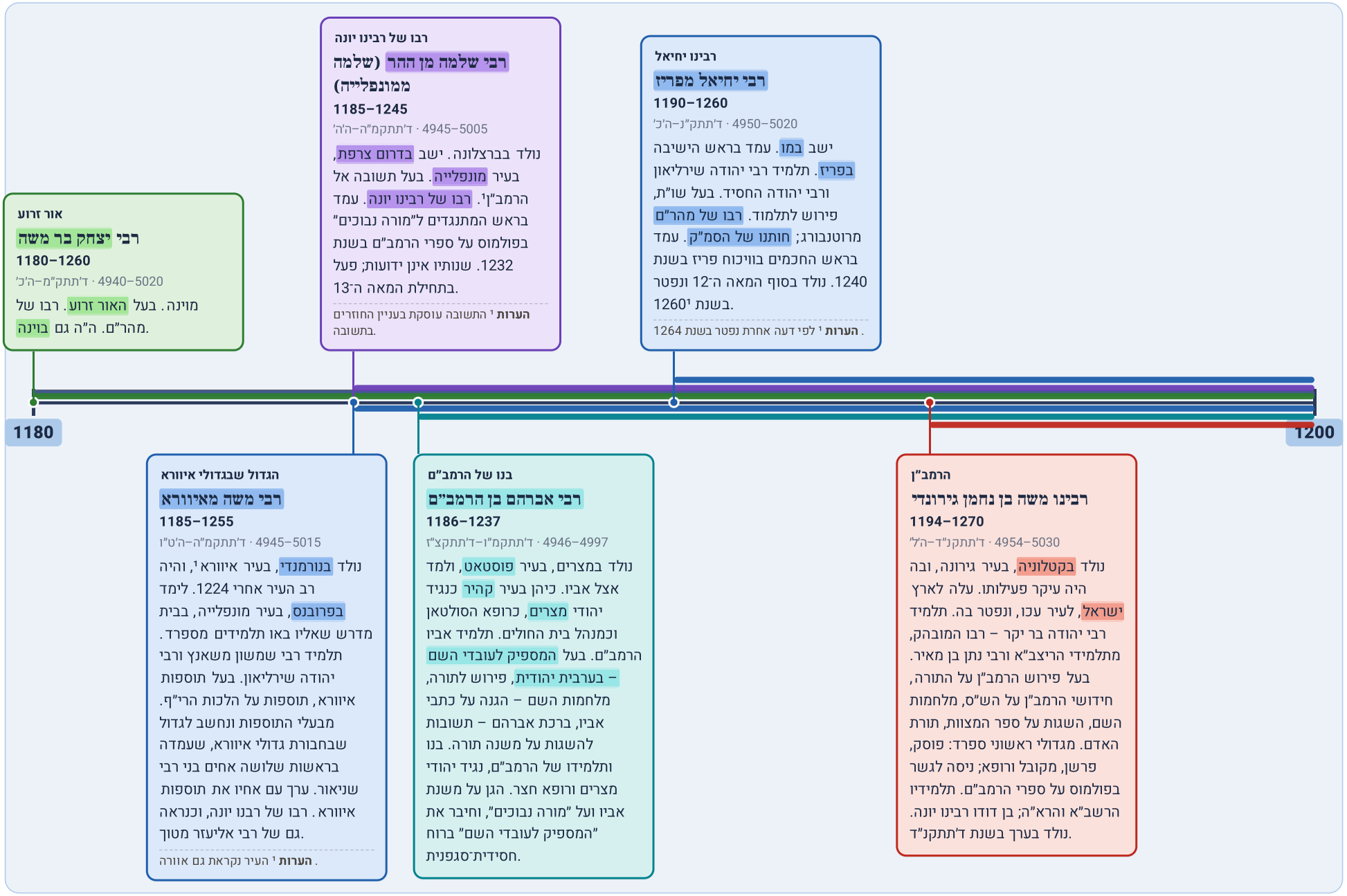
מקום / אזור: צרפת · ספרד · אשכנז · פרובנס · איטליה · צפון אפריקה · ארץ ישראל / האימפריה העות׳מאנית – צפת, קושטא, מצרים · תימן

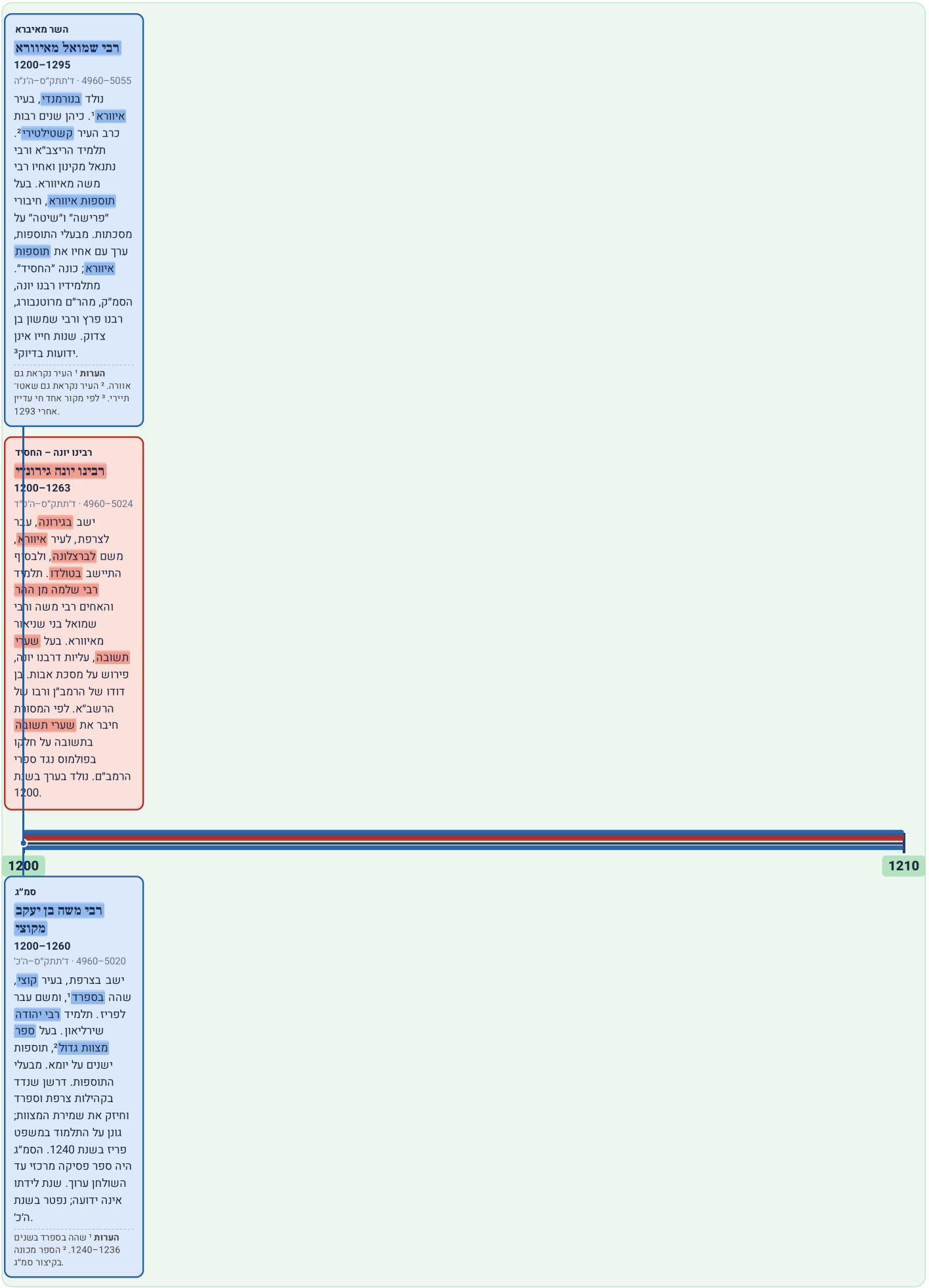
מקום / אזור: צרפת · ספרד · אשכנז · פרובנס · איטליה · צפון אפריקה · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים

תקופת הראשונים

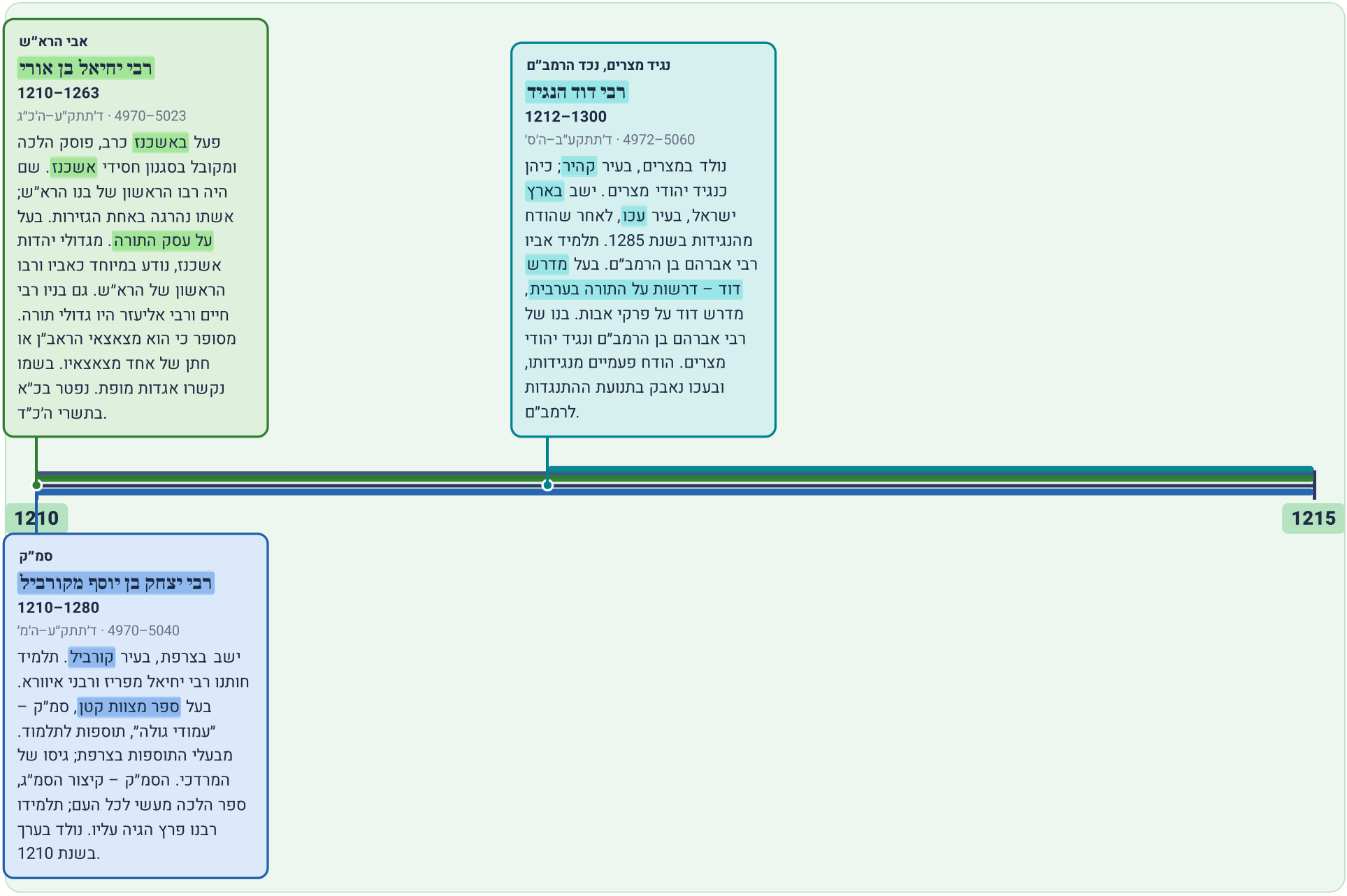
900 – 1200 (המשך: 1180 – 1200)

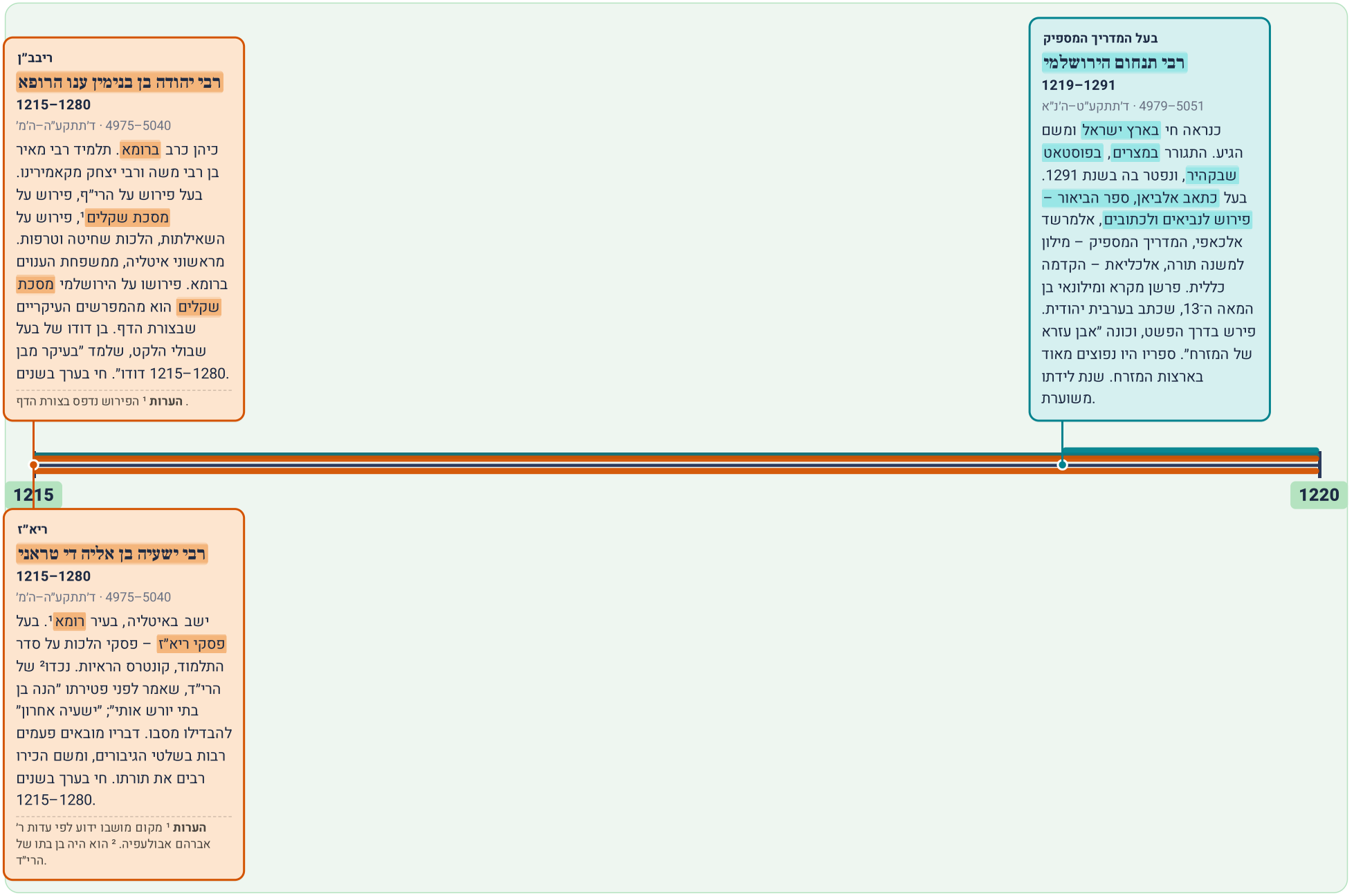
מקום / אזור: צרפת · ספרד · אשכנז · פרובנס · איטליה · צפון אפריקה · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים

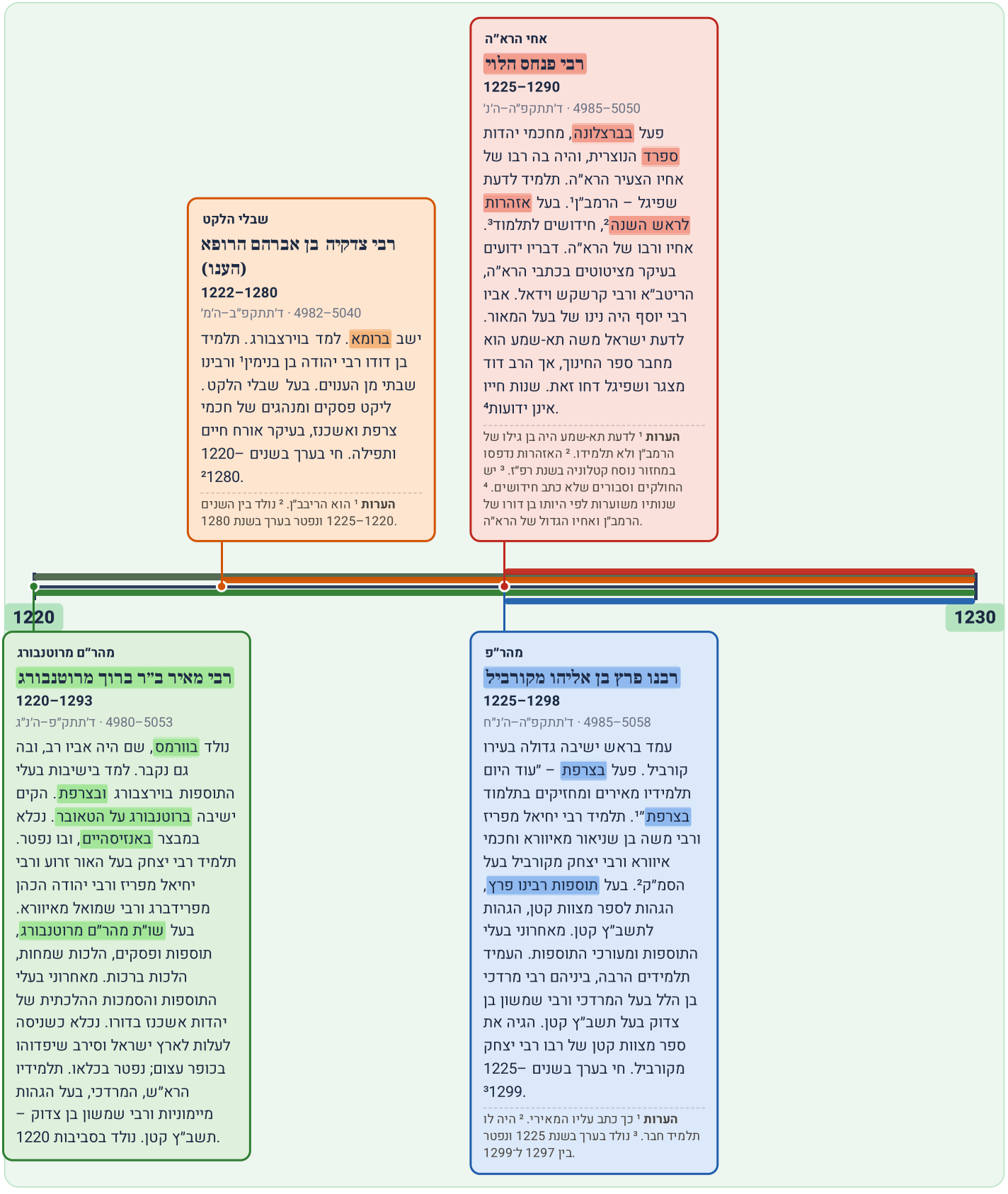
מקום / אזור: צרפת · ספרד · אשכנז · פרובנס · איטליה · צפון אפריקה · ארץ ישראל / האימפריה העות׳מאנית – צפת, קושטא, מצרים

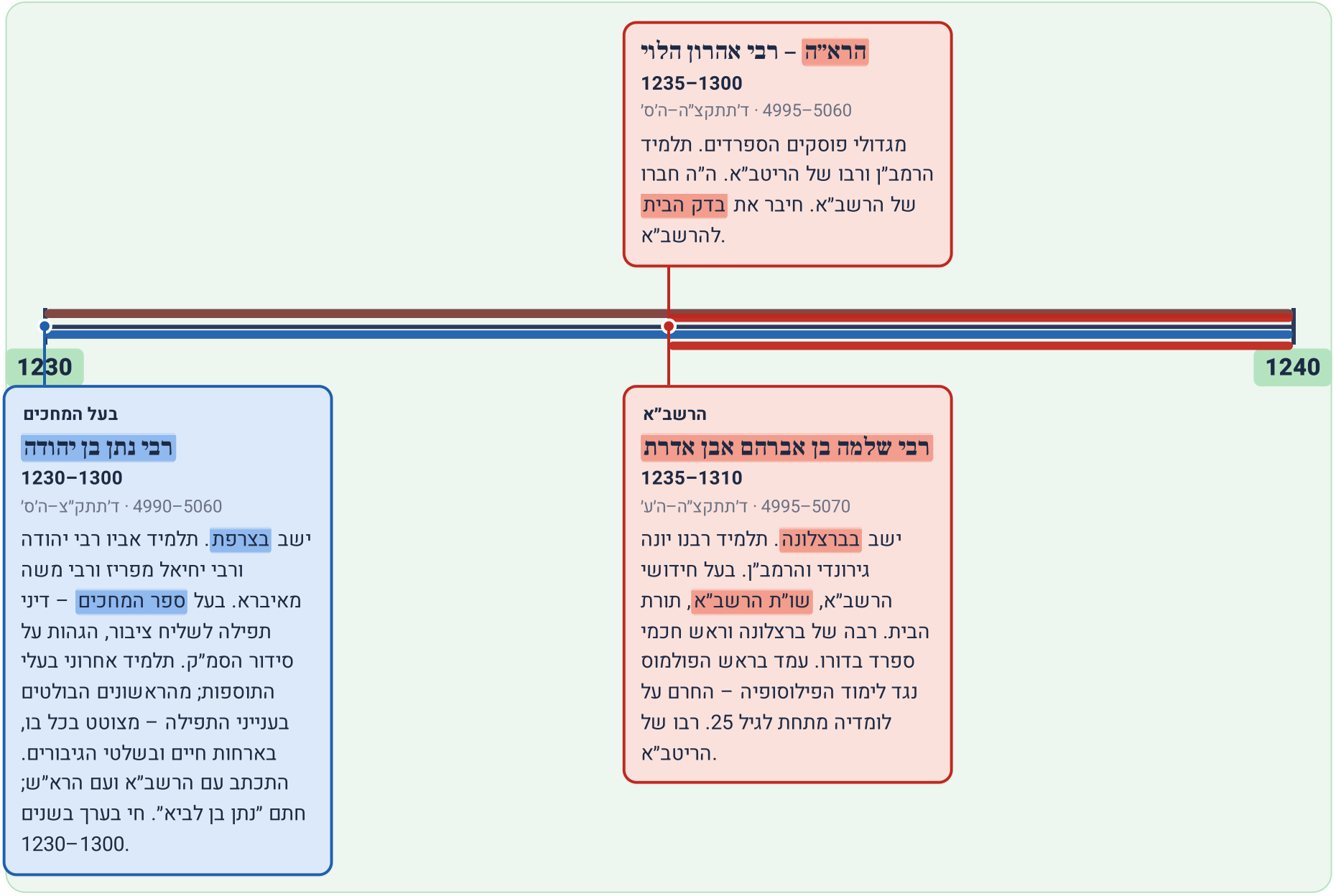

מקום / אזור: צרפת · ספרד · אשכנז · פרובנס · איטליה · צפון אפריקה · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים

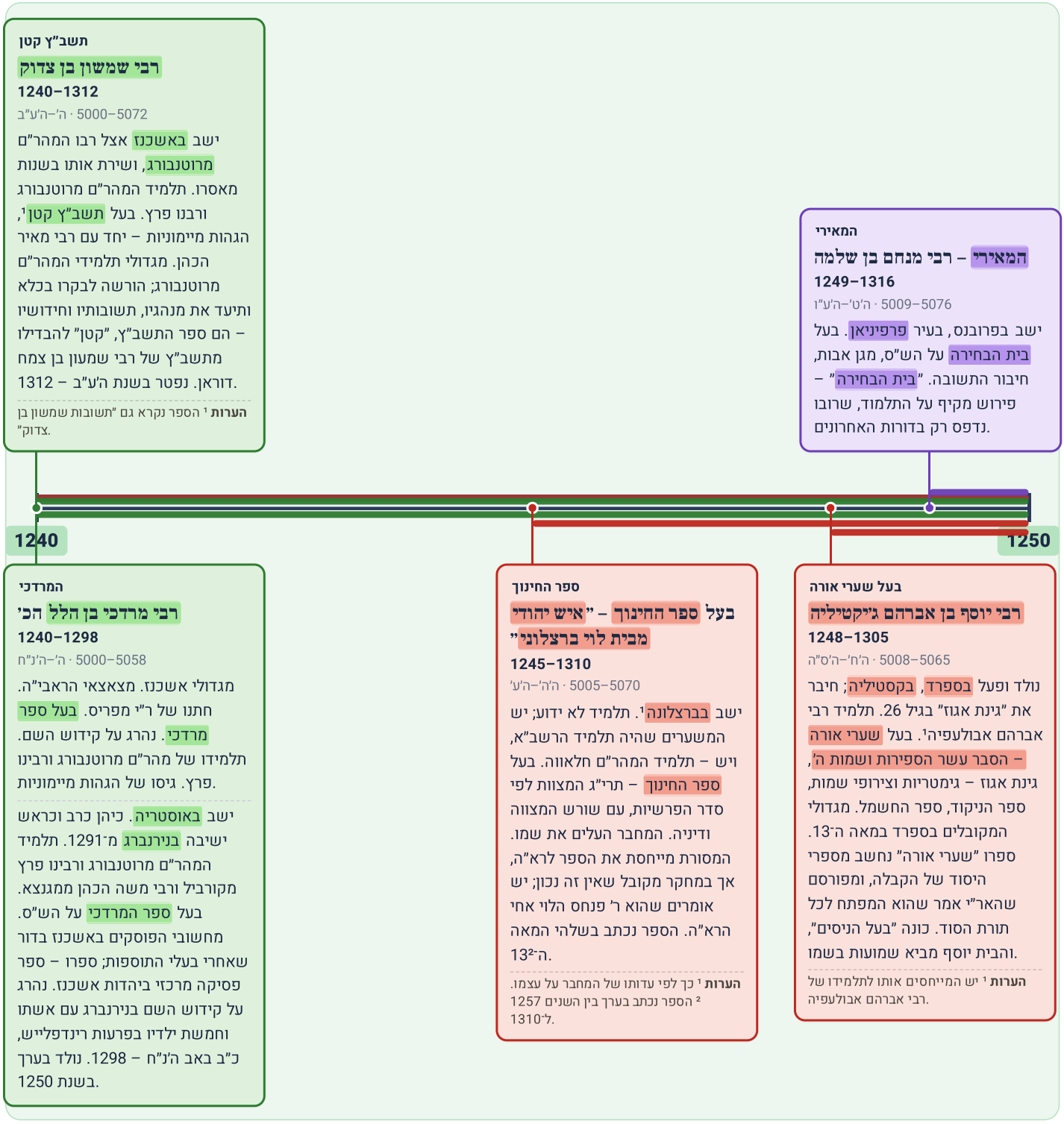

מקום / אזור: צרפת · ספרד · אשכנז · פרובנס · איטליה · צפון אפריקה · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים

אחי הרא"ה
רבי פנחס הלוי
1225–1290
4985–5050 · ד'תתקפ"ה–ה'נ'
פעל בברצלונה, מחכמי יהדות ספרד הנוצרית, והיה בה רבו של אחיו הצעיר הרא"ה. תלמיד לדעת שפיגל – הרמב"ן[1]. בעל אזהרות לראש השנה[2], חידושים לתלמוד[3]. אחיו ורבו של הרא"ה. דבריו ידועים בעיקר מציטוטים בכתבי הרא"ה, הריטב"א ורבי קרשקש וידאל. אביו רבי יוסף היה נינו של בעל המאור. לדעת ישראל משה תא-שמע הוא מחבר ספר החינוך, אך הרב דוד מצגר ושפיגל דחו זאת. שנות חייו אינן ידועות[4].
הערות [1] לדעת תא-שמע היה בן גילו של הרמב"ן ולא תלמידו. [2] האזהרות נדפסו במחזור נוסח קטלוניה בשנת רפ"ז. [3] יש החולקים וסבורים שלא כתב חידושים. [4] שנותיו משוערות לפי היותו בן דורו של הרמב"ן ואחיו הגדול של הרא"ה.
שבלי הלקט
רבי צדקיה בן אברהם הרופא (הענו)
1222–1280
4982–5040 · ד'תתקפ"ב–ה'מ'
ישב ברומא. למד בוירצבורג. תלמיד בן דודו רבי יהודה בן בנימין[1] ורבינו שבתי מן הענוים. בעל שבלי הלקט. ליקט פסקים ומנהגים של חכמי צרפת ואשכנז, בעיקר אורח חיים ותפילה. חי בערך בשנים 1220– 1280.[2]
הערות [1] הוא הריבב"ן. [2] נולד בין השנים 1220–1225 ונפטר בערך בשנת 1280.
1220
1230
מהר"ם מרוטנבורג
רבי מאיר ב"ר ברוך מרוטנבורג
1220–1293
4980–5053 · ד'תתק"פ–ה'נ"ג
נולד בוורמס, שם היה אביו רב, ובה גם נקבר. למד בישיבות בעלי התוספות בוירצבורג ובצרפת. הקים ישיבה ברוטנבורג על הטאובר. נכלא במבצר באנזיסהיים, ובו נפטר. תלמיד רבי יצחק בעל האור זרוע ורבי יחיאל מפריז ורבי יהודה הכהן מפרידברג ורבי שמואל מאיוורא. בעל שו"ת מהר"ם מרוטנבורג, תוספות ופסקים, הלכות שמחות, הלכות ברכות. מאחרוני בעלי התוספות והסמכות ההלכתית של יהדות אשכנז בדורו. נכלא כשניסה לעלות לארץ ישראל וסירב שיפדוהו בכופר עצום; נפטר בכלאו. תלמידיו הרא"ש, המרדכי, בעל הגהות מיימוניות ורבי שמשון בן צדוק – תשב"ץ קטן. נולד בסביבות 1220.
מהר"פ
רבנו פרץ בן אליהו מקורביל
1225–1298
4985–5058 · ד'תתקפ"ה–ה'נ"ח
עמד בראש ישיבה גדולה בעירו קורביל. פעל בצרפת – "עוד היום תלמידיו מאירים ומחזיקים בתלמוד בצרפת"[1]. תלמיד רבי יחיאל מפריז ורבי משה בן שניאור מאיוורא וחכמי איוורא ורבי יצחק מקורביל בעל הסמ"ק[2]. בעל תוספות רבינו פרץ, הגהות לספר מצוות קטן, הגהות לתשב"ץ קטן. מאחרוני בעלי התוספות ומעורכי התוספות. העמיד תלמידים הרבה, ביניהם רבי מרדכי בן הלל בעל המרדכי ורבי שמשון בן צדוק בעל תשב"ץ קטן. הגיה את ספר מצוות קטן של רבו רבי יצחק מקורביל. חי בערך בשנים 1225– 1299.[3]
הערות [1] כך כתב עליו המאירי. [2] היה לו תלמיד חבר. [3] נולד בערך בשנת 1225 ונפטר בין 1297 ל־1299.
מקום / אזור: צרפת ספרד אשכנז פרובנס איטליה ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים

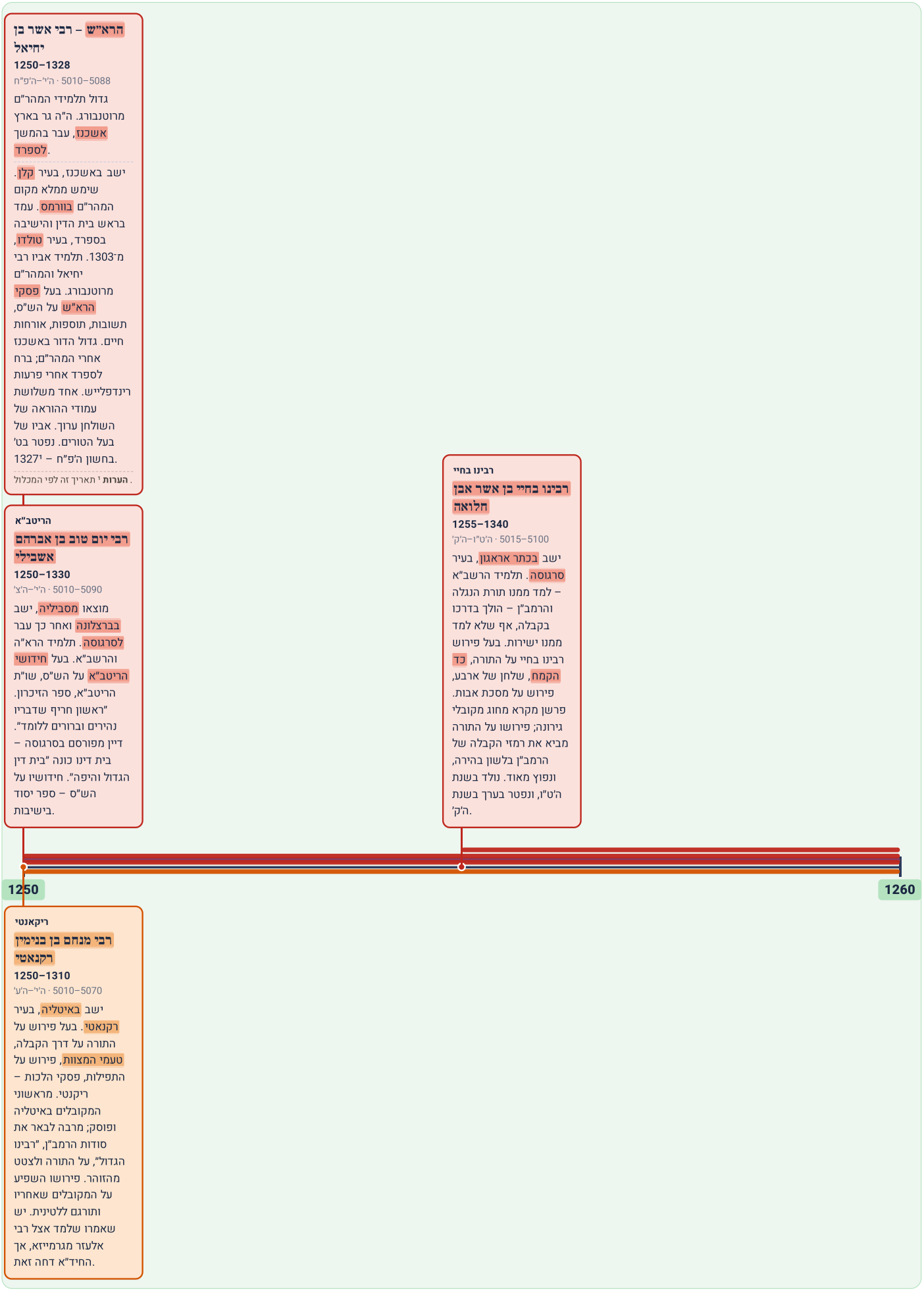

מקום / אזור: צרפת · ספרד · אשכנז · פרובנס · איטליה · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים

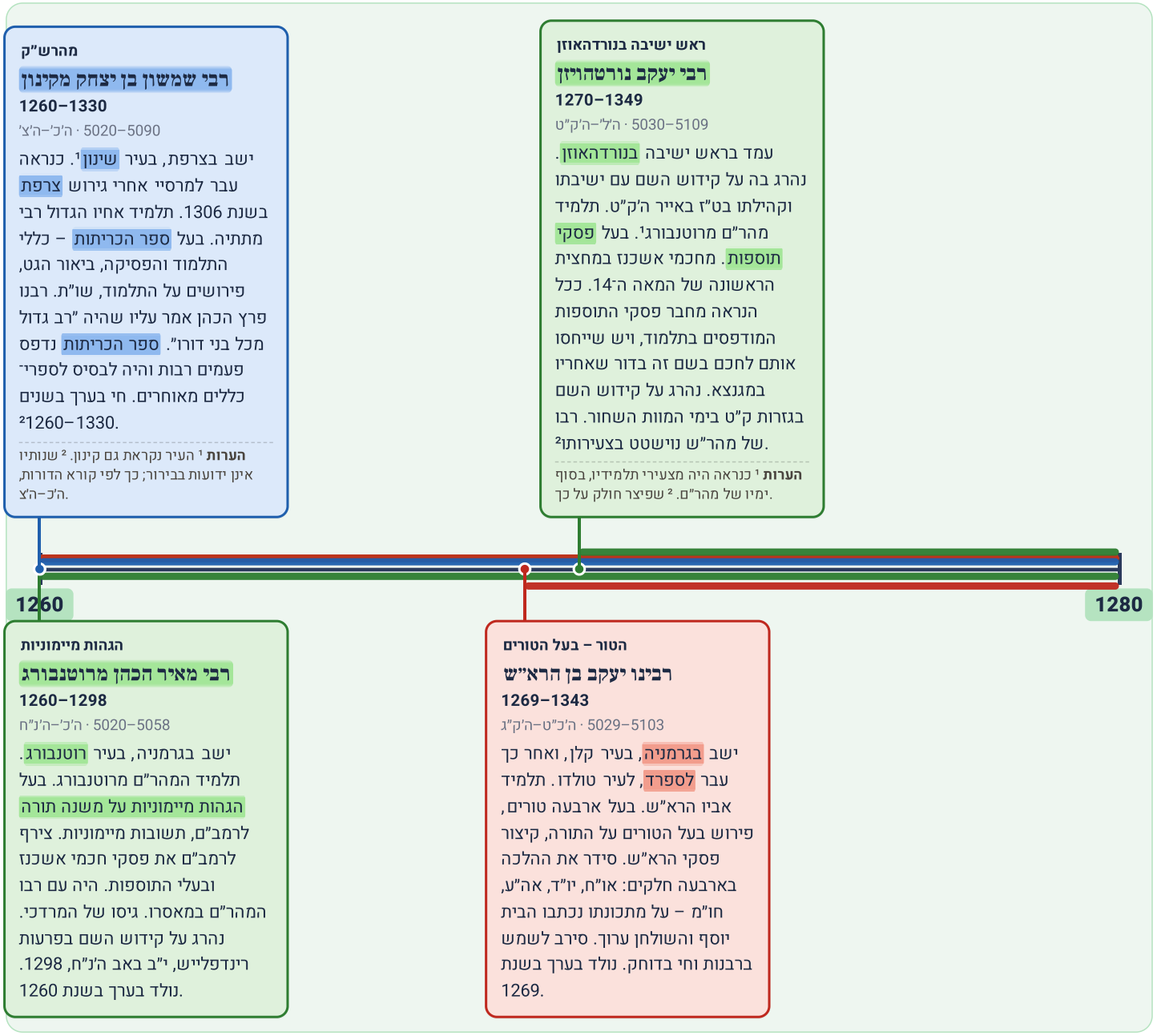
מקום / אזור: צרפת · ספרד · אשכנז · פרובנס · איטליה · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים

תקופת הראשונים 1200 – 1400 (המשך: 1250 – 1260) בס"ד

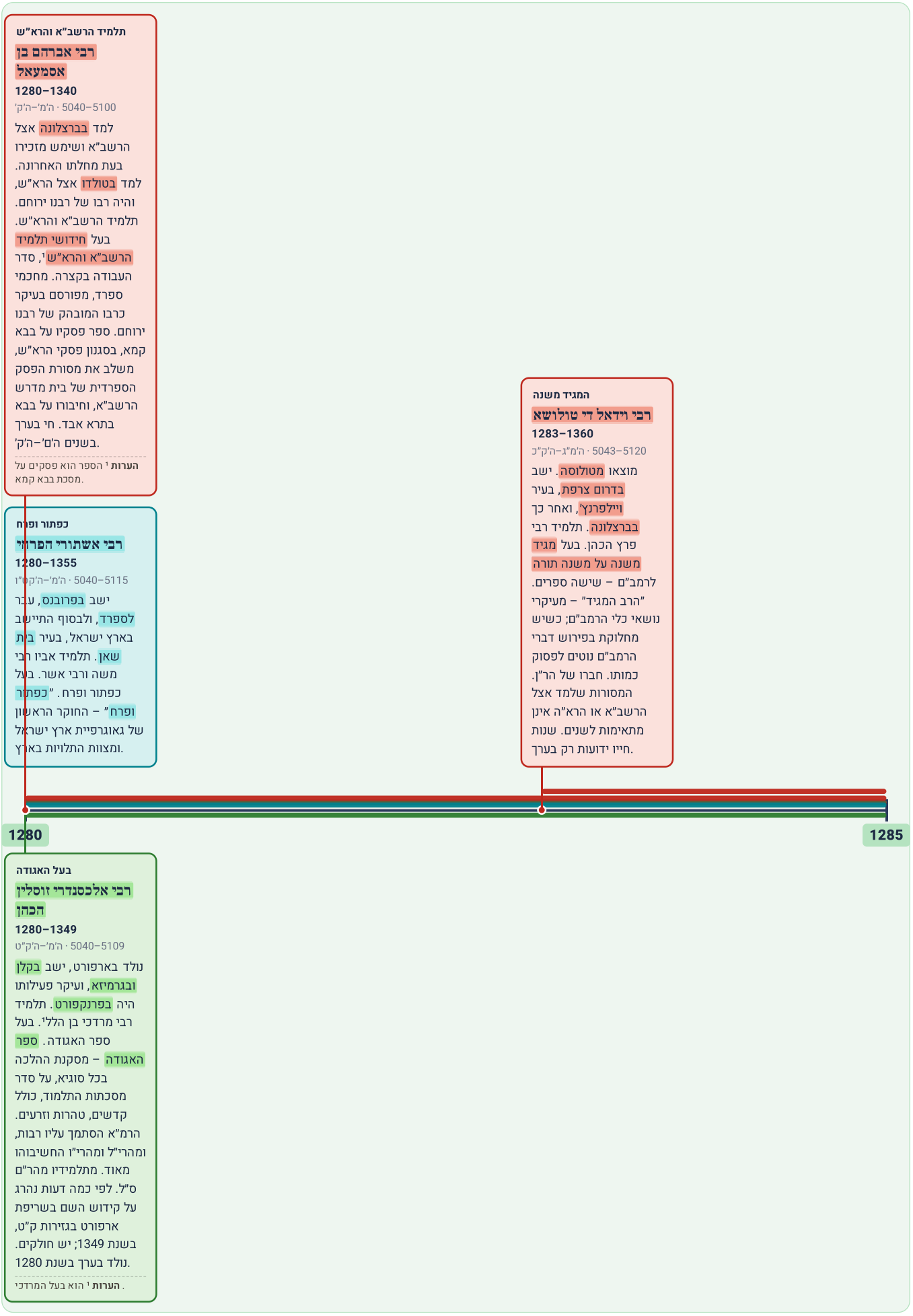

מקום / אזור: צרפת · ספרד · אשכנז · פרובנס · איטליה · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים

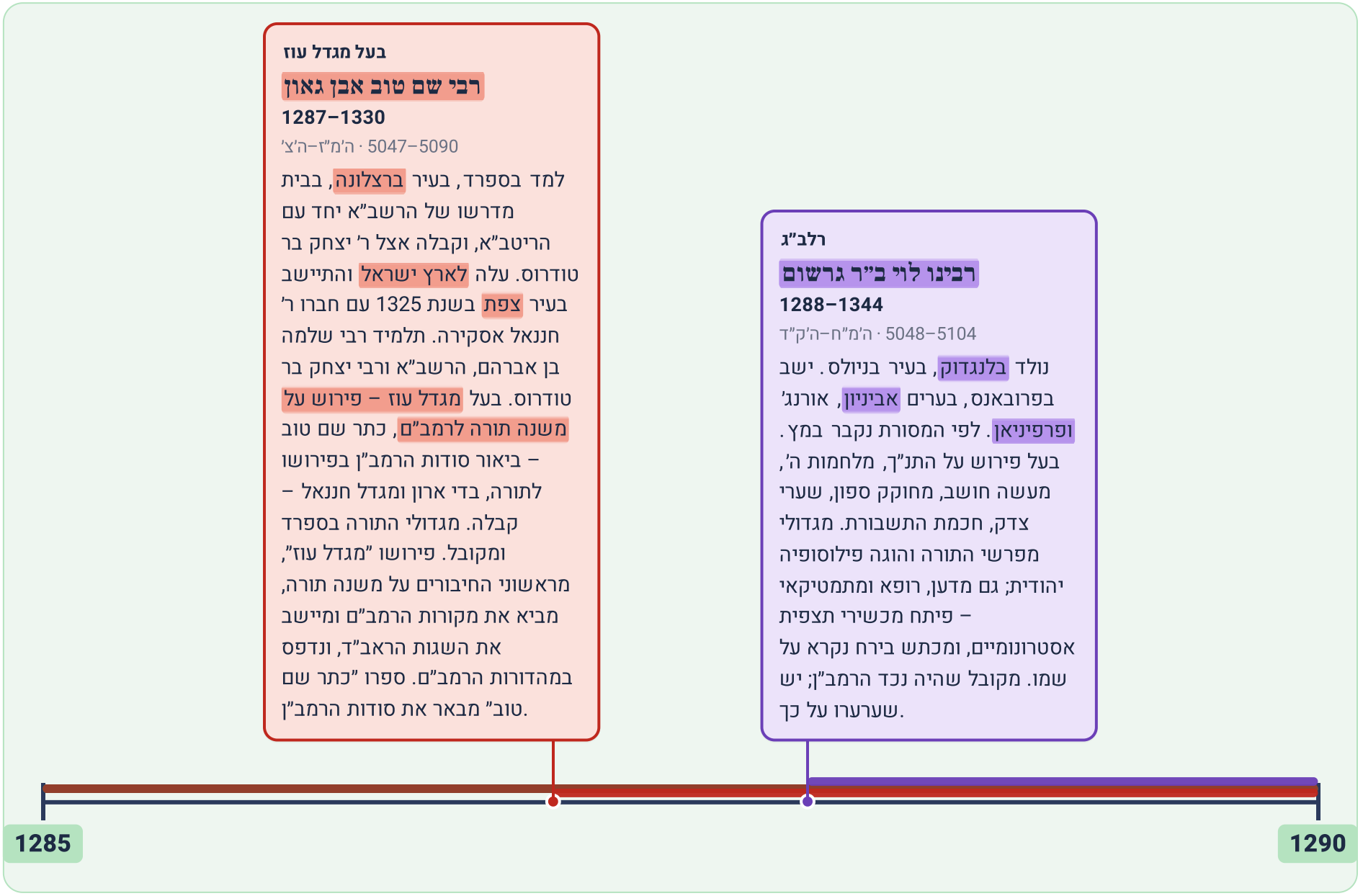
תקופת הראשונים 1200 – 1400 (המשך: 1260 – 1280)

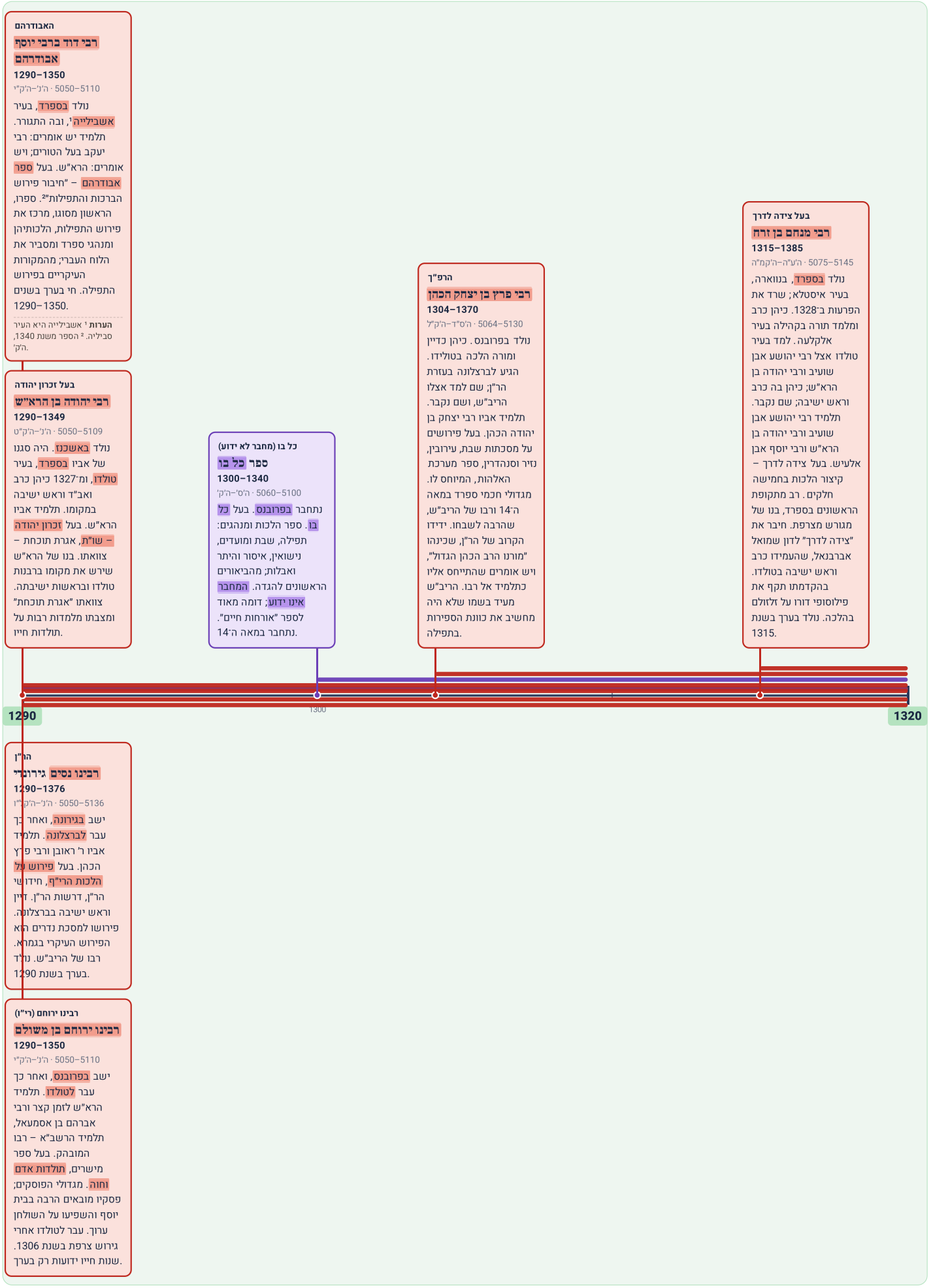
מקום / אזור: צרפת · ספרד · אשכנז · פרובנס · איטליה · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים

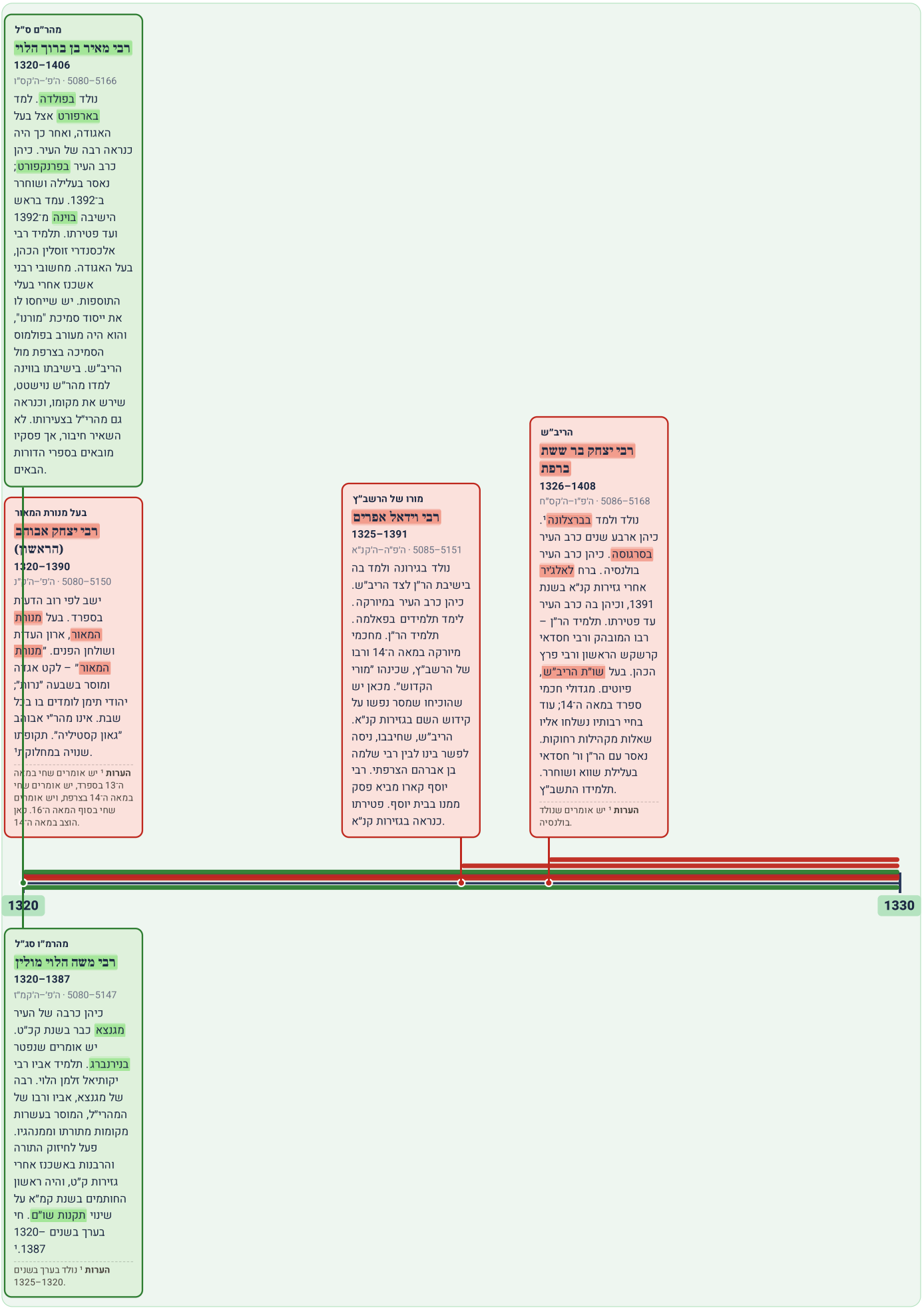
מקום / אזור: צרפת · ספרד · אשכנז · פרובנס · איטליה · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים

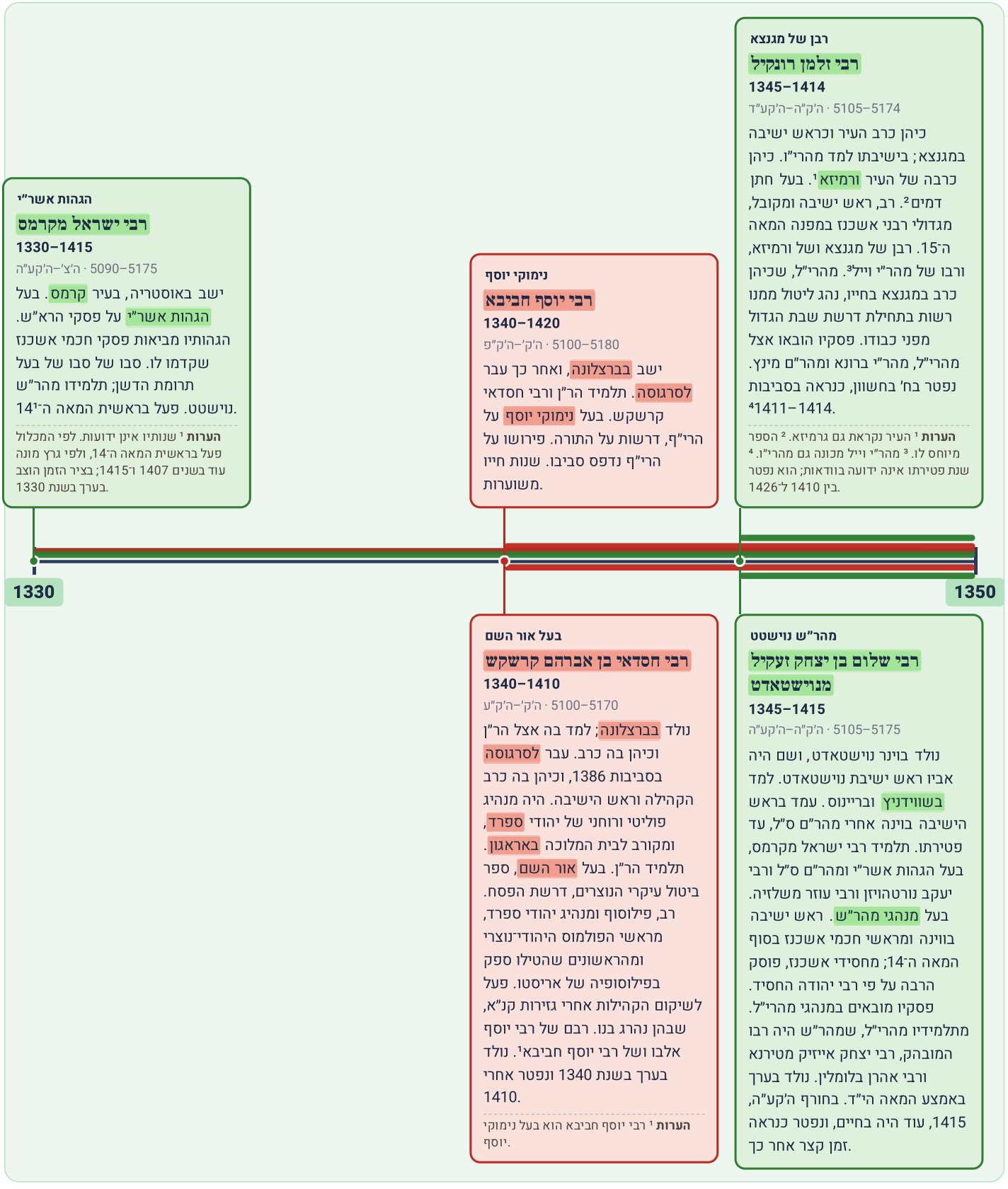
מקום / אזור: צרפת · ספרד · אשכנז · פרובנס · איטליה · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים

מקום / אזור: צרפת · ספרד · אשכנז · פרובנס · איטליה · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים

מקום / אזור: צרפת · ספרד · אשכנז · פרובנס · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים

הגהות אשר"י

רבי ישראל מקרמס

1330–1415

5090–5175 · ה'צ'–ה'קע"ה

ישב באוסטריה, בעיר קרמס. בעל הגהות אשר"י על פסקי הרא"ש. הגהותיו מביאות פסקי חכמי אשכנז שקדמו לו. סבו של סבו של בעל תרומת הדשן; תלמידו מהר"ש נוישטט. פעל בראשית המאה ה־14[1].

הערות [1] שנותיו אינן ידועות. לפי המכלול פעל בראשית המאה ה־14, ולפי גרץ מונה עוד בשנים 1407 ו־1415; בציר הזמן הוצב בערך בשנת 1330.

נימוקי יוסף

רבי יוסף חביבא

1340–1420

5100–5180 · ה'ק'–ה'ק"פ

ישב בברצלונה, ואחר כך עבר לסרגוסה. תלמיד הר"ן ורבי חסדאי קרשקש. בעל נימוקי יוסף על הרי"ף, דרשות על התורה. פירושו על הרי"ף נדפס סביבו. שנות חייו משוערות.

רבן של מגנצא

רבי זלמן רונקיל

1345–1414

5105–5174 · ה'ק"ה–ה'קע"ד

כיהן כרב העיר וכראש ישיבה במגנצא; בישיבתו למד מהרי"ו. כיהן כרבה של העיר ורמיזא[1]. בעל חתן דמים[2]. רב, ראש ישיבה ומקובל, מגדולי רבני אשכנז במפנה המאה ה־15. רבן של מגנצא ושל ורמיזא, ורבו של מהר"י וייל[3]. מהרי"ל, שכיהן כרב במגנצא בחייו, נהג ליטול ממנו רשות בתחילת דרשת שבת הגדול מפני כבודו. פסקיו הובאו אצל מהרי"ל, מהר"י ברונא ומהר"ם מינץ. נפטר בח' בחשוון, כנראה בסביבות 1411–1414[4].

הערות [1] העיר נקראת גם גרמיזא. [2] הספר מיוחס לו. [3] מהר"י וייל מכונה גם מהרי"ו. [4] שנת פטירתו אינה ידועה בוודאות; הוא נפטר בין 1410 ל־1426.

בעל אור השם

רבי חסדאי בן אברהם קרשקש

1340–1410

5100–5170 · ה'ק'–ה'ק"ע

נולד בברצלונה; למד בה אצל הר"ן וכיהן בה כרב. עבר לסרגוסה בסביבות 1386, וכיהן בה כרב הקהילה וראש הישיבה. היה מנהיג פוליטי ורוחני של יהודי ספרד, ומקורב לבית המלוכה בארגון. תלמיד הר"ן. בעל אור השם, ספר ביטול עיקרי הנוצרים, דרשת הפסח. רב, פילוסוף ומנהיג יהודי ספרד, מראשי הפולמוס היהודי־נוצרי ומהראשונים שהטילו ספק בפילוסופיה של אריסטו. פעל לשיקום הקהילות אחרי גזירות קנ"א, שבהן נהרג בנו. רבם של רבי יוסף אלבו ושל רבי יוסף חביבא[1]. נולד בערך בשנת 1340 ונפטר אחרי 1410.

הערות [1] רבי יוסף חביבא הוא בעל נימוקי יוסף.

מהר"ש נוישטט

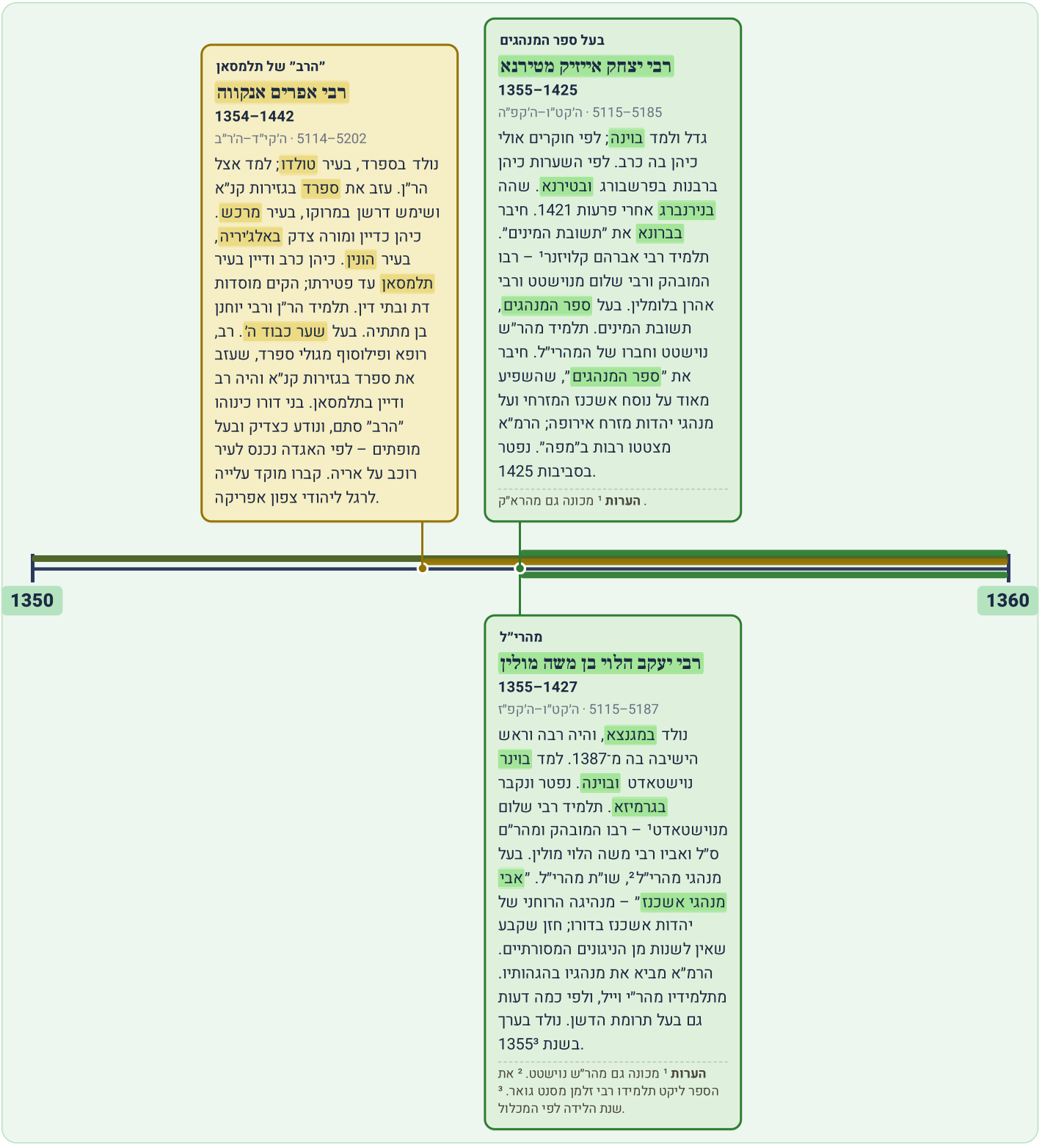
רבי שלום בן יצחק זעקיל מנוישטאדט

1345–1415

5105–5175 · ה'ק"ה–ה'קע"ה

נולד בוינר נוישטאדט, ושם היה אביו ראש ישיבת נוישטאדט. למד בשווידניץ וברריינוס. עמד בראש הישיבה בוינה אחרי מהר"ם ס"ל, עד פטירתו. תלמיד רבי ישראל מקרמס, בעל הגהות אשר"י ומהר"ם ס"ל ורבי יעקב נורטהויזן ורבי עוזר משלזיה. בעל מנהגי מהר"ש. ראש ישיבה בווינה ומראשי חכמי אשכנז בסוף המאה ה־14; מחסידי אשכנז, פוסק הרבה על פי רבי יהודה החסיד. פסקיו מובאים במנהגי מהרי"ל. מתלמידיו מהרי"ל, שמהר"ש היה רבו המובהק, רבי יצחק אייזיק מטירנא ורבי אהרן בלומלין. נולד בערך באמצע המאה הי"ד. בחורף ה'קע"ה, 1415, עוד היה בחיים, ונפטר כנראה זמן קצר אחר כך.

מקום / אזור: ספרד · אשכנז · פרובנס · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים

מקום / אזור: ספרד · אשכנז · צפון אפריקה · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים

בעל דרכי התלמוד
רבי יצחק בן יעקב קנפנטון
1360–1463
5120–5223 · ה'ק"כ–ה'רכ"ג
נולד בקסטיליה. עמד בראש ישיבה גדולה בסמורה. נפטר בפניאפייל בזקנה מופלגת. בעל דרכי התלמוד. מגדולי חכמי ספרד בדור שלפני הגירוש, "רב קשטיליא". היה ראש ישיבה, מקובל, רופא ומתמטיקאי. החזיר את לימוד התלמוד בספרד והעמיד תלמידים רבים, ובהם מהר"י אבוהב ור' יצחק קארו. ספרו דרכי התלמוד עוסק בכללי העיון השיטתי בסוגיות. נפטר בגיל 103.

התשב"ץ (הרשב"ץ)
רבי שמעון בן צמח דוראן
1361–1444
5121–5204 · ה'קכ"א–ה'ר"ד
גדל ולמד במיורקה[1]. ישב בארגוניה. הגיע לאלג'יר מגזירות קנ"א בשנת 1391. תלמיד רבי וידאל אפרים ואביו רבי צמח דוראן ורבי פרץ הכהן. בעל שו"ת התשב"ץ[2], מגן אבות, זוהר הרקיע, יבין שמועה. מגדולי רבני ומנהיגי יהדות אלג'יריה: בא ממיורקה, ברח לאלג'יר בגזירות קנ"א ומילא שם את מקום הריב"ש. פסיקתו הורתה דרך ליהודי צפון אפריקה דורות רבים.

הערות [1] על מקום הולדתו יש מסורות שונות: ברצלונה או פלמה דה מיורקה. [2] אין לבלבלו עם "תשב"ץ קטן" של רבי שמשון בן צדוק, תלמיד מהר"ם מרוטנבורג.

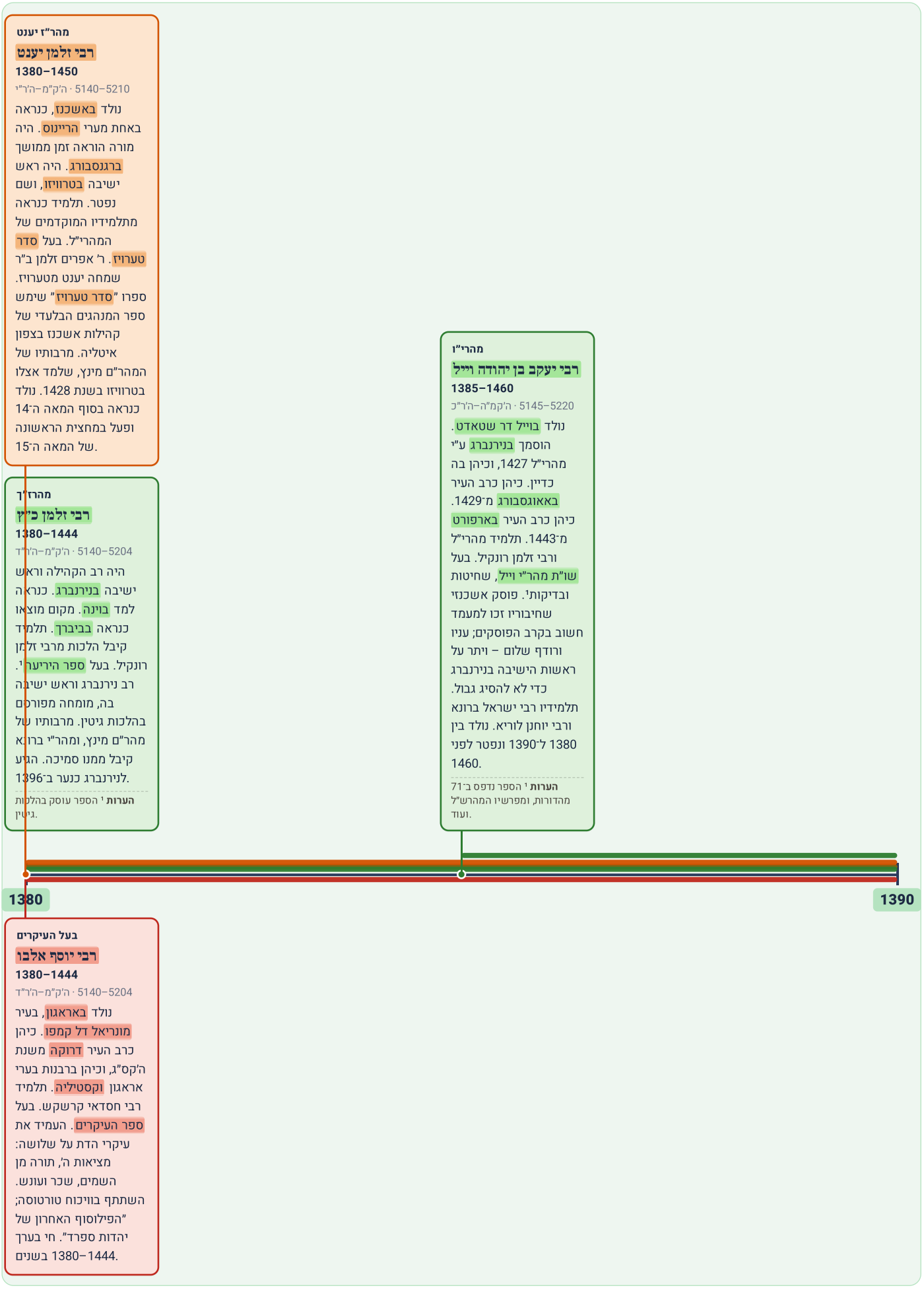
1360

1380

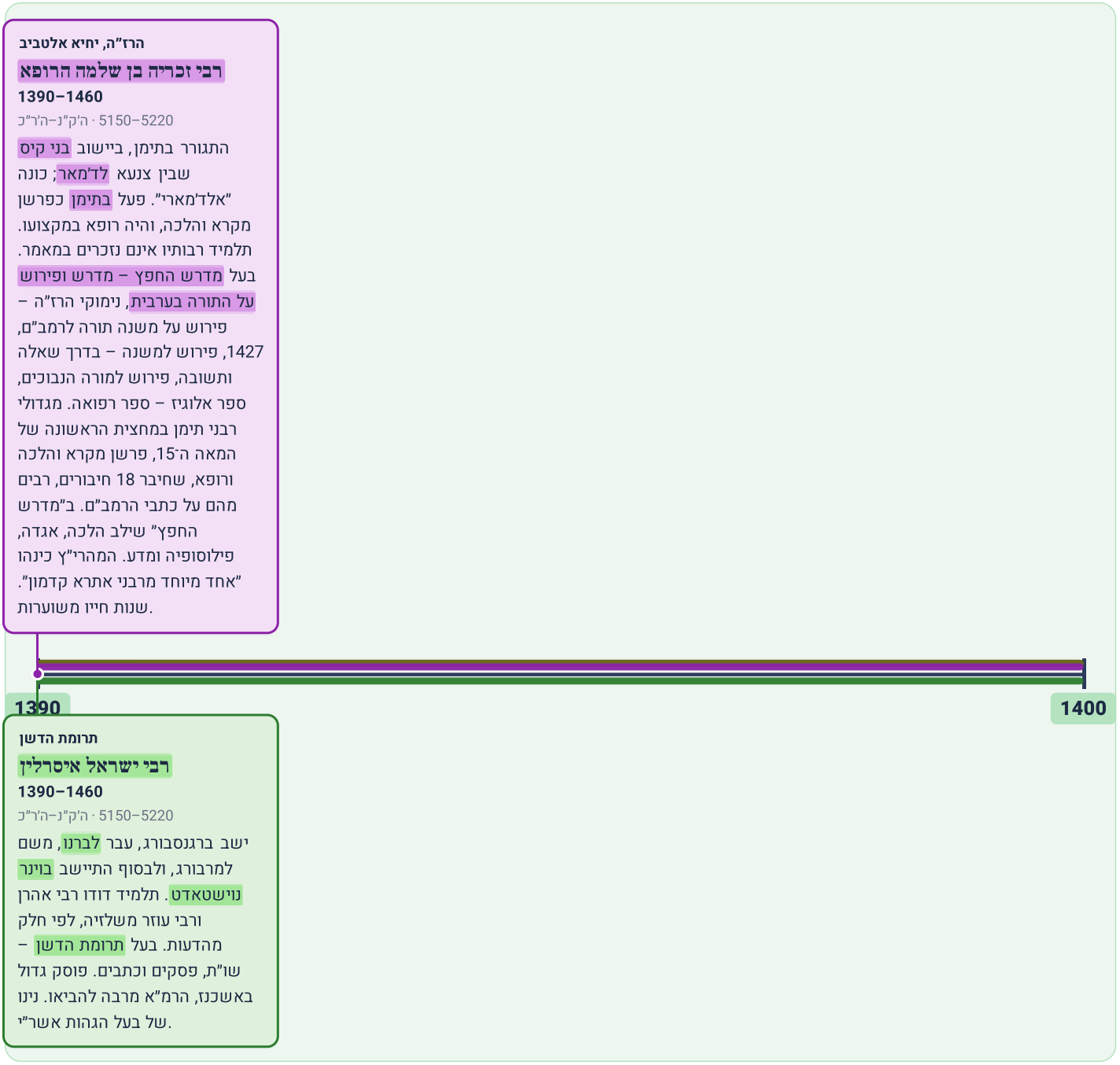
דודו של בעל תרומת הדשן
רבי אהרן בלומלין
1360–1421
5120–5181 · ה'ק"כ–ה'קפ"א
נולד בקרמס וכיהן בה כרב העיר יחד עם רבי יעקיל מאיגרא. כיהן כרב ומנהיג הקהילה בווינה; נפטר מעיניים בכלא בגזרת וינה. חינך בוינר נוישטאדט את אחיינו רבי ישראל איסרלן. תלמיד רבי שלום מנוישטט[1]. בעל תשובות[2], פירוש לתורה. דודו ורבו של רבי ישראל איסרלן בעל תרומת הדשן. ממנהיגי יהדות אוסטריה, היה חזן, ונטה בפסקיו לקולא. בגזרת וינה הושלך לכלא ועונה כדי שימיר את דתו, ונפטר מעינויים בכלא בשנת 1421, ויש אומרים 1420. תלמידיו היו גם רבי דוד טעבלי שפרינץ ורבי יצחק אייזיק מטירנא. נולד בערך בשנת 1360.

הערות [1] למד אצלו כתלמיד חבר. [2] התשובות מובאות ב"פסקים וכתבים" לתלמידו.

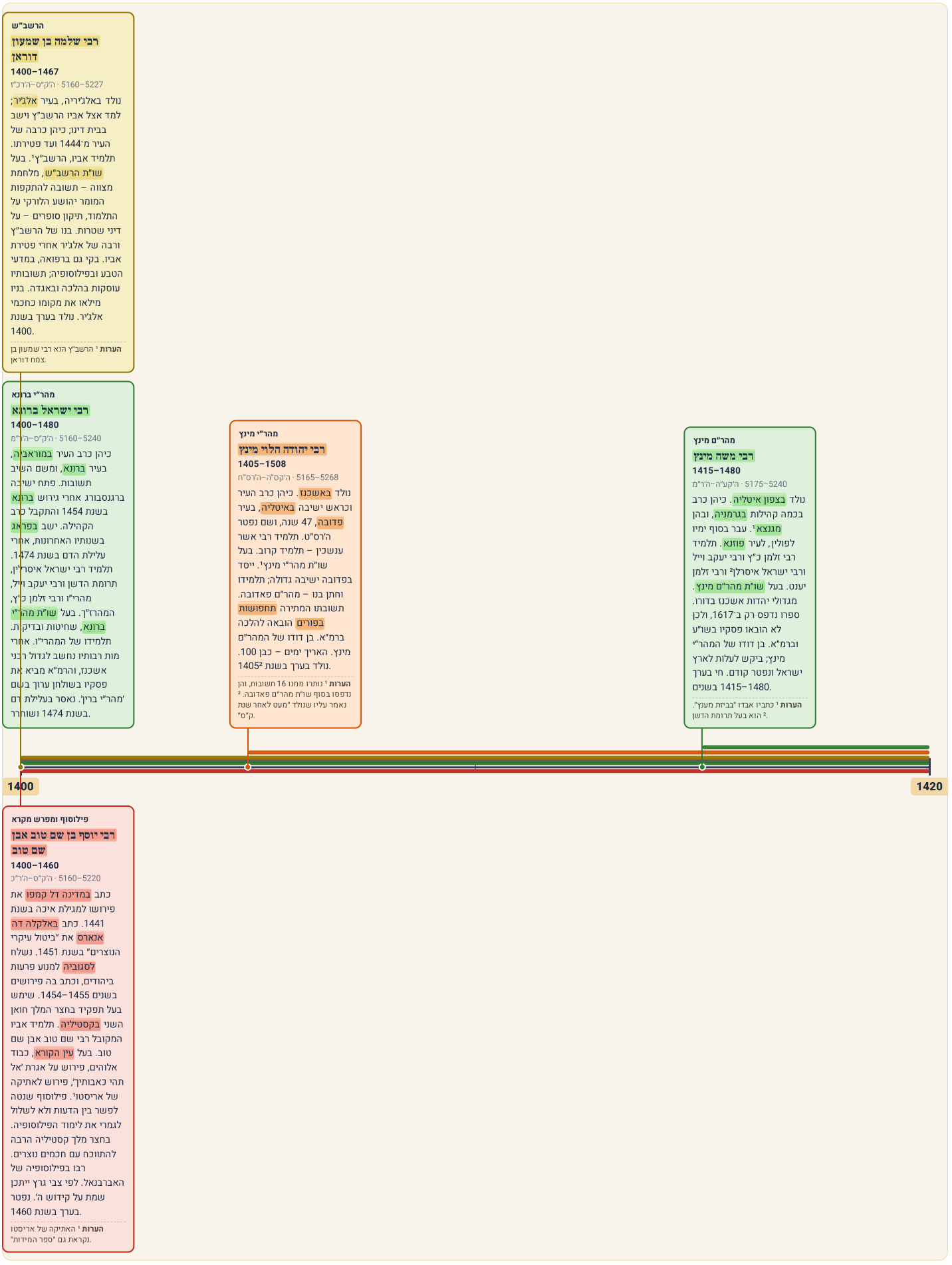
מקום / אזור: ספרד · אשכנז · צפון אפריקה

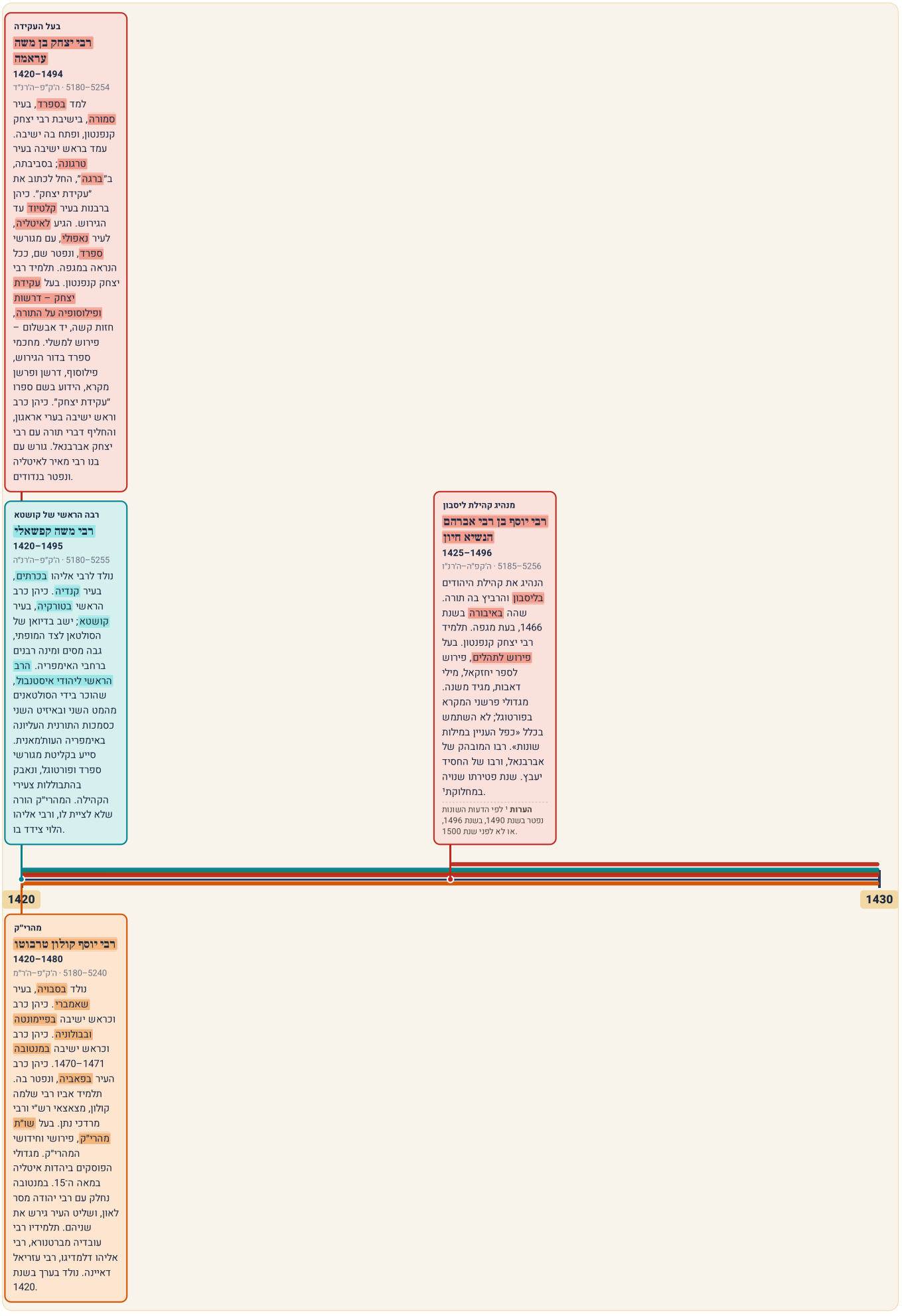
מקום / אזור: ספרד · אשכנז · איטליה · צפון אפריקה

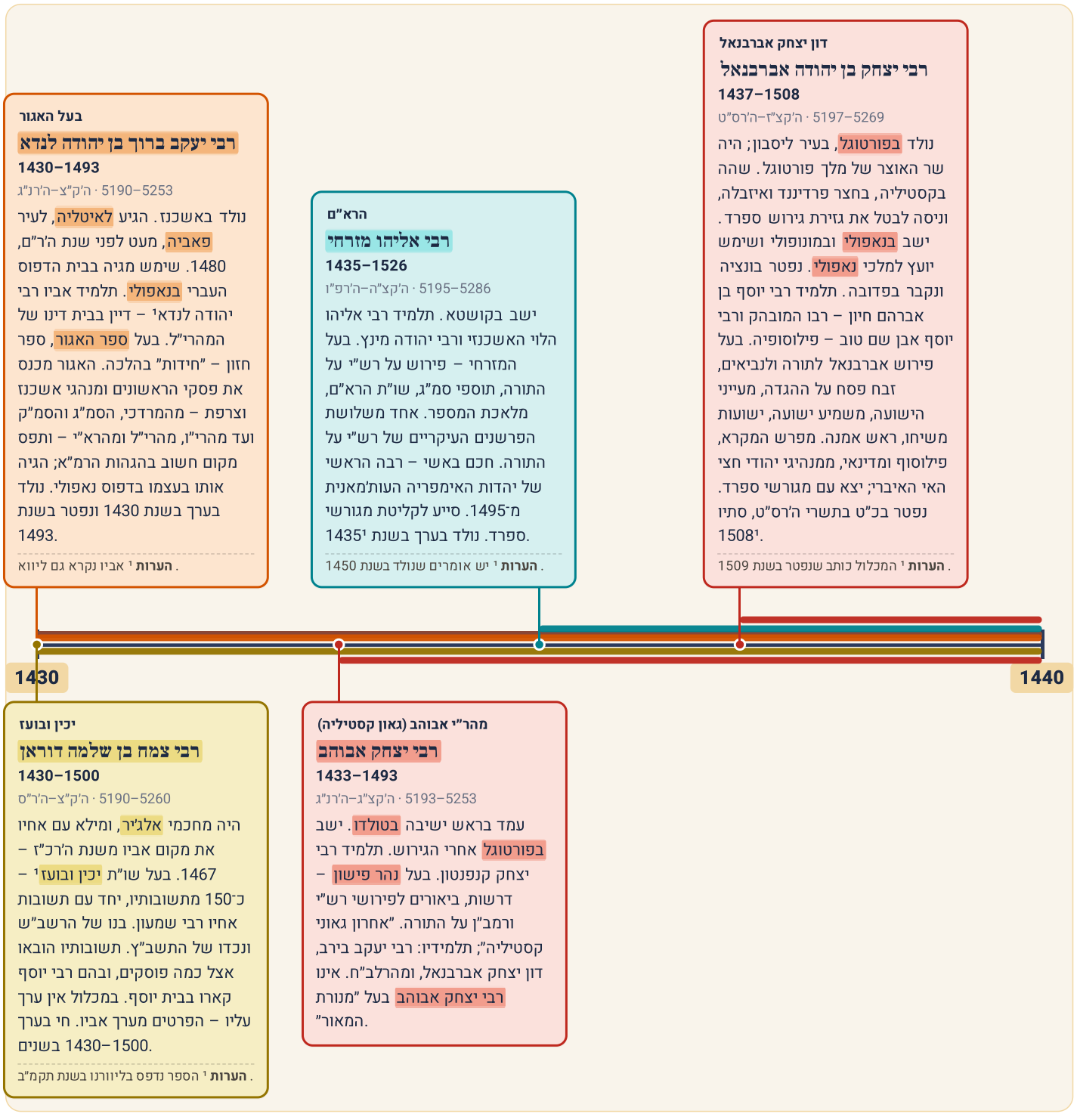
מקום / אזור: ספרד · אשכנז · איטליה · צפון אפריקה · תימן

מקום / אזור: ספרד · אשכנז · איטליה · צפון אפריקה · תימן

מקום / אזור: ספרד · אשכנז · איטליה · צפון אפריקה · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · תימן

מקום / אזור: ספרד · אשכנז · איטליה · צפון אפריקה · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · תימן

תקופת הראשונים 1400 – 1600 (המשך: 1440 – 1460)

בעל הליכות עולם
רבי ישועה בן יוסף הלוי מתלמסאן
1440–1500
5200–5260 · ה'ר'–ה'ר"ס

נולד באלג'יריה, בעיר תלמסאן. עבר לספרד, לעיר טולדו, בשנת ה'רכ"ז, 1467, ופעל בה עד הגירוש. תלמיד רבי יעקב הכהן אשכנזי. בעל הליכות עולם – כללי התלמוד[1]. ספרו מספרי היסוד בכללי התלמוד: סדרי רב ותלמיד, לשונות התלמוד וכללי הניתוח; מרן רבי יוסף קארו חיבר עליו "כללי הגמרא" ומהר"ש אלגאזי "יבין שמועה". שנת פטירתו אינה ידועה; חי בערך עד שנת 1500.

הערות [1] הספר נדפס בליסבון בשנת ה'ר"נ.

הרע"ב
רבי עובדיה מברטנורא
1445–1515
5205–5275 · ה'ר"ה–ה'רע"ה

ישב באיטליה, בעיר ברטינורו, ולבסוף התיישב בירושלים. תלמיד רבי יוסף קולון[1]. בעל פירוש המשנה[2], עמר נקא על פירוש רש"י. פירושו על המשנה נדפס בכל משנה; רב העיר ומנהיג יהודי ירושלים. נולד בערך בין 1440 ל־1450[3].

הערות [1] רבי יוסף קולון מכונה מהרי"ק. [2] הפירוש מכונה "ברטנורא". [3] שנת פטירתו שנויה במחלוקת.

הוספה: עלה לארץ ישראל והתיישב בירושלים

בעל תולדות יצחק
רבי יצחק בן יוסף קארו
1458–1535
5218–5295 · ה'ר"ח–ה'רצ"ה

נולד בטולדו ולמד בישיבה. הקים ישיבה בליסבון. ישב בטורקיה, בקושטא ובמגנזיה, אחרי גירוש פורטוגל בשנת 1497. תלמיד רבי יצחק קנפנטון. בעל תולדות יצחק – דרשות על התורה, חסדי דוד, תשובות בשו"ת אבקת רוכל. ראש ישיבה, דרשן ורופא ממגורשי ספרד; דודו ומגדלו של מרן רבי יוסף קארו[1], שגדל בביתו בקושטא והתייעץ עמו בהלכה. כל בניו מתו במסע הגירוש.

הערות [1] בסדר הדורות הקצר הוא מכונה "דודו ורבו של מרן".

החסיד יעבץ
רבי יוסף בן חיים יעבץ
1440–1508
5200–5268 · ה'ר'–ה'ר"ס"ח

נולד ולמד בפורטוגל, בעיר ליסבון. אחרי הגירוש ישב בנאפולי ובפירארה. כתב במנטובה את "חסדי ה'". תלמיד רבי יוסף בן אברהם חיון ודון יצחק אברבנאל. בעל אור החיים, פירוש היעבץ למסכת אבות, מאמר חסדי ה', יסוד האמונה, מאמר האחדות, פירוש תהילים. מגדולי הרבנים בדור גירוש ספרד; חיזק את המגורשים בדרשותיו על האמונה וההשגחה. אמרתו: בגירוש עמדו בניסיון דווקא פשוטי העם בעלי האמונה הפשוטה. התנגד ללימודי פילוסופיה. גיסו של בעל עקידת יצחק. נולד בערך בשנת 1440.

בעל העין יעקב
רבי יעקב בן שלמה אבן חביב
1450–1516
5210–5276 · ה'ר"י–ה'רע"ו

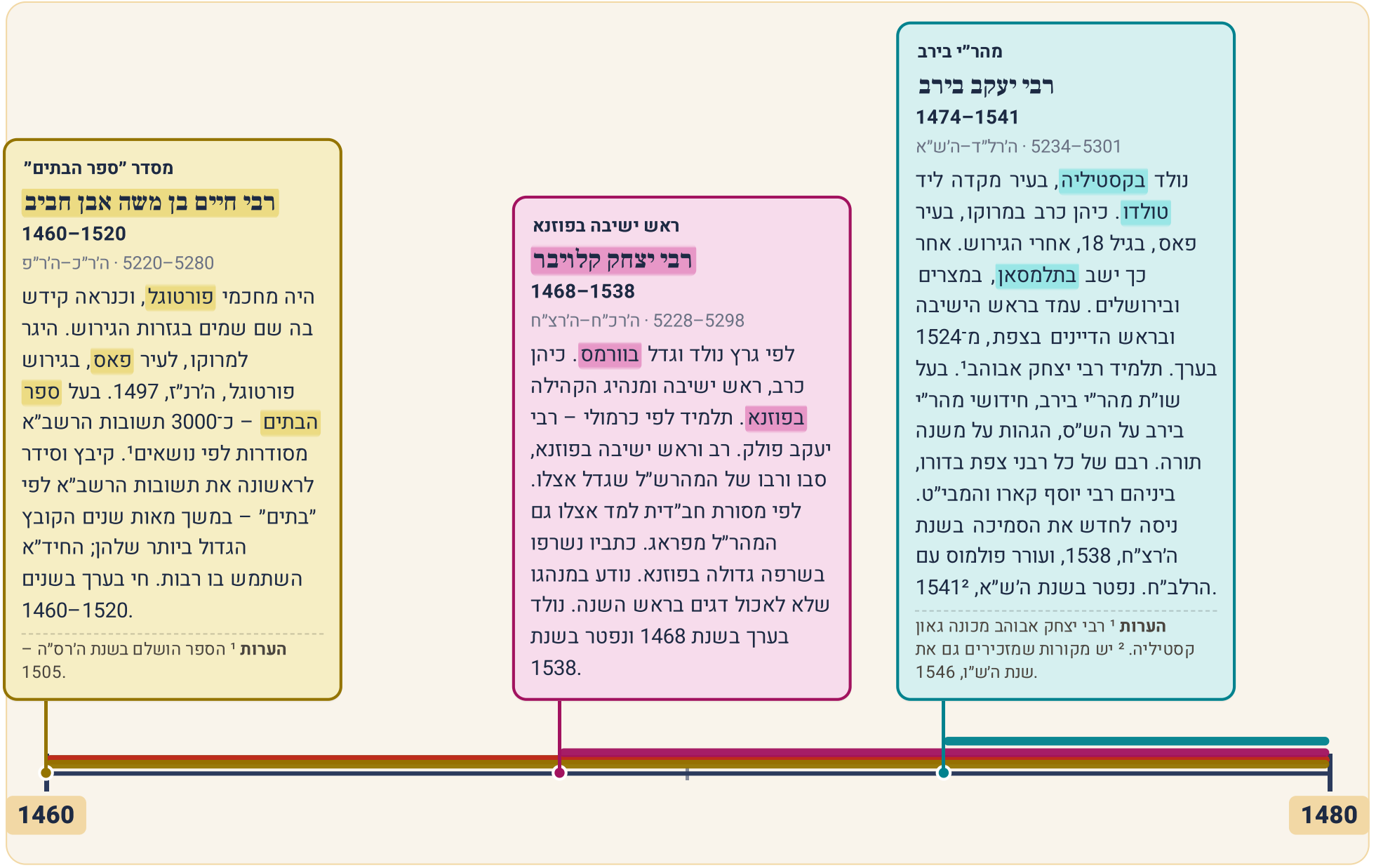
נולד בקסטיליה, בעיר סמורה. עמד בראש ישיבה בעיר סלמנקה. ישב בפורטוגל אחרי גירוש ספרד. הנהיג את קהילת המגורשים בשלוניקי, ונפטר בה ה'רע"ו. בעל עין יעקב – אגדות התלמוד עם פירוש, ביאור לטור, תשובות. מגדולי חכמי ספרד, "גדול הדור"; תיקן תקנות רבות בשלוניקי, בעיקר בענייני אישות והאנוסים. העין יעקב זכה ליותר ממאה מהדורות ונלמד בבתי הכנסת בין מנחה לערבית. אביו ורבו של המהרלב"ח. נולד בערך בשנת ה'ר"י 1450[1] –.

הערות [1] בספר "סדר הדורות הקצר" שנות חייו הן 1459–1516.

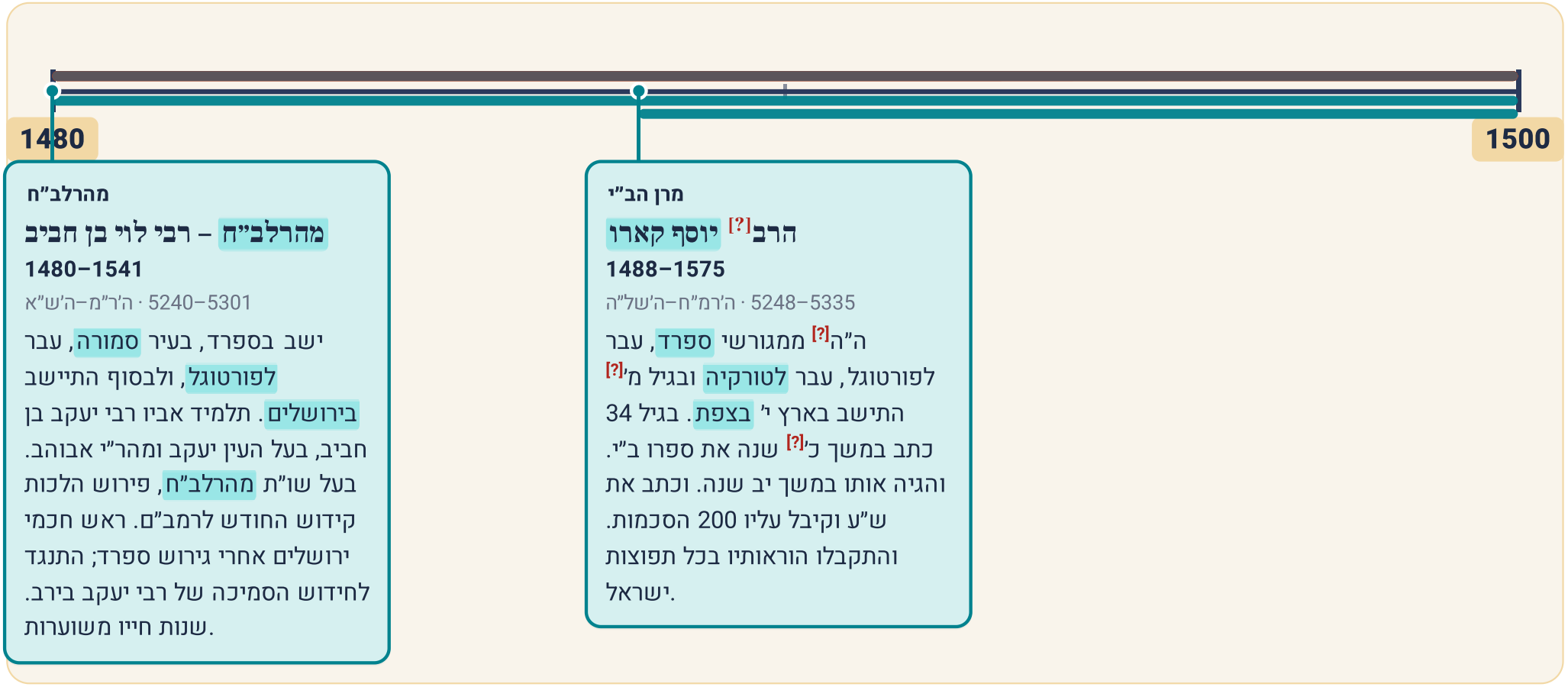
בעל ספר יוחסין
רבי אברהם בן שמואל זכות
1452–1514
5212–5274 · ה'רי"ב–ה'רע"ד

נולד ולמד בקסטיליה, בעיר סלמנקה. היה אסטרונום מלכותי בפורטוגל. פרסם בתוניס את ספר יוחסין. הגיע לירושלים ב־1513 ונפטר בה. תלמיד רבי יצחק אבוהב – רבו המובהק. בעל ספר יוחסין, החיבור הגדול – לוחות אסטרונומיים, תשלום הערוך. אסטרונום בעל שם עולמי: שכלל את האצטרולב, מנחושת במקום עץ, ולוחותיו שימשו את קולומבוס ואת וסקו דה גמה. נמלט מפורטוגל בלי להמיר את דתו. ספר יוחסין – סדר קבלת התורה ממשה רבנו ועד ימיו.

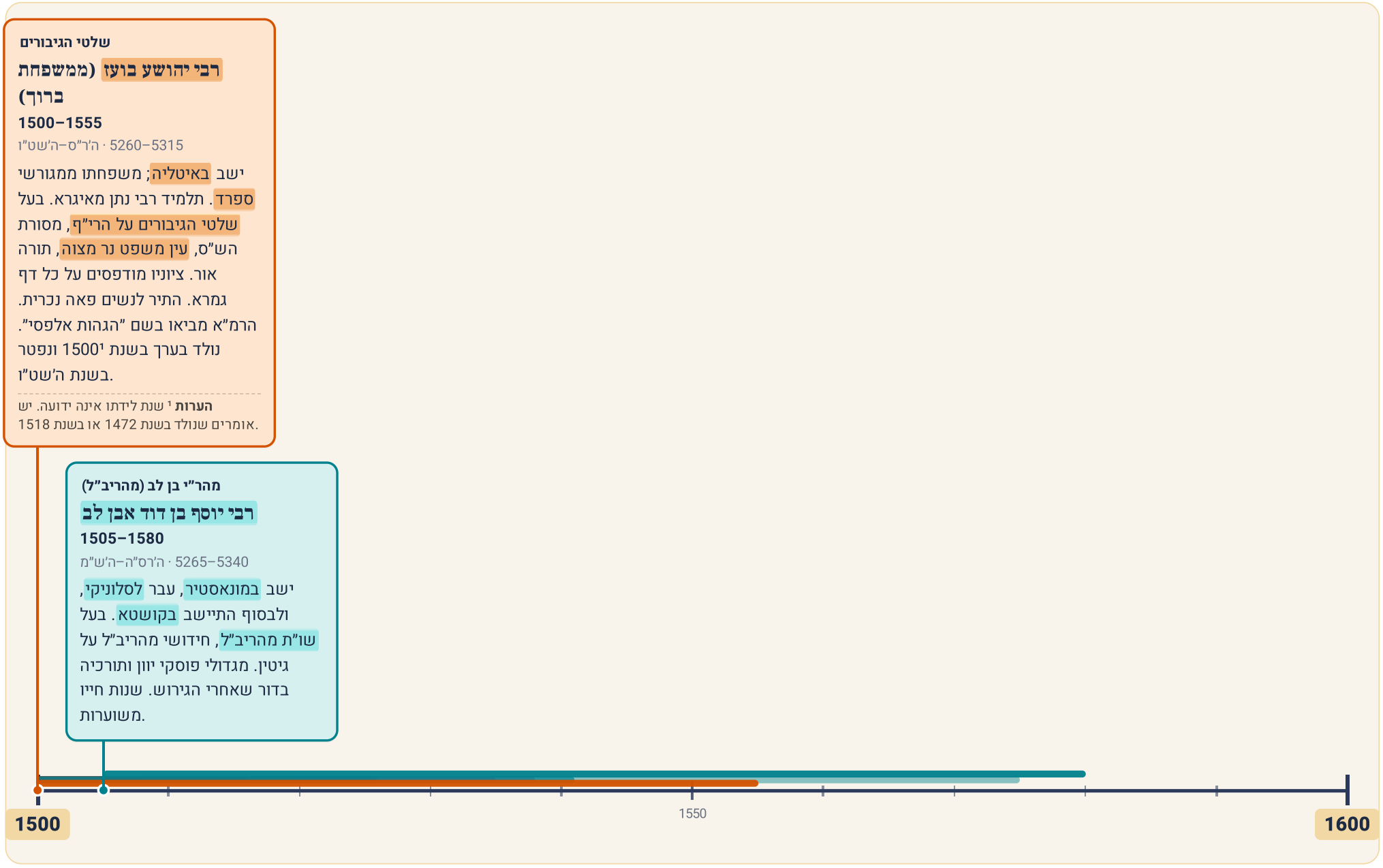
מקום / אזור: ספרד · אשכנז · איטליה · צפון אפריקה · קושטא, מצרים · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת · תימן

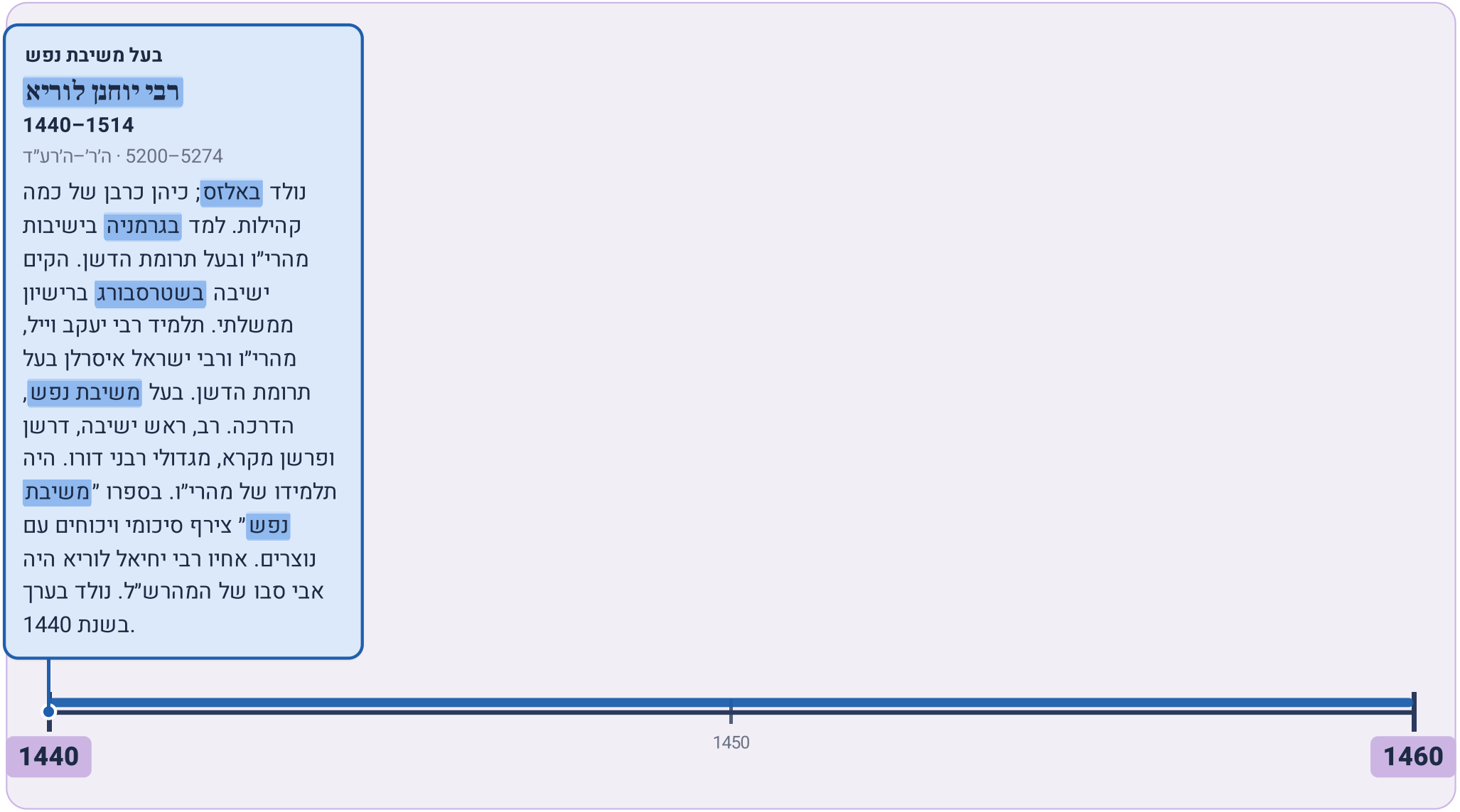

מקום / אזור: פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות׳מאנית – צפת, קושטא, מצרים · צפון אפריקה · איטליה · אשכנז · ספרד

מקום / אזור: ספרד · איטליה · צפון אפריקה · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא

שלטי הגיבורים
רבי יהושע בועז (ממשפחת ברוך)
1500–1555
5260–5315 · ה׳ר״ס–ה׳שט״ו
ישב באיטליה; משפחתו ממגורשי ספרד. תלמיד רבי נתן מאיגרא. בעל שלטי הגיבורים על הרי״ף, מסורת הש״ס, עין משפט נר מצוה, תורה אור. ציוניו מודפסים על כל דף גמרא. התיר לנשים פאה נכרית. הרמ״א מביאו בשם ״הגהות אלפסי״. נולד בערך בשנת 1500[1] ונפטר בשנת ה׳שט״ו.
הערות [1] שנת לידתו אינה ידועה. יש אומרים שנולד בשנת 1472 או בשנת 1518.
מהר״י בן לב (מהריב״ל)
רבי יוסף בן דוד אבן לֵב
1505–1580
5265–5340 · ה׳רס״ה–ה׳ש״מ
ישב במונאסטיר, עבר לסלוניקי, ולבסוף התיישב בקושטא. בעל שו״ת מהריב״ל, חידושי מהריב״ל על גיטין. מגדולי פוסקי יוון ותורכיה בדור שאחרי הגירוש. שנות חייו משוערות.
1500
1550
1600
מקום / אזור: ספרד איטליה צפון אפריקה ארץ ישראל / האימפריה העות׳מאנית – צפת, קושטא, מצרים פולין־ליטא

מקום / אזור: צרפת

תקופת האחרונים בס"ד

1440 – 1620 (המשך: 1460 – 1470)

מהר"ם אלשקר
רבי משה אלשקר
1466–1542
5226–5302 · ה'רכ"ו–ה'ש"ב

נולד בספרד, בסמורה ובטולדו; למד אצל ר' שמואל וואלינסי יחד עם ר' יעקב בן חביב. אחרי הגירוש ושבי בידי פיראטים ישב בתוניסיה, בעיר תוניס, 18 שנה ועמד בראש הקהילה. כיהן מ־1522 כדיין במצרים, בעיר קהיר, בבית דינו של הרדב"ז; נשאל מקורפו, סלוניקי, קושטא, צפת ועוד. עלה לארץ ישראל, לצפת ולירושלים, שלוש שנים לפני מותו; התנגד לסמיכת ר' יעקב בירב; נפטר בירושלים. תלמיד רבי שמואל וואלינסי בטולדו. בעל שו"ת מהר"ם אלשקר – כולל "ספר ההשגות" להגנת הרמב"ם, גאון יעקב – פירוש לארבעה טורים. רב, פוסק ודיין ספרדי בולט מדור גירוש ספרד, שהתנגד לפלפול ותמך בעיסוק בפילוסופיה בעקבות הרמב"ם. שאלות הלכה נשלחו אליו מכל העולם. השלים את הפיוט "כל ברואי מטה ומעלה" של רשב"ג.

ראש ישיבת סלוניקי
רבי יוסף טאיטאצאק
1465–1546
5225–5306 · ה'רכ"ה–ה'ש"ו

נולד ולמד בספרד בישיבה יחד עם מהרלב"ח. אחרי הגירוש ישב בסלוניקי, ושם היה ראש ישיבה 40 שנה וראש הקהילה הפורטוגזית. עמד בראש הקהילה בסרס, ולעת זקנותו ישב בקושטא, ושם נפטר. תלמיד אביו רבי שלמה ולמד בספרד בישיבה יחד עם רבי לוי בן חביב. בעל פורת יוסף – על קהלת, תשובות – בספר שארית יהודה, מלאך המשיב. פוסק ומקובל, מראשי יהדות ספרד באימפריה העות'מאנית. ישיבתו בסלוניקי הייתה החשובה ביותר בזמנה, ובה למדו האלשיך, ר' שלמה אלקבץ, ר' יוסף סאגיס והמהרשד"ם. הקל בדיני אנוסים ועגונות; החיד"א כתב שהיה ראוי לחבר את השולחן ערוך.

בעל התוספות
רבי אהרן מטראני
1460–1530
5220–5290 · ה'ר"כ–ה'ר"צ

נולד בספרד למשפחה המיוחסת לרי"ד ולריא"ז; למד אצל מהר"י אבוהב. גלה לאדריאנופול אחרי גירוש ספרד בשנת ה'רנ"ב יחד עם רבי יוסף פאסי, והרביץ תורה בישיבתו. תלמיד רבי יצחק אבוהב[1] ורבי יוסף פאסי[2]. דודו ורבו של המבי"ט. כונה "רבי אהרן בעל התוספות" משום חריפותו ובקיאותו בתוספות. הזכירו מרן רבי יוסף קארו בבית יוסף, והתכתב עם רבי יצחק בן לב.

הערות [1] רבי יצחק אבוהב כונה גאון קסטיליה. [2] למד אצלו כתלמיד חבר.

הצדיק הלבן
רבי יוסף סרגוסי
1460–1507
5220–5267 · ה'ר"כ–ה'רס"ז

נולד בסרגוסה, ומכאן כינויו. התיישב בסיציליה אחרי גירוש ספרד. ישב במצרים כשלוש שנים, ושם למד אצלו הרדב"ז. נמנה עם חכמי העיר צפת והנהיג את הקהילה. מחכמי צפת ומהגיה ורבו של הרדב"ז; כונה "הצדיק הלבן", זכה לגילוי אלייהו והרבה שלום בין אדם לחבירו. קבור בעין זיתים.

נגיד מצרים
רבי יצחק הכהן שולאל
1460–1524
5220–5284 · ה'ר"כ–ה'רפ"ד

כיהן בקהיר כנגיד יהודי מצרים וכראש המטבעה הממלוכית[1]. התגורר זמן מה בחברון ובעזה בימי נגידות דודו. עמד בראש ישיבה בירושלים אחרי הכיבוש העות'מאני בשנת 1517 והיה ממנהיגי הקהילה; נקבר בה. תלמיד ככל הנראה דודו רבי נתן הכהן שולאל. הנגיד האחרון של יהודי מצרים לפני ביטול הנגידות. תיקן תקנות רבות, ופסקיו הובאו בספרי תלמידיו ובבית יוסף. רבו של הרדב"ז, שעבר לישיבתו במצרים ומונה שם לאב בית דין. נולד בערך בשנת 1460, ונפטר במגפה בא' בכסלו ה'רפ"ה.

הערות [1] כיהן בתפקידים אלה בשנים 1502–1517.

אב"ד סלוניקי
רבי יוסף פאסי
1462–1520
5222–5280 · ה'רכ"ב–ה'ר"פ

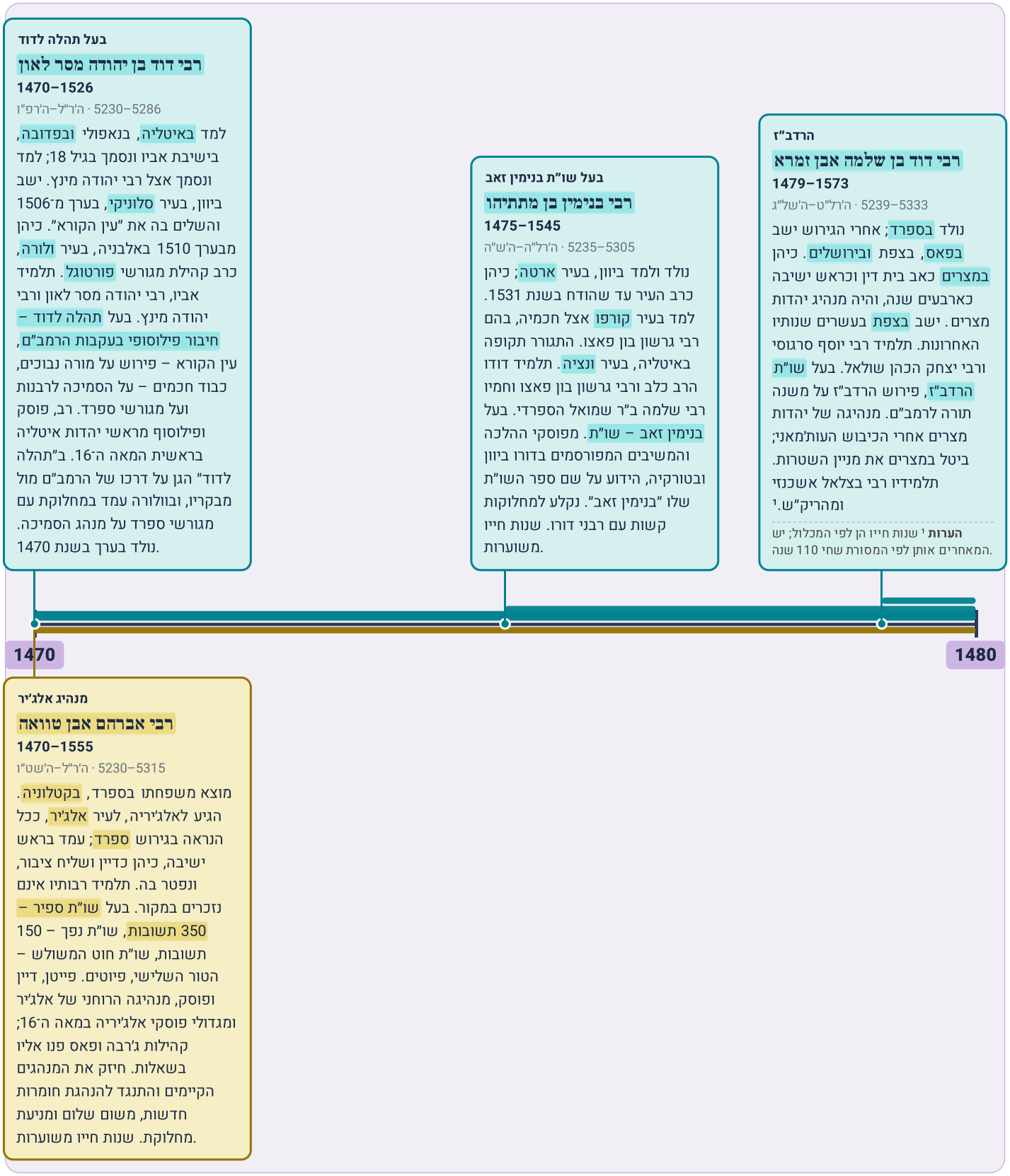
נולד ולמד בספרד; גורש בגירוש ספרד. כיהן כאב בית דין וראש ישיבה בסלוניקי. היה כנראה ראש ישיבה באדריאנופול עד פטירתו. תלמיד רבי יצחק אבוהב[1]. בעל שאלות ותשובות[2], ביאורי מקראות, חידושים על מסכת סוכה. פוסק מגורשי ספרד. בית דינו בסלוניקי נחשב מהגדולים בעיר, ותשובותיו מובאות בבית יוסף ובפוסקים. באדריאנופול היה רבו של רבי ישראל די קוריאל ושל המבי"ט. חי בערך בשנים 1462–1520.

הערות [1] רבי יצחק אבוהב היה תלמיד רבי יצחק קנפנטון. [2] תשובותיו נדפסו בספרי חכמי דורו.

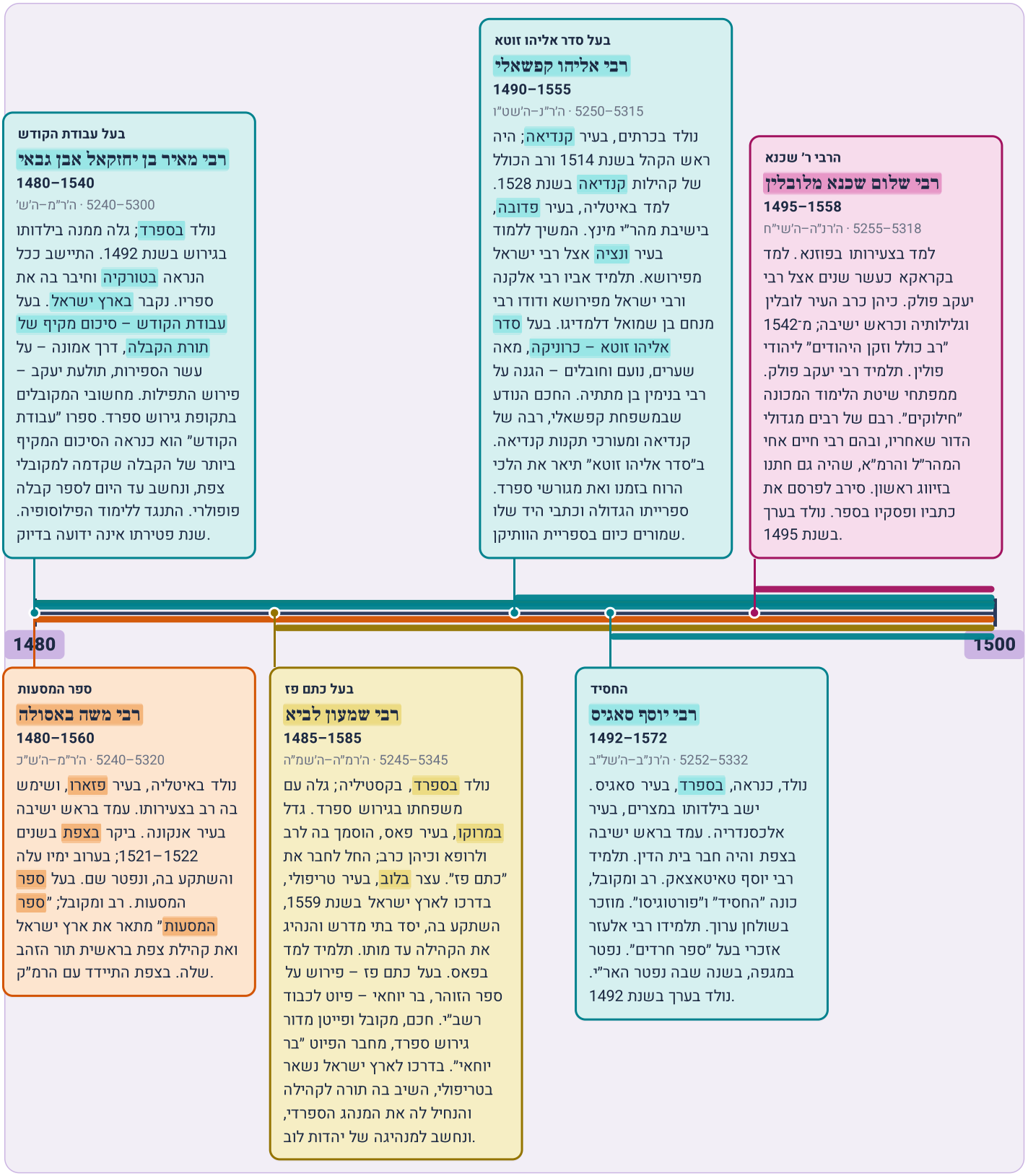
1460

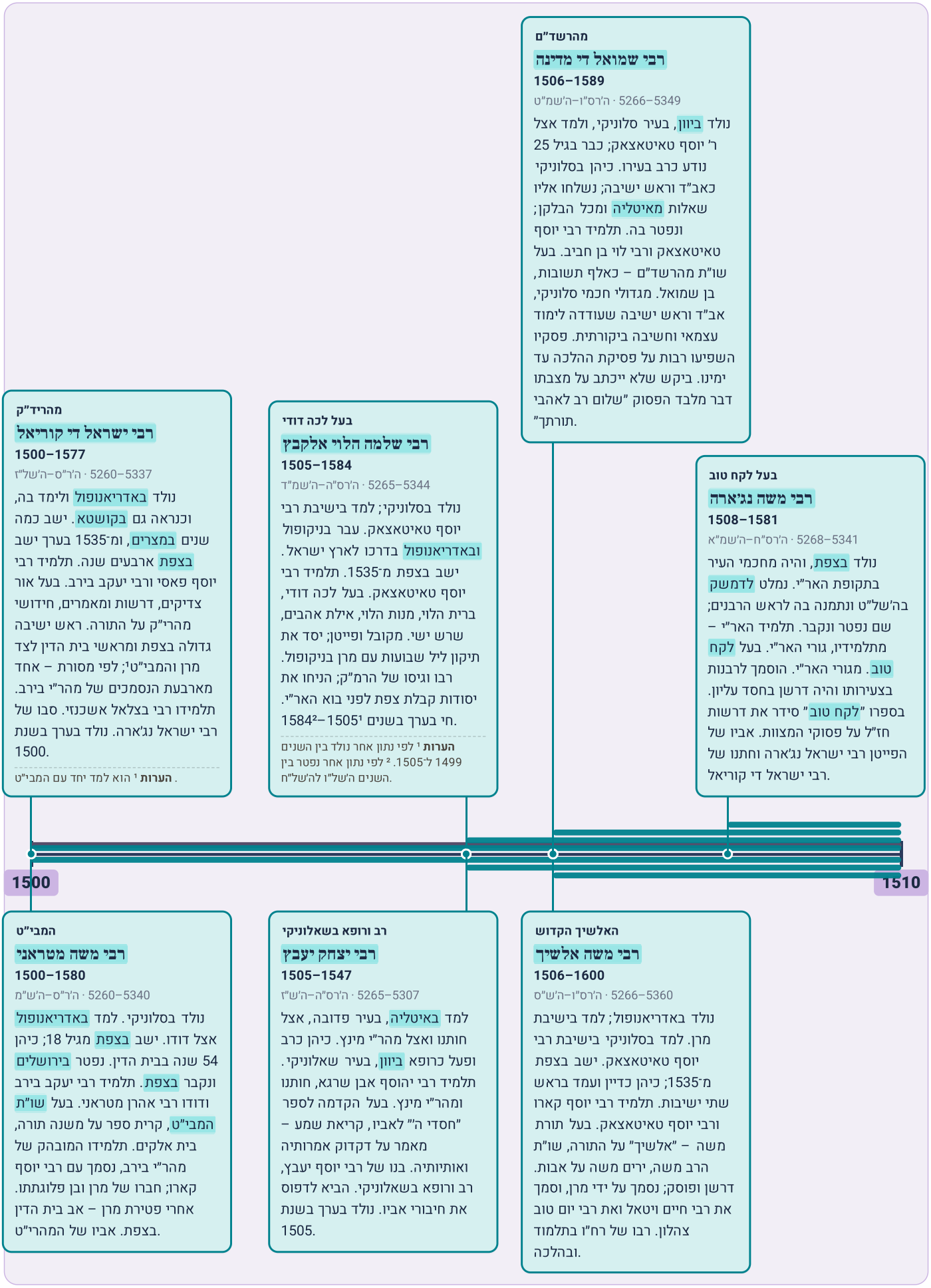
1470

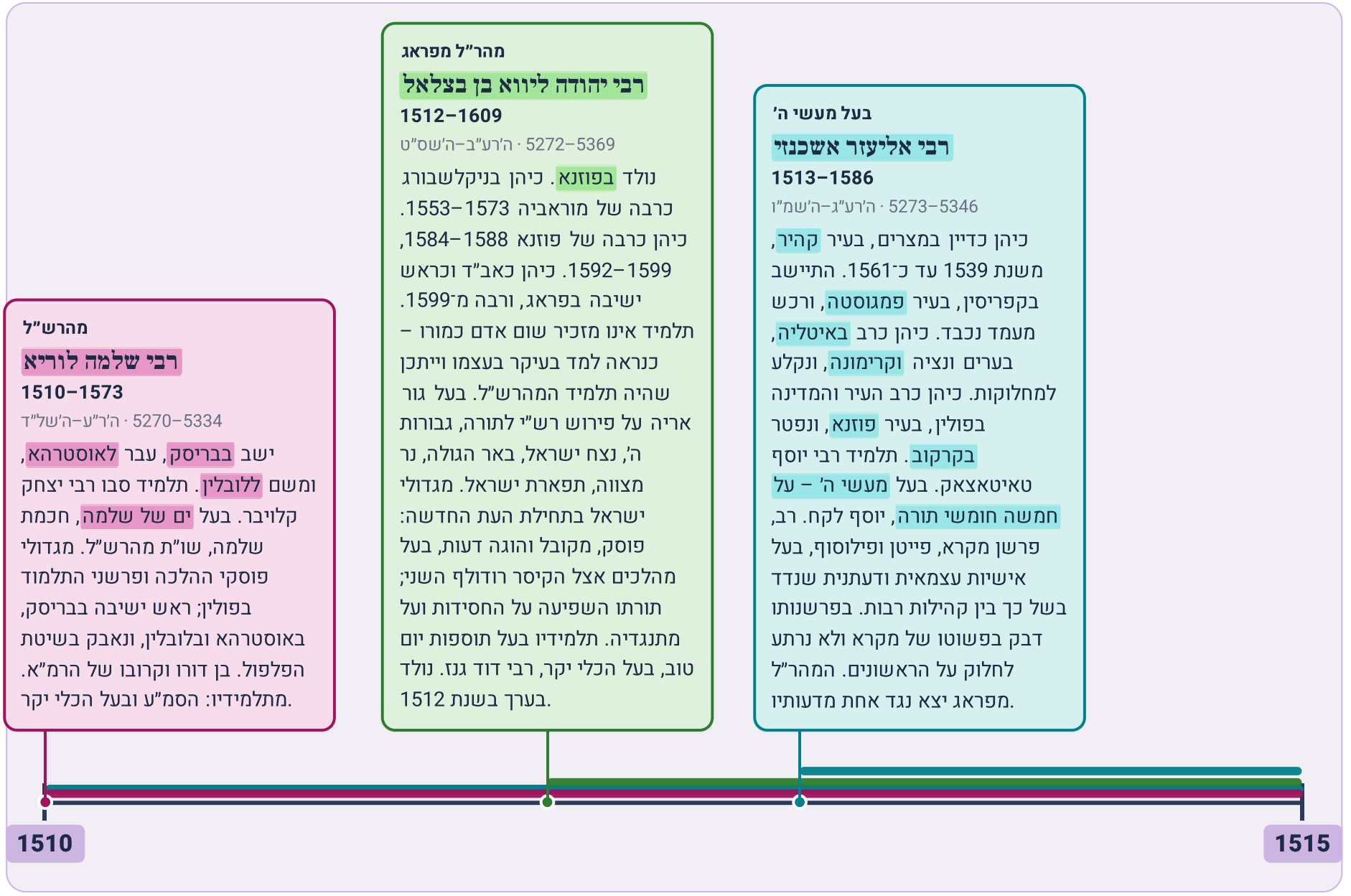
מקום / אזור: צרפת ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים

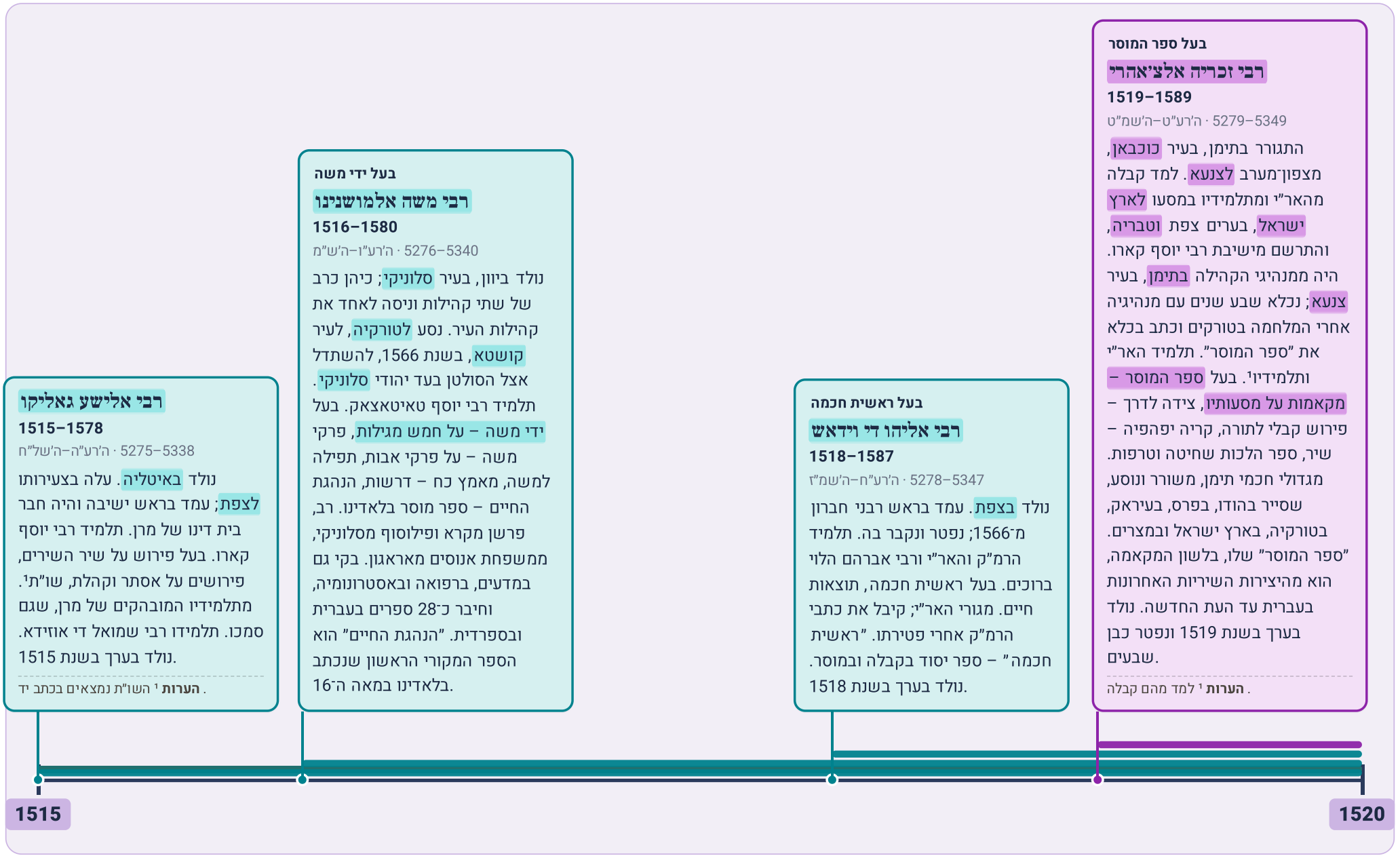
מקום / אזור: צרפת · צפון אפריקה · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים

בעל עבודת הקודש
רבי מאיר בן יחזקאל אבן גבאי
1480–1540
5240–5300 · ה'ר"מ–ה'ש'
נולד בספרד; גלה ממנה בילדותו בגירוש בשנת 1492. התיישב ככל הנראה בטורקיה וחיבר בה את ספריו. נקבר בארץ ישראל. בעל עבודת הקודש – סיכום מקיף של תורת הקבלה, דרך אמונה – על עשר הספירות, תולעת יעקב – פירוש התפילות. מחשובי המקובלים בתקופת גירוש ספרד. ספרו "עבודת הקודש" הוא כנראה הסיכום המקיף ביותר של הקבלה שקדמה למקובלי צפת, ונחשב עד היום לספר קבלה פופולרי. התנגד ללימוד הפילוסופיה. שנת פטירתו אינה ידועה בדיוק.
בעל סדר אליהו זוטא
רבי אליהו קפשאלי
1490–1555
5250–5315 · ה'ר"נ–ה'שט"ו
נולד בכרתים, בעיר קנדיאה; היה ראש הקהל בשנת 1514 ורב הכולל של קהילות קנדיאה בשנת 1528. למד באיטליה, בעיר פדובה, בישיבת מהר"י מינץ. המשיך ללמוד בעיר ונציה אצל רבי ישראל מפירושא. תלמיד אביו רבי אלקנה ורבי ישראל מפירושא ודודו רבי מנחם בן שמואל דלמדיגו. בעל סדר אליהו זוטא – כרוניקה, מאה שערים, נועם וחובלים – הגנה על רבי בנימין בן מתתיה. החכם הנודע שבמשפחת קפשאלי, רבה של קנדיאה ומעורכי תקנות קנדיאה. ב"סדר אליהו זוטא" תיאר את הלכי הרוח בזמנו ואת מגורשי ספרד. ספרייתו הגדולה וכתבי היד שלו שמורים כיום בספריית הוותיקן.
הרבי ר' שכנא
רבי שלום שכנא מלובלין
1495–1558
5255–5318 · ה'רנ"ה–ה'שי"ח
למד בצעירותו בפוזנא. למד בקראקא כעשר שנים אצל רבי יעקב פולק. כיהן כרב העיר לובלין וגלילותיה וכראש ישיבה; מ־1542 "רב כולל וזקן היהודים" ליהודי פולין. תלמיד רבי יעקב פולק. ממפתחי שיטת הלימוד המכונה "חילוקים". רבם של רבים מגדולי הדור שאחריו, ובהם רבי חיים אחי המהר"ל והרמ"א, שהיה גם חתנו בזיווג ראשון. סירב לפרסם את כתביו ופסקיו בספר. נולד בערך בשנת 1495.
1480
1500
ספר המסעות
רבי משה באסולה
1480–1560
5240–5320 · ה'ר"מ–ה'ש"כ
נולד באיטליה, בעיר פזארו, ושימש בה רב בצעירותו. עמד בראש ישיבה בעיר אנקונה. ביקר בצפת בשנים 1521–1522; בערוב ימיו עלה והשתקע בה, ונפטר שם. בעל ספר המסעות. רב ומקובל; "ספר המסעות" מתאר את ארץ ישראל ואת קהילת צפת בראשית תור הזהב שלה. בצפת התיידד עם הרמ"ק.
בעל כתם פז
רבי שמעון לביא
1485–1585
5245–5345 · ה'רמ"ה–ה'שמ"ה
נולד בספרד, בקסטיליה; גלה עם משפחתו בגירוש ספרד. גדל במרוקו, בעיר פאס, הוסמך בה לרב ולרופא וכיהן כרב; החל לחבר את "כתם פז". עצר בלוב, בעיר טריפולי, בדרכו לארץ ישראל בשנת 1559, השתקע בה, יסד בתי מדרש והנהיג את הקהילה עד מותו. תלמיד למד בפאס. בעל כתם פז – פירוש על ספר הזוהר, בר יוחאי – פיוט לכבוד רשב"י. חכם, מקובל ופייטן מדור גירוש ספרד, מחבר הפיוט "בר יוחאי". בדרכו לארץ ישראל נשאר בטריפולי, השיב בה תורה לקהילה והנחיל לה את המנהג הספרדי, ונחשב למנהיגה של יהדות לוב.
החסיד
רבי יוסף סאגיס
1492–1572
5252–5332 · ה'רנ"ב–ה'של"ב
נולד, כנראה, בספרד, בעיר סאגיס. ישב בילדותו במצרים, בעיר אלכסנדריה. עמד בראש ישיבה בצפת והיה חבר בית הדין. תלמיד רבי יוסף טאיטאצאק. רב ומקובל, כונה "החסיד" ו"פורטוגיסו". מוזכר בשולחן ערוך. תלמידו רבי אלעזר אזכרי בעל "ספר חרדים". נפטר במגפה, בשנה שבה נפטר האר"י. נולד בערך בשנת 1492.
מקום / אזור:
צרפת
איטליה
צפון אפריקה
ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים
פולין־ליטא

מהרשד"ם
רבי שמואל די מדינה
1506–1589
5266–5349 · ה'רס"ו–ה'שמ"ט
נולד ביוון, בעיר סלוניקי, ולמד אצל ר' יוסף טאיטאצאק; כבר בגיל 25 נודע כרב בעירו. כיהן בסלוניקי כאב"ד וראש ישיבה; נשלחו אליו שאלות מאיטליה ומכל הבלקן; ונפטר בה. תלמיד רבי יוסף טאיטאצאק ורבי לוי בן חביב. בעל שו"ת מהרשד"ם – כאלף תשובות, בן שמואל. מגדולי חכמי סלוניקי, אב"ד וראש ישיבה שעודדה לימוד עצמאי וחשיבה ביקורתית. פסקיו השפיעו רבות על פסיקת ההלכה עד ימינו. ביקש שלא ייכתב על מצבתו דבר מלבד הפסוק "שלום רב לאהבי תורתך".
מהריד"ק
רבי ישראל די קוריאל
1500–1577
5260–5337 · ה'ר"ס–ה'של"ז
נולד באדריאנופול ולימד בה, וכנראה גם בקושטא. ישב כמה שנים במצרים, ומ־1535 בערך ישב בצפת ארבעים שנה. תלמיד רבי יוסף פאסי ורבי יעקב בירב. בעל אור צדיקים, דרשות ומאמרים, חידושי מהרי"ק על התורה. ראש ישיבה גדולה בצפת ומראשי בית הדין לצד מרן והמבי"ט; לפי מסורת – אחד מארבעת הנסמכים של מהר"י בירב. תלמידו רבי בצלאל אשכנזי. סבו של רבי ישראל נג'ארה. נולד בערך בשנת 1500.
הערות ¹ הוא למד יחד עם המבי"ט.
בעל לכה דודי
רבי שלמה הלוי אלקבץ
1505–1584
5265–5344 · ה'רס"ה–ה'שמ"ד
נולד בסלוניקי; למד בישיבת רבי יוסף טאיטאצאק. עבר בניקופול ובאדריאנופול בדרכו לארץ ישראל. ישב בצפת מ־1535. תלמיד רבי יוסף טאיטאצאק. בעל לכה דודי, ברית הלוי, מנות הלוי, אילת אהבים, שרש ישי. מקובל ופייטן; יסד את תיקון ליל שבועות עם מרן בניקופול. רבו וגיסו של הרמ"ק; הניחו את יסודות קבלת צפת לפני בוא האר"י. חי בערך בשנים 1505¹–1584².
הערות ¹ לפי נתון אחר נולד בין השנים 1499 ל־1505. ² לפי נתון אחר נפטר בין השנים ה'של"ו ל־ה'של"ח.
בעל לקח טוב
רבי משה נג'ארה
1508–1581
5268–5341 · ה'רס"ח–ה'שמ"א
נולד בצפת, והיה מחכמי העיר בתקופת האר"י. נמלט לדמשק בה'של"ט ונתמנה בה לראש הרבנים; שם נפטר ונקבר. תלמיד האר"י – מתלמידיו, גורי האר"י. בעל לקח טוב. מגורי האר"י. הוסמך לרבנות בצעירותו והיה דרשן בחסד עליון. בספרו "לקח טוב" סידר את דרשות חז"ל על פסוקי המצוות. אביו של הפייטן רבי ישראל נג'ארה וחתנו של רבי ישראל די קוריאל.
1500
1510
המבי"ט
רבי משה מטראני
1500–1580
5260–5340 · ה'ר"ס–ה'ש"מ
נולד בסלוניקי. למד באדריאנופול אצל דודו. ישב בצפת מגיל 18; כיהן 54 שנה בבית הדין. נפטר בירושלים ונקבר בצפת. תלמיד רבי יעקב בירב ודודו רבי אהרן מטראני. בעל שו"ת המבי"ט, קרית ספר על משנה תורה, בית אלקים. תלמידו המובהק של מהר"י בירב, נסמך עם רבי יוסף קארו; חברו של מרן ובן פלוגתתו. אחרי פטירת מרן – אב בית הדין בצפת. אביו של המהרי"ט.
רב ורופא בשאלוניקי
רבי יצחק יעבץ
1505–1547
5265–5307 · ה'רס"ה–ה'ש"ז
למד באיטליה, בעיר פדובה, אצל חותנו ואצל מהר"י מינץ. כיהן כרב ופעל כרופא ביוון, בעיר שאלוניקי. תלמיד רבי יהוסף אבן שרגא, חותנו ומהר"י מינץ. בעל הקדמה לספר "חסדי ה'" לאביו, קריאת שמע – מאמר על דקדוק אמרותיה ואותיותיה. בנו של רבי יוסף יעבץ, רב ורופא בשאלוניקי. הביא לדפוס את חיבורי אביו. נולד בערך בשנת 1505.
האלשיך הקדוש
רבי משה אלשיך
1506–1600
5266–5360 · ה'רס"ו–ה'ש"ס
נולד באדריאנופול; למד בישיבת מרן. למד בסלוניקי בישיבת רבי יוסף טאיטאצאק. ישב בצפת מ־1535; כיהן כדיין ועמד בראש שתי ישיבות. תלמיד רבי יוסף קארו ורבי יוסף טאיטאצאק. בעל תורת משה – "אלשיך" על התורה, שו"ת הרב משה, ירים משה על אבות. דרשן ופוסק; נסמך על ידי מרן, וסמך את רבי חיים ויטאל ואת רבי יום טוב צהלון. רבו של רח"ו בתלמוד ובהלכה.
מקום / אזור:
צרפת
איטליה
צפון אפריקה
ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים
פולין־ליטא

מקום / אזור: פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · צפון אפריקה · איטליה · אשכנז · צרפת

בעל ספר המוסר
רבי זכריה אלצ׳אהרי
1519–1589
5279–5349 · ה׳רע״ט–ה׳שמ״ט
התגורר בתימן, בעיר כוכבאן, מצפון־מערב לצנעא. למד קבלה מהאר״י ומתלמידיו במסעו לארץ ישראל, בערים צפת וטבריה, והתרשם מישיבת רבי יוסף קארו. היה ממנהיגי הקהילה בתימן, בעיר צנעא; נכלא שבע שנים עם מנהיגיה אחרי המלחמה בטורקים וכתב בכלא את ״ספר המוסר״. תלמיד האר״י ותלמידיו[1]. בעל ספר המוסר – מקאמות על מסעותיו, צידה לדרך – פירוש קבלי לתורה, קריה יפהפיה – שיר, ספר הלכות שחיטה וטרפות. מגדולי חכמי תימן, משורר ונוסע, שסייר בהודו, בפרס, בעיראק, בטורקיה, בארץ ישראל ובמצרים. ״ספר המוסר״ שלו, בלשון המקאמה, הוא מהיצירות השיריות האחרונות בעברית עד העת החדשה. נולד בערך בשנת 1519 ונפטר כבן שבעים.
הערות [1] למד מהם קבלה.
בעל ידי משה
רבי משה אלמושנינו
1516–1580
5276–5340 · ה׳רע״ו–ה׳ש״מ
נולד ביוון, בעיר סלוניקי; כיהן כרב של שתי קהילות וניסה לאחד את קהילות העיר. נסע לטורקיה, לעיר קושטא, בשנת 1566, להשתדל אצל הסולטן בעד יהודי סלוניקי. תלמיד רבי יוסף טאיטאצאק. בעל ידי משה – על חמש מגילות, פרקי משה – על פרקי אבות, תפילה למשה, מאמץ כח – דרשות, הנהגת החיים – ספר מוסר בלאדינו. רב, פרשן מקרא ופילוסוף מסלוניקי, ממשפחת אנוסים מאראגון. בקי גם במדעים, ברפואה ובאסטרונומיה, וחיבר כ־28 ספרים בעברית ובספרדית. ״הנהגת החיים״ הוא הספר המקורי הראשון שנכתב בלאדינו במאה ה־16.
בעל ראשית חכמה
רבי אליהו די וידאש
1518–1587
5278–5347 · ה׳רע״ח–ה׳שמ״ז
נולד בצפת. עמד בראש רבני חברון מ־1566; נפטר ונקבר בה. תלמיד הרמ״ק והאר״י ורבי אברהם הלוי ברוכים. בעל ראשית חכמה, תוצאות חיים. מגורי האר״י; קיבל את כתבי הרמ״ק אחרי פטירתו. ״ראשית חכמה״ – ספר יסוד בקבלה ובמוסר. נולד בערך בשנת 1518.
רבי אלישע גאליקו
1515–1578
5275–5338 · ה׳רע״ה–ה׳של״ח
נולד באיטליה. עלה בצעירותו לצפת; עמד בראש ישיבה והיה חבר בית דינו של מרן. תלמיד רבי יוסף קארו. בעל פירוש על שיר השירים, פירושים על אסתר וקהלת, שו״ת[1]. מתלמידיו המובהקים של מרן, שגם סמכו. תלמידו רבי שמואל די אוזידא. נולד בערך בשנת 1515.
הערות [1] השו״ת נמצאים בכתב יד.
1515
1520
מקום / אזור:
אשכנז
איטליה
צפון אפריקה
ארץ ישראל / האימפריה העות׳מאנית – צפת, קושטא, מצרים
פולין־ליטא
תימן

בעל צל העולם
רבי מתתיהו דלקרוט
1520–1592
5280–5352 · ה'ר"פ–ה'שנ"ב
נולד בליטא. למד באיטליה קבלה ספרדית, ובאוניברסיטת בולוניה חשבון, טבע ותכונה. שימש מגיה בבית הדפוס בונציה; הכין לדפוס את ספר מצוות גדול. נמלט עם ספריו לבריסק אחרי שרפת התלמוד באיטליה בשנת 1553, וישב בה עד פטירתו. בעל צל העולם, פירוש על שערי אורה, פירוש על הריקאנטי על התורה, ביאור על ספר מערכת אלקות. מקובל בשיטת הקבלה הספרדית הקדם-לוריאנית ובקי בחכמת הטבע והתכונה. רבו בקבלה של הלבוש, שלמד אצלו באיטליה והתגורר בביתו. ספרו צל העולם עוסק בענייני העולם הזה והבא ובחכמת הטבע. נולד בשליש הראשון של המאה ה-16 ונפטר בערך בשנת 1592.

בעל דברי ריבות
רבי יצחק אדרבי
1520–1577
5280–5337 · ה'ר"פ–ה'של"ז
נולד ביוון, בעיר סלוניקי; למד אצל רבי יוסף טאיטאצאק; כיהן כרב קהילת לישבון ומ־1549 כרב קהילת "שלום" עד פטירתו. תלמיד רבי יוסף טאיטאצאק, רבו המובהק. בעל דברי ריבות – שו"ת, דברי שלום – דרשות. מגדולי הפוסקים במאה ה־16, שאליו נשלחו שאלות מרחבי הבלקן. חברו ועמיתו של המהרשד"ם, ובתי הדין של שניהם היו מהחשובים בסלוניקי.

1520
1522

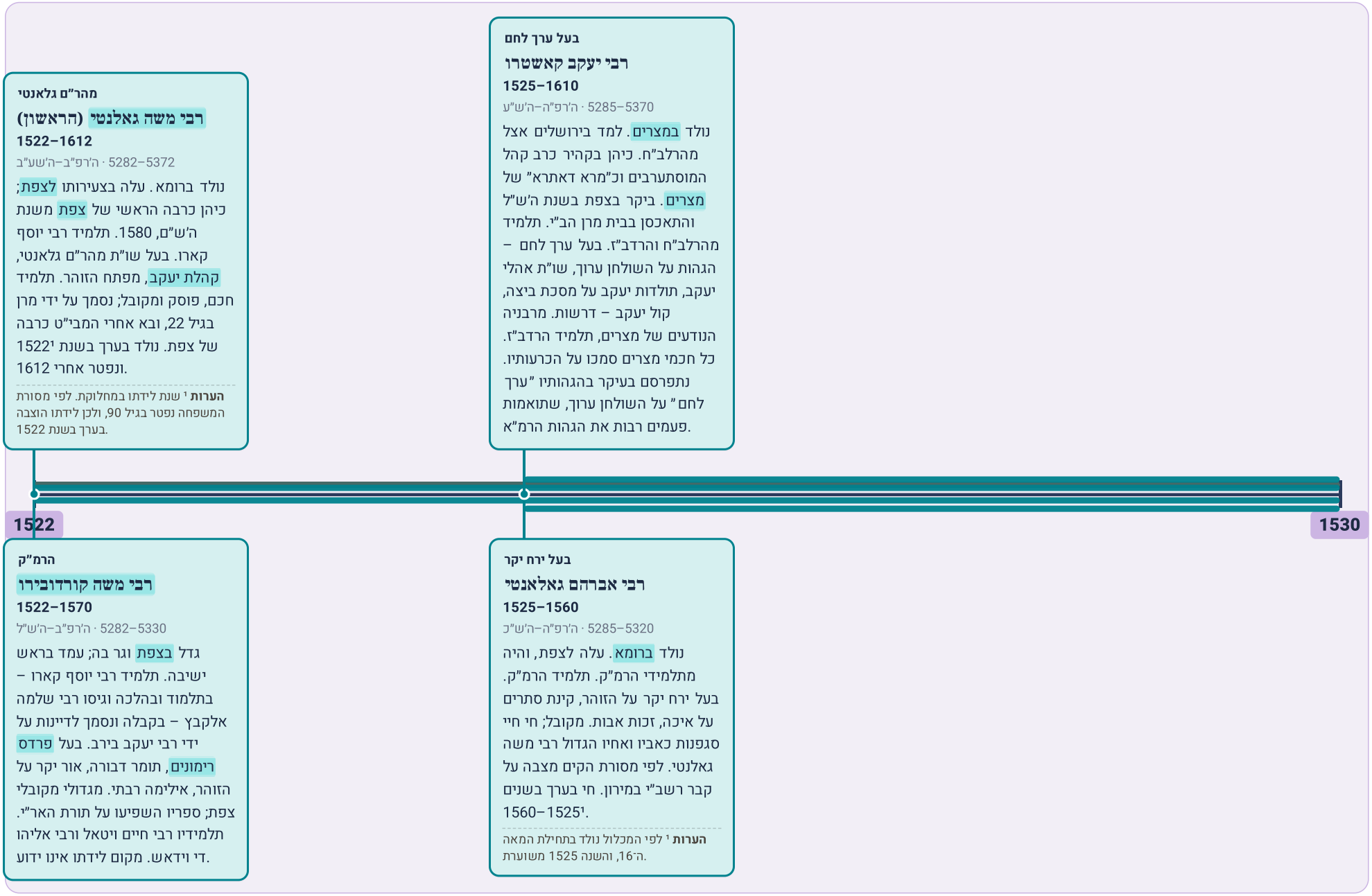
הרמ"א
רבי משה איסרליש
1520–1572
5281–5332 · ה'רפ"א–ה'של"ב
נולד בקזימייז'[1], והיה בה ראש ישיבה ורבה של הקהילה. תלמיד רבי שלום שכנא מלובלין[2]. בעל המפה – הגהות על השולחן ערוך, דרכי משה על הטור, תורת חטאת, שו"ת הרמ"א, תורת העולה. גדול פוסקי אשכנז במאה ה־16: בהגהותיו "המפה" התאים את השולחן ערוך למנהגי אשכנז. המהרש"ל היה קרוב משפחתו והתכתב ונחלק עמו. תלמידיו הסמ"ע, בעל הלבושים, רבי אברהם הורוביץ ועוד. נולד בג' אדר ב' ה'רפ"א[3].

הערות [1] קזימייז' נמצאת בקראקא. [2] לימים היה חותנו. [3] יש אומרים שנולד כעשור מאוחר יותר.

בעל השיטה מקובצת
רבי בצלאל אשכנזי
1520–1592
5280–5352 · ה'ר"פ–ה'שנ"ב
נולד בארץ ישראל, בירושלים או בצפת; למד אצל רבי ישראל די קוריאל. למד במצרים אצל הרדב"ז והחליפו בהנהגת הקהילה. עמד בראש ישיבה בצפת בסביבות ה'ש"ם. עמד בראש הקהל בירושלים ויצא כשד"ר. תלמיד הרדב"ז ורבי ישראל די קוריאל. בעל שיטה מקובצת[1], שו"ת רבי בצלאל אשכנזי, כללי התלמוד. בעל השיטה מקובצת: אסף וסידר את פירושי הראשונים על מסכתות הש"ס, והגיה את נוסח התלמוד, בעיקר בסדר קדשים. תלמיד הרדב"ז ורבי ישראל די קוריאל, ורבו של האר"י. חי בערך בשנים 1520–1592[2].

הערות [1] הספר נקרא גם "אספת זקנים". [2] יש המאחרים את פטירתו לשנת 1594.

מקום / אזור: אשכנז · איטליה · צפון אפריקה · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין-ליטא · תימן

מהר"ם גלאנטי
רבי משה גאלנטי (הראשון)
1522–1612
5282–5372 · ה'רפ"ב–ה'שע"ב
נולד ברומא. עלה בצעירותו לצפת; כיהן כרבה הראשי של צפת משנת ה'ש"ם, 1580. תלמיד רבי יוסף קארו. בעל שו"ת מהר"ם גלאנטי, קהלת יעקב, מפתח הזוהר. תלמיד חכם, פוסק ומקובל; נסמך על ידי מרן בגיל 22, ובא אחרי המבי"ט כרבה של צפת. נולד בערך בשנת 1522[1] ונפטר אחרי 1612.
הערות [1] שנת לידתו במחלוקת. לפי מסורת המשפחה נפטר בגיל 90, ולכן לידתו הוצבה בערך בשנת 1522.
בעל ערך לחם
רבי יעקב קאשטרו
1525–1610
5285–5370 · ה'רפ"ה–ה'ש"ע
נולד במצרים. למד בירושלים אצל מהרלב"ח. כיהן בקהיר כרב קהל המוסתערבים וכ"מרא דאתרא" של מצרים. ביקר בצפת בשנת ה'ש"ל והתאכסן בבית מרן הב"י. תלמיד מהרלב"ח והרדב"ז. בעל ערך לחם – הגהות על השולחן ערוך, שו"ת אהלי יעקב, תולדות יעקב על מסכת ביצה, קול יעקב – דרשות. מרבניה הנודעים של מצרים, תלמיד הרדב"ז. כל חכמי מצרים סמכו על הכרעותיו. נתפרסם בעיקר בהגהותיו "ערך לחם" על השולחן ערוך, שתואמות פעמים רבות את הגהות הרמ"א.
1522
1530
הרמ"ק
רבי משה קורדובירו
1522–1570
5282–5330 · ה'רפ"ב–ה'ש"ל
גדל בצפת וגר בה; עמד בראש ישיבה. תלמיד רבי יוסף קארו – בתלמוד ובהלכה וגיסו רבי שלמה אלקבץ – בקבלה ונסמך לדיינות על ידי רבי יעקב בירב. בעל פרדס רימונים, תומר דבורה, אור יקר על הזוהר, אילימה רבתי. מגדולי מקובלי צפת; ספריו השפיעו על תורת האר"י. תלמידיו רבי חיים ויטאל ורבי אליהו די וידאש. מקום לידתו אינו ידוע.
בעל ירח יקר
רבי אברהם גאלאנטי
1525–1560
5285–5320 · ה'רפ"ה–ה'ש"כ
נולד ברומא. עלה לצפת, והיה מתלמידי הרמ"ק. תלמיד הרמ"ק. בעל ירח יקר על הזוהר, קינת סתרים על איכה, זכות אבות. מקובל; חי חיי סגפנות כאביו ואחיו הגדול רבי משה גאלנטי. לפי מסורת הקים מצבה על קבר רשב"י במירון. חי בערך בשנים 1525–1560[1].
הערות [1] לפי המכלול נולד בתחילת המאה ה־16, והשנה 1525 משוערת.
מקום / אזור:
אשכנז
איטליה
צפון אפריקה
ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים
פולין־ליטא
תימן

תקופת האחרונים 1440 – 1620 (המשך: 1530 – 1540) בס"ד

בעל הכלים

רבי שמואל לאנייאדו

1530–1605

5290–5365 · ה'ר"צ–ה'שס"ה

חי תקופה בארץ ישראל, בעיר צפת, ושמע תורה מחכמיה. יצא בעצת ר' יוסף קארו לסוריה, לעיר חלב – ארם צובא, להנהיג את הקהילה; עמד בראש הרבנים מ־1601. תלמיד אביו רבי אברהם לאנייאדו ושמע מחכמי צפת, כגון הרמ"ק והאר"י. בעל כלי יקר – פירוש לנביאים ראשונים, כלי חמדה – פירוש על התורה ועל מדרש רבה, כלי פז – פירוש לספר ישעיה. פרשן מקרא וראש הרבנים בארם צובא, ראשון משפחת לניאדו שצאצאיה כיהנו ברבנות חלב. ספריו נקראו בשמות עם המילה "כלי" ולכן כונה "בעל הכלים". שנות חייו משוערות.

התנא האלקי מצפת

רבי יהוסף אשכנזי

1530–1570

5290–5330 · ה'ר"צ–ה'ש"ל

נולד בפראג, ועבר לפוזן בעקבות חותנו ר' אהרון הורבית. ישב בורונה, ועל שמה כונה ר' יוסף מוירונה. ישב בצפת בשיא גדולתה; לפי המסורת למד בה משנות עם האר"י בלילי שבת. בעל הגהות למשנה. מומחה גדול לנוסח המשנה, וידע את ששה סדרי משנה בעל פה. הגהותיו שוקעו ב"מלאכת שלמה". נחלק על חכמי צפת בעניין חיוב מעשרות בפירות הנלקחים מן הנוכרים. רבו של רבי אלעזר אזכרי, בעל החרדים.

בעל ספר חרדים

רבי אלעזר אזכרי

1533–1600

5293–5360 · ה'רצ"ג–ה'ש"ס

נולד בצפת, חי בה ונקבר בה. תלמיד רבי יוסף סאגיס ורבי יוסף אשכנזי ונסמך על ידי רבי יעקב בירב; למד בישיבת הרמ"ק. בעל ספר חרדים, ידיד נפש, מילי דשמיא, פירושים לירושלמי. מקובל, דרשן ומשורר; ייסד בה'שמ"ח, 1588, את חבורת "סוכת שלום" לחזרה בתשובה. "ידיד נפש" נכנס לסידורים.

האר"י הקדוש

רבי יצחק לוריא

1534–1572

5294–5332 · ה'רצ"ד–ה'ש"ל

נולד בירושלים. גדל במצרים אצל דודו; למד מפי רבי בצלאל אשכנזי והרדב"ז. ישב בצפת משנת ה'ש"ל, 1570, עד פטירתו. תלמיד רבי בצלאל אשכנזי והרדב"ז והרמ"ק. בעל כתבי האר"י, אתקינו סעודתא. גדול מקובלי צפת, הוגה קבלת האר"י; פעל בצפת כשנתיים וחולל מהפכה בקבלה. תלמידיו "גורי האר"י" – הגדולים רבי חיים ויטאל ורבי יוסף אבן טבול.

הערות ¹ כתבי האר"י נמצאים בכתבי רבי חיים ויטאל.

1530

1540

אב"ד צפת

רבי שלמה סאגיס

1530–1587

5290–5347 · ה'ר"צ–ה'שמ"ז

נולד בצפת; עמד בראש ישיבה גדולה והיה אב בית הדין. כיהן ברבנות במצרים זמן מה. תלמיד כנראה האר"י¹. רב, מקובל ופוסק; חי בעוני. בישיבתו למדו המהרי"ט, רבי חייא רופא ורבי גדליה קורדוירו. נולד בערך בשנת 1530 ונפטר בשנת 1587².

הערות ¹ לפי כמה מקורות היה גם חתנו. ² יש אומרים שנפטר בין השנים 1587 ל־1589.

בעל הלבושים

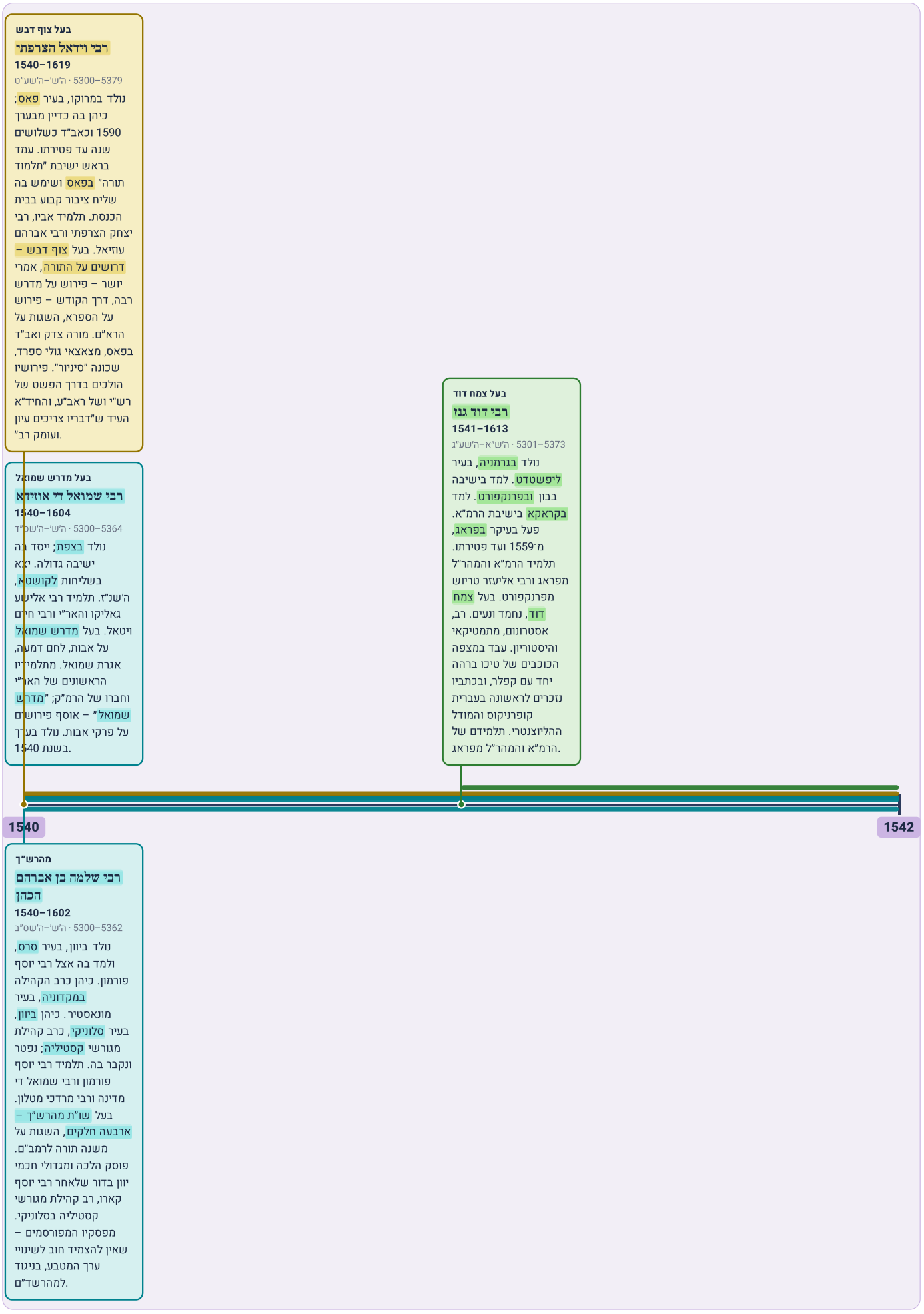
רבי מרדכי בן אברהם יפה

1530–1612

5290–5372 · ה'ר"צ–ה'שע"ב

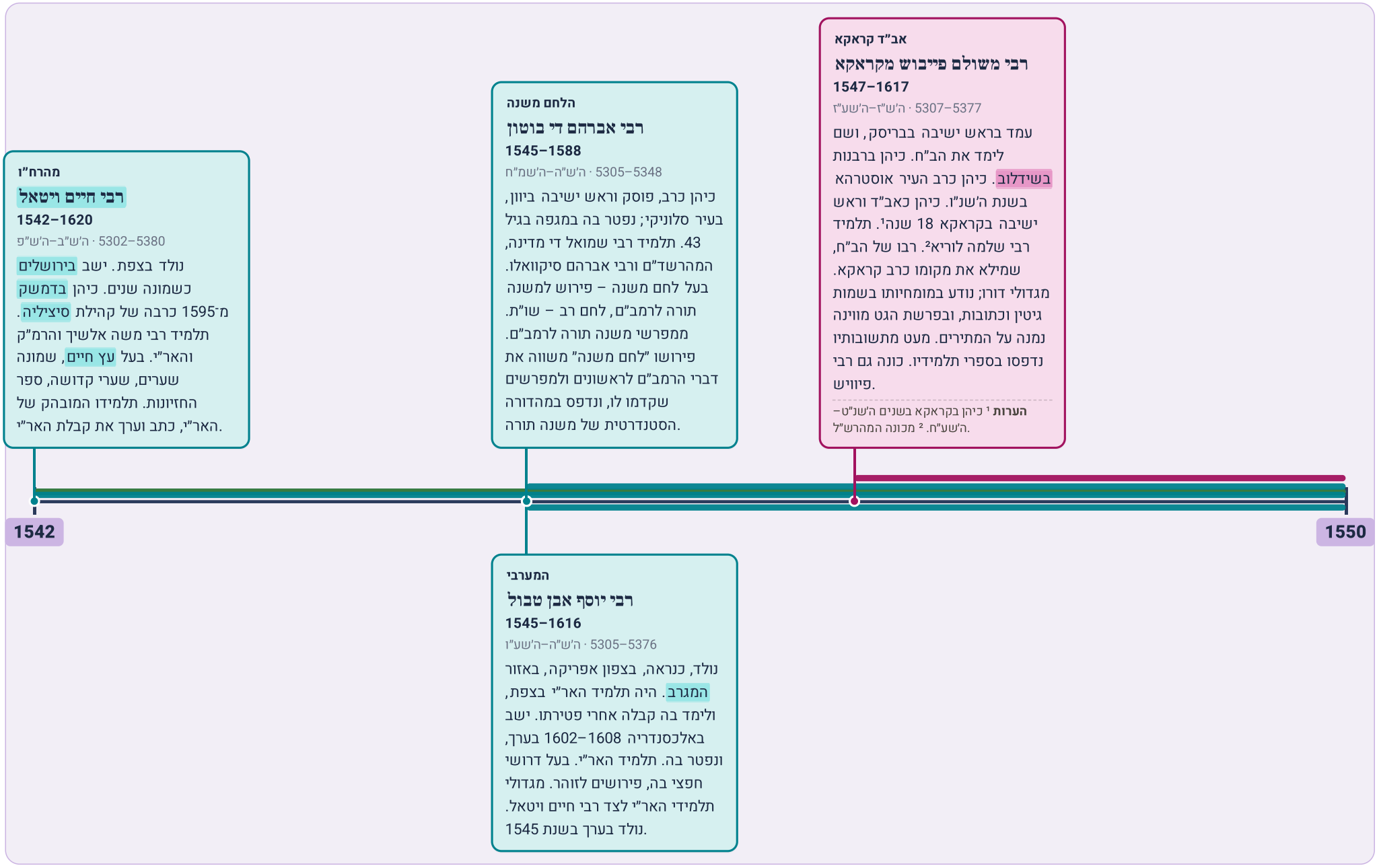
נולד בפראג. אחרי גירוש פראג בשנת 1561 ישב במנטובה ובונציה. כיהן כרב בהורודנה, בלובלין ובקרמניץ. כיהן כרבה של פראג 1592–1599 במקום המהר"ל. כיהן כרבה של פוזנא מ־1599 עד פטירתו. תלמיד המהרש"ל והרמ"א ורבי מתתיהו דלקרוט – בקבלה. בעל הלבושים – עשרה ספרי "לבוש", לבוש מלכות, על הטור והשולחן ערוך. מחכמי בוהמיה ופולין, פוסק ומפרש השולחן ערוך; עסק גם במקרא, קבלה ומדעים, ונחלק בתוקף על רבו המהרש"ל שאסר לימוד חכמות חיצוניות. נולד בערך בשנת 1530.

מקום / אזור: אשכנז · איטליה · צפון אפריקה · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · תימן

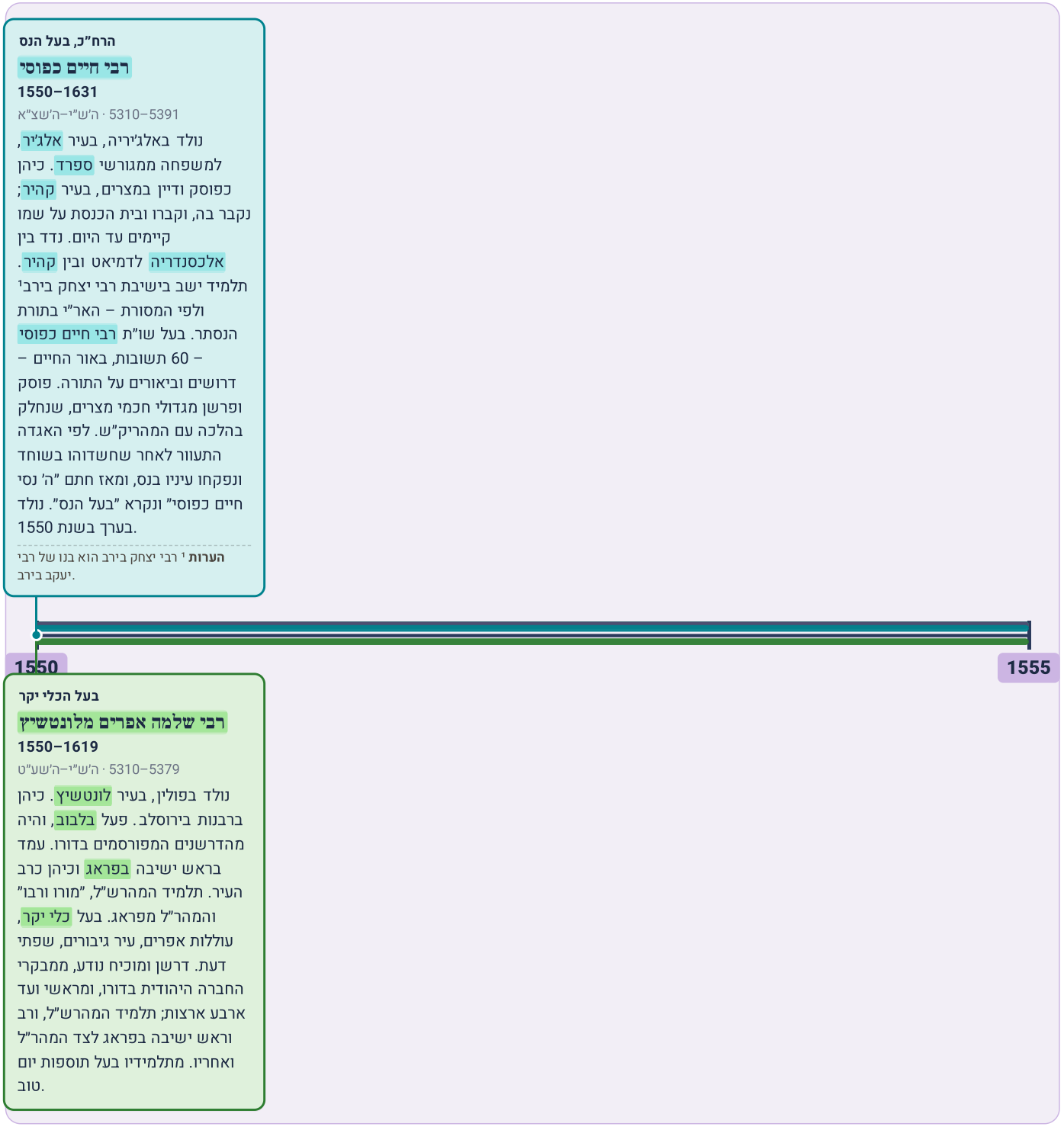

מקום / אזור: אשכנז · איטליה · צפון אפריקה · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · תימן

תקופת האחרונים 1440 – 1620 (המשך: 1542 – 1550)

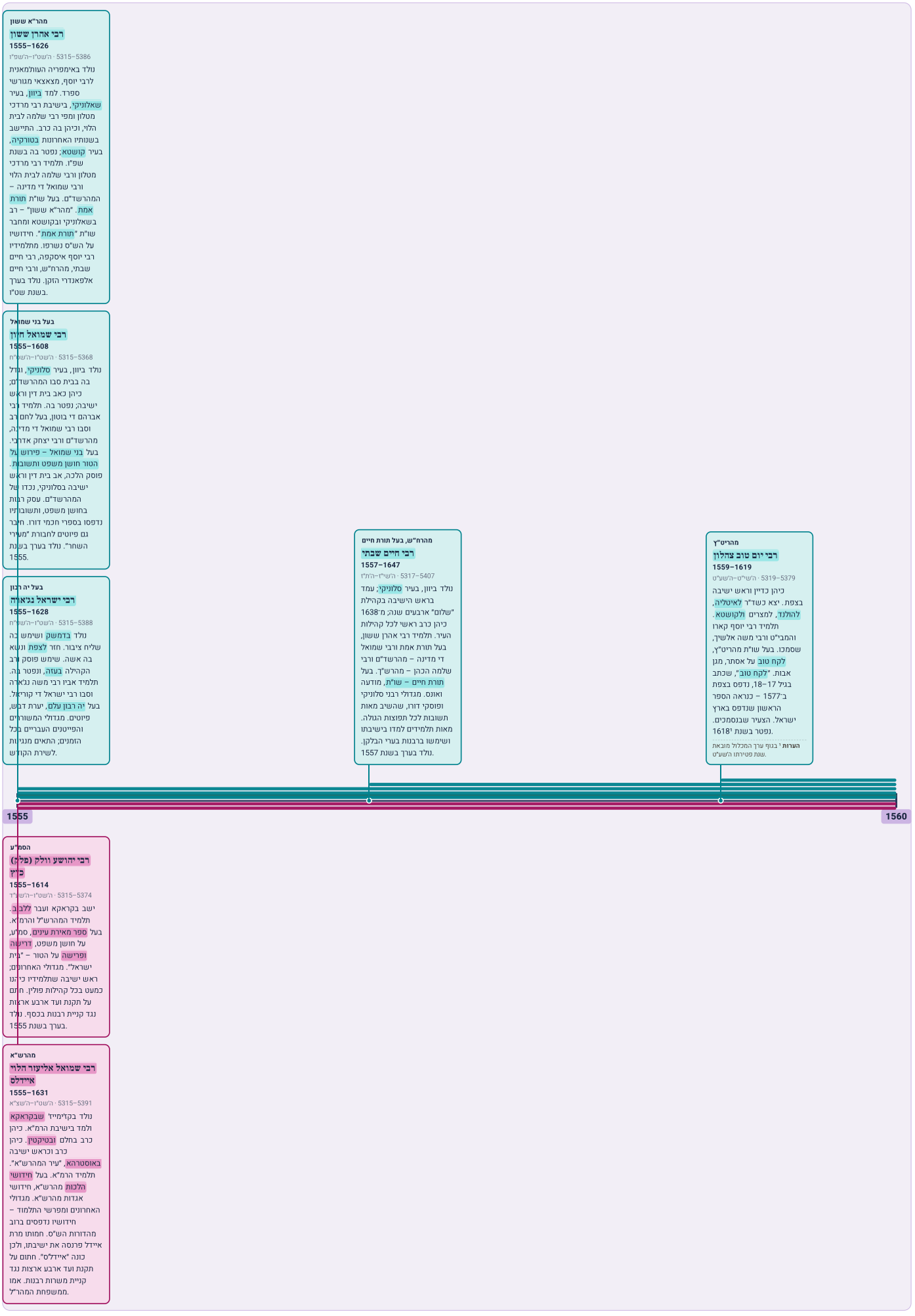
מקום / אזור: אשכנז · איטליה · צפון אפריקה · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · תימן

מקום / אזור: אשכנז · איטליה · צפון אפריקה · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · תימן

תקופת האחרונים בס"ד

1440 – 1620 (המשך: 1555 – 1560)

מהר"א ששון

רבי אהרן ששון

1555–1626

5315–5386 · ה'שט"ו–ה'שפ"ו

נולד באימפריה העותמאנית לרבי יוסף, מצאצאי מגורשי ספרד. למד ביוון, בעיר שאלוניקי, בישיבת רבי מרדכי מטלון ומפי רבי שלמה לבית הלוי, וכיהן בה כרב. התיישב בשנותיו האחרונות בטורקיה, בעיר קושטא; נפטר בה בשנת שפ"ו. תלמיד רבי מרדכי מטלון ורבי שלמה לבית הלוי ורבי שמואל די מדינה – המהרשד"ם. בעל שו"ת תורת אמת. "מהר"א ששון" – רב אמת בשאלוניקי ובקושטא ומחבר שו"ת "תורת אמת". חידושיו על הש"ס נשרפו. מתלמידיו רבי יוסף איסקפה, רבי חיים שבתי, מהרח"ש, ורבי חיים אלפאנדרי הזקן. נולד בערך בשנת שט"ו.

בעל בני שמואל

רבי שמואל חוזן

1555–1608

5315–5368 · ה'שט"ו–ה'שס"ח

נולד ביוון, בעיר סלוניקי, וגדל בה בבית סבו המהרשד"ם; כיהן כאב בית דין וראש ישיבה; נפטר בה. תלמיד רבי אברהם די בוטון, בעל לחם רב וסבו רבי שמואל די מדינה, מהרשד"ם ורבי יצחק אדרבי. בעל בני שמואל – פירוש על הטור חושן משפט ותשובות. פוסק הלכה, אב בית דין וראש ישיבה בסלוניקי, נכדו של המהרשד"ם. עסק רבות בחושן משפט, ותשובותיו נדפסו בספרי חכמי דורו. חיבר גם פיוטים לחבורת "מעירי השחר". נולד בערך בשנת 1555.

בעל יה רבון

רבי ישראל נג'ארה

1555–1628

5315–5388 · ה'שט"ו–ה'שפ"ח

נולד בדמשק ושימש בה שליח ציבור. חזר לצפת ונשא בה אשה. שימש פוסק ורב הקהילה בעזה, ונפטר בה. תלמיד אביו רבי משה נג'ארה וסבו רבי ישראל די קוריאל. בעל יה רבון עלם, יערת דבש, פיוטים. מגדולי המשוררים והפייטנים העבריים בכל הזמנים; התאים מנגינות לשירת הקודש.

מהרח"ש, בעל תורת חיים

רבי חיים שבתי

1557–1647

5317–5407 · ה'שי"ז–ה'ת"ז

נולד ביוון, בעיר סלוניקי; עמד בראש הישיבה בקהילת "שלום" ארבעים שנה; מ־1638 כיהן כרב ראשי לכל קהילות העיר. תלמיד רבי אהרן ששון, בעל תורת אמת ורבי שמואל די מדינה – מהרשד"ם ורבי שלמה הכהן – מהרש"ך. בעל תורת חיים – שו"ת, מודעה ואונס. מגדולי רבני סלוניקי ופוסקי דורו, שהשיב מאות תשובות לכל תפוצות הגולה. מאות תלמידים למדו בישיבתו ושימשו ברבנות בערי הבלקן. נולד בערך בשנת 1557.

מהריט"ץ

רבי יום טוב צהלון

1559–1619

5319–5379 · ה'שי"ט–ה'שע"ט

כיהן כדיין וראש ישיבה בצפת. יצא כשד"ר לאיטליה, להולנד, למצרים ולקושטא. תלמיד רבי יוסף קארו והמבי"ט ורבי משה אלשיך, שסמכו. בעל שו"ת מהריט"ץ, לקח טוב על אסתר, מגן אבות, "לקח טוב", שכתב בגיל 17–18, נדפס בצפת ב־1577 – כנראה הספר הראשון שנדפס בארץ ישראל. הצעיר שבנסמכים. נפטר בשנת 1618[1].

הערות [1] בנוף ערך המכלול מובאת שנת פטירתו ה'שע"ט.

הסמ"ע

רבי יהושע וולק (פלק) כ"ץ

1555–1614

5315–5374 · ה'שט"ו–ה'שע"ד

ישב בקראקא ועבר ללבוב. תלמיד המהרש"ל והרמ"א. בעל ספר מאירת עינים, סמ"ע, על חושן משפט, דרישה ופרישה על הטור – "גית ישראל". מגדולי האחרונים; ראש ישיבה שתלמידיו כיהנו כמעט בכל קהילות פולין. חתם על תקנת ועד ארבע ארצות נגד קניית רבנות בכסף. נולד בערך בשנת 1555.

מהרש"א

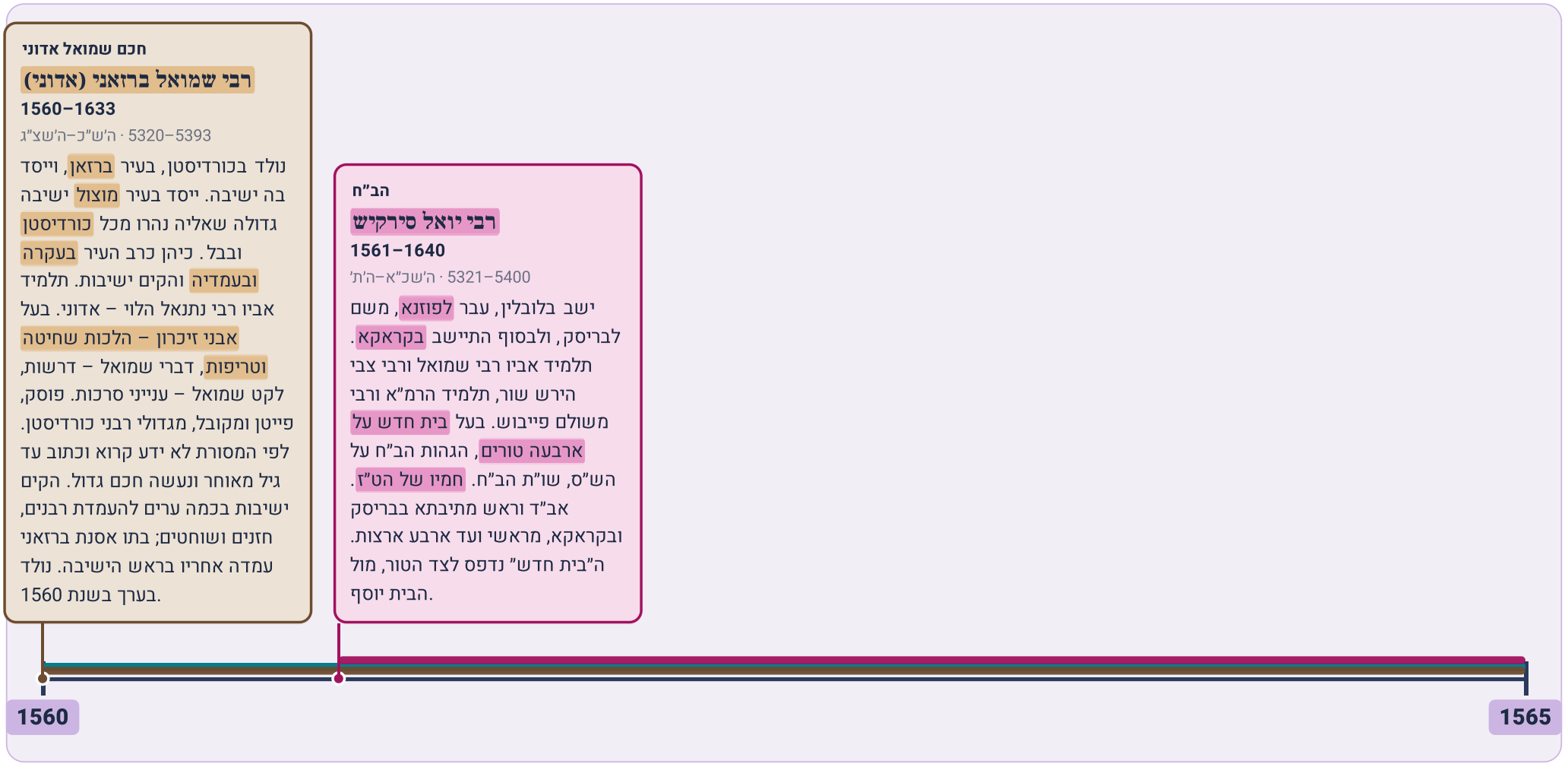
רבי שמואל אליעזר הלוי איידלס

1555–1631

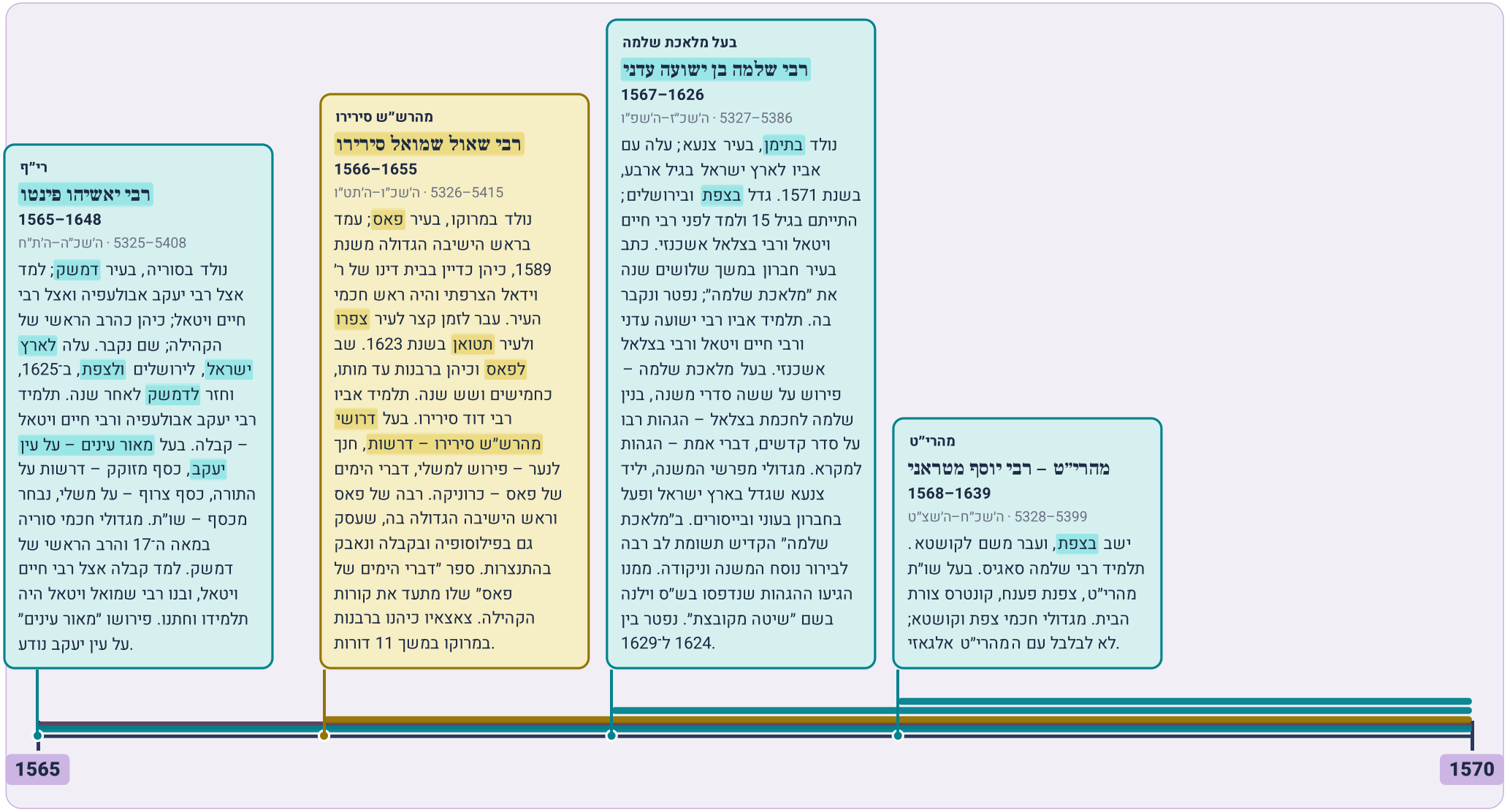
5315–5391 · ה'שט"ו–ה'שצ"א

נולד בקז'ימייז' שבקראקא ולמד בישיבת הרמ"א. כיהן כרב בחלם ובטיקטין. כיהן כרב וכראש ישיבה באוסטרהא, "עיר המהרש"א". תלמיד הרמ"א. בעל חידושי הלכות מהרש"א, חידושי אגדות מהרש"א. מגדולי האחרונים ומפרשי התלמוד – חידושיו נדפסים ברוב מהדורות הש"ס. חמותו מרת איידל פרנסה את ישיבתו, ולכן כונה "איידל'ס". חתום על תקנת ועד ארבע ארצות נגד קניית משרות רבנות. אמו ממשפחת המהר"ל.

מקום / אזור: תימן · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · צפון אפריקה · איטליה · אשכנז

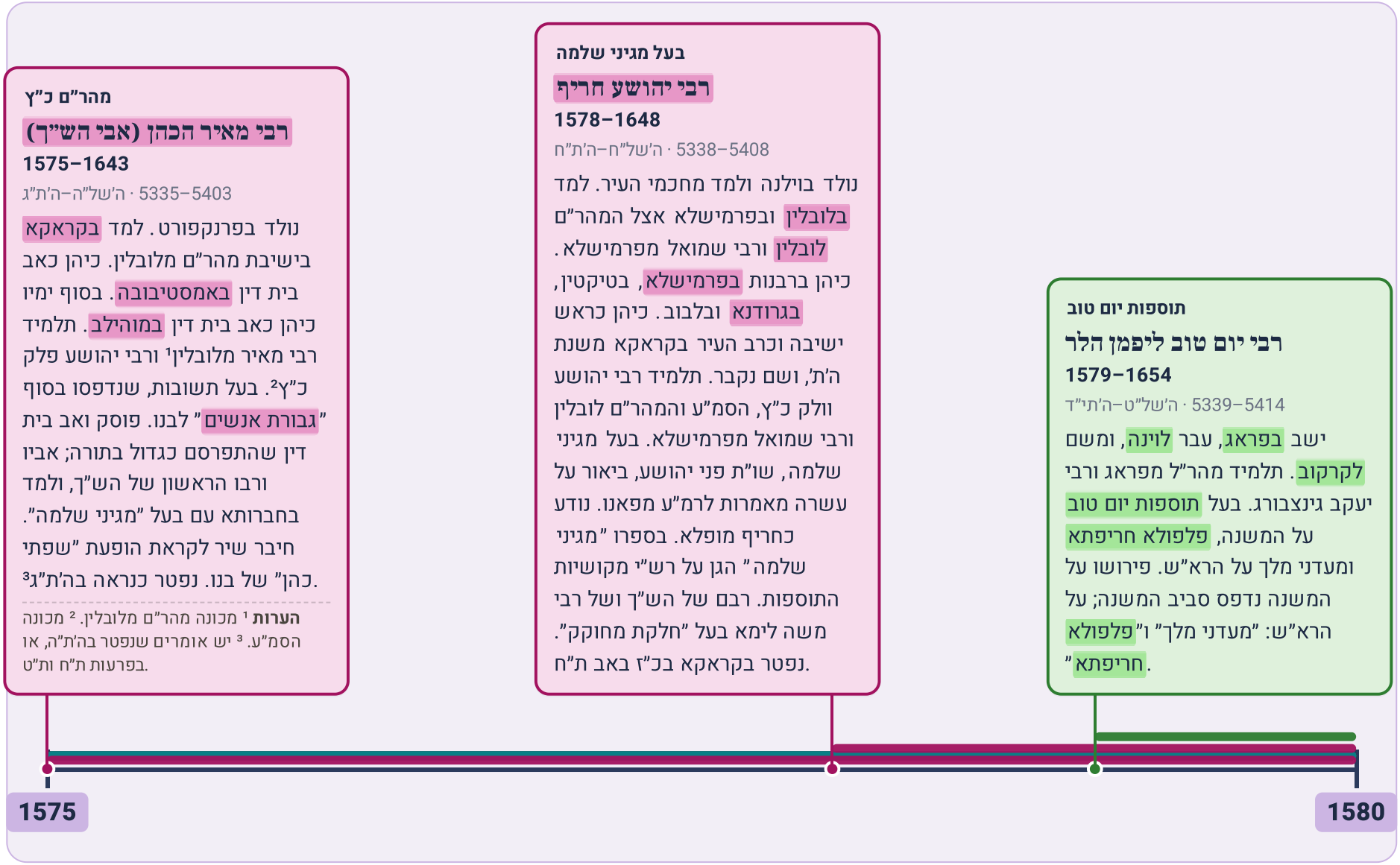
מקום / אזור: אשכנז · איטליה · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות׳מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · תימן

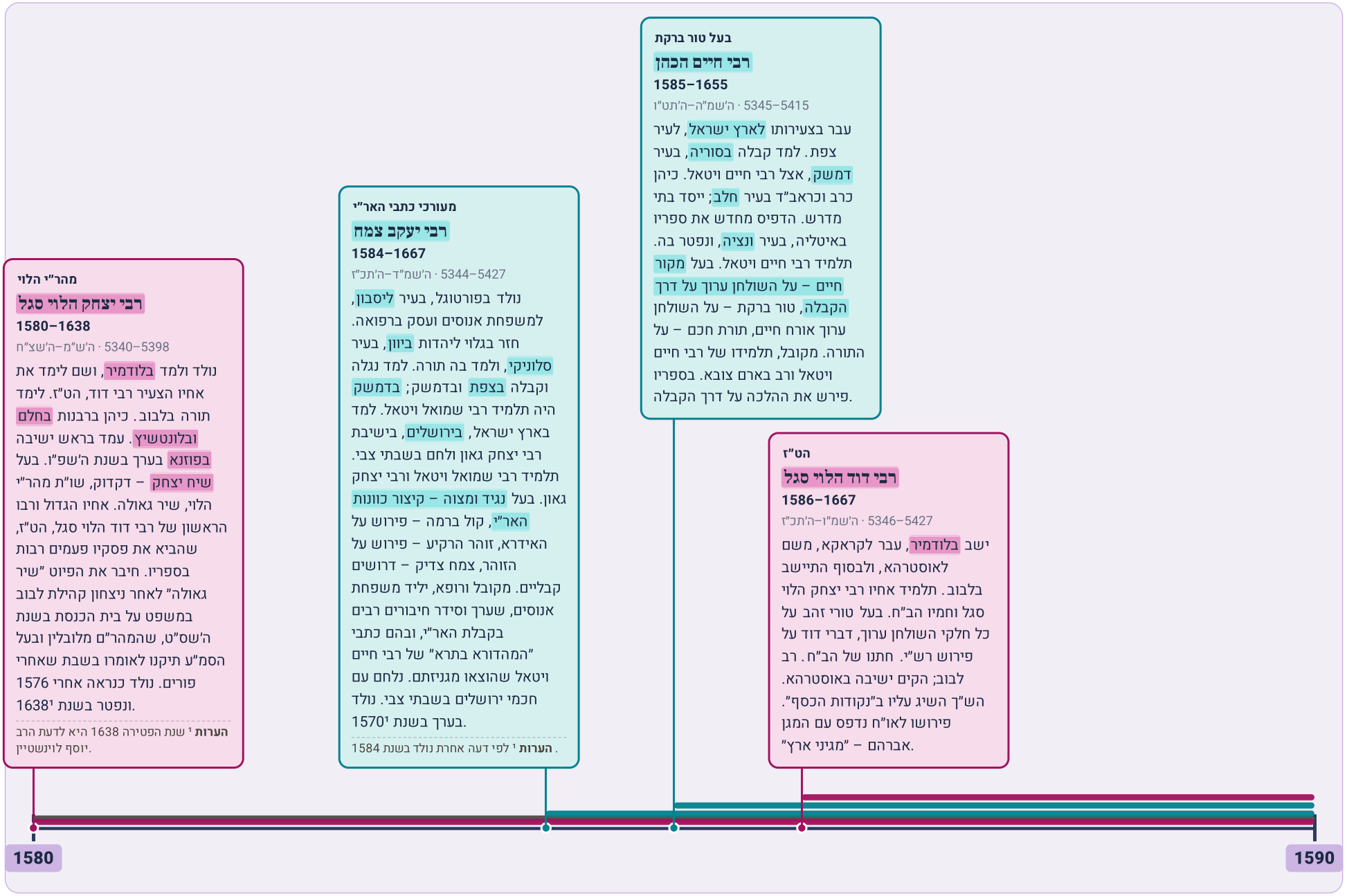
מקום / אזור: אשכנז · איטליה · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · תימן

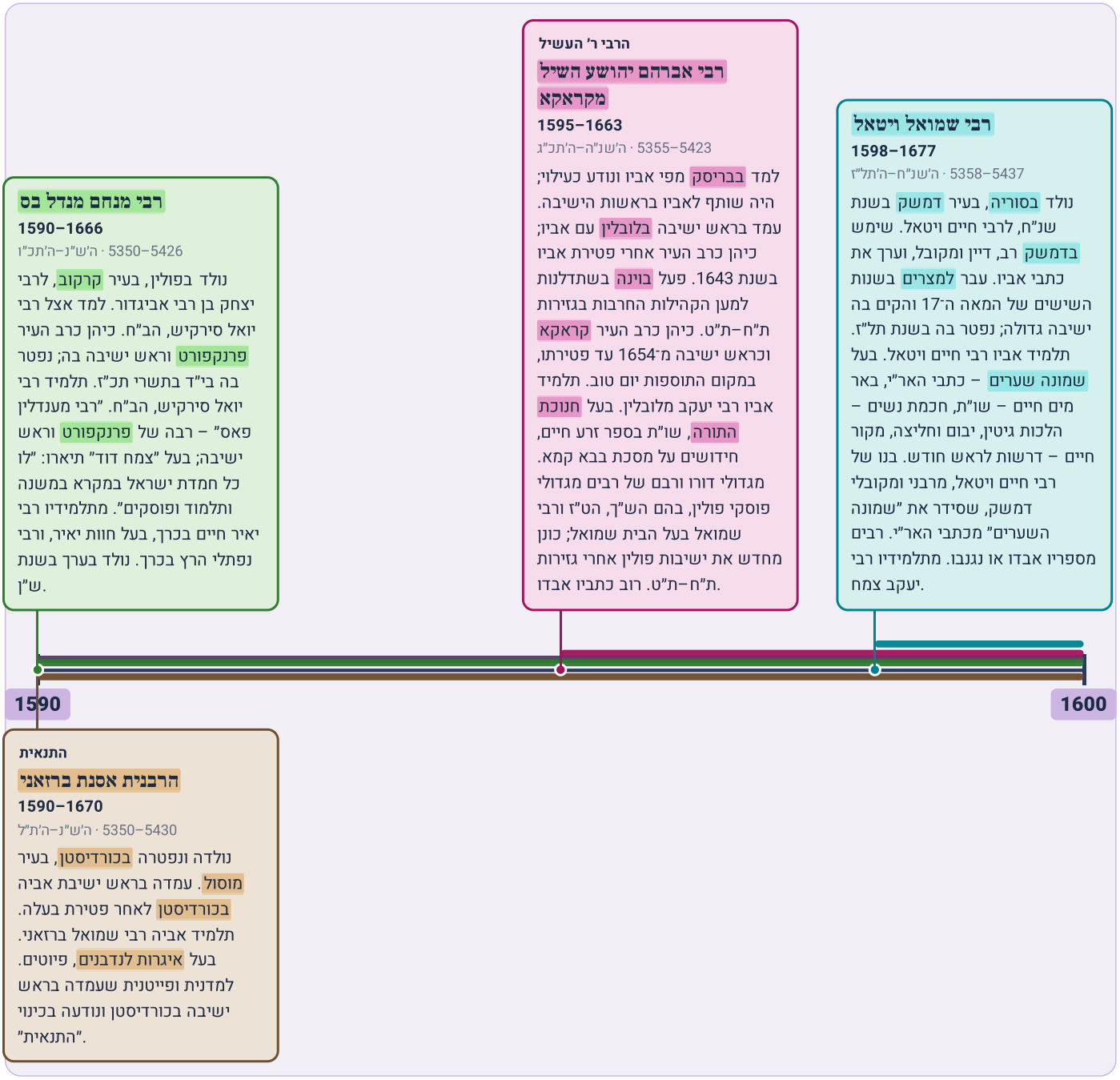
מקום / אזור: אשכנז · איטליה · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · תימן

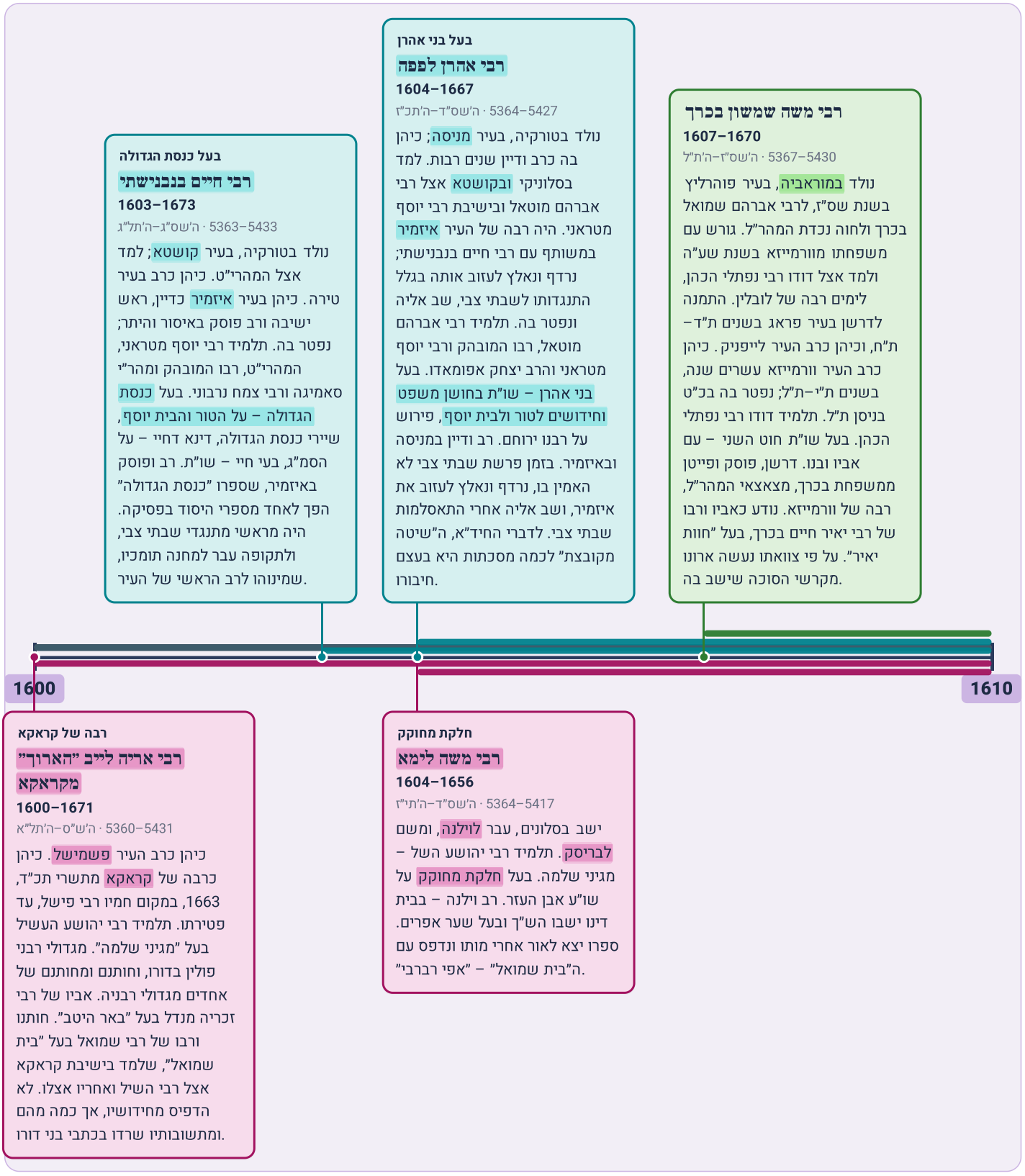
מקום / אזור: תימן · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · איטליה · אשכנז

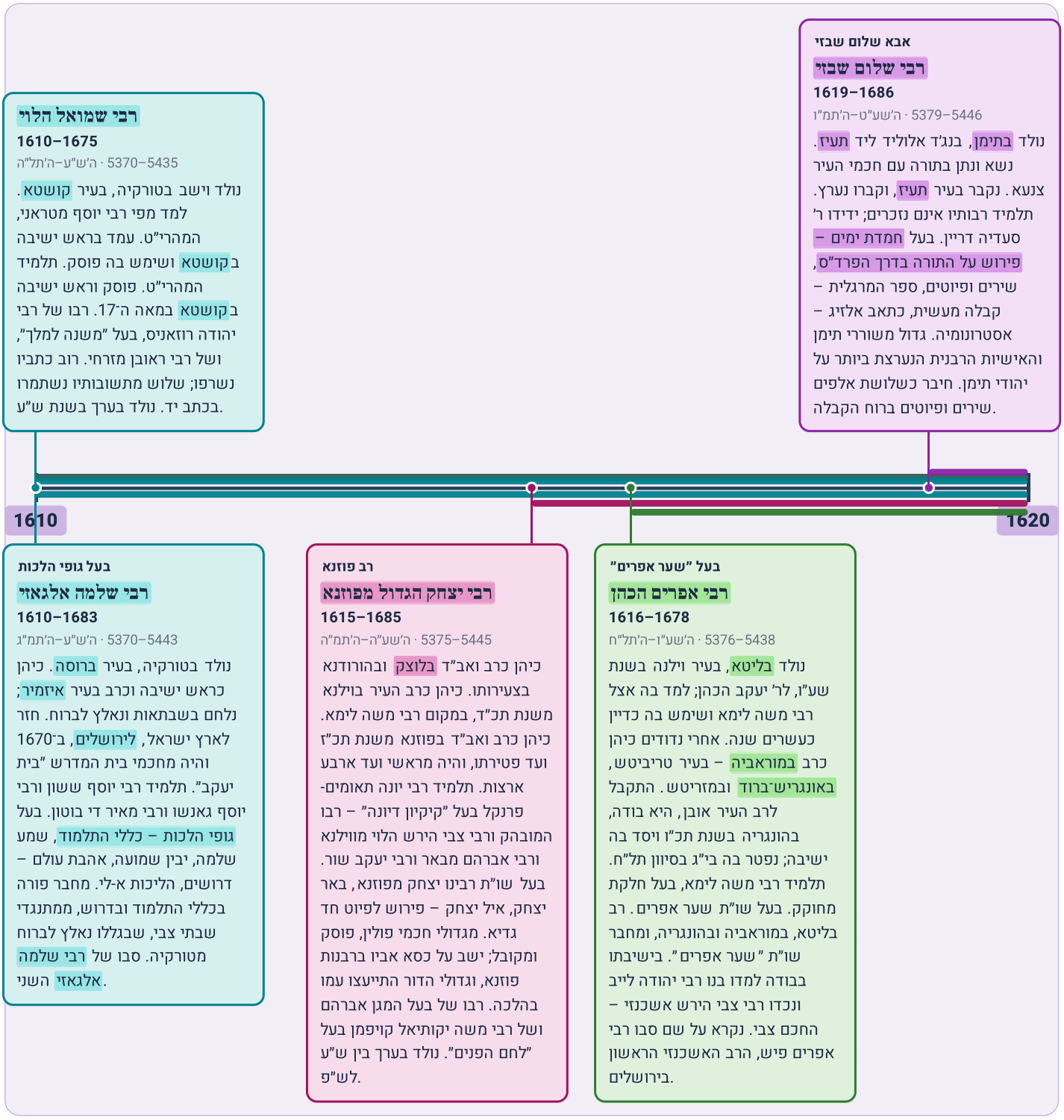
מקום / אזור: אשכנז · איטליה · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · תימן

מקום / אזור: פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · איטליה · אשכנז

מקום / אזור: פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · תימן

המג״ן, הראשון לציון הראשון
רבי משה גאלנטי (השני)
1620–1689
5380–5449 · ה׳ש״פ–ה׳תמ״ט
נולד בארץ ישראל, בעיר צפת, ולמד אצל רבי ברוך ברזילי ורבי גבריאל איספיראנסה. עבר לירושלים בגיל 34; עמד בראש ישיבת בית יעקב והיה הראשון לציון בשנים 1664–1689; נקבר במורדות הר הזיתים. תלמיד רבי ברוך ברזילי ורבי גבריאל איספיראנסה. בעל אלף המגן, קרבן חגיגה. הראשון לציון הראשון וראש רבני ירושלים במאה ה־17. סירב לתואר "רב" כדי לא להתנשא על חכמי העיר, ולכן נקבע לו התואר "ראשון לציון". יצא כמה פעמים כשד"ר לחוץ לארץ למען מוסדות התורה בירושלים.

סבו של האור החיים
רבי חיים בן עטר הזקן
1620–1721
5380–5481 · ה׳ש״פ–ה׳תפ״א
ישב במרוקו, בעיר סלא, ועמד בראש ישיבה בה. למד מפי השד"רים רבי חייא דיין ורבי אלישע חיים אשכנזי. האריך ימים, ככל הנראה יותר ממאה שנה; נפטר בסלא בשנת תפ"א. תלמיד רבי חייא דיין ורבי אלישע חיים אשכנזי. ראש ישיבה בסלא שבמרוקו, סבו ורבו של רבי חיים בן עטר בעל "אור החיים". מתלמידיו גם רבי שמואל די אבילה ורבי שלום בוזגלו. רבי משה בירדוגו דרש בהספדו. שנת לידתו אינה ידועה.

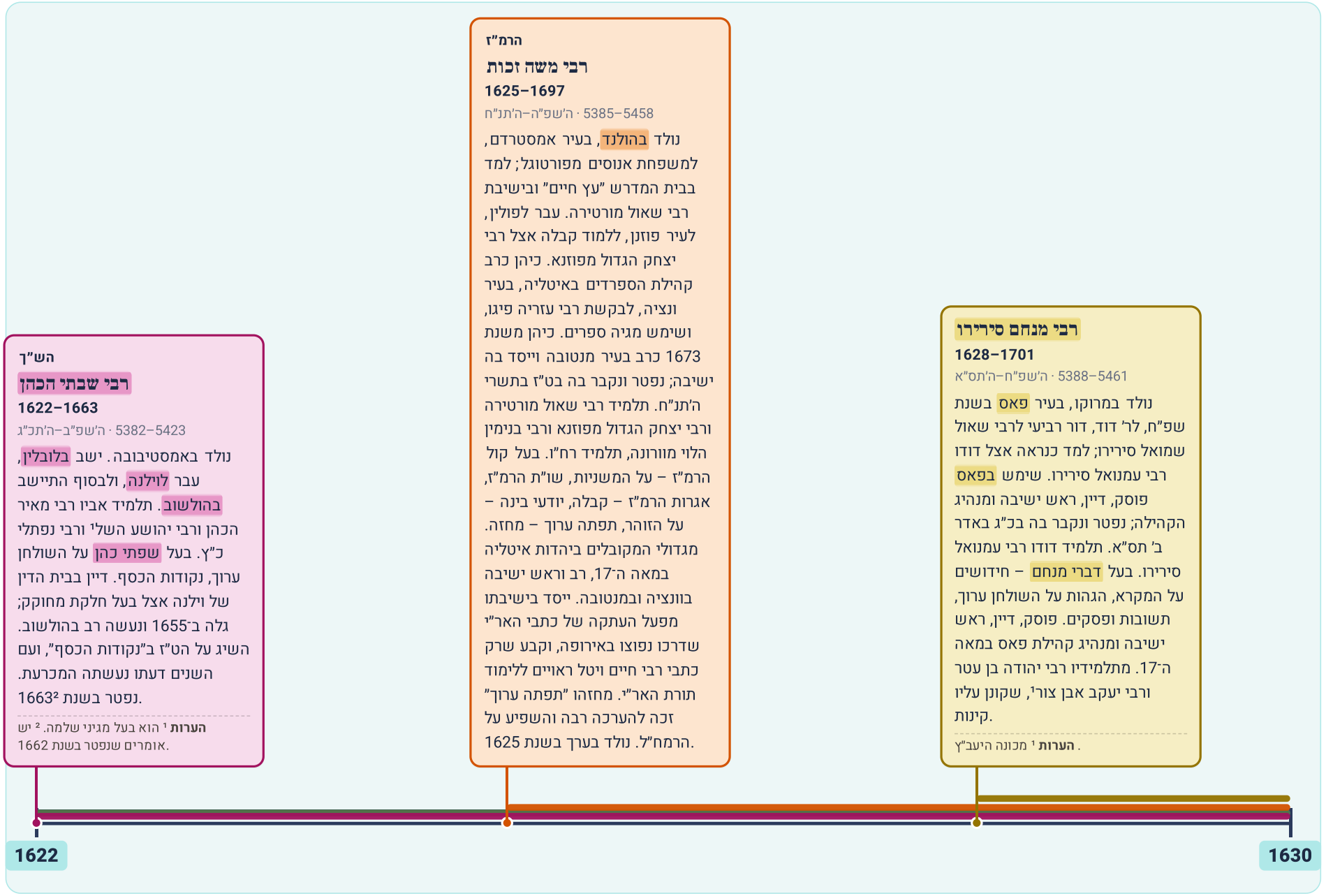
1620

1622

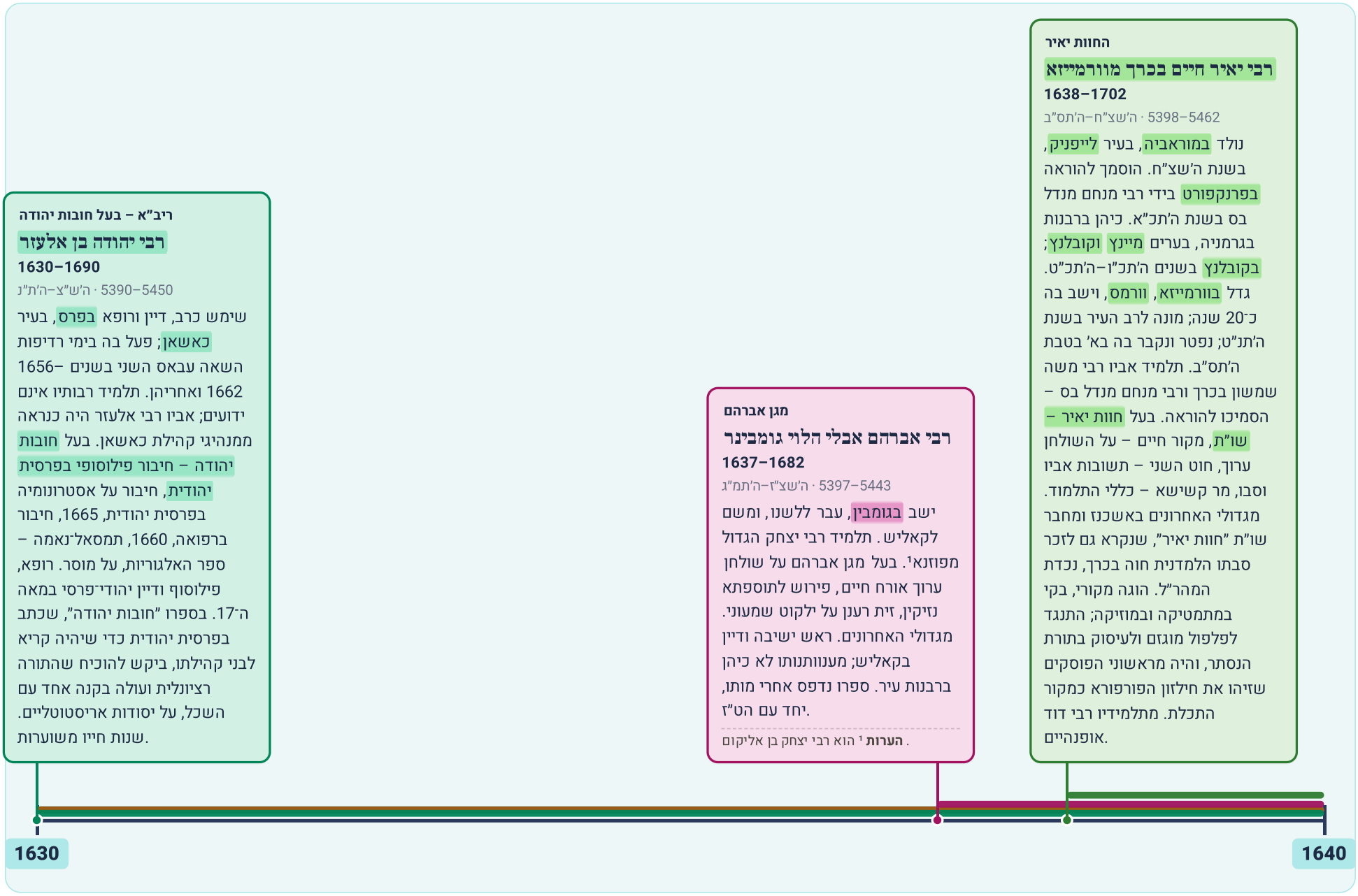
בעל הלכות קטנות
רבי ישראל יעקב חגיז
1620–1674
5380–5434 · ה׳ש״פ–ה׳תל״ד
נולד במרוקו, בעיר פאס. הדפיס חיבורים באיטליה, בעיר ליוורנו. הגיע לארץ ישראל, לירושלים, ב־1658 והקים את ישיבת "בית יעקב". נפטר בטורקיה, בעיר קושטא. תלמיד התייתם בצעירותו מאביו רבי שמואל חאגיז; חונך על ידי אמו. בעל הלכות קטנות – שו"ת, עץ החיים – פירוש על המשנה, תחלת חכמה – כללי התלמוד, פתיל תכלת – פירוש לאזהרות. יליד פאס שייסד בירושלים את ישיבת "בית יעקב" במימון משפחת ויגה, וקבע בה סדרי לימוד חדשים. נודע במלחמתו העיקשת בשבתי צבי ובשבתאים.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · תימן

תקופת האחרונים 1620 – 1740 (המשך: 1622 – 1630)

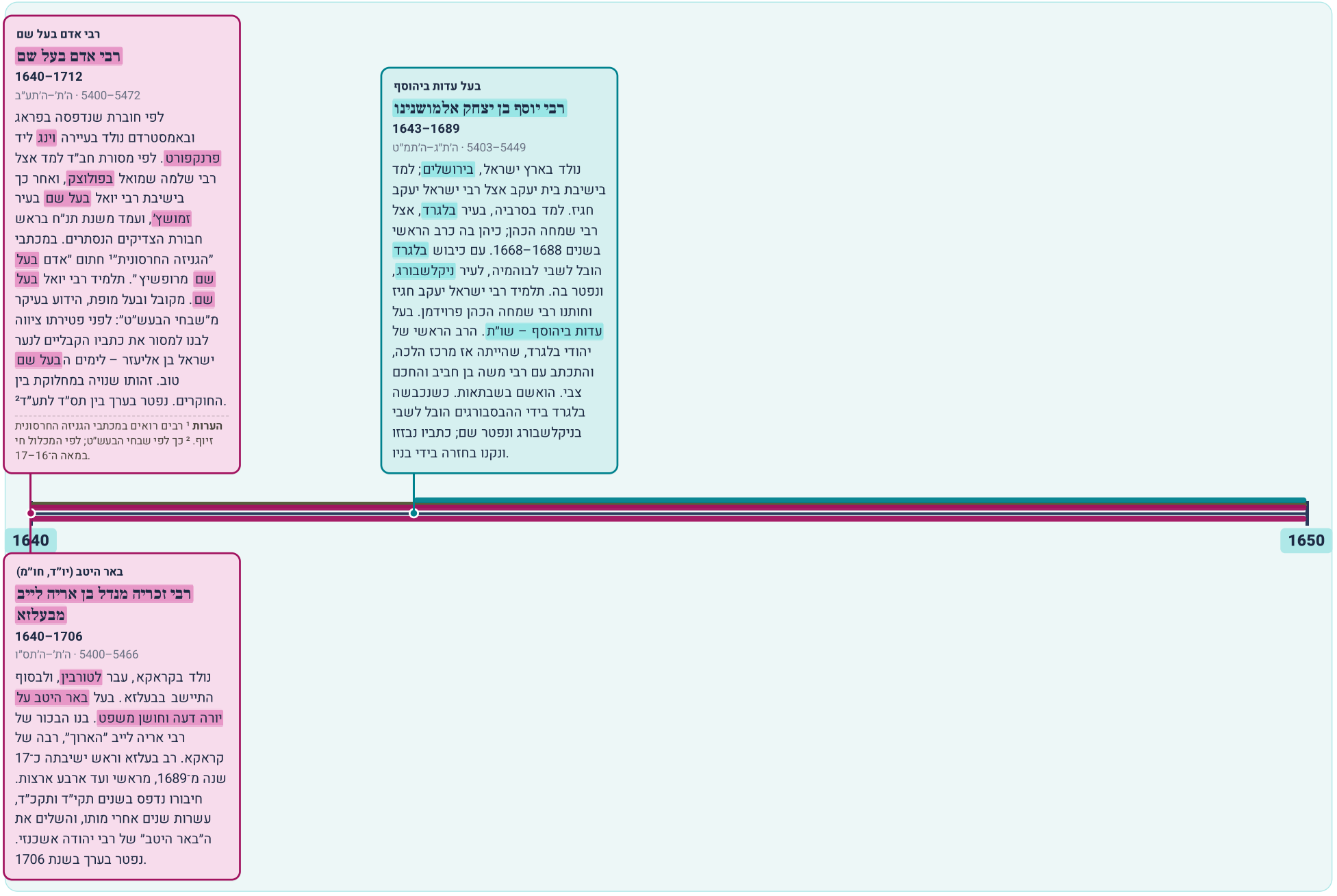
מקום / אזור: אשכנז · איטליה · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · תימן

מקום / אזור: פרס · תימן · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות׳מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · איטליה · אשכנז

תקופת האחרונים

1620 – 1740 (המשך: 1640 – 1650)

מקום / אזור: אשכנז · איטליה · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · תימן · פרס

בעל גנת ורדים

רבי אברהם בן מרדכי הלוי

1650–1712

5410–5472 · ה׳ת״י–ה׳תע״ב

למד במצרים, בעיר רוזטה, בישיבת אביו ומילא את מקומו כראש הישיבה ואב״ד. כיהן בעיר קהיר כדיין ואחר כך כראש רבני מצרים. תלמיד אביו רבי מרדכי הלוי, בעל דרכי נועם. בעל גנת ורדים – שו״ת, גן המלך, מלחמת מצוה – קונטרס, יאיר נתיב. ראש רבני מצרים בקהיר. שו״ת ״גנת ורדים״ השפיע מאוד בכל המזרח וגם על חכמי אשכנז, ובעל ״באר היטב״ מביאו פעמים רבות. הוציא לאור את תשובות אביו ״דרכי נועם״. נולד בערך בשנת 1650.

רבי אברהם ברודא

1650–1717

5410–5477 · ה׳ת״י–ה׳תע״ז

נולד בבוהמיה, בעיר פראג בשנת ת״י, לרבי שאול ברודא. כיהן כרב בעיר ליכטנשטאדט, ומ־1690 כרב המדינה של בוהמיה בפראג. כיהן כרב העיר מץ. כיהן כרב העיר פרנקפורט; נפטר בה בל״ בניסן תע״ז. בעל חידושי גאונים – על בבא קמא, בבא מציעא וסנהדרין. רב וראש ישיבה מגדולי דורו, ״רבן של כל בני הגולה״ בלשון בני דורו, ואבי משפחת ברוידא. ייסד ישיבות בכל ערי רבנותו. מתלמידיו רבי יונה לנדסופר, רבי נתנאל וייל ורבי יעקב פופרש, וכן רבי יהונתן אייבשיץ.

1650

1655

בית שמואל

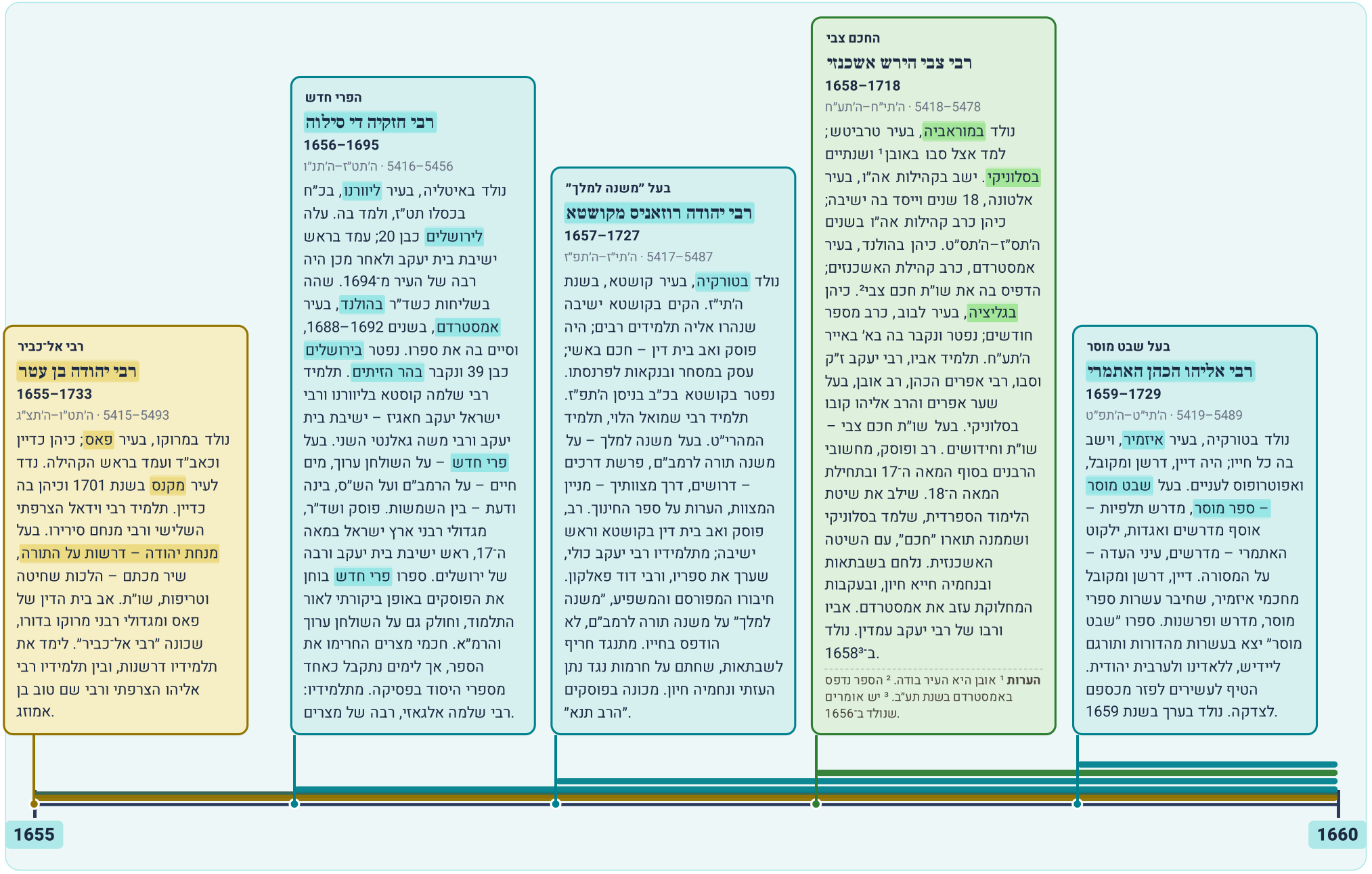
רבי שמואל בן אורי שרגא פייבוש

1650–1703

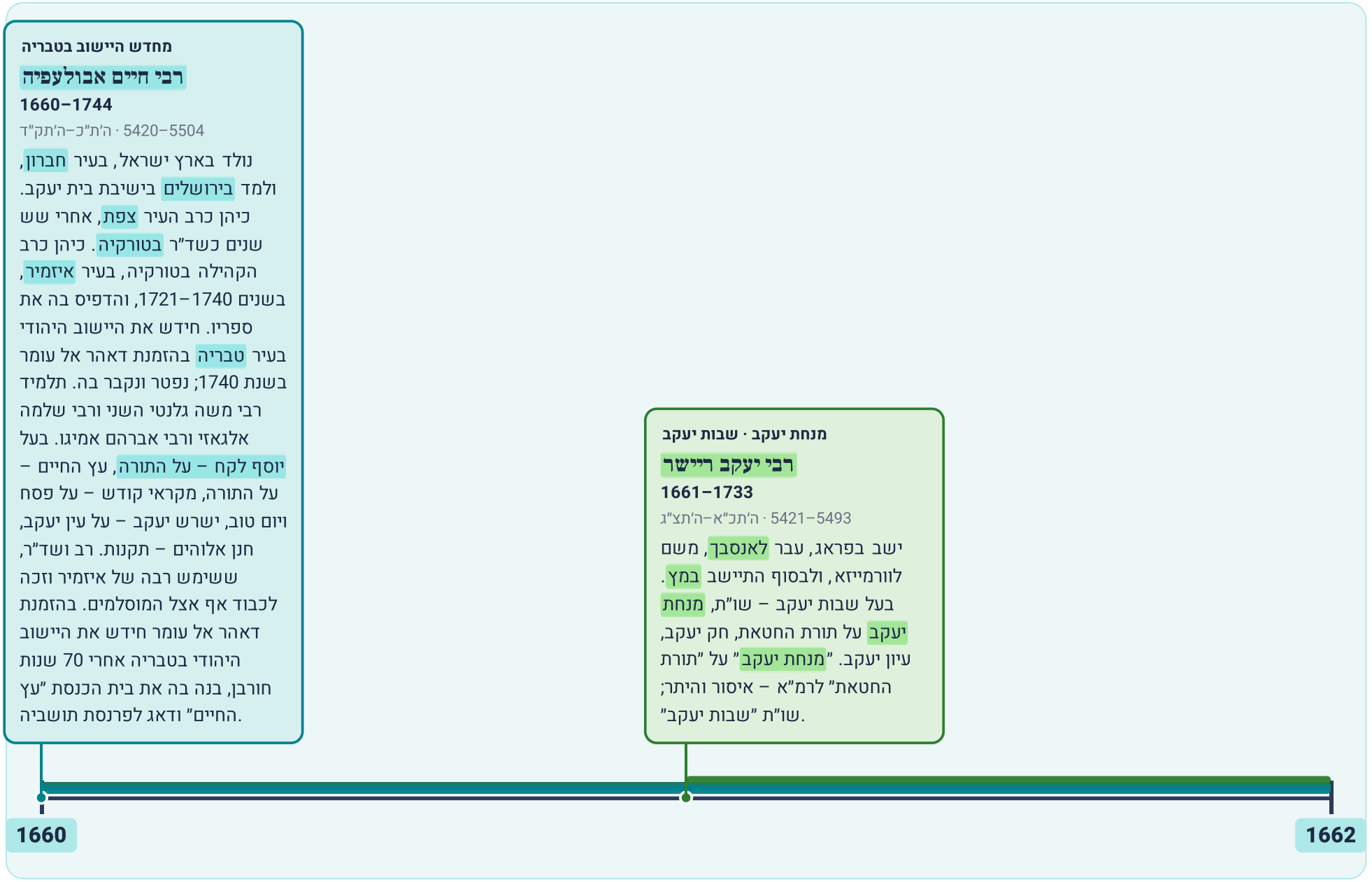
5410–5463 · ה׳ת״י–ה׳תס״ג

נולד בפולין, בעיר וודיסלב. למד בקראקא. כיהן כרב בשידלוב, ושם חיבר את ספרו. כיהן כאב״ד וכראש ישיבה בפיורדא 1691–1694. תלמיד רבי יהושע השל מקראקא ורבי אריה לייב ״הארוך״ מקראקא – לימים חותנו. בעל בית שמואל על שולחן ערוך אבן העזר. מן הנושאי כלים המרכזיים על אבן העזר; ״לגאול״ חלק זה שמיעטו לעסוק בו. חתנו רבי אהרן הרט, לימים הרב הראשי הראשון של בריטניה. נולד באמצע המאה ה־17 ונפטר בין 1699 ל־1707.

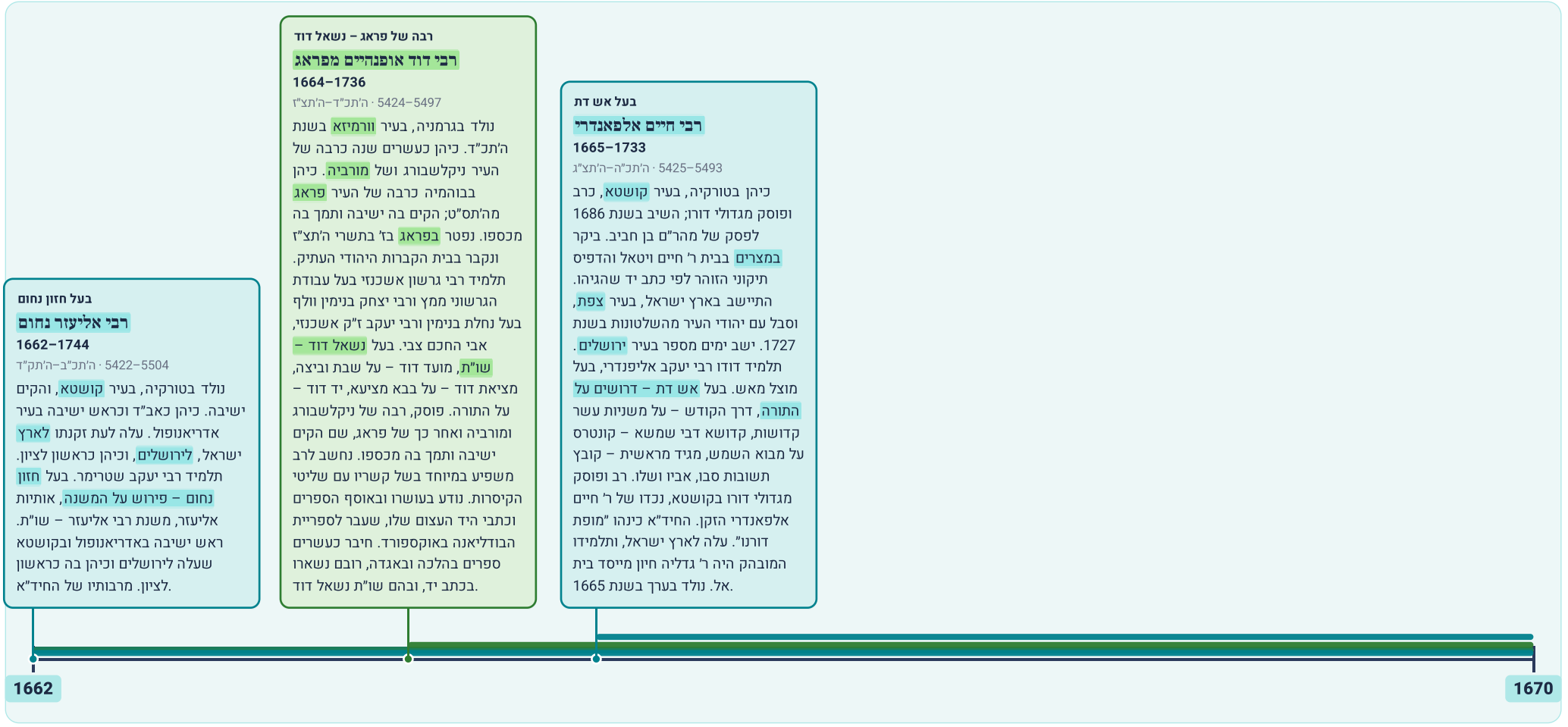
מקום / אזור: פרס · תימן · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות׳מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · איטליה · אשכנז

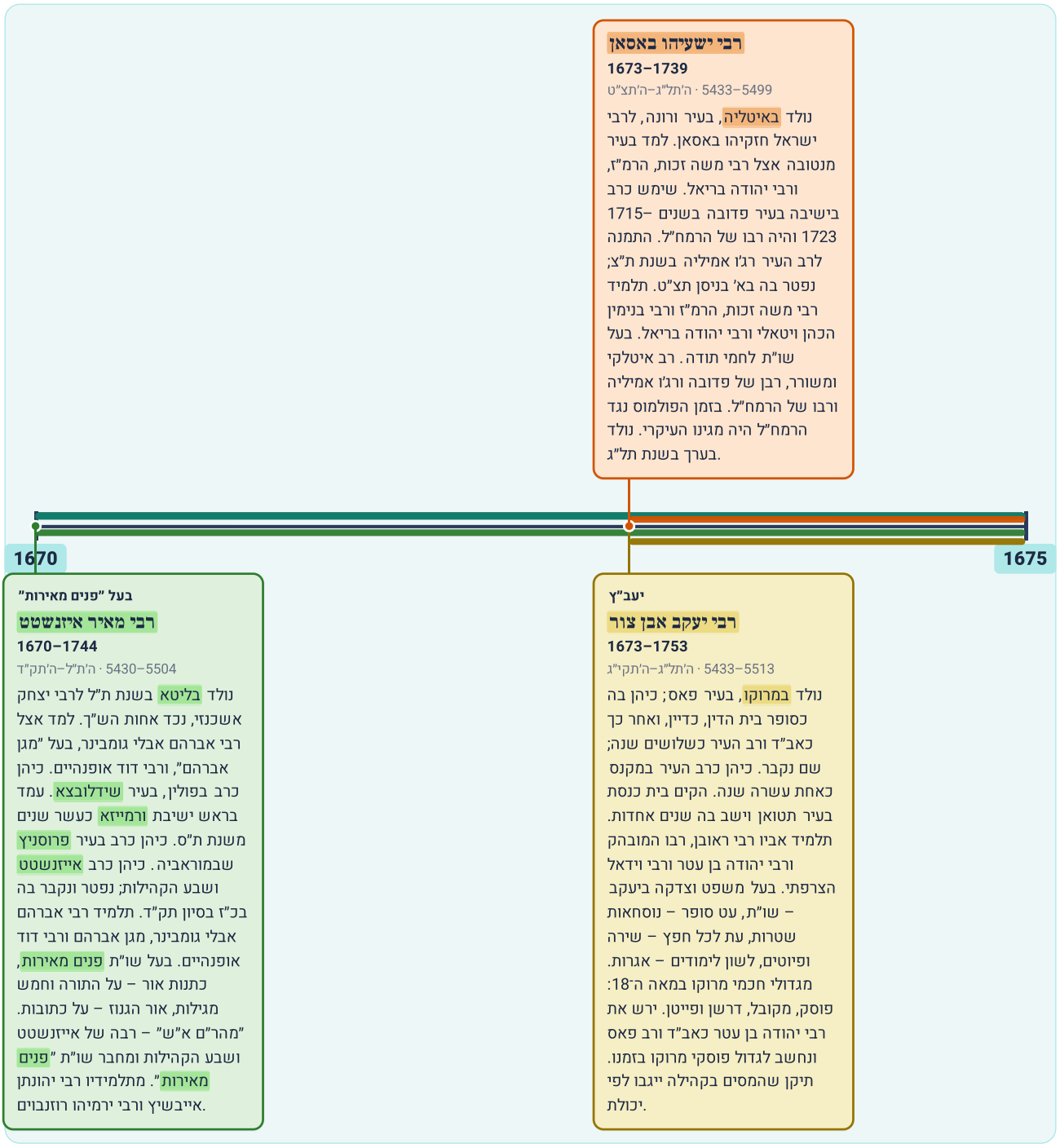
מקום / אזור: פרס · תימן · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · איטליה · אשכנז

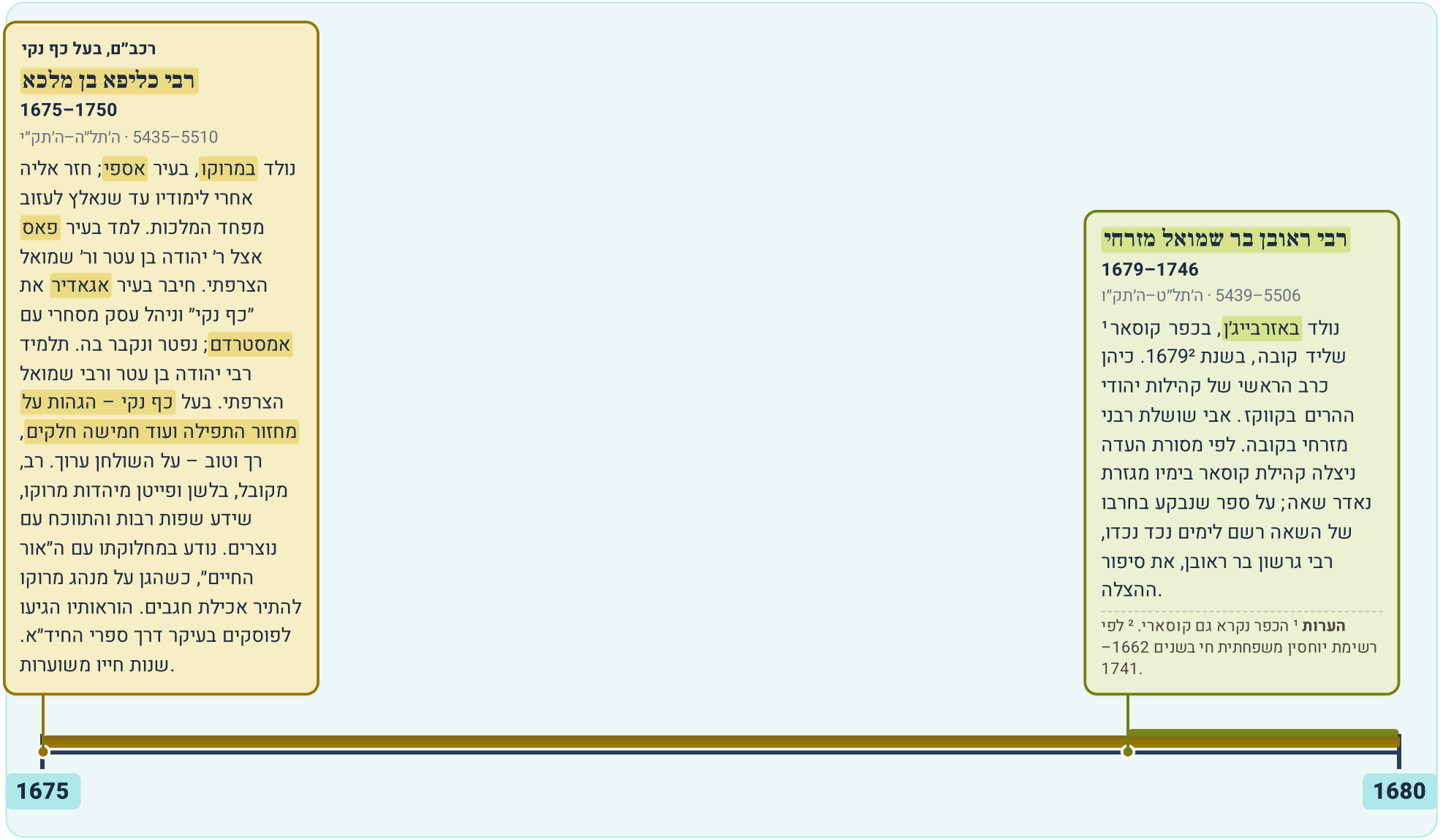
מקום / אזור: פרס · תימן · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות׳מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · איטליה · אשכנז

מקום / אזור: אשכנז · איטליה · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות׳מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · תימן · פרס

מקום / אזור: אשכנז · איטליה · צפון אפריקה · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · תימן · פרס

רכב״ם, בעל כף נקי
רבי כליפא בן מלכא
1675–1750
5435–5510 · ה׳תל״ה–ה׳תק״י
נולד במרוקו, בעיר אספי; חזר אליה אחרי לימודיו עד שנאלץ לעזוב מפחד המלכות. למד בעיר פאס אצל ר׳ יהודה בן עטר ור׳ שמואל הצרפתי. חיבר בעיר אגאדיר את ״כף נקי״ וניהל עסק מסחרי עם אמסטרדם; נפטר ונקבר בה. תלמיד רבי יהודה בן עטר ורבי שמואל הצרפתי. בעל כף נקי – הגהות על מחזור התפילה ועוד חמישה חלקים, רך וטוב – על השולחן ערוך. רב, מקובל, בלשן ופייטן מיהדות מרוקו, שידע שפות רבות והתווכח עם נוצרים. נודע במחלוקתו עם ה״אור החיים״, כשהגן על מנהג מרוקו להתיר אכילת חגבים. הוראותיו הגיעו לפוסקים בעיקר דרך ספרי החיד״א. שנות חייו משוערות.
רבי ראובן בר שמואל מזרחי
1679–1746
5439–5506 · ה׳תל״ט–ה׳תק״ו
נולד באזרבייג׳ן, בכפר קוסאר[1] שליד קובה, בשנת 1679[2]. כיהן כרב הראשי של קהילות יהודי ההרים בקווקז. אבי שושלת רבני מזרחי בקובה. לפי מסורת העדה ניצלה קהילת קוסאר בימיו מגזרת נאדר שאה; על ספר שנבקע בחרבו של השאה רשם לימים נכד נכד נכדו, רבי גרשון בר ראובן, את סיפור ההצלה.
הערות [1] הכפר נקרא גם קוסארי. [2] לפי רשימת יוחסין משפחתית חי בשנים 1662–1741.
1675
1680
מקום / אזור:
פרס
תימן
קווקז
פולין־ליטא
ארץ ישראל / האימפריה העות׳מאנית – צפת, קושטא, מצרים
צפון אפריקה
איטליה
אשכנז

ראשון לציון, בעל שמע יעקב

רבי ישראל יעקב אלגאזי

1680–1756

5440–5516 · ה'ת"מ–ה'תקט"ו

גדל ולמד בטורקיה, בעיר איזמיר; הביא לדפוס את ספר "חמדת ימים". עלה לארץ ישראל, לירושלים, בשנת 1731; כיהן כדיין, ראש ישיבת בית אל משנת 1751 וראשון לציון משנת 1755. התיישב לזמן קצר בעיר צפת בשנת 1741. תלמיד רבי חיים אבולעפיה, בעל עץ החיים ורבי יצחק הכהן רפפורט, בעל בתי כהונה. בעל שמע יעקב – דרשות על בראשית ושמות, ארעא דרבנן – כללים בהלכה, מה מדאורייתא ומה מדרבנן, אמת ליעקב – דיני ספר תורה וקריאתו, קהלת יעקב – על הש"ס, נאות יעקב – שו"ת. מחכמי איזמיר וירושלים, ראש ישיבת המקובלים בית אל אחרי ר' גדליה חיון וראשון לציון. חיבר ספרים רבים בהלכה ובדרוש. בנו המהרי"ט אלגאזי כיהן גם הוא כראשון לציון.

המהרי"ל, בעל זרע יצחק

רבי יצחק לומברוזו

1680–1752

5440–5512 · ה'ת"מ–ה'תקי"ב

כיהן בתוניסיה, בעיר תוניס, כדיין קהילת הגראנה משנת 1718 וכרבה הראשי משנת 1738, ומ־1741 כהרב הראשי של כל יהדות תוניסיה. תלמיד רבי אברהם טייב ורבי צמח צרפתי ורבי אברהם הכהן. בעל זרע יצחק – חידושים על התלמוד ושו"ת. מגדולי רבני תוניסיה ואבי שושלת לומברוזו; כיהן כרב הראשי של יהדות תוניסיה ונחשב לרבם של רוב רבני תוניסיה. ספרו "זרע יצחק" היה הספר העברי הראשון שנדפס בתוניס במאה ה־18.

מייסד "בית אל"

רבי גדליה חיון

1683–1750

5443–5510 · ה'תמ"ג–ה'תק"י

נולד בטורקיה, בעיר קושטא בשנת תמ"ג, ולמד בה אצל רבי חיים אלפאנדרי. עלה בגיל ארבעים לארץ ישראל, לעיר ירושלים, ויסד בה את ישיבת המקובלים "בית אל", יצא בשליחות כשד"ר. נפטר בירושלים בשנת תק"י[1] ונקבר בהר הזיתים. תלמיד רבי חיים אלפאנדרי. מקובל ושד"ר, מייסד ישיבת המקובלים "בית אל" בירושלים ומחשובי חכמיה. החיד"א, שלמד בישיבתו, כינהו "קדוש" ו"בעל מופת". מתלמידיו הרש"ש, שעמד אחריו בראש הישיבה.

הערות [1] יש אומרים שנפטר בשנת תקי"א.

1680

1685

הפני יהושע

רבי יעקב יהושע פלק

1680–1756

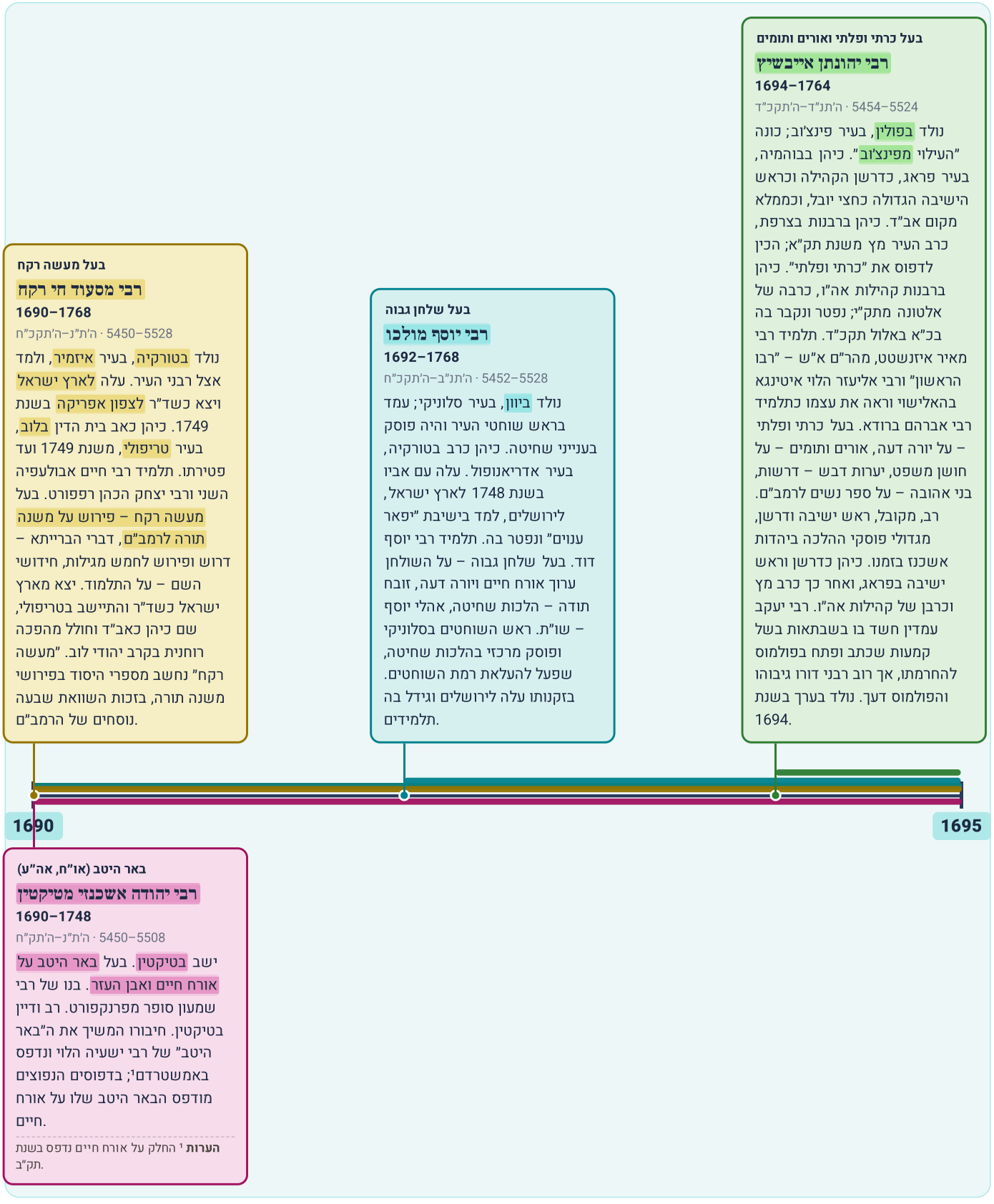
5441–5516 · ה'תמ"א–ה'תקט"ו

נולד בפולין, בעיר קרקוב בכ"ח בכסלו ה'תמ"א, ולמד בה בילדותו. שימש בגליציה, בעיר לבוב, פרנס העיר ומחזיק ישיבה; ניצל בה מפיצוץ אבק השרפה בשנת ה'תס"ג; כיהן כרבנות 1718–1724. כיהן ברבנות בברלין ובמץ בשנים 1731–1741. כיהן כרב ראשי בגרמניה, בעיר פרנקפורט על המיין בשנים 1741–1751; נפטר באופנבך ונקבר בפרנקפורט בי"ד בשבט ה'תקט"ז. תלמיד רבי גבריאל אסקלס ורבי שמואל אב"ד ריישא, אחי אמו והחכם צבי, שקיבל ממנו סמיכה. בעל פני יהושע – חידושים על הש"ס, חרבות צורים – השגות על "לוחות עדות". מחבר "פני יהושע", חידושים על הש"ס בדרך העיון, הסברה והפלפול – מאבני היסוד במשא־ומתן התלמודי בישיבות. כתב אותו בעקבות נדר שנדר תחת ההריסות בלבוב, להמשיך את דרך ה"מגיני שלמה" ביישוב קושיות התוספות על רש"י. במחלוקת אייבשיץ–עמדין צידד בעמדין ונאלץ לעזוב את פרנקפורט. מתלמידיו המגיד ממזריטש.

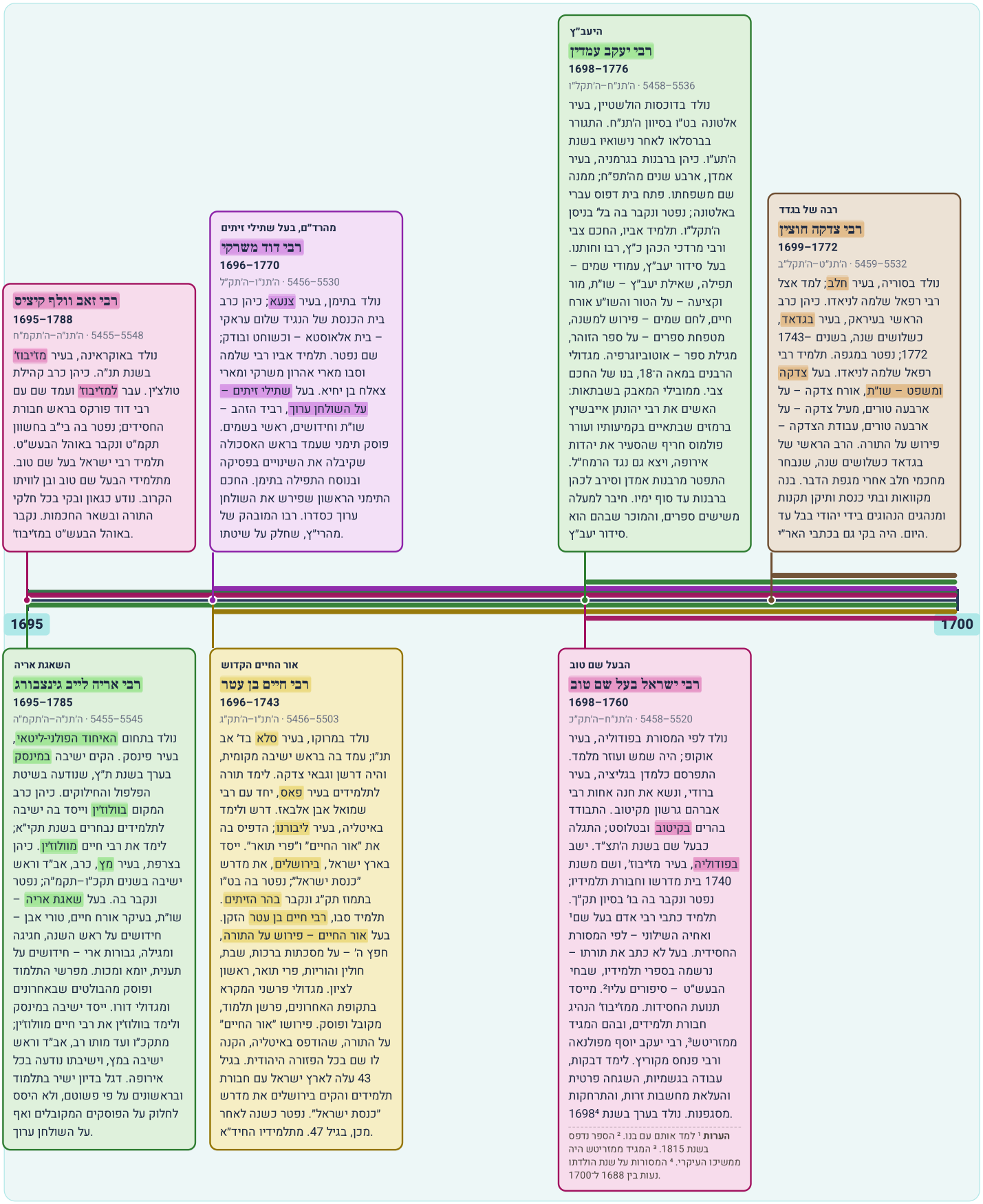
מקום / אזור: אשכנז · איטליה · צפון אפריקה · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · תימן · פרס

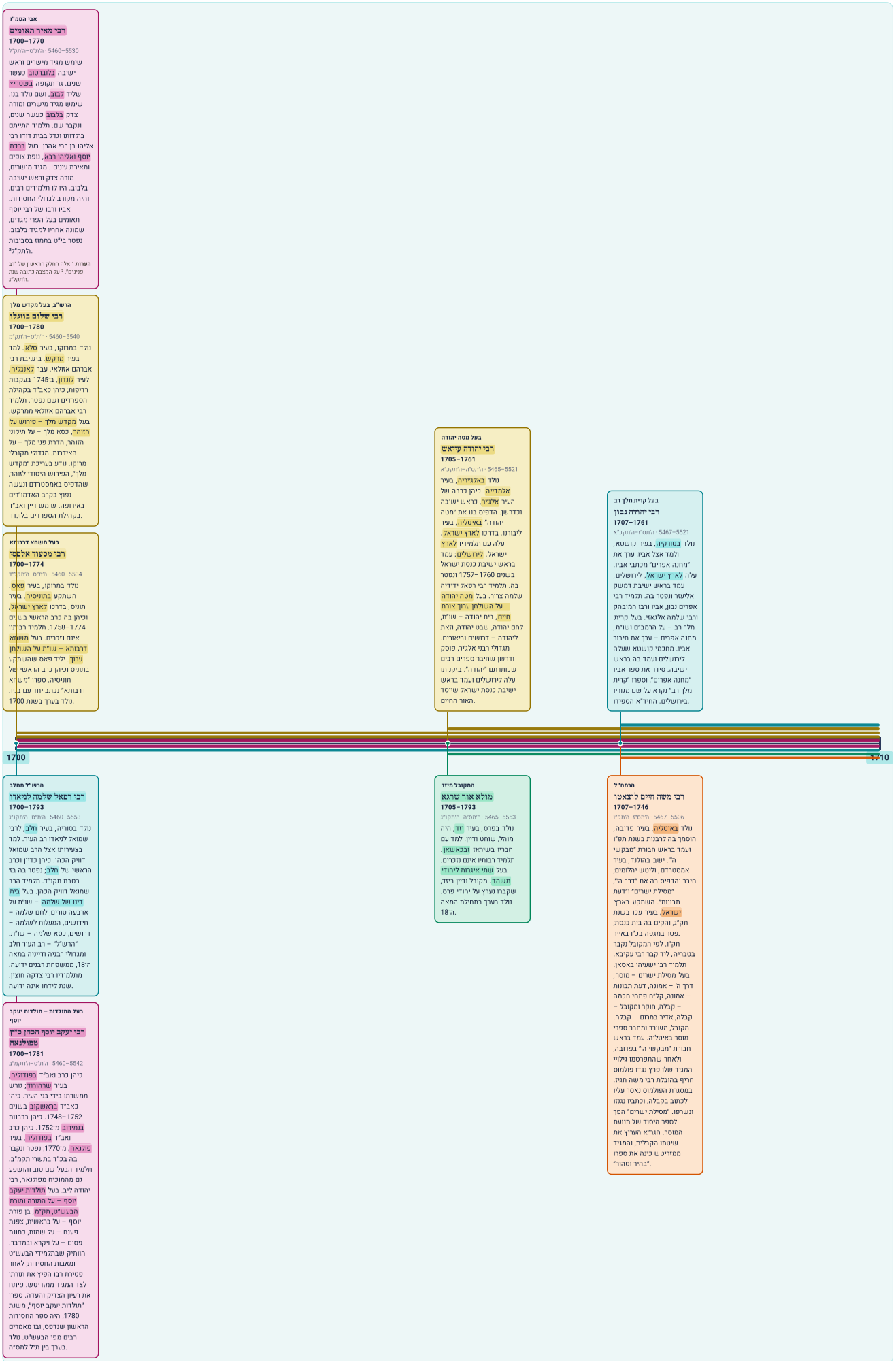
מקום / אזור: פרס · תימן · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · צפון אפריקה · איטליה · אשכנז

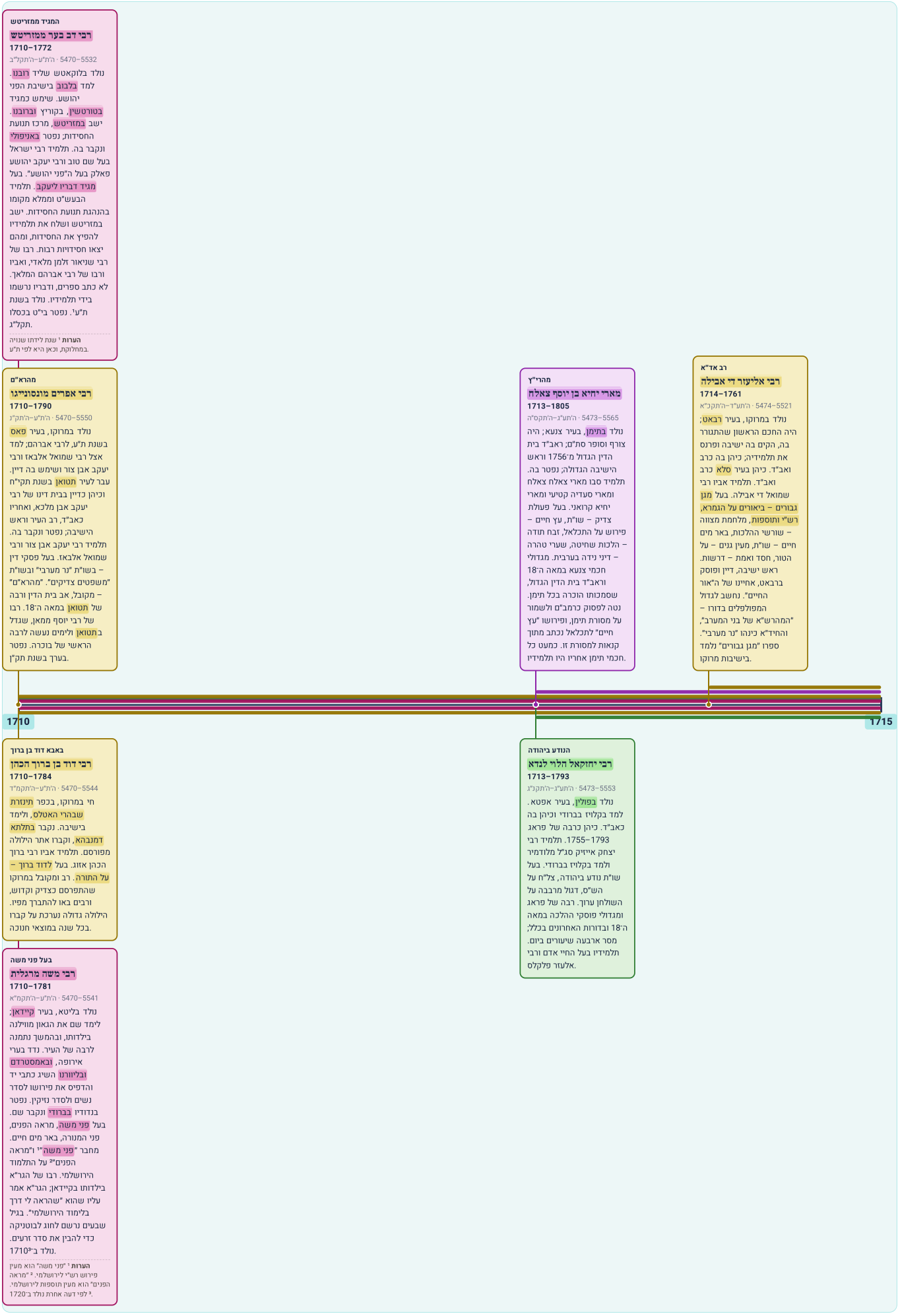

מקום / אזור: קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · צפון אפריקה · איטליה · אשכנז

מקום / אזור: תימן · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות׳מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · איטליה · אשכנז

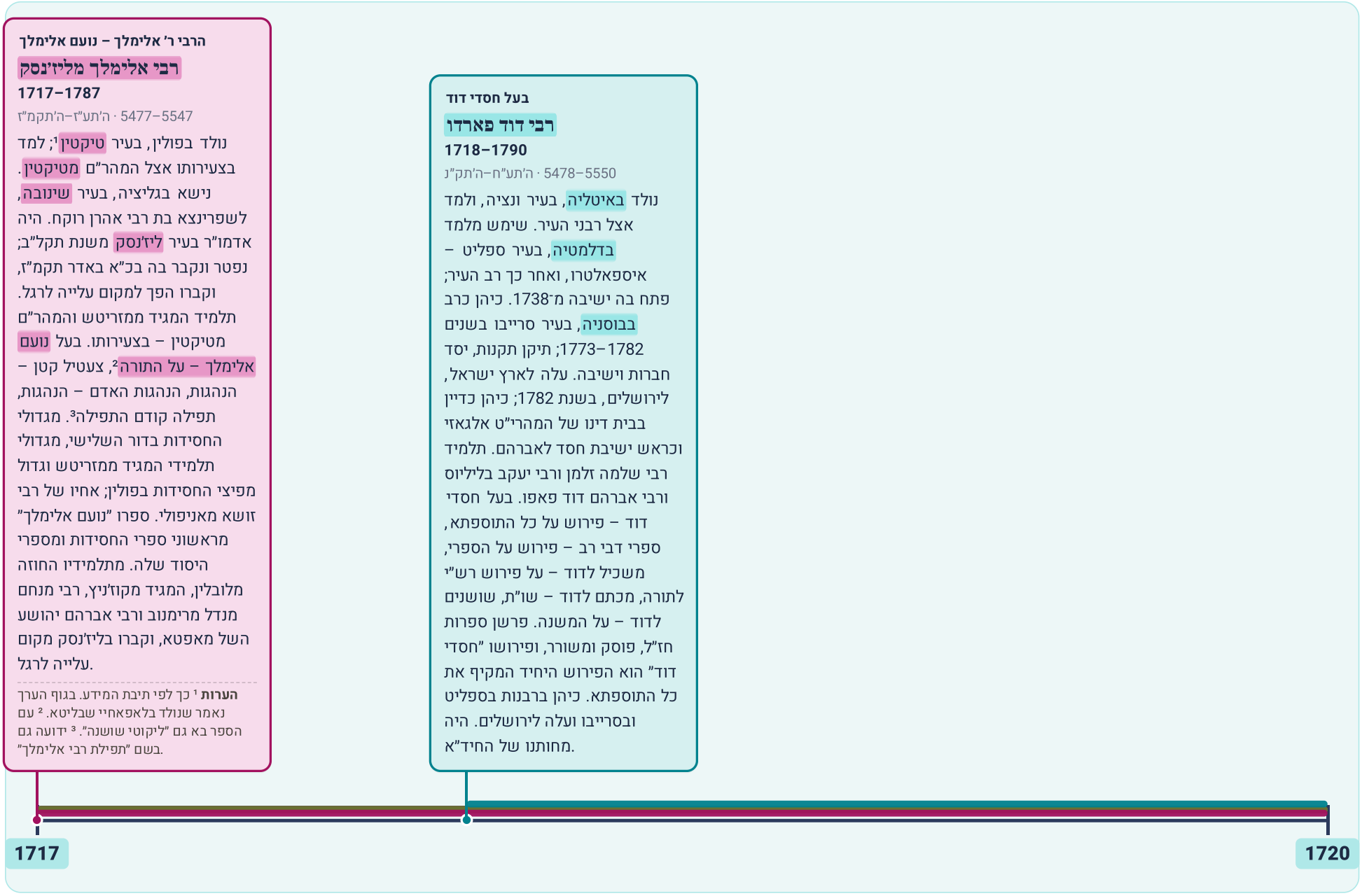

אבי הפמ"ג
רבי מאיר תאומים
1700–1770
5460–5530 · ה'תס"ו–ה'תק"ל
שימש מגיד מישרים וראש ישיבה בלוברטוב כעשר שנים. גר תקופה בשטריץ שליד לבוב, ושם נולד בנו. שימש מגיד מישרים ומורה צדק בלבוב כעשר שנים, ונקבר שם. תלמיד התייתם בילדותו ונגדל בבית דודו רבי אליהו בן רבי אהרן. בעל ברכת יוסף ואליהו רבא, נופת צופים ומאירת עינים¹. מגיד מישרים, מורה צדק וראש ישיבה בלבוב. היו לו תלמידים רבים, והיה מקורב לגדולי החסידות. אביו ורבו של רבי יוסף תאומים בעל הפרי מגדים, שמונה אחריו למגיד בלבוב. נפטר ביֹ"ט בתמוז בסביבות ה'תק"ע².
הערות ¹ אלה החלק הראשון של "רב פנינים". ² על המצבה כתובה שנת התקל"ג.
הרש"ב, בעל מקדש מלך
רבי שלום בוזגלו
1700–1780
5460–5540 · ה'תס"ו–ה'תס"מ
נולד במרוקו, בעיר סלא. למד בעיר מרקש, בישיבת רבי אברהם אזולאי. עבר לאנגליה, לעיר לונדון, ב־1745 בערבות רדיפות; כיהן כאב"ד בקהילת הספרדים ושם נפטר. תלמיד רבי אברהם אזולאי ממרקש. בעל מקדש מלך – פירוש על הזוהר, כסא מלך – על תיקוני הזוהר, הדרת פני מלך – על האידרות. מגדולי מקובלי מרוקו. נודע בעריכת "מקדש מלך", הפירוש היסודי לזוהר, שהדפיס באמסטרדם ונעשה נפוץ בקרב האדמו"רים באירופה. שימש דיין ואב"ד בקהילת הספרדים בלונדון.
בעל משוא דרבותא
רבי מסעוד אלמסטר
1700–1774
5460–5534 · ה'תס"ו–ה'תל"ד
נולד במרוקו, בעיר פאס. השתקע בתוניסיה, בעיר תוניס, בדרכו לארץ ישראל, וכיהן בה כרב הראשי בשנים 1758–1774. תלמיד רבותיו אינם נזכרים. בעל משוא דרבותא – שו"ת על השולחן ערוך. יליד פאס שהשתקע בתוניס וכיהן כרב הראשי של תוניסיה. ספרו "משוא דרבותא" נכתב יחד עם ביו. נולד בערך בשנת 1700
בעל מטה יהודה
רבי יהודה עייאש
1705–1761
5465–5521 · ה'תס"ה–ה'תקכ"א
נולד באלג'יריה, בעיר אלמדייה. כיהן כרבה של העיר אלג'יר, בראש ישיבה וכדרשן. הדפיס בנו את "מטה יהודה" באיטליה, בעיר ליבורנו, בדרכו לארץ ישראל. עלה עם תלמידיו לארץ ישראל, לירושלים; עמד בראש ישיבת כנסת ישראל בשנים 1757–1760 ונפטר בה. תלמיד רבי רפאל יידיה שלמה צרור. בעל מטה יהודה – על השולחן ערוך אורח חיים, בית יהודה – שו"ת, לחם יהודה, שבט יהודה, וזאת ליהודה – דרושים וביאורים. מגדולי רבני אלג'יר, פוסק ודרשן שחיבר ספרים רבים שכותרתם "יהודה". בזקנותו עלה לירושלים ועמד בראש ישיבת כנסת ישראל שייסד האור החיים.
בעל קרית מלך רב
רבי יהודה נבון
1707–1761
5467–5521 · ה'תס"ז–ה'תקכ"א
נולד בטורקיה, בעיר קושטא, ולמד אצל אביו, ערך את "מחנה אפרים" מכתבי אביו. עלה לארץ ישראל, לירושלים, עמד בראש ישיבת דמשק אליעזר ונפטר בה. תלמיד רבי אפרים נבון, אביו ורבו המובהק ורבי שלמה אלגאזי. בעל קרית מלך רב – על הרמב"ם ושו"ת, מחנה אפרים – ערך את חיבור אביו. מחכמי קושטא שעלה לירושלים ועמד בה בראש ישיבה. סידר את ספר אביו "מחנה אפרים", וספרו "קרית מלך רב" נקרא על שם מגוריו בירושלים. החיד"א הספידו.
1700
1710
הרש"ל מחלב
רבי רפאל שלמה לניאדו
1700–1793
5460–5553 · ה'תס"ו–ה'תקנ"ג
נולד בסוריה, בעיר חלב, לרבי שמואל לניאדו רב העיר. למד בצעירותו אצל הרב שמואל דוויק הכהן. כיהן כדיין וכרב הראשי של חלב; נפטר בה בז' בטבת תקנ"ד. תלמיד הרב שמואל דוויק הכהן. בעל בית דינו של שלמה – שו"ת על ארבעה טורים, לחם שלמה – חידושים, המעלות לשלמה – דרושים, כסא שלמה – שו"ת. "הרש"ל" – רב העיר חלב ומגדולי רבניה ודייניה במאה ה־18, ממשפחת רבנים ידועה. מתלמידיו רבי צדקה חוצין. שנת לידתו אינה ידועה
בעל התולדות – תולדות יעקב יוסף
רבי יעקב יוסף הכהן כ"ץ מפולנאה
1700–1781
5460–5542 · ה'תס"ו–ה'תקמ"ב
כיהן כרב ואב"ד בפודוליה, בעיר שרהורוד, גורש ממשרתו בידי בני העיר. כיהן כאב"ד בראשקוב בשנים 1748–1752. כיהן ברבנות בנמירוב מ־1752. כיהן כרב ואב"ד בפודוליה, בעיר פולנאה, מ־1770; נפטר ונקבר בה בכ"ד בתשרי תקמ"ב. תלמיד הבעל שם טוב והושפע גם מהמוכיח מפולנאה, רבי יהודה ליב. בעל תולדות יעקב יוסף – על התורה ותורת הבעש"ט, תק"מ, בן פורת יוסף – על בראשית, צפנת פענח – על שמות, כתונת פסים – על ויקרא ובמדבר. הוותיק שבתלמידי הבעש"ט ומאבות החסידות, לאחר פטירת רבו הפיץ את תורתו לצד המגיד ממזריטש. פיתח את רעיון הצדיק והעדה. ספרו "תולדות יעקב יוסף", משנת 1780, היה ספר החסידות הראשון שנדפס, ובו מאמרים רבים מפי הבעש"ט. נולד בערך בין ת"ל לתס"ה
המקובל מיזד
מולא אור שרנא
1705–1793
5465–5553 · ה'תס"ה–ה'תקנ"ג
נולד בפרס, בעיר יזד, היה מוהל, שוחט ודיין. למד עם חבריו בשיראז ובכאשאן. תלמיד רבותיו אינם נזכרים. בעל שתי איגרות ליהודי משהד. מקובל ודיין ביזד, שקברו נערך על יהודי פרס. נולד בערך בתחילת המאה ה־18.
הרמח"ל
רבי משה חיים לוצאטו
1707–1746
5467–5506 · ה'תס"ז–ה'תק"ו
נולד באיטליה, בעיר פדובה; הוסמך בה לרבנות בשנת תפ"ו ועמד בראש חבורת "מבקשי ה'". ישב בהולנד, בעיר אמסטרדם, וליטש יהלומים; חיבר והדפיס בה את "דרך ה'", "מסילת ישרים" ו"דעת תבונות". השתקע בארץ ישראל, בעיר עכו בשנת תק"ג, והקים בה בית כנסת; נפטר במגפה בכ"ו באייר תק"ו. לפי המקובל נקבר בטבריה, ליד קבר רבי עקיבא. תלמיד רבי ישעיהו באסאן. בעל מסילת ישרים – מוסר, דרך ה' – אמונה, דעת תבונות – אמונה, קליח פתחי חכמה – קבלה, חוקר ומקובל – קבלה, אדיר במרום – קבלה. מקובל, משורר ומחבר ספרי מוסר באיטליה. עמד בראש חבורת "מבקשי ה'" בפדובה, ולאחר שהתפרסמו גיליוי המגיד שלו פרץ נגדו פולמוס חריף בהובלת רבי משה חגיז. במסגרת הפולמוס נאסר עליו לכתוב בקבלה, וכתביו נגנזו ונשרפו. "מסילת ישרים" הפך לספר היסוד של תנועת המוסר. הגר"א העריץ את שיטתו הקבלית, והמגיד ממזריטש כינה את ספרו "בהיר וטהור".
מקום / אזור
אשכנז
איטליה
צפון אפריקה
בבל
ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים
פולין־ליטא
קווקז
תימן
פרס

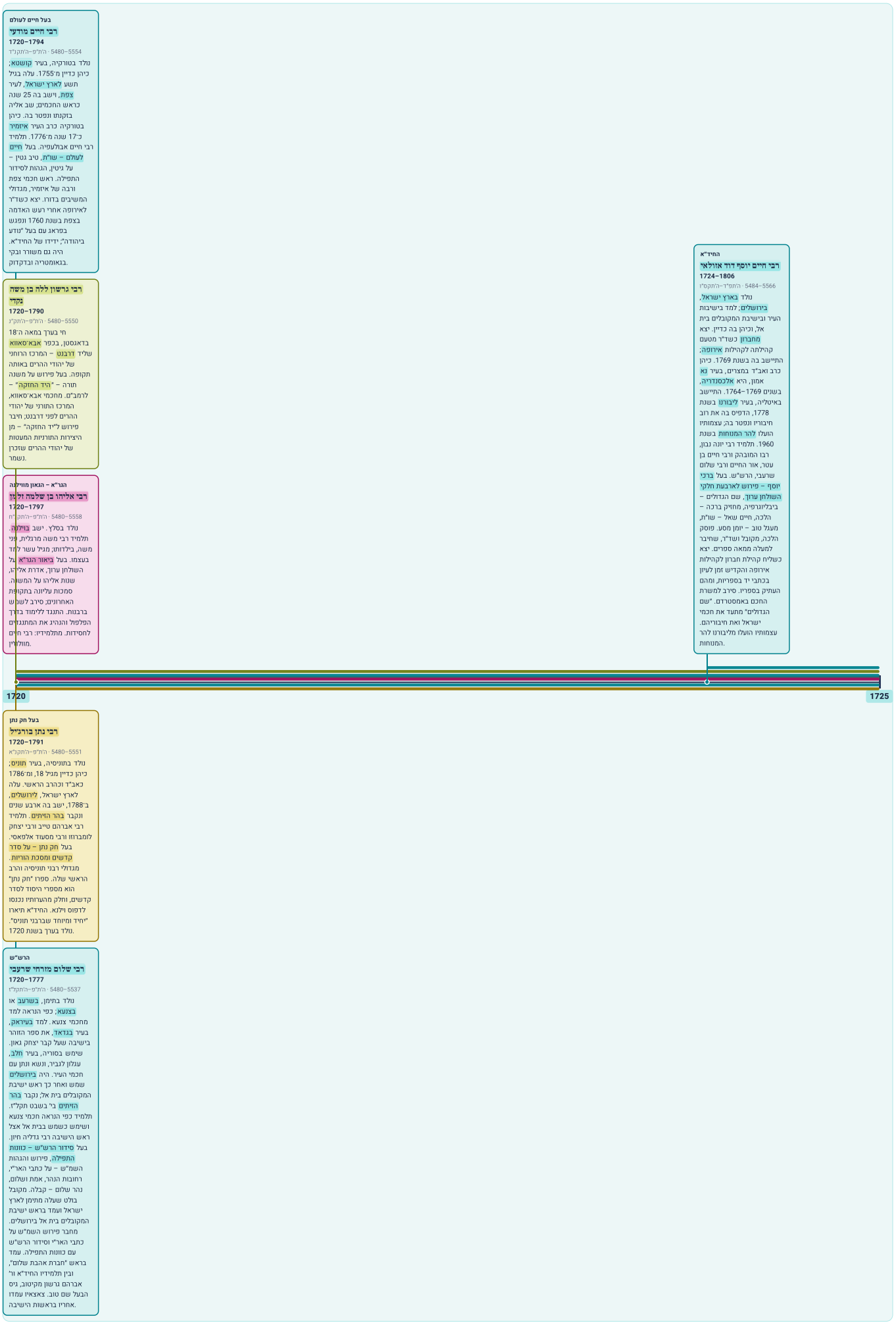

מקום / אזור: אשכנז · איטליה · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · תימן · פרס

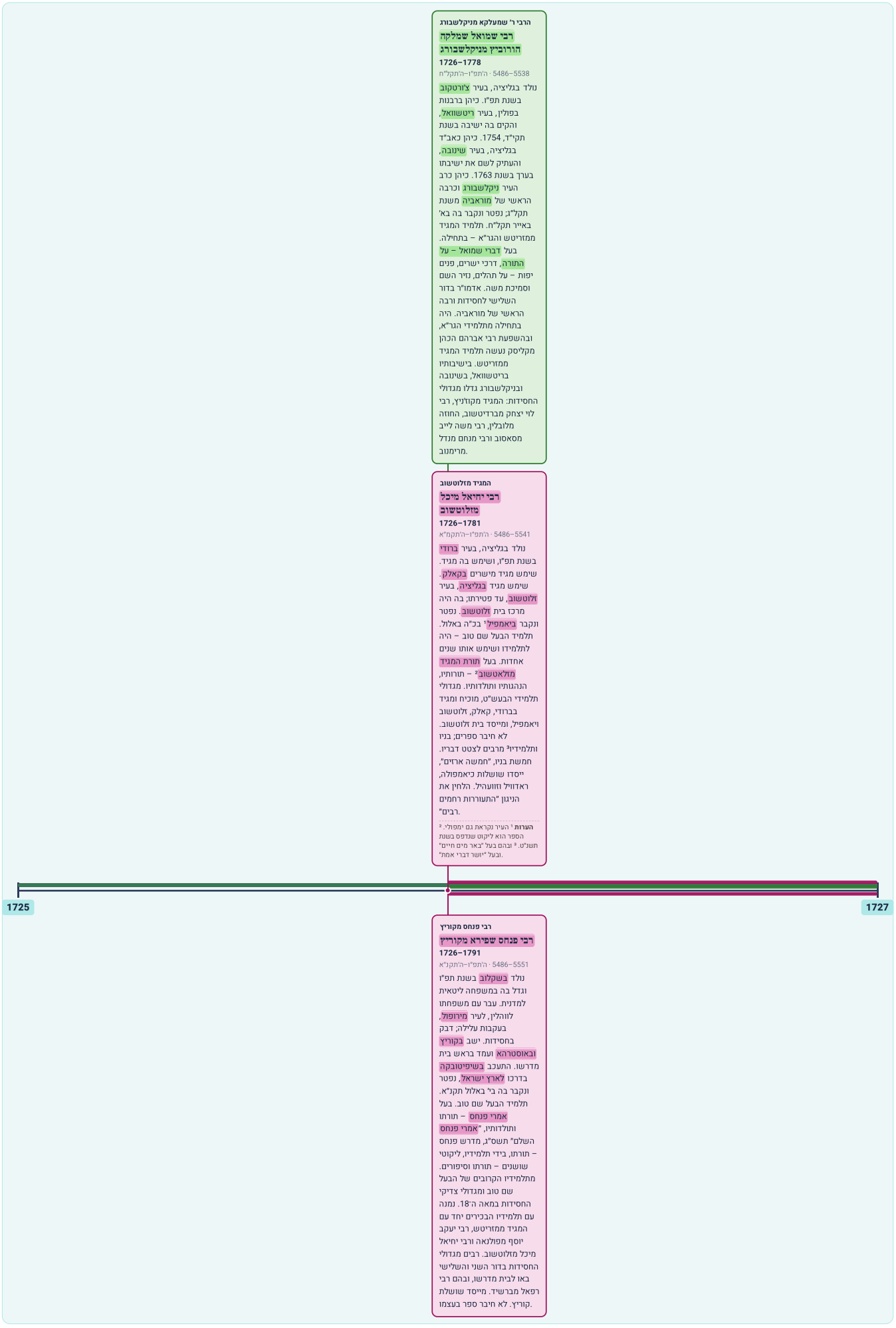

מקום / אזור: אשכנז · איטליה · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · תימן · פרס

הרבי ר' אלימלך – נועם אלימלך
רבי אלימלך מליז'נסק
1717–1787
5477–5547 · ה'תע"ז–ה'תקמ"ז
נולד בפולין, בעיר טיקטין[1]; למד בצעירותו אצל המהר"ם מטיקטין. נישא בגליציה, בעיר שינובה, לשפרינצא בת רבי אהרן רוקח. היה אדמו"ר בעיר ליז'נסק משנת תקל"ב; נפטר ונקבר בה בכ"א באדר תקמ"ז, וקברו הפך למקום עלייה לרגל. תלמיד המגיד ממזריטש והמהר"ם מטיקטין – בצעירותו. בעל נועם אלימלך – על התורה[2], צעטיל קטן – הנהגות, הנהגות האדם – הנהגות, תפילה קודם התפילה[3]. מגדולי החסידות בדור השלישי, מגדולי תלמידי המגיד ממזריטש וגדול מפיצי החסידות בפולין; אחיו של רבי זושא מאניפולי. ספרו "נועם אלימלך" מראשוני ספרי החסידות ומספרי היסוד שלה. מתלמידיו החוזה מלובלין, המגיד מקוז'ניץ, רבי מנחם מנדל מרימנוב ורבי אברהם יהושע השל מאפטא, וקברו בליז'נסק מקום עלייה לרגל.
הערות [1] כך לפי תיבת המידע. בגוף הערך נאמר שנולד בלאפאחיי שבליטא. [2] עם הספר בא גם "ליקוטי שושנה". [3] ידועה גם בשם "תפילת רבי אלימלך".
בעל חסדי דוד
רבי דוד פארדו
1718–1790
5478–5550 · ה'תע"ח–ה'תק"נ
נולד באיטליה, בעיר ונציה, ולמד אצל רבני העיר. שימש מלמד בדלמטיה, בעיר ספליט – איספאלטרו, ואחר כך רב העיר; פתח בה ישיבה מ־1738. כיהן כרב בבוסניה, בעיר סרייבו בשנים 1773–1782; תיקן תקנות, יסד חברות וישיבה. עלה לארץ ישראל, לירושלים, בשנת 1782; כיהן כדיין בבית דינו של המהרי"ט אלגאזי וכראש ישיבת חסד לאברהם. תלמיד רבי שלמה זלמן ורבי יעקב בליליוס ורבי אברהם דוד פאפו. בעל חסדי דוד – פירוש על כל התוספתא, ספרי דבי רב – פירוש על הספרי, משכיל לדוד – על פירוש רש"י לתורה, מכתם לדוד – שו"ת, שושנים לדוד – על המשנה. פרשן ספרות חז"ל, פוסק ומשורר, ופירושו "חסדי דוד" הוא הפירוש היחיד המקיף את כל התוספתא. כיהן ברבנות בספליט ובסרייבו ועלה לירושלים. היה מחותנו של החיד"א.
1717
1720
מקום / אזור: פרס תימן קווקז פולין־ליטא ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים בבל צפון אפריקה איטליה אשכנז

מקום / אזור: אשכנז · איטליה · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · תימן · פרס

מקום / אזור: אשכנז · איטליה · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · תימן · פרס

תקופת האחרונים 1620 – 1740 (המשך: 1727 – 1730) בס"ד

מהרי"ט אלגאזי

רבי יום-טוב אלגאזי

1727–1802

5487–5562 · ה'תפ"ז–ה'תקס"ב

נולד בטורקיה, בעיר איזמיר, ועלה בילדותו עם אביו לירושלים. למד בארץ ישראל, בירושלים, אצל אביו, ר' יונה נבון והרש"ש; כיהן כדיין, ראשון לציון בשנים 1773–1802 וראש ישיבת בית אל. שימש שד"ר של ירושלים באירופה ובצפון אפריקה בשנים 1770–1775; מצא כתב יד של הרמב"ן על הלכות בכורות וחלה. תלמיד אביו רבי ישראל יעקב אלגאזי ורבי יונה נבון ורבי שלום שרעבי, הרש"ש. בעל הלכות יום טוב – פירוש להלכות בכורות וחלה של הרמב"ן, שמחת יום טוב – שו"ת קדושת יום טוב – שו"ת וחידושים, פירוש מהרי"ט – על התורה, במקראות גדולות. ראשון לציון וראש ישיבת המקובלים בית אל אחרי הרש"ש. "הלכות יום טוב" שכתב על כתב יד של הרמב"ן נדפס ברוב מהדורות הרי"ף. בזמן מסע נפוליאון הנהיג את יהודי ירושלים בתפילה בכותל ובהרגעת המתח עם הערבים.

פרי מגדים (פמ"ג)

רבי יוסף תאומים

1727–1792

5487–5552 · ה'תפ"ז–ה'תק"ב

ישב בלבוב, עבר לקומארנו, משם לברלין, ולבסוף התיישב בפרנקפורט על האודר. תלמיד אביו רבי מאיר תאומים. בעל פרי מגדים על או"ח ויו"ד – משבצות זהב על הכ"ז, אשל אברהם על המגן אברהם, שפתי דעת על הש"ך, פורת יוסף, גינת ורדים. מגדולי פרשני השולחן ערוך; התנגד לשיטת הפלפול. מענוותנותו חתם "יוסף מלמד". רב ואב"ד בפרנקפורט על האודר.

1727

1730

בעל תהילה לדוד

רבי דוד בן חסין

1727–1792

5487–5552 · ה'תפ"ז–ה'תק"ב

נולד במרוקו, בעיר מקנס, במלאח; למד בישיבת ר' מרדכי ברדוגו ופעל בה. נדד בין קהילות מרוקו, ושיריו נקלטו במסורות הפיוט. תלמיד רבי מרדכי ברדוגו, חותנו. בעל תהילה לדוד – קובץ שיריו, מגדל לדוד – פרשנות המקרא. מגדולי המשוררים והפייטנים של יהודי מרוקו, שהותיר למעלה מ־250 שירים, ובהם "אערוך מהלל ניבי" ופיוט ההבדלה "אענה חלקי גם אני". התפרסם כסופר סת"ם, ושירי הנחמה שלו נכתבו על רדיפות יהודי מרוקו.

מקום / אזור: פרס · תימן · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · איטליה · אשכנז

המאור עיניים

רבי מנחם נחום מצ'רנוביל

1730–1797

5490–5558 · ה'ת"צ–ה'תקנ"ח

נולד בווהלין, בעיר נורינסק, ובה החל לנהוג באדמו"רות לאחר פטירת המגיד ממזריטש. נהג באדמו"רות בעיר פוהרבישצ'ה – פראהאביטש. ישב באוקראינה, בעיר צ'רנוביל, ושם היה מרכז חצרו; נפטר ונקבר בה בי"א בחשוון תקנ"ח. תלמיד הבעל שם טוב ורבי דוב בער – המגיד ממזריטש ודודו רבי נחום – טיפל בחינוכו. בעל מאור עיניים – חסידות, ישמח לב – על הש"ס. מתלמידי הבעש"ט והמגיד ממזריטש, ומייסד חסידות צ'רנוביל, שממנה יצאו ענפי טשרנוביל, טאלנא, סקווירא ורחמסטריבקא. נדד בעיירות ווהלין לעורר את העם בדרשות מוסר וחסידות, ונודע בקדושתו ובפזרנותו לצדקה ולפדיון שבויים. ספרו "מאור עיניים" נחשב לאחד מספרי היסוד של החסידות.

בעל פרי הארץ

רבי מנחם מנדל מוויטבסק

1730–1788

5490–5548 · ה'ת"צ–ה'תק"ח

נולד בויטבסק, וחזר אליה לאחר פטירת המגיד. גדל והתגורר במינסק. הוכתר ברוסיה הלבנה למנהיג החסידים על פי צוואת המגיד. עלה לארץ ישראל בתקל"ז, לעיר טבריה, ייסד בה את היישוב החסידי ונקבר בה. תלמיד רבי ישראל בעל שם טוב והמגיד ממזריטש ורבי זרח אליהו קריטינגר. בעל קרי האָרץ, פרי העץ, ליקוטי אמרים. מגדולי תלמידי המגיד ממזריטש ומנהיג החסידים ברוסיה הלבנה. עמד בראש עלייה של כ־300 איש לארץ ישראל בשנת תקל"ז וייסד את היישוב החסידי בטבריה. נכדו של רבי שניאור זלמן מלאדי, שאותו מינה לממלא מקומו בהנהגת חסידי רוסיה הלבנה.

הערות יש מסורת שנולד בשנת ה'ת"ט.

בעל ההפלאה

רבי פנחס הורוביץ

1731–1805

5491–5565 · ה'תצ"א–ה'תס"ה

נולד בגליציה, בעיר צ'ורטקוב. כיהן כרב העיירה בויטקוב ובלכוביץ'. כיהן כרב העיר פרנקפורט דמיין וכראש ישיבה 33 שנה. תלמיד המגיד ממזריטש והגר"א ואביו רבי צבי הירש. בעל הפלאה – כתובה, המקנה, פנים יפות, גבעת פנחס. רבה של פרנקפורט דמיין ומתלמידי המגיד ממזריטש. נלחם בתנועת ההשכלה ובתרגום התורה של מנדלסון. רבו של החתם סופר.

1730

1735

הרבי ר' זושא

רבי משולם זושא מאניפולי

1730–1800

5490–5560 · ה'ת"צ–ה'תק"ס

נסע למזריטש אל המגיד והיה מתלמידיו המובהקים, יחד עם אחיו רבי אלימלך. היה אדמו"ר בווהלין, בעיר אניפולי – האנופיל; התקבצו סביבו תלמידים וחסידים. נפטר באניפולי בב' בשבט תק"ס ונקבר ליד רבו המגיד ממזריטש. תלמיד המגיד ממזריטש. בעל מנורת זהב – תולדותיו ותורותיו, ורשה תקס"ב, בוצינא קדישא – תולדותיו ותורותיו, זהב המנורה – ליקוטי תורותיו ומכתביו. צדיק בראשית תנועת החסידות, תלמידו של המגיד ממזריטש ואחיו של רבי אלימלך מליז'נסק; אבי שושלת אניפולי. סמל של תמימות, ענווה ויראת שמים, דיבר על עצמו בגוף שלישי, "זושא אומר", והחזיר רבים בתשובה. אף שנחשב לאדם פשוט, אמר עליו בעל התניא שהיה למדן אמיתי.

מקום / אזור: פרס · תימן · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · איטליה · אשכנז

האבר״ך

רבי אברהם כלפון

1735–1819

5495–5579 · ה׳תצ״ה–ה׳תקע״ט

כיהן בלוב, בעיר טריפולי, כקאייד ומנהיג הקהילה בשנים 1778–1781 ו־1792–1795; הקים ספרייה גדולה וחקר את תולדות הקהילה. לפי המאמר נולד באיטליה, בעיר ליוורנו; פגש בה את החיד״א בשנים 1804–1805. עלה לארץ ישראל, לעיר צפת, ב־1806 ונפטר בה. תלמיד רבי מסעוד חי רקח ורבי משה לחמייש ורבי דוד טייאר. בעל סדר הדורות – תולדות יהדות טריפולי, מעשה צדיקים, חיי אברהם – על עשרת הדיברות, לקט הקציר – על אורח חיים. פרשן, משורר וכרוניקאי, גביר ומנהיג קהילת טריפולי בסוף המאה ה־18. כתביו הם מהמקורות ההיסטוריים החשובים לתולדות יהדות לוב; חיבר את הפיוט ״מי כמוך״ לפורים ברגול. התכתב עם החיד״א וכתב את תולדותיו.

1735

1736

מקום / אזור: פרס · תימן · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות׳מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · איטליה · אשכנז

המגיד מקוז'ניץ
רבי ישראל הופשטיין מקוז'ניץ
1736–1814
5497–5575 · ה'תצ"ו–ה'תקע"ה

נולד בפולין, בעיר אפטא, לשבתי כורך הספרים. למד בוולין, בעיר מעזריטש, אצל המגיד ממעזריטש. לימד בחדר בפולין, בעיר פשיסחה. היה אדמו"ר ומייסד חסידות קוז'ניץ בעיר קוז'ניץ; נפטר ונקבר בה בי"ד בתשרי תקע"ה. תלמיד רבי שמואל שמלקע מניקלשבורג והמגיד ממעזריטש ורבי אלימלך מליז'נסק. בעל עבודת ישראל – על המקרא, גאולת ישראל – הגהות על ספרי המהר"ל, נזר ישראל – על הזוהר, תהלות ישראל – על תהילים. מחשובי האדמו"רים בפולין בתחילת המאה ה־19 ומייסד חסידות קוז'ניץ. כונה "המגיד" על שום דרשותיו הרבות. למד כשמונה מאות ספרי קבלה לפני שבא למגיד ממעזריטש, ופעל לפרסום כתבי המהר"ל. אלפים, ביניהם גויים, נהרו לקבל את ברכתו. מתלמידיו: היהודי הקדוש, רבי שמחה בונים מפשיסחה, החידושי הרי"ם והשר שלום מבעלזא.

בעל תורת יקותיאל
רבי יקותיאל בירדוגו
1736–1801
5496–5561 · ה'תצ"ו–ה'תקס"א

נולד במרוקו, בעיר מקנס; כיהן בה כדיין מ־1762 והיה חבר "בית דין של שלוש" שאליו נשלחו שאלות מכל מרוקו. כיהן כאב"ד בעיר מקנס מ־1789 עד פטירתו; ייסד את ישיבת מקנס ועמד בראשה. תלמיד אביו, רבי מרדכי בירדוגו, המרבי"ץ ורבי יעקב טולידאנו, המהרי"ט. בעל תורת יקותיאל – חיבור על כל חלקי התורה שבעל פה. אב"ד מקנס ומפוסקי מרוקו, ממשפחת בירדוגו רבת הרבנים. כיהן כדיין כארבעים שנה, בתקופה של פרעות ומגפות; נודע בענוותנותו במחלוקותיו עם אחיו "המלאך רפאל" ובתקיפותו על כבוד התורה.

רבי שלמה מקרלין – שמע שלמה
רבי שלמה מקרלין
1738–1792
5498–5552 · ה'תצ"ח–ה'תקנ"ב

נולד באוקראינה, בעיר טולצ'ין בשנת תצ"ח. עמד בליטא, בעיר קרלין, כאדמו"ר קרלין השני מתקל"ב, 1772, אחרי פטירת רבי אהרן הגדול. נורה בווהלין, בעיר לודמיר, בידי קוזק רוסי; נפטר מפצעיו ונקבר בה בכ"ב בתמוז תקנ"ב. תלמיד המגיד ממזריטש ורבי אהרן הגדול מקרלין. בעל שמע שלמה – על פרשיות השבוע, מלכי וקדושי – ליקוט מתורתו והנהגותיו. ממלא מקומו של רבי אהרן הגדול ואדמו"ר קרלין השני. ביסס את החסידות במרחב הליטאי ונחשב למייסד אסכולת קרלין לעומת אסכולת חב"ד. נורה בלודמיר בידי קוזק רוסי באמצע אמירת קדושת כתר, וצדיקי החסידות ראו בו "משיח בן יוסף". מתלמידיו: רבי אשר מסטולין, רבי מרדכי מלעכוויטש ורבי אורי מסטרליסק.

1736

1740

רבי אהרן הגדול
רבי אהרן הגדול מקרלין
1736–1772
5496–5532 · ה'תצ"ו–ה'תקל"ב

נולד ביאנובה בשנת תצ"ו. הקים בקרלין[1] את המרכז החסידי עוד בחיי רבו, ומשם הפיץ את החסידות ברחבי ליטא. נפטר בקרלין בן 36 בי"ט בניסן תקל"ב ונקבר בה. תלמיד המגיד ממזריטש. בעל קה אכסוף – פיוט לשבת. מתלמידיו המובהקים של המגיד ממזריטש ומייסד חסידות קרלין. מגדולי מפיצי החסידות בליטא, יחד עם רבי מנחם מנדל מוויטבסק, והמתנגדים כינו את כלל החסידים "קרלינאים". שיטתו הייתה תפילה בהתלהבות עד כדי צעקות. חיבר את הפיוט "קה אכסוף" שנכנס לזמירות שבת. נפטר בן 36, ואת מקומו מילא תלמידו רבי שלמה מקרלין.

הערות [1] קרלין היא כיום פרבר של פינסק, בבלארוס.

מקום / אזור: אשכנז · איטליה · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · תימן · פרס

הקדושת לוי – סנונית של ישראל
רבי לוי יצחק מברדיטשב
1740–1809
5500–5500 · חרסון–חרסון

נולד בפוסטב, בא מיחס רק. כינוי ברבנות: **ברדיטשואל** ובלחוב: **ברדיטשואל** מילא את מקום רבי שמואלקא משנת תקכ"א. **ברדיטב** היה רב תקכ"א, העיר פעמת תקכ"ה, וראש ישיבה **בזיסקו** משנת תקל"ו. חודה בזיסקו"ז נפטרות החתם עבד החסידים. כינוי באוקראינה, בערי **ברדיטב**, כבד הערי עד סטרוסט, ובבו בה בכ"ה בתשרי תקכ"ג. תלמיד המגיד מחרסיטש ורבי שמואל שמולקא הורוביץ, רבי שמעלקא מניקלסבורג – קרבו אל המגיד. בעל **מדמשת לוי**, על **בראשית**. אחיינו סובה. מנדולי האחזורים הסיפרדים, תלמיד המגיד ממזריטש ומחבר "קדושת לוי". נודע בכינוי "מנונים של ישראל" בזכות אהבת ישראל עלו ודבק ללמד זכות על כל יהודי, גם בחלקלקות הגדה. בעבודת ה', היה נדול בנגלה ובסתר, עמד בראש ישיבה והעמיד אלפי תלמידים, ובהם רבי אהרן מיקאמיר.

הרא"ש
רבי אלכסנדר סנדר מהנליות
1740–1802
5500–5562 · חרסון–חרסון

נולד בגליציה, בערי **בדוזי** אצל דוזו הרב צבי הירש למחשיר, למד בישיבה בהנ כרב בעיר **דוברובנל** ומתקליי בערי **גרדנ** ובמקום מחיי. כינו כרב הערי **סטאסב** משנת תקל"ם בערך – בינתיים הקומה בינשנורסק – ועמד בראש ישיבה, ומסר וקבר בה בכ"ט בשבט תקס"ב. בעל **תשובות הראש** – על אבן העזר, תורת הרא"ש – על התלמ"ן, חידושי הראש – על הש"ס. רבה של סטאסוב ומסוסן בתש בדורו, בן דורם של המהרש"ם ורבי יעקב משולם אורנשטיין. שנת לידתו אינה ידועה. נולד אחרי תצ"ו.

צאצאי: רבי חיים מרדכי מזמלינ הרא בעל"ה אפרי תשובה, רבי יעקב משולם אורנשטיין הא בעל "קשות יעב.

בעל "פחת מ' לבי"
רבי צבי הירש מסביבורה
1740–1802
5500–5562 · חרסון–חרסון

נולד לרבי שלמה אליה, בילדותו היה אחד הבעל שם טוב. למד בזולין, בחיי מחיטשע, אצל המגיד ממזריטש. ולפרסומו עסק בהלכות. והתפרסם בחיי לסיטשנב אצל רבי יחיאל מיכל והיה מגדולי תלמידיו. כהן כאחד מבעלי **הלבושת** ו**דגמרה** ונפטר בר במזון תקס"ב. תלמיד המגיד ממזריטש ורבי יחיאל מיכל מלכשנב. בעל **אחת ה'לבני** – על התורה, פיל דאבנו – ומסר, שמחי קרושים – על הגילים, אלפא ביתא – ומאור אדמ"ך בדור השלישי לאחדות, חסידים בזיכי "**אחת ה' לבבי**" על שם ספרו. מתלמידיו רבי צבי הירש מזידיטשוב, ורבי מנחם מנדל מקוסוב. נולד בערך בשנת ת"ק.

ר' יוסף מיץ
רבי יוסף הכהן/הלוי מיץ
1740–1807
5500–5567 · חרסון–חרסון

נולד בזולין, בערי **זמוסץ** בשנת תק"ן. לרבי שכנ קודם רבה של **זמוסץ**. כינו הרב בעיר **שאפעל** משנת תקכ"ה. כינו כרב בערי **שפיטל** משנת תקכ"ח. ועד פטירתו בא בזמן תוקפ"ן. דחה את בנות אסמודרום וביאבא. עלד **חשנת הכמים**, שרית אחות לשערים. כונה "רבי יוסף הריקי" – עליו נאמרו, מנהיי הרבנים בפולין. בן שבע עשרה כבר נדפסו חידושיו בריאש ספר "ארש אהרן", בישנתו בחמשעיר למד רבי מנחם מנדל מקוסוב, והוא פרש חסותו על רבי שלמה קלהנר.

צאצאים: אברי רבי יעקב יוסף בן רבינו של הבאר הגולה

1740 1741

רבנו העד"ן הקדוש
רבי עמרם בן דוד דראן
1740–1782
5500–5542 · חרסון–חרסון

נולד **בארץ ישראל**, למד בישיבת **ניזשנולדן**, שלחו על ידו בישיבת המקובלים. התיישב בעיר **חברון** ושא כשורה מכנסת קהילתה בשנת 1763 ל"ת. יושב בחרוק, בערי **מקום** למצלה משנת שנים בשלימות הגשיים. מחוץ ישיבה בעיר **אסחן**, וקבר בה, וקברו אחר עלייה לרגל. תלמיד רבי חמדה בר עמרם דיאשיק דוזי. מחבר ושרד"י יליד ירושלים, שרשא מעמים מנשם קהילת המקום לחזקם ומסיר שם בדיקם חזרה. קברו באסחן ליד ראין הקן לאחר עלייה לרגל לירושלים. קברות, על שמו ונקראו ישיבה בחברון. קיימת אגרת.

בעל "שרשי היהי"
רבי יצחק נשיא
1740–1810
5500–5570 · חרסון–חרסון

נולד בטורקיה, בערי **סלוניקי**. לאחרון למד בה אצל רבי יהודה אשכנזי ורבי יצחון נונים בילמוזנר, בעל "שערי המקן". התמנה לרב בערי **איזמיר** בשנת תקמ"ב בערך רבי חיים מרוצ, עתחקב"ש – "רב הכולל" עד **איזמיר**, ומסר בה בכ"א באלול תק"ע. תלמיד רבי יהודה אשכנזי ורבי יצחון נונים בילמוזנר, בעל שערי המקן. בעל **שערשי רחים** – על סדר משנה תורה להרמב"ם, שרש שמח חיים, ראש חן, דיבי רחים. רב הגדול של איזמיר, מוסק ומומר תורני, בעל "**שרשי חיים**" – דיונים והכרעים לפי "שערי שערשי" של מהר"ם בהנ"ש. כינו לכבוד רבי יוסף חזן, בעל "חסדי לבי". שנות לידתו אינה ידועה.

בעל הבאר מים חיים
רבי חיים מבריסק
1740–1817
5500–5578 · חרסון–חרסון

נולד **בגליציה**, בכפר באחד בוארי. כינו כרב **ברסטבוסה**, בערי **ברדיצ'ב**, משנת תקכ"ב. שב אחה בתקפ"א לאחר קונפליקט עם השלטונות האוסטריים. כינו בברסטבוסה **ברדיצ'ב** בדרכו לארץ ישראל. עלה **לארץ ישראל**, לעיר **צפת**, בתקצ"ו. ונפטר ונקבר בה בכ"ו בכסלו תקצ"ז. תלמיד רבי יחיאל מיכל מזלטשוב. בעל **באר מים חיים – על התורה**. סידור של שבת – על השבת, שער התפילה – על התפילה, ארץ החיים – על בראשית. כתובים ומסכת ברכות. מנדולי חסות החסידות, תלמידו של רבי יחיאל מיכל מזלטשוב. ומחבר ספרי חסידות מוקדם. כינו כאבי בנתים רבות, ובעיקר בדבה של ברדיצ'ב. ויאבק בשלטונות האוסטרים למען היהודים. עלה לארץ ישראל בתקצ"ו, וחייהם בצפת ונקבר שם ב"משרת הבאר מים חיים". נולד בערך בשנת ת"ן.

מקום / אזור: מרם תימן קוקזו מזרח־ליטא ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים גבול זמן אמריקה איטליה אשכנז

תקופת האחרונים 1740 – 1800 (המשך: 1741 – 1745) בסיד

רבי אברהם מקאליסק – מפנטזי עלייה המסידים
רבי אברהם הכהן מקאליסק
1741–1810
תקופה: תקופת האחרונים · תחום: חסידות · מקום: קאליסק · שנים: 5501–5570 · המקצוע: רב

נולד בליטא, בעיר קאליסק, בשנת תק"א, והתמסמס כעילוי. עלה לארץ ישראל עם עשיירת החסידים, לערך 5538, בשנת תק"ן, 1777, ושאר בה עד תקפ"ג. עבר לעיר שבריה ויסד בה בית מדרש. משנת תקפ"ה עמד בראש הישוב החסידי, נפטר ונקבר בה בד' בשבט תק"ג. תלמיד הגאון מוילנא והמגיד ממזריטש ורבי מנחם מנדל מוסיבסק. בנו חסד לאברהם – קמטסק, אבות – על הישוב החסידי בארץ ישראל. בעוניו מנדלי תלמידי הגר"א, ואחר כך תלמידי המגיד ממזריטש. מפנטזי עלייה המסידים לארץ ישראל בשנת תק"ן, 1777. משנת תקפ"ה, אחרי פטירת רבי מנחם מנדל מוסיבסק, עמד בראש הישוב החסידי בארץ הקודש. חלק על ספר התניא ועל רבי שניאור זלמן מלאדי, ובשעבוד המחלוקת נשרו כחלי ויישן וכלל חב"ד.

הערות • קאליסק (פולנית: Kalisz) בגליציה. • בגלגולו הקודם: תלמידי הגאון מוילנא. • רבי מנחם מנדל מוסיבסק, רבה הראשון של חב"ד בפולין. • הקשרים נרחבים במיוחד עם רבי אברהם מלאלוב.

החס"ץ – בעל חקרי לב
רבי רפאל יוסף חזן
1741–1820
תקופה: תקופת האחרונים · תחום: חסידות · מקום: איזמיר · שנים: 5501–5580 · המקצוע: רב

נולד בטורקיה, בערי איזמיר. שימש בה דיין, לזן ומוהר צדק, עד 1794 בו כולל ראש ישיבת קיבוץ עקבי רב". עלה לארץ ישראל, לערי חברון, ב־1813 ושימש בה אב"ד. כיהן כראשון לציון בערי ירושלים בשנים 1820–1818, נקבר בהר הזיתים. תלמיד איבן, הרב חיים חזן ורבי יעקב אלנטאי ורבי שאול נוסים. בילקוטיו, בעל חקרי לב – שו"ת על משנה תורה ועל ארבעת חלקי השולחן ערוך, מערכי לב – דרושים עמודי הרא"ם – על כתבי האר"י והרש"ש. מוסיק הלכה מנדלי חכמי איזמיר, שעלה לארץ ישראל וכיהן בראשון לציון. ספרו "חקרי לב" הוא מספרי השו"ת החשובים. השבר לאלפי שאלים, ובהם תלמידי הגאון מוילנה בגולל. מבו של החבי"ף.

בעל "זגל המזה אפריי"
רבי משה חיים אפרים מסדילקוב
1742–1800
תקופה: תקופת האחרונים · תחום: חסידות · מקום: סדילקוב · שנים: 5502–5560 · המקצוע: רב

נולד באוקראינה, בעיר סדילקוב, עיר מגורי סבו הגבעש"ן. כיהן כרב ומגיד משמרים בערי סדילקוב, שב לעיר מזריבוז בערך בשנת תקכ"ה וכיהן בה כאדמו"ר. נפטר ונקבר באוהל סבו בי"ן באייר תק"ס. תלמיד סבו הבעל שם טוב והמגיד ממזריטש ובעל תלדות יעקב יוסף. בעל "זגל מזמה אפרים" נכדו של הבעל שם טוב, ממשמשיכי דרכו ומסופריה הראשונים של החסידות. למד אצל המגיד ממזריטש ובעיקר אצל בעל תולדות יעקב יוסף, אך קיבל יעירות מחותת סבו ומצטט אמירותיו. כינן כמורד מישרים בסודילקוב ואחר כך כאדמו"ר במזריבוז לצד אחיו רבי ברוך. ספרו "זגל המזה אפרים" נחתם מתי יסוד בשנת החסידות, נלד נערך בשנת 1742.

הערות • הוא כינה בקרוב "המגיד ממזריטש" על ידי בנו. • ע"ש אפרים שנולד בשנת 1748.

בעל קונטרס הספיקות
רבי יהודה מרדכי הלוי
1745–1819
תקופה: תקופת האחרונים · תחום: חסידות · מקום: קאליש · שנים: 5503–5579 · המקצוע: רב

נולד בגליציה, בערי קאליש. שימש דיין ומורה צדק בוואלאץ'. כינה כרב הערי 1796. כינה כרב הערי סיגט וכאב"ד, 1802–1819. תלמיד אבין רבי יוסף הכהן, מרבני עיירות. בעל קונטרס הספיקות, תרשת הכרי. אחיו הבכור של רבי אריה לייב הכהן הלוי, בעל קצות החושן. סיקה בלבוב על הדפסת קצות החושן בשנת תקכ"ה וצידף אליו את קונטרס הספיקות, מיכתב בדיני ממון, מתוך על ספר תקנו כהן של הש"ך. הוא ירדה של בעל הפרי מגדים, ותחשב מגדולי רבני הגוברינה בתקופת כתחתו בסיגט. נלד בט"ו בכסלו תקכ"ד.

רי חי טייב לא מת
רבי יצחק חי בן שלום בלאו
1743–1837
תקופה: תקופת האחרונים · תחום: חסידות · מקום: קוזמין · שנים: 5503–5597 · המקצוע: רב

דיינו סביבו תלמידים רבים בחתימה, בעיר קוזמין, וה בעשור גבלא משרה הגמון, נקבר בר'. תלמיד רבותו אלם נכרים במקור. בעל חק לב חיים – לקט מכתבו. חכמאל ובעל מופת מרבניה המעונים של יחידות חסיס ק, שהתחסיסם בבקיאותו בתלמוד ובחכמת הקבלה. לפי האגדה נוסף על מצבתו "לא" לפני "מת", ומכאן כינוי "ר' חי טייב לא מת". אחייניו של בעל "צמך השמלאי".

הערות • קברו ומצבתו בקוזמין הקברות בגליל.

רבי חיים פינוס הגדול
רבי חיים אלעזר שפירא
1743–1845
תקופה: תקופת האחרונים · תחום: חסידות · מקום: מונקאטש · שנים: 5503–5605 · המקצוע: רב · רחשי"ת

נולד במונקץ, בערי אונגוואר. עוד אחרי פטירת אבין מונעד כלכלי בעיר. למד בערי מונקאטש בישיבתו ר' יעקב ביבאס. כינן כרב הקהילה מ־1769 ויסד את בית הדין הראשון בעיר. נפטר ונקבר בה. תלמיד רבי יעקב ביבאס. בעל אלי אחמתנה – פירוש למסכת, מיבחרים בהלכה, בגבלה ובאגדה. מנדולי רבני מונקץ, דיין ומקובל במונגוואר, שמונה לרב הקהילה בעודותו. כונה "אבי" לכי בישיבתו של פסח, ספר הפירות – פירוש, המפרסם שבמנדעי דור, ששימש 18 שנה מכיר ברזובצא, נודע במעלתו העצומים והקדושים ביידיש, והחרוזן. מדרשות על המגילה ומיכתבי הגאון מוילנה ביקש לשמוע מדרשותיו. מספרו יצאו לאור לאחר מותו בידי אברהם דב בער פלאם, תומנות המוסר מיקיה להמונתנו.

המגיד מדובנא
רבי יעקב קרינו מדובנא
1741–1804
תקופה: תקופת האחרונים · תחום: חסידות · מקום: דובנא · שנים: 5501–5565 · המקצוע: רב · רחשי"ת

נולד בליטא, בעיר זעל המכונה לשילה. לימד בפולין, בערי מזריטש, הלכה לכמחים בבית המדרש שדרש לפני הקהל, לאחר מכן עיבל שכר מהקהילה על דרשותיו. כינן במגיד במוהילן, בערי דובנא. 18 שנה. יישב באיזב יחיי במוהלן, בערי זמושוב, ונפטר ונקבר בה. ב"י בשבט תקס"ה. בעל אהל יעקב – על התורה, קול יעקב – על חמש מגילות, כוכב משקוב – על ההפטרות, אחת לשקוב – על הגבוה של פסח, ספר הפירות – פירוש, המפרסם שבמנדעי דור, ששימש 18 שנה מכיר ברזובצא, נודע במעלתו העצומים והקדושים ביידיש, והחרוזן. מדרשות על המגילה ומיכתבי הגאון מוילנה ביקש לשמוע מדרשותיו. מספרו יצאו לאור לאחר מותו בידי אברהם דב בער פלאם, תומנות המוסר מיקיה להמונתנו.

יוסף השוערי
רבי יוסף בטאן
1741–1822
תקופה: תקופת האחרונים · תחום: חסידות · מקום: קושטא · שנים: 5501–5583 · המקצוע: רב–מקובל

נולד בצפת, בערי חמאן, בשנת בשנת התק"א. עלה לצפת בהתקע"ל תלמיד אצל חכמיהי, יצא בשד"ל למרוס בהגיע לסמירנה בהתקבל"ל ושנה לרבה בשלושים שנה, ונפטר בה בל"ג בעומר התקפ"ב. תלמיד אבין, רבי משה מטאן ורבי יהודה אשרים מוסמיניט ורבי יהודה קורייאט. מחיה יהודות בסמירנה. שד"ר מצפת שהשתקע בסמירנה. הכיס בה בית דין, ישיבה, תלמוד תורה, שחיטה ומקוה, והכיר את נוסח הספרדים ואת לימוד הזוהר והקבלה. בית דינו היה לכיות כדין מהרי"ט על אפיה החיטה, וכהשפעתו הלחה עליית יהודי בוכרה לארץ ישראל בשנת 1827.

הערות • רבי מקובלי אשרים מלך בשנת 1752. • התקע"ל היא שנת 1776. • התקפ"ב היא שנת 1795.

המלאך
רבי אברהם המלאך
1741–1776
תקופה: תקופת האחרונים · תחום: חסידות · מקום: מזריטש · שנים: 5501–5536 · המקצוע: רב · רחשי"ת

למד במזריטש אצל אביו המגיד, והיה חברותא של רבי שניאור זלמן מלאדי. התמיד שנים רבות מגדי לראות זוי איש בשמוטב שלו. מת בשם ושנם נקבר. תלמיד אביו המגיד ממזריטש. בנו של מסד לאברהם. בנו ותלמידו של הגדיר ממזריטש. ונקרא "המלאך" בשל קדושתו ופרישותו, ובשל כן סירב לשלוח את מקום אביו. בהגדות המגיד היה חברותא של רבי שניאור זלמן מלאדי: הוא ילמד את רבי שניאור זלמן למוד אותו מרבי שניאור זלמן למוד אותו "שולחי", רבי שניאור זלמן כינה אותו "המקדוש", ויש שהראבו תלמיד חבר שלו, סבו של רבי יעקב מרדכי, וחלמן וקוזי אחיה דביקות, שנת לידתו אינה ידועה.

הערות • נקבר בחברון, המכונה מערת המכפלה מאז שנת לידתו 1776.

רבי שניאור זלמן מלאדי
1745–1812
תקופה: תקופת האחרונים · תחום: חסידות · מקום: לאדי · שנים: 5505–5572 · המקצוע: רב · רחשי"ת

נולד בליאדי, בערי לאדי. בשנת תק"ה עלה לארץ ישראל, ושהה בה שנה. בשובו הקים בליאדי ישיבה גדולה, ונודע כמייסד חב"ד. בעל התניא – ספר היסוד של חסידות חב"ד, שולחן ערוך הרב – חלק מהשולחן ערוך, שנכתב בשבי בידי מתנגדים, ונחשב לאחד מספרי היסוד של חב"ד. בעל תורה אור – על התורה, ולקוטי תורה – על חמש מגילות. מנהיג הצדדים בעת מלחמת נפוליאון, ונאסר בשל חשד לקשר עם הצרפתים. נפטר בי"ט בכסלו תקע"ג, ונקבר בהר המנוחות בירושלים. מנהיג הצדדים בעת מלחמת נפוליאון, ונאסר בשל חשד לקשר עם הצרפתים. נפטר בי"ט בכסלו תקע"ג, ונקבר בהר המנוחות בירושלים.

רבי אברהם מקאליסק – מפנטזי עלייה המסידים
רבי אברהם הכהן מקאליסק
1741–1810
תקופה: תקופת האחרונים · תחום: חסידות · מקום: קאליסק · שנים: 5501–5570 · המקצוע: רב

נולד בליטא, בערי קאליסק, בשנת תק"א, והתמסמס כעילוי. עלה לארץ ישראל עם עשיירת החסידים, לערי צפת, בשנת תק"ן, 1777, ושאר בה עד תקפ"ג. עבר לעיר שבריה ויסד בה בית מדרש. משנת תקפ"ה עמד בראש הישוב החסידי, נפטר ונקבר בה בד' בשבט תק"ג. תלמיד הגאון מוילנא והמגיד ממזריטש ורבי מנחם מנדל מוסיבסק. בנו חסד לאברהם – קמטסק, אבות – על הישוב החסידי בארץ ישראל. בעוניו מנדלי תלמידי הגר"א, ואחר כך תלמידי המגיד ממזריטש. מפנטזי עלייה המסידים לארץ ישראל בשנת תק"ן, 1777. משנת תקפ"ה, אחרי פטירת רבי מנחם מנדל מוסיבסק, עמד בראש הישוב החסידי בארץ הקודש. חלק על ספר התניא ועל רבי שניאור זלמן מלאדי, ובשעבוד המחלוקת נשרו כחלי ויישן וכלל חב"ד.

הערות • קאליסק (פולנית: Kalisz) בגליציה. • בגלגולו הקודם: תלמידי הגאון מוילנא. • רבי מנחם מנדל מוסיבסק, רבה הראשון של חב"ד בפולין. • הקשרים נרחבים במיוחד עם רבי אברהם מלאלוב.

החס"ץ – בעל חקרי לב
רבי רפאל יוסף חזן
1741–1820
תקופה: תקופת האחרונים · תחום: חסידות · מקום: איזמיר · שנים: 5501–5580 · המקצוע: רב

נולד בטורקיה, בערי איזמיר. שימש בה דיין, לזן ומוהר צדק, עד 1794 בו כולל ראש ישיבת קיבוץ עקבי רב". עלה לארץ ישראל, לערי חברון, ב־1813 ושימש בה אב"ד. כיהן כראשון לציון בערי ירושלים בשנים 1820–1818, נקבר בהר הזיתים. תלמיד איבן, הרב חיים חזן ורבי יעקב אלנטאי ורבי שאול נוסים. בילקוטיו, בעל חקרי לב – שו"ת על משנה תורה ועל ארבעת חלקי השולחן ערוך, מערכי לב – דרושים עמודי הרא"ם – על כתבי האר"י והרש"ש. מוסיק הלכה מנדולי חכמי איזמיר, שעלה לארץ ישראל וכיהן בראשון לציון. ספרו "חקרי לב" הוא מספרי השו"ת החשובים. השבר לאלפי שאלים, ובהם תלמידי הגאון מוילנה בגולל. מבו של החבי"ף.

בעל "זגל המזה אפריי"
רבי משה חיים אפרים מסדילקוב
1742–1800
תקופה: תקופת האחרונים · תחום: חסידות · מקום: סדילקוב · שנים: 5502–5560 · המקצוע: רב

נולד באוקראינה, בעיר סדילקוב, עיר מגורי סבו הגבעש"ן. כיהן כרב ומגיד משמרים בערי סדילקוב, שב לעיר מזריבוז בערך בשנת תקכ"ה וכיהן בה כאדמו"ר. נפטר ונקבר באוהל סבו בי"ן באייר תק"ס. תלמיד סבו הבעל שם טוב והמגיד ממזריטש ובעל תלדות יעקב יוסף. בעל "זגל מזמה אפרים" נכדו של הבעל שם טוב, ממשמשיכי דרכו ומסופריה הראשונים של החסידות. למד אצל המגיד ממזריטש ובעיקר אצל בעל תולדות יעקב יוסף, אך קיבל יעירות מחותת סבו ומצטט אמירותיו. כינן כמורד מישרים בסודילקוב ואחר כך כאדמו"ר במזריבוז לצד אחיו רבי ברוך. ספרו "זגל המזה אפרים" נחתם מתי יסוד בשנת החסידות, נלד נערך בשנת 1742.

הערות • הוא כינה בקרוב "המגיד ממזריטש" על ידי בנו. • ע"ש אפרים שנולד בשנת 1748.

בעל קונטרס הספיקות
רבי יהודה מרדכי הלוי
1745–1819
תקופה: תקופת האחרונים · תחום: חסידות · מקום: קאליש · שנים: 5503–5579 · המקצוע: רב

נולד בגליציה, בערי קאליש. שימש דיין ומורה צדק בוואלאץ'. כינה כרב הערי 1796. כינה כרב הערי סיגט וכאב"ד, 1802–1819. תלמיד אבין רבי יוסף הכהן, מרבני עיירות. בעל קונטרס הספיקות, תרשת הכרי. אחיו הבכור של רבי אריה לייב הכהן הלוי, בעל קצות החושן. סיקה בלבוב על הדפסת קצות החושן בשנת תקכ"ה וצידף אליו את קונטרס הספיקות, מיכתב בדיני ממון, מתוך על ספר תקנו כהן של הש"ך. הוא ירדה של בעל הפרי מגדים, ותחשב מגדולי רבני הגוברינה בתקופת כתחתו בסיגט. נלד בט"ו בכסלו תקכ"ד.

רי חי טייב לא מת
רבי יצחק חי בן שלום בלאו
1743–1837
תקופה: תקופת האחרונים · תחום: חסידות · מקום: קוזמין · שנים: 5503–5597 · המקצוע: רב

דיינו סביבו תלמידים רבים בחתימה, בעיר קוזמין, וה בעשור גבלא משרה הגמון, נקבר בר'. תלמיד רבותו אלם נכרים במקור. בעל חק לב חיים – לקט מכתבו. חכמאל ובעל מופת מרבניה המעונים של יחידות חסיס ק, שהתחסיסם בבקיאותו בתלמוד ובחכמת הקבלה. לפי האגדה נוסף על מצבתו "לא" לפני "מת", ומכאן כינוי "ר' חי טייב לא מת". אחייניו של בעל "צמך השמלאי".

הערות • קברו ומצבתו בקוזמין הקברות בגליל.

רבי חיים פינוס הגדול
רבי חיים אלעזר שפירא
1743–1845
תקופה: תקופת האחרונים · תחום: חסידות · מקום: מונקאטש · שנים: 5503–5605 · המקצוע: רב · רחשי"ת

נולד במונקץ, בערי אונגוואר. עוד אחרי פטירת אבין מונעד כלכלי בעיר. למד בערי מונקאטש בישיבתו ר' יעקב ביבאס. כינן כרב הקהילה מ־1769 ויסד את בית הדין הראשון בעיר. נפטר ונקבר בה. תלמיד רבי יעקב ביבאס. בעל אלי אחמתנה – פירוש למסכת, מיבחרים בהלכה, בגבלה ובאגדה. מנדולי רבני מונקץ, דיין ומקובל במונגוואר, שמונה לרב הקהילה בעודותו. כונה "אבי" לכי בישיבתו של פסח, ספר הפירות – פירוש, המפרסם שבמנדעי דור, ששימש 18 שנה מכיר ברזובצא, נודע במעלתו העצומים והקדושים ביידיש, והחרוזן. מדרשות על המגילה ומיכתבי הגאון מוילנה ביקש לשמוע מדרשותיו. מספרו יצאו לאור לאחר מותו בידי אברהם דב בער פלאם, תומנות המוסר מיקיה להמונתנו.

יוסף השוערי
רבי יוסף בטאן
1741–1822
תקופה: תקופת האחרונים · תחום: חסידות · מקום: קושטא · שנים: 5501–5583 · המקצוע: רב–מקובל

נולד בצפת, בערי חמאן, בשנת בשנת התק"א. עלה לצפת בהתקע"ל תלמיד אצל חכמיהי, יצא בשד"ל למרוס בהגיע לסמירנה בהתקבל"ל ושנה לרבה בשלושים שנה, ונפטר בה בל"ג בעומר התקפ"ב. תלמיד אבין, רבי משה מטאן ורבי יהודה אשרים מוסמיניט ורבי יהודה קורייאט. מחיה יהודות בסמירנה. שד"ר מצפת שהשתקע בסמירנה. הכיס בה בית דין, ישיבה, תלמוד תורה, שחיטה ומקוה, והכיר את נוסח הספרדים ואת לימוד הזוהר והקבלה. בית דינו היה לכיות כדין מהרי"ט על אפיה החיטה, וכהשפעתו הלחה עליית יהודי בוכרה לארץ ישראל בשנת 1827.

הערות • רבי מקובלי אשרים מלך בשנת 1752. • התקע"ל היא שנת 1776. • התקפ"ב היא שנת 1795.

המלאך
רבי אברהם המלאך
1741–1776
תקופה: תקופת האחרונים · תחום: חסידות · מקום: מזריטש · שנים: 5501–5536 · המקצוע: רב · רחשי"ת

למד במזריטש אצל אביו המגיד, והיה חברותא של רבי שניאור זלמן מלאדי. התמיד שנים רבות מגדי לראות זוי איש בשמוטב שלו. מת בשם ושנם נקבר. תלמיד אביו המגיד ממזריטש. בנו של מסד לאברהם. בנו ותלמידו של הגדיר ממזריטש. ונקרא "המלאך" בשל קדושתו ופרישותו, ובשל כן סירב לשלוח את מקום אביו. בהגדות המגיד היה חברותא של רבי שניאור זלמן מלאדי: הוא ילמד את רבי שניאור זלמן למוד אותו מרבי שניאור זלמן למוד אותו "שולחי", רבי שניאור זלמן כינה אותו "המקדוש", ויש שהראבו תלמיד חבר שלו, סבו של רבי יעקב מרדכי, וחלמן וקוזי אחיה דביקות, שנת לידתו אינה ידועה.

הערות • נקבר בחברון, המכונה מערת המכפלה מאז שנת לידתו 1776.

המגיד מדובנא
רבי יעקב קרינו מדובנא
1741–1804
תקופה: תקופת האחרונים · תחום: חסידות · מקום: דובנא · שנים: 5501–5565 · המקצוע: רב · רחשי"ת

נולד בליטא, בערי זעל המכונה לשילה. לימד בפולין, בערי מזריטש, הלכה לכמחים בבית המדרש שדרש לפני הקהל, לאחר מכן עיבל שכר מהקהילה על דרשותיו. כינן במגיד במוהילן, בערי דובנא. 18 שנה. יישב באיזב יחיי במוהלן, בערי זמושוב, ונפטר ונקבר בה. ב"י בשבט תקס"ה. בעל אהל יעקב – על התורה, קול יעקב – על חמש מגילות, כוכב משקוב – על ההפטרות, אחת לשקוב – על הגבוה של פסח, ספר הפירות – פירוש, המפרסם שבמנדעי דור, ששימש 18 שנה מכיר ברזובצא, נודע במעלתו העצומים והקדושים ביידיש, והחרוזן. מדרשות על המגילה ומיכתבי הגאון מוילנה ביקש לשמוע מדרשותיו. מספרו יצאו לאור לאחר מותו בידי אברהם דב בער פלאם, תומנות המוסר מיקיה להמונתנו.

1741 1745

מקום / אזור: אשכנז · איטליה · צפון אפריקה · בבל · קושטא, חצרים · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת · קוזמין · בוכרה · מרכז אסיה · הימן · פרס

רבי משה לייב מסאסוב (הרמ"ל)
רבי משה יהודה לייב ארבילר מסאסוב
1745–1807
5505–5567 · ה'תק"ה–ה'תקס"ז

נולד בשנת תק"ה בגליציה, בעיר ברודה, לאב מתנגד לחסידות. למד בזמורביה, בעיר ניקלשבורג, 13 שנים אצל רבי שמואל שמעלקא הורוביץ. ישב בפולין, בעיר אפטא, ופעל בה להפצת החסידות. פעל בגליציה, בעיר סאסוב, שהפכה בזכותו למרכז חסידי חשוב. נפטר בד' בשבט תקס"ז ונקבר בה. תלמיד רבי שמואל שמעלקא הורוביץ מניקלשבורג – רבו המובהק ורבי אלימלך מליזענסק. בעל חידושי הרמ"ל – על השו"ס ומחברן, ליקוטי הרמ"ל, תורת הרמ"ל. אדמו"ר בדור השלישי והרביעי של החסידות, רבם של אלפי חסידים וממפיצי החסידות הבולטים בגליציה. מפורסם בדאגתו לחולת ובאהבת ישראל, ועסק רבות בפדיון שבויים. מתלמידיו: רבי צבי הירש מדידיטשוב, רבי מנחם מנדל מקוסוב והיהודי הקדוש מפשיסחא.

הערות * הספר נערך בשלושה כרכים ביד: באבאו הבו נתמיה שפירא, בשנת תרפ"א.

הרבי מריח וב
רבי מנחם מנדל מרימנוב
1745–1815
5505–5575 · ה'תק"ה–ה'תקע"ה

נולד באשכנז, בעיר המבורג. כיהן כרב העיירה בגליציה, בעיירה פריסטיק, משנת תקמ"ו. כיהן כרב ואדמ"ר בעיר רימנוב משנת תקס"ג, נפטר ונקבר בה ב"ט באייר תקע"ה. תלמיד המגיד ממזריטש ורבי שמעלקא מניקלשבורג ורבי אלימלך מליזענסק. בעל מנחם ציון – דרשותיו", דברי מנחם – על התנ"ך והמסורה, עטרת מנחם – חידושים, שיחות והנהגות, אילנא דחיי. אדמו"ר ראשון לחסידות רימנוב, מארבעת המפיצים הראשונים של החסידות בפולין עם החוזה מלובלין, המגיד מקוז'ניץ והאוהב ישראל. לאחר פטירת רבי אלימלך מליזענסק עברו אליו רבים מחסידיו. נודע כבעל מופת, דרש 22 שנה על פרשת המן, ותיקן תקנות לבוש הנשמרות בחסידות עד היום. נולד בערך בשנת תל"ה

הערות * הספר נערך ביידי תלמידו רבי יחזקאל שינט.

שולחן ערוך הרב (בעל התניא)
רבי שניאור זלמן מלאדי
1745–1812
5505–5572 · ה'תק"ה–ה'תקע"ב

נולד ברוסיה הלבנה, בעיר ליוזנה, ושם ישב ופעל. לאחר מכן ישב במזריטש אצל המגיד. ישב בלאדי בשנותיו האחרונות. תלמיד המגיד ממזריטש – רבו המובהק ורבי אברהם המלאך ורבי מנחם מנדל מוויטבסק ורבי ישכר בער – והמגיד מליובאוויטש. בילדותו נקרא שולחן ערוך הרב. ספר התניא, סידור הרב, מגדולי תלמידי המגיד ממזריטש, מייסד חסידות חב"ד והאדמ"ר הראשון בה, "אדמו"ר הזקן". נאסר בפטרבורג בעקבות הלשנות ושוחרר – י"חג הגאולה" י"ט בכסלו.

1745

1746

קצות החושן
רבי אריה לייב הכהן הילה
1745–1812
5505–5572 · ה'תק"ה–ה'תקע"ב

נולד בגליציה, בעיר קאלוש. כיהן כרב בעיר זוזניאטב. כיהן כרב בסטרי מ-1788, לימד תלמידים רבים, ונפטר בה. תלמיד רבותיו אינם נזכרים. בעל קצות החושן, על שולחן ערוך חושן משפט, אבני מילואים על אבן העזר, שב שמעתתא. קצות החושן – ספר יסוד בלימוד ההלכה ובעולם הישיבות, חיברו בעודו מרוד בשנות השלושים לחייו, ידידו בעל נתיבות המשפט השיג עליו, והוא השיב ב"משובב נתיבות". אחיו רבי יהודה כהנא הלר בעל קונטרס הספיקות.

החוזה מלובלין
רבי יעקב יצחק הלוי הורוויץ מלובלין
1745–1815
5505–5575 · ה'תק"ה–ה'תקע"ה

נולד בפולין, בעיר זוחוב בשנת תק"ה, וגדל בסטרוגרוד. למד בגליציה, בעיר שניאווה, בישיבת רבי שמעלקא. הנהיג עדת חסידים בעיר לבלוס בסביבות תק"מ. הקים בפולין, בעיר לובלין, בשנת תקל"ד בית מדרש את מרכז חצרו; נפטר ונקבר בה בט' באב תקע"ה. תלמיד רבי אלימלך מליזענסק והמגיד ממזריטש ורבי שמעלקא מניקלשבורג. בעל צפרי אמת, זיכרון זאת, זאת זיכרון. לאחר פטירת רבו רבי אלימלך מליזענסק נעשה לגדול מנהיגי החסידות בגליציה ופולין, והפך את לובלין למוקד חסידי חשוב. כונה "החוזה" בשל ראייתו הרוחנית. הדגיש את מחויבות הצדיק לסייע לחסידיו גם במישור החומרי, וסמך אדמו"רים וראשי שושלות; מתלמידיו היהודי הקדוש, רבי שמחה בונים מפשיסחה, הבני יששכר ורבי נפתלי מרופשיץ.

מקום / אזור: אשכנז · איטליה · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · פרס

תקופת האחרונים 1740 – 1800 (המשך: 1746 – 1747) בס"ד

רבי מרדכי מקרמניץ
1746–1820
5506–5580 · ה'תק"ו–ה'תק"פ

נולד בשנת תק"ו כבן זקונים לרבי יחיאל מיכל מזלוטשוב. למד אצל רבי אלימלך מליז'נסק. כיהן כאדמו"ר בוולין, בעיר קרמניץ, אחרי פטירת אביו; נפטר בי"ג בתמוז תק"פ. תלמיד אביו רבי יחיאל מיכל מזלוטשוב ורבי אלימלך מליז'נסק. בעל תפילה ישרה – סידור על פי האר"י, "סידור ברדיטשוב". אדמו"ר בדור השלישי לחסידות ומגדולי האדמו"רים בדורו; חסידים רבים מוולין נסעו אליו. מתלמידיו רבי מאיר מפרמישלאן, רבי אברהם דב מאבריטש, בעל "בת עין", וגם רבי נתן מברסלב החל אצלו את דרכו בחסידות.

1746

1747

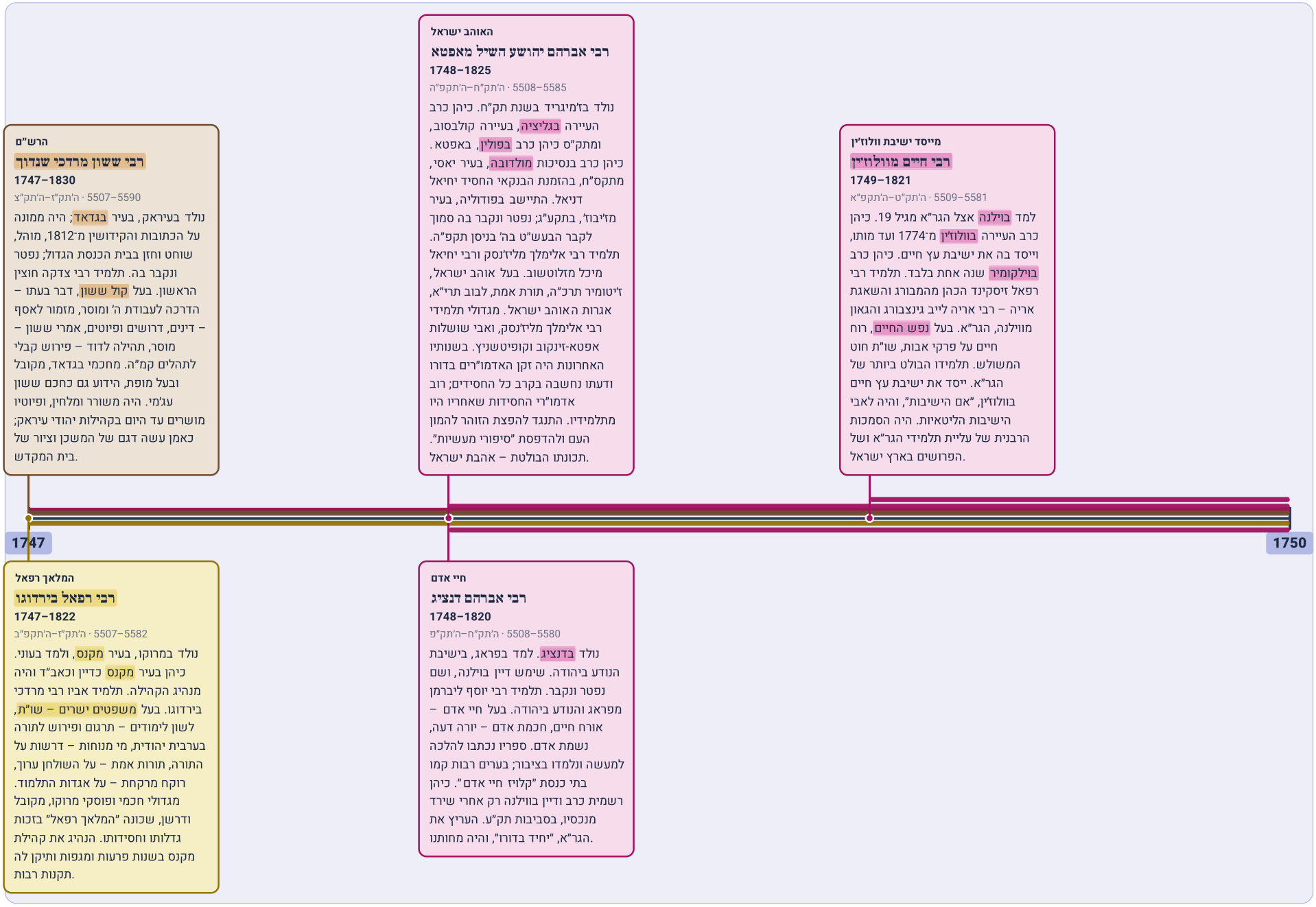
רבי דוד מלעלוב
רבי דוד בידרמן מלעלוב
1746–1814
5506–5574 · ה'תק"ו–ה'תקע"ד

נולד בפולין, בביאלה הסמוכה ללעלוב[1], בשנת תק"ו. ייסד בעיר לעלוב את חסידות לעלוב והיה האדמו"ר הראשון שלה; נפטר ונקבר בה בז' בשבט תקע"ד. תלמיד רבי אלימלך מליז'נסק והחוזה מלובלין והמגיד מקוז'ניץ. בעל מגדל דוד – סיפורים ואגדות עליו[2]. האדמו"ר הראשון ומייסד חסידות לעלוב, תלמיד החוזה מלובלין. גדל במשפחה שהתנגדה לחסידות. דמות עממית שהדגישה אהבת ישראל וחמלה על בעלי חיים. קירב את רבי יעקב יצחק מפשיסחה לחסידות, ובנו רבי משה נעשה חתנו. מתלמידיו רבי יצחק מוואַרקא וד"ר חיים דוד ברנהרד. לא חיבר ספר, וסיפוריו כונסו ב"מגדל דוד".

הערות [1] מקום לידתו שנוי במחלוקת; יש מקורות שמזכירים את פראדלא הסמוך לשטוקטשין. [2] הספר נערך לאחר מותו ונדפס בפיוטרקוב בשנת תר"צ.

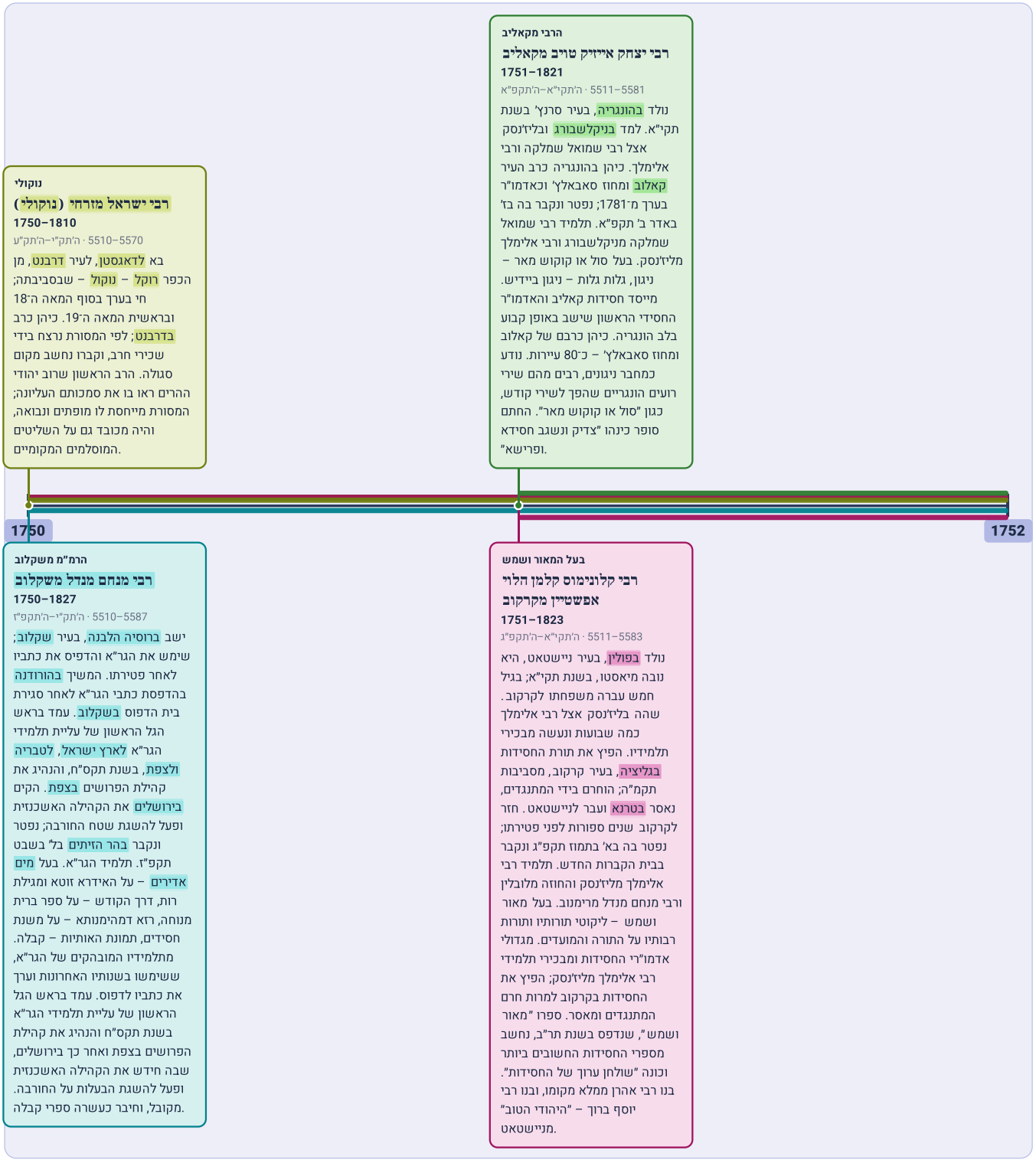
מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · פרס

תקופת האחרונים 1740 – 1800 (המשך: 1747 – 1750) בס"ד

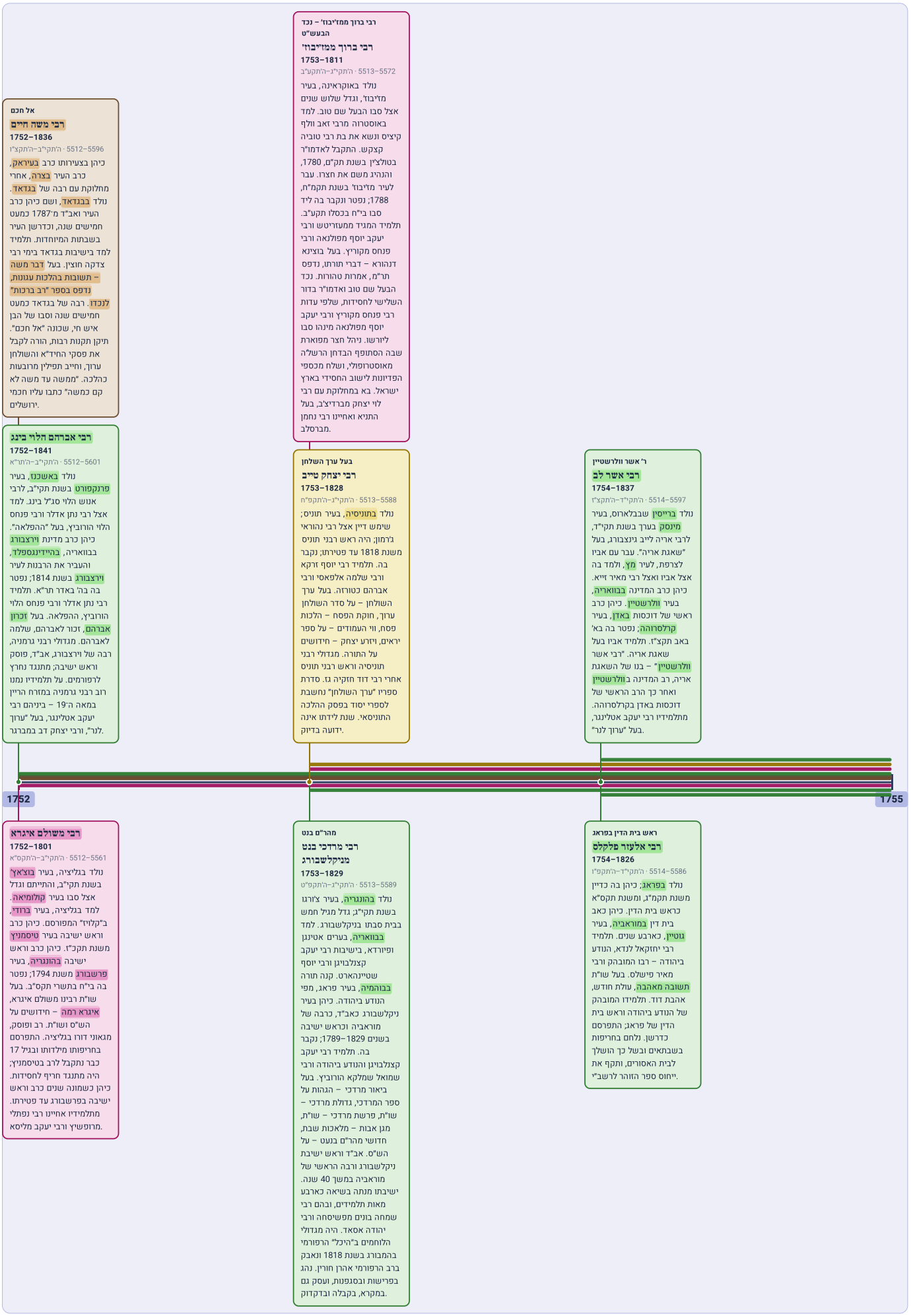

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · פרס

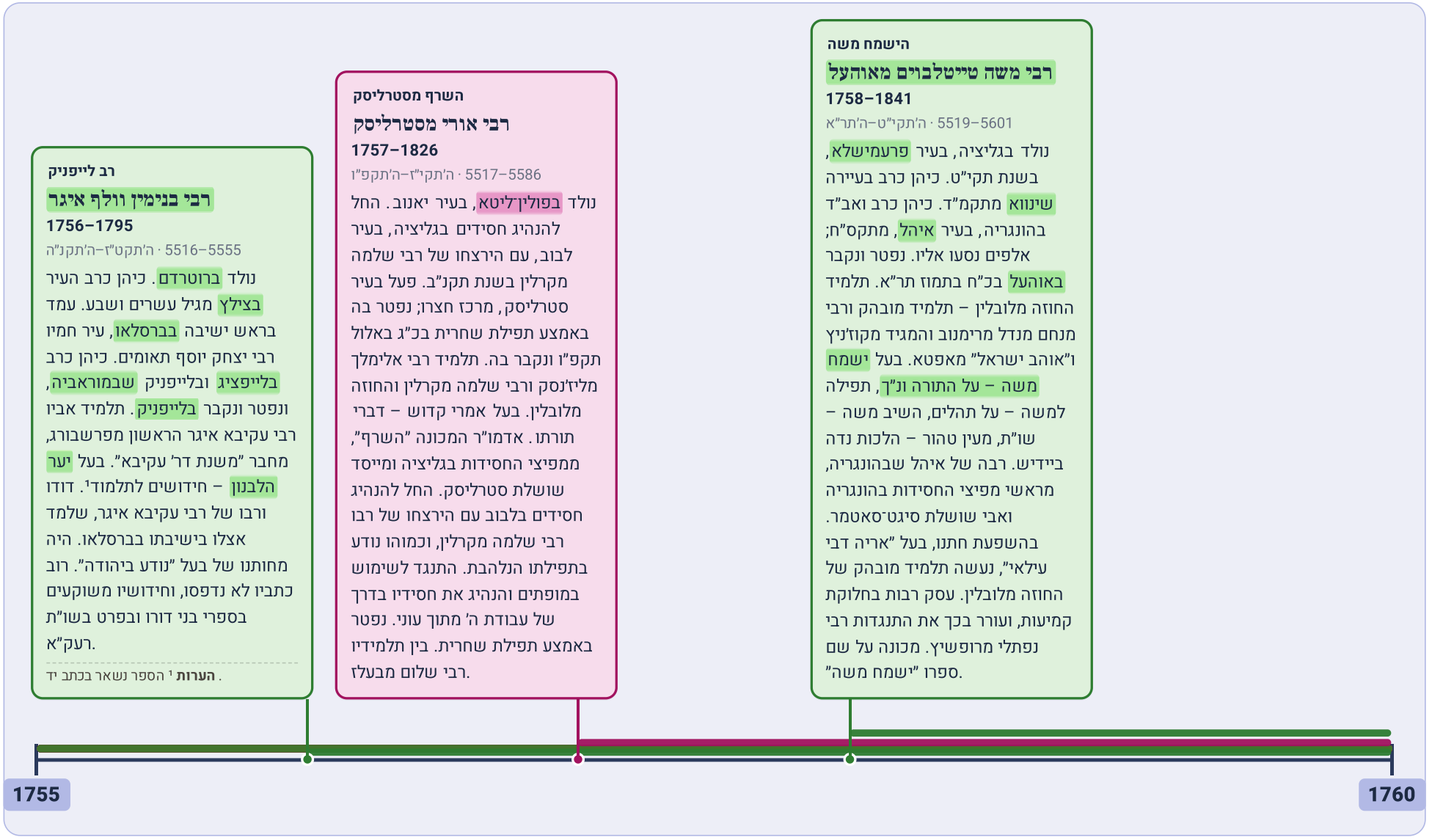
תקופת האחרונים 1740 – 1800 (המשך: 1750 – 1752) בס"ד

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · פרס

רבי ברוך ממז'יבוז' – נכד הבעש"ט
רבי ברוך ממז'יבוז'
1753–1811
ה'תקי"ג–ה'תקע"ב · 5513–5572
נולד באוקראינה, בעיר מז'יבוז', וגדל שלוש שנים אצל סבו הבעל שם טוב. למד באוסטרוה מרבי זאב וולף קיציס ונשא את בת רבי טוביה קצקש. התקבל לאדמו"ר בטולצ'ין בשנת תק"ם, 1780, והנהיג משם את חצרו. עבר לעיר מז'יבוז' בשנת תקמ"ח, 1788; נפטר ונקבר בה ליד סבו בי"ח בכסלו תקע"ב. תלמיד המגיד ממעזריטש ורבי יעקב יוסף מפולנאה ורבי פנחס מקוריץ. בעל בוצינא דנהורא – דברי תורתו, נדפס תר"מ, אמרות טהורות. נכד הבעל שם טוב ואדמו"ר בדור השלישי לחסידות, שלפי עדות רבי פנחס מקוריץ ורבי יעקב יוסף מפולנאה מינהו סבו ליורשו. ניהל חצר מפוארת שבה הסתופף הבדחן הרשל"ה מאוסטרופולי, ושלח מכספי הפדיונות לישוב החסידי בארץ ישראל. בא במחלוקת עם רבי לוי יצחק מברדיצ'ב, בעל התניא ואחיינו רבי נחמן מברסלב.
אל חכם
רבי משה חיים
1752–1836
ה'תקי"ב–ה'תקצ"ו · 5512–5596
כיהן בצעירותו כרב בעיראק, כרב העיר בצרה, אחרי מחלוקת עם רבה של בגדאד. נולד בבגדאד, ושם כיהן כרב העיר ואב"ד מ־1787 כמעט חמישים שנה, וכדרשן העיר בשבתות המיוחדות. תלמיד למד בישיבות בגדאד בימי רבי צדקה חוצין. בעל דבר משה – תשובות בהלכות עגונות, נדפס בספר "רב ברכות" לנכדו. רבה של בגדאד כמעט חמישים שנה וסבו של הבן איש חי, שכונה "אל חכם". תיקן תקנות רבות, הורה לקבל את פסקי החיד"א והשולחן ערוך, וחייב תפילין מרובעות כהלכה. "ממשה עד משה לא קם כמשה" כתבו עליו חכמי ירושלים.
בעל ערך השלחן
רבי יצחק טייב
1753–1828
ה'תקי"ג–ה'תקפ"ח · 5513–5588
נולד בתוניסיה, בעיר תוניס; שימש דיין אצל רבי נהוראי ג'רמון; היה ראש רבני תוניס משנת 1818 עד פטירתו; נקבר בה. תלמיד רבי יוסף זרקא ורבי שלמה אלפאסי ורבי אברהם טבורה. בעל ערך השולחן – על סדר השולחן ערוך, חוקת הפסח – הלכות פסח, ווי העמודים – על ספר יראים, ויורע יצחק – חידושים על התורה. מגדולי רבני תוניסיה וראש רבני תוניס אחרי רבי דוד חזקיה גו. סדרת ספריו "ערך השולחן" נחשבת לספרי יסוד בפסק ההלכה התוניסאי. שנת לידתו אינה ידועה בדיוק.
ר' אשר וולרשטיין
רבי אשר לב
1754–1837
ה'תקי"ד–ה'תקצ"ז · 5514–5597
נולד ברייסין שבבלארוס, בעיר מינסק בערך בשנת תקי"ד, לרבי אריה לייב גינצבורג, בעל "שאגת אריה". עבר עם אביו לצרפת, לעיר מץ, ולמד בה אצל אביו ואצל רבי מאיר זייא. כיהן כרב המדינה בבווארייה, בעיר וולרשטיין. כיהן כרב ראשי של דוכסות באדן, בעיר קרלסרוהה; נפטר בה בא' באב תקצ"ז. תלמיד אביו בעל שאגת אריה. "רבי אשר וולרשטיין" – בנו של השאגת אריה, רב המדינה בוולרשטיין ואחר כך הרב הראשי של דוכסות באדן בקרלסרוהה. מתלמידיו רבי יעקב אטלינגר, בעל "ערוך לנר".
רבי אברהם הלוי בינג
1752–1841
ה'תקי"ב–ה'תר"א · 5512–5601
נולד באשכנז, בעיר פרנקפורט בשנת תקי"ב, לרבי אנוש הלוי סג"ל בינג. למד אצל רבי נתן אדלר ורבי פנחס הלוי הורוביץ, בעל "ההפלאה". כיהן כרב מדינת וירצבורג בבווארייה, בהיידינגספלד, והעביר את הרבנות לעיר וירצבורג בשנת 1814; נפטר בה בה' באדר תר"א. תלמיד רבי נתן אדלר ורבי פנחס הלוי הורוביץ, ההפלאה. בעל זכרון אברהם, זכור לאברהם, שלמה לאברהם. מגדולי רבני גרמניה, רבה של וירצבורג, אב"ד, פוסק וראש ישיבה; מתנגד נחרץ לרפורמים. על תלמידיו נמנו רוב רבני גרמניה במחרז הדריין במאה ה־19 – ביניהם רבי יעקב אטלינגר, בעל "ערוך לנר", ורבי יצחק דב במברגר.
1752
1755
רבי משולם איגרא
1752–1801
ה'תקי"ב–ה'תקס"א · 5512–5561
נולד בגליציה, בעיר בוצ'אץ' בשנת תקי"ב, והתייתם וגדל אצל סבו בעיר קולומיאה. למד בגליציה, בעיר ברודי, ב"קלויז" המפורסם. כיהן כרב וראש ישיבה בעיר טיסמניץ משנת תקכ"ו. כיהן כרב וראש ישיבה בהונגריה, בעיר פרשבורג משנת 1794; נפטר בה בי"ח בתשרי תקס"ב. בעל שו"ת רבינו משולם איגרא, איגרא רמה – חידושים על הש"ס ושו"ת. רב ופוסק, מגאוני דורו בגליציה. התפרסם בחריפותו מילדותו ובגיל 17 כבר נתקבל לרב בטיסמניץ; היה מתנגד חריף לחסידות. כיהן כשמונה שנים כרב וראש ישיבה בפרשבורג עד פטירתו. מתלמידיו אחיינו רבי נפתלי מרופשיץ ורבי יעקב מליסא.
מהר"ם בנט
רבי מרדכי בנט מניקלשבורג
1753–1829
ה'תקי"ג–ה'תקפ"ט · 5513–5589
נולד בהונגריה, בעיר צ'ורגו בשנת תקי"ג, גדל מגיל חמש בבית סבתו בניקלשבורג. למד בבווארייה, בערים אטינגן ופיורדא, בישיבות רבי יעקב קצנלבוגן ורבי יוסף שטיינהארט. קנה תורה בבוהמיה, בעיר פראג, מפי הנודע ביהודה. כיהן בעיר ניקלשבורג כאב"ד, כרבה של מוראביה וכראש ישיבה בשנים 1789–1829; נקבר בה. תלמיד רבי יעקב קצנלבוגן והנודע ביהודה ורבי שמואל שמלקא הורוביץ. בעל ביאור מרדכי – הגהות על ספר המרדכי, גדולת מרדכי – שו"ת, פרשת מרדכי – שו"ת, מגן אבות – מלאכות שבת, חדושי מהר"ם בנעט – על הש"ס. אב"ד וראש ישיבת ניקלשבורג ורבה הראשי של מוראביה במשך 40 שנה. ישיבתו מנתה בשיאה כארבע מאות תלמידים, ובהם רבי שמחה בונים מפשיסחה ורבי יהודה אסאד. היה מגדולי הלוחמים ב"היכל" הרפורמי בהמבורג בשנת 1818 ונאבק ברב הרפורמי אהרן חורין. נהג בפרישות ובסגפנות, ועסק גם במקרא, בקבלה ובדקדוק.
ראש בית הדין בפראג
רבי אלעזר פלקלס
1754–1826
ה'תקי"ד–ה'תקפ"ו · 5514–5586
נולד בפראג; כיהן בה כדיין משנת תקמ"ג, ומשנת תקס"א כראש בית הדין. כיהן כאב בית דין במוראביה, בעיר גוטיין, כארבע שנים. תלמיד רבי יחזקאל לנדא, הנודע ביהודה – רבו המובהק ורבי מאיר פישלס. בעל שו"ת תשובה מאהבה, עולת חודש, אהבת דוד. תלמידו המובהק של הנודע ביהודה וראש בית הדין של פראג; התפרסם כדרשן. נלחם בחריפות בשבתאים ובשל כך הושלך לבית האסורים, ותקף את ייחוס ספר הזוהר לרשב"י.
מקום / אזור:
אשכנז
צפון אפריקה
בבל
ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים
פולין־ליטא
קווקז
בוכרה / מרכז אסיה
תימן
פרס

תקופת האחרונים 1740 – 1800 (המשך: 1755 – 1760) בס"ד

בעל "אור לשמים"
רבי מאיר הלוי רוטנברג מאפטא
1760–1827
5520–5587 · ה'תק"כ–ה'תקפ"ז

נולד בפולין בשנת תק"ך לרבי שמואל סגל הלוי רוטנברג, מצאצאי השל"ה; התייתם מאביו בנעוריו. למד בישיבת רבי יצחק אברהם הכהן כ"ץ, בעל "כתר כהונה". נתקבל לרב בעיר סטאבניץ בעודו צעיר, כשעבר רבו לפינצ'וב. כיהן כרב העיר אפטא לאחר שעזבה רבי אברהם יהושע השל; נפטר בה בכ"ה בתמוז תקפ"ז. תלמיד החוזה מלובלין. בעל אור לשמים – על התורה, על דרך הפרד"ס. אדמו"ר ורב העיר אפטא, אבי שושלת אפטא. תלמיד החוזה מלובלין; לאחר פטירת החוזה בחרו בו רבים מתלמידיו לרבם. בקיא בש"ס ופוסקים ובתורת הנסתר. התנגד לדרכו החדשה של רבי שמחה בונים מפשיסחה.

בעל "מטה אפרים"
רבי אפרים זלמן מרגליות
1760–1828
5520–5588 · ה'תק"כ–ה'תקפ"ח

נולד בגליציה בי"ט בכסלו תקכ"א לרב מנחם מאניש מרגליות. למד אצל דודו רבי אלכסנדר סנדר מרגליות ובישיבת רבי יצחק אייזיק מקוריץ. כיהן תקופה קצרה כרב העיר אוהנוב. ישב בעיר ברודי, מחכמי ה"קלויז"; נפטר בה בכ"ד באב תקפ"ח. תלמיד רבי אלכסנדר סנדר מרגליות. בעל מטה אפרים – מנהגי אלול והימים הנוראים, שו"ת בית אפרים, שערי אפרים, מעלות היוחסין. מחכמי הקלויז בברודי ומחשובי הפוסקים בדורו, בן דורו של רבי עקיבא איגר. נודע גם בעושרו ממסחר ביהלומים. ספרו "מטה אפרים" נעשה לספר היסוד במנהגי הימים הנוראים. מתלמידיו מהר"ץ חיות.

1760

1761

רבי נפתלי מרופשיץ
רבי נפתלי צבי הורוביץ מרופשיץ
1760–1827
5520–5587 · ה'תק"כ–ה'תקפ"ז

למד בגליציה, בעיר טיסמניץ, אצל דודו רבי משולם איגרא. כיהן ברבנות שנים רבות בעיר רופשיץ; ייסד בה את חסידות רופשיץ והיה אדמו"ר בה מתקע"ה. כיהן במשותף ברבנות הערים לינסק, סטריז'וב וסאנוק. נפטר ונקבר בעיר לנצוט בי"א באייר תקפ"ז. תלמיד רבי מנחם מנדל מרימנוב והחוזה מלובלין ורבי אלימלך מליז'נסק. בעל זרע קודש – על התורה והמועדים, אילה שלוחה – על התורה. אדמו"ר בגליציה ומייסד חסידות רופשיץ; החל לכהן באדמו"רות לאחר פטירת רבותיו בשנת תקע"ה והיה לגדול אדמו"רי גליציה בדורו. נולד בשבועות תק"כ, יום פטירת הבעש"ט. התפרסם בפקחותו ובאמרותיו השנונות. בין תלמידיו רבי חיים מצאנז ורבי יצחק אייזיק מקומרנא; את מקומו מילא חתנו רבי אשר ישעיה רובין.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · פרס

רעק"א
רבי עקיבא איגר
1761–1837
5522–5598 · ה'תקכ"ב–ה'תקצ"ח
ישב באייזנשטט, עבר לליסא, משם למרקיש־פרידלנד, ולבסוף התיישב בפוזנא. תלמיד דודו רבי בנימין וולף איגר. בעל גליון הש"ס, הגהות על גליון השולחן ערוך, שו"ת רעק"א. גדול הדור; השפעה מכרעת על דרך ניתוח הגמרא ועל הפסיקה. רב מרקיש־פרידלנד 24 שנה ורב פוזנא 23 שנה; חותנו של החת"ם סופר. תיקן תקנות במגפת הכולרה בשנת 1831.
החתם סופר
רבי משה סופר (שרייבר)
1762–1839
5522–5599 · ה'תקכ"ב–ה'תקצ"ט
נולד בפרנקפורט ולמד בה אצל רבי נתן אדלר. כיהן כרב וכראש ישיבה בהונגריה, בעיר מטרסדורף, 1798–1807. כיהן כרב וכראש ישיבה בפרשבורג כ־33 שנה, ולימד בה עד 500 תלמידים. תלמיד רבי נתן אדלר – רבו המובהק ורבי פנחס הורוביץ, בעל ההפלאה. בעל שו"ת חתם סופר, חידושי חתם סופר על הש"ס, תורת משה על התורה. ראש ישיבה ומגדולי הפוסקים בדורות האחרונים; ישיבת פרשבורג הייתה המרכז התורני של הונגריה, ותלמידיו הקימו ישיבות בכל רחביה. תלמידיו המהר"ם שיק ובניו הכתב סופר והמכתב סופר.
העטרת צבי מזידיטשוב
רבי צבי הירש מזידיטשוב
1763–1831
5523–5591 · ה'תקכ"ג–ה'תקצ"א
נולד בגליציה, בעיר סמביר בשנת תקכ"ג. ייסד בעיר זידיטשוב את חסידות זידיטשוב והנהיגה מתק"ס. נפטר בזידיטשוב במגפת הכולרה בי"א בתמוז תקצ"א ונקבר בה. תלמיד רבי ברוך ממז'יבוז' והחוזה מלובלין וביקר גם בחצרות המגיד מקוז'ניץ, רבי משה לייב מסאסוב והאוהב ישראל מאפטא. בעל עטרת צבי – פירוש על הזוהר, סור מרע ועשה טוב – בעידוד לימוד הקבלה, צבי לצדיק – על תיקוני הזוהר, פרי קדש הלולים, בית ישראל. אדמו"ר ומקובל, מייסד שושלת חסידות זידיטשוב, שכונה "שר בית הזוהר". עיקר הנהגתו הייתה בהפצת הקבלה בשילוב תורת החסידות: הדפיס את הזוהר ואת כתבי האר"י והפיצם באלפי עותקים, אף שגדולים כאוהב ישראל מאפטא התנגדו להפצת הקבלה ברבים. רבי חיים מצאנז אמר שכשאומרים בגליציה סתם "רבי" מתכוונים לבעל העטרת צבי.
1761
1765
מקום / אזור: אשכנז צפון אפריקה בבל ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים פולין־ליטא קווקז בוכרה / מרכז אסיה תימן פרס

הסבא קדישא מראדושיץ

רבי ישכר בער מראדושיץ

1765–1843

5525–5603 · ה'תקכ"ה–ה'תר"ג

בצעירותו התגורר בפולין, בעיר חמלניק, ושירת שם את רבי אליעזר ליפא וייסבלום. כיהן כרב ואדמו"ר בעיר ראדושיץ. כיהן כרב בעיר פשדבורז'; נפטר בי"ח בסיוון תר"ג. תלמיד רבי אלימלך מליז'נסק והחוזה מלובלין והיהודי הקדוש מפשיסחה. "הסבא קדישא מראדושיץ" – אדמו"ר חסידי, אבי שושלת ראדושיץ ובעל מופת. בנו של משמש המגיד ממזריטש. למד אצל רבי אלימלך מליז'נסק, רבי משה לייב מסאסוב, החוזה מלובלין, המגיד מקוז'ניץ, רבי מנחם מנדל מרימנוב, היהודי הקדוש ורבי אברהם יהושע השל מאפטא. מתלמידיו רבי חיים מאיר יחיאל ממוגלניצא ובעל "תפארת שלמה" מראדומסק.

ראש על אר"ץ רבה

רבי אברהם ענתיבי

1765–1858

5525–5618 · ה'תקכ"ה–ה'תר"ח

נולד בסוריה, בעיר חלב, ולמד בה אצל אביו ואצל רבי רפאל שלמה לניאדו. כיהן כרב הראשי ואב"ד בחלב ארבעים שנה, בשנים 1818–1858; תיקן תקנות רבות לקהילה. תלמיד אביו, רבי יצחק ענתיבי ורבי רפאל שלמה לניאדו. בעל יושב אהלים – דרושים על התורה, מר ואהלות – שות, פני הבית – על תורת הבית לרשב"א ועל בית יוסף, חכמה ומוסר – ספר מוסר. רבה הראשי של חלב, דיין, מקובל, דרשן ופייטן. בתשובותיו עסק במסים ובסכסוכי מסחר בתקופת משבר כלכלי. כתב פיוטים על לחני שירים ערביים כדי להרחיק את בני קהילתו משירי עגבים, וחלקם נכנסו לשירת הבקשות.

1765

1766

רבי בונים מפשיסחה – קול שמחה

רבי שמחה בונים מפשיסחה

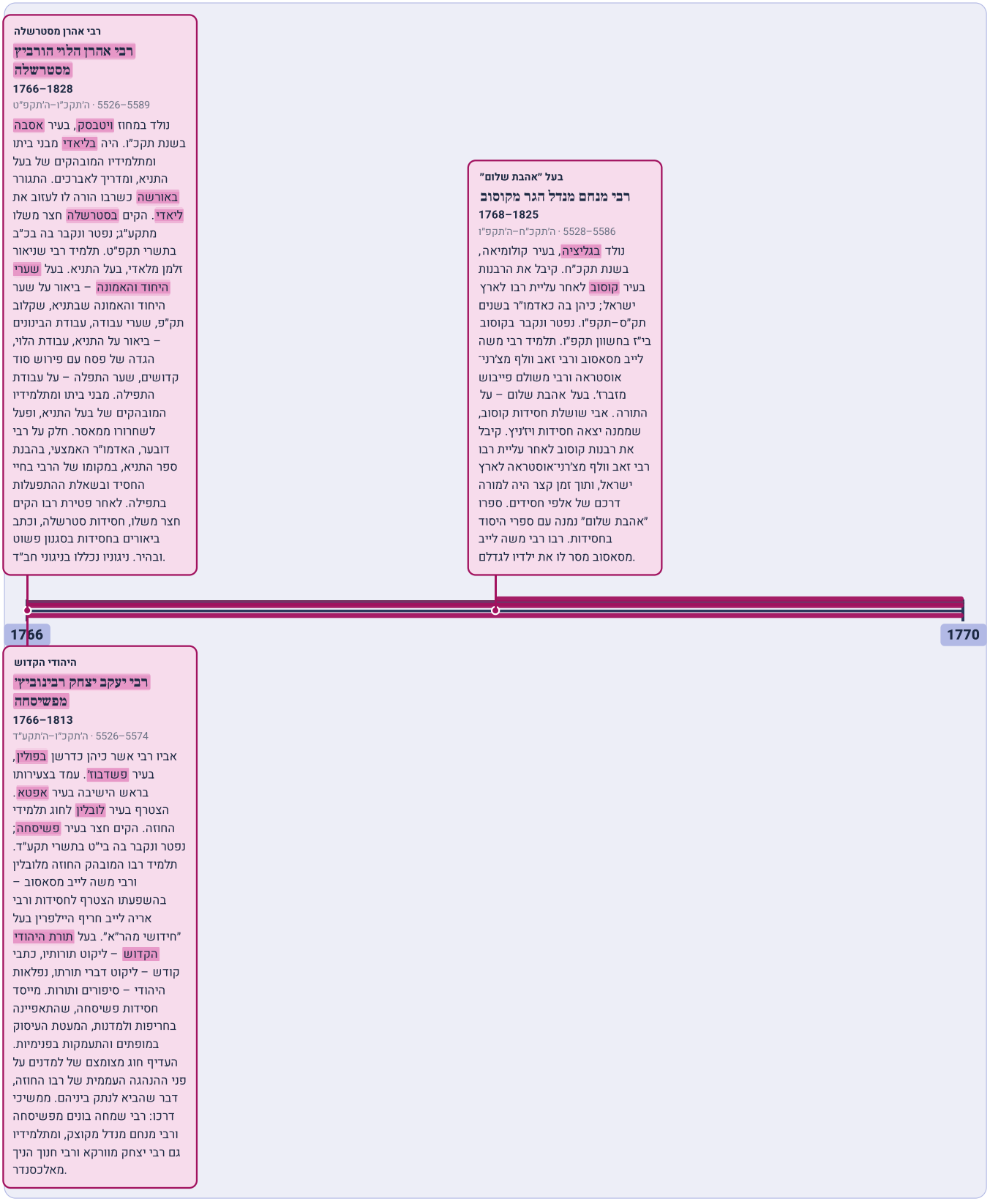
1765–1827

5525–5587 · ה'תקכ"ה–ה'תקפ"ז

נולד בפולין, בעיר וודז'יסלאב, לרבי צבי הירש, מגיד העיר. למד בניקלשבורג ובמטרסדורף, בישיבות רבי מרדכי בנעט ורבי ירמיה. בצעירותו עסק במסחר כסוכן בלייפציג. כיהן כאדמו"ר בפולין, בעיר פשיסחה, ממלא מקום היהודי הקדוש'; נפטר ונקבר בה בי"ב באלול תקפ"ז. תלמיד היהודי הקדוש מפשיסחה – רבו המובהק והחוזה מלובלין ורבי מרדכי בנעט. בעל קול שמחה – ליקוט תורתו, קול מבשר. אדמו"ר פשיסחה השני, ממשיך דרכו של היהודי הקדוש, שהעמיק ושכלל את שיטת פשיסחה. בצעירותו עסק במסחר ולמד רוקחות, שפות ומדעים. מתלמידיו: רבי מנחם מנדל מקוצק, רבי יצחק מוורקא, החידושי הרי"ם[2] ובעל מי השילוח. לא כתב את תורתו; חלקה נלקטה ב"קול שמחה". נולד בשנת תקכ"ה[3].

הערות [1] כיהן כאדמו"ר בפשיסחה בשנים תקע"ד–תקפ"ז. [2] החידושי הרי"ם הוא מייסד גור. [3] לפי דעה אחרת נולד בשנת תקכ"ז.

מקום / אזור: פרס · תימן · בוכרה / מרכז אסיה · פולין־ליטא · קווקז · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · פרס

תקופת האחרונים 1740 – 1800 (המשך: 1770 – 1775) בסדר

ההתיבות – בעל החוות דעת
רבי יעקב לורברבוים מליסא
1770–1832
לידה: 5530 · המקל"ב–המקצ"ב

נולד בגליציה, בעיר זבאראז, בשנת תק"ל. כיהן כרב ואב"ד בעיר קאלושן בשנים תק"א–תקס"ט. כתב בה רבים מספריו. כיהן כרב בחלם, בעיר ליסא, בשנים תקס"ט–תקפ"א, הישיבה גדלה בימיו במאות תלמידים. כיהן כרב בגליציה, בעיר סטרי, מחקפ"ח ועסר ונקבר בה בכ"ה באייר תקצ"ב. תלמיד גדל בבית רבי יוסף תאומים' ורבי משולם אירגא מטיסמניץ. בעל נתיבות המשפט – על חושן משפט, חות דעת – על יורה דעה', תקוה חיים – על הלכות נפסח, תורת נתיב – אבן העזר, יאיר נתיב – תשובות לקצות החושן, מהבולטים באחרונים ורבה של ליסא, שבה גדלה הישיבה לאלאות תלמידים. ספריו חות דעת ונתיבות המשפט' התקבלו כספרי יסוד ולמדים בישיבות ובלימוד ההלכה. נין החתם צבי, ונלחם ללא פשרות ברפורמה בשיחוף עם רעק"א ואחרים סופר.

הערות * רבי יוסף האומים הוא בעל הפרי מגדים. * הספר נתיבות המשפט הוא משנה תקכ"ט. * ספרי חות דעת הוא משנת תקכ"ט. * בנתיבות המשפט הציג על קצות החושן, שהציב לו ר"משובב מיכאל".

הסופר מכרזינוביל
רבי צדוקי פראנקל מכרזינוביל
1770–1837
לידה: 5530 · המקל"ב–המקצ"ז

נולד באוקראינה, בעיר צרנובילי, ושם היה האדמו"ר השני מצרנובילי. הי"א בתשעה תקכ"ח. ונימי בעיר קייב וב באייר תקצ"ז. ונקבר באוטיוקה שליד קייב. במקום שהכיון בחייו. בעל ליקוטי תורה. האדמו"ר השני בחסידות צלנובילי. בנו ומחשיבו של רבי מנחם זיתים בעל "מאור עיניים". עיקשת רבות מיני אותו ל"מיד מישרים" עלהן. שמותם מיני כיהנו כאדמו"רים ברבבי אוקראינה, ותהם יאו חסידויות משרנוביל שלהם. סקווירא והמסטריבקא. בזכר את שם השפחה טברסקי על שם העיר טבריה.

רבי מתתיהו בן שמואל הכהן מזחיר
1770–1830
לידה: 5530 · המקל"ב–המקצ"ב

חד באוקריינין, בעיר שומאקה, בערך בראשית המאה ה־19. בעל קול מבשר – חיבור בקבלה. מן החכמים המעטים בקרב יהודי ההרים שחיבוריהם נזכרים, כתב בעברית את ספר הקבלה "קול מבשר".

ליקוטי מוהר"ן
רבי נחמן מברסלב
1772–1810
לידה: 5532 · המקל"ב–המקצ"א

נולד בפודוליה, בעיר מהילוב, בבית סבו הגבול שם טוב, בא בגימן תקל"ב. החל לכתן כאדמו"ר באוקראינה, בעיר חברבנוקה, בשנים תקנ"ו–תקנ"ח. ישב בפודוליה, בעיר ברסלב, מרכז חסידותו, ובה עברו שמונה שנותיו הפוריות ביותר. בסוף ימיו עבר לעיר אומן שבאוקראינה, ונפטר ונקבר בה ביום בשעה תקנ"א. תלמיד לא היה לו. ב מובהק והושפע מאוד מרדזיו רבי אפרים מסדילקוב ורבי ברוך ממז'יבוז. בעל ליקוטי מוהר"ן, ספר המידות, שיחות רן', סיפורי מעשיות. מייסד חסידות ברסלב. האדמו"ר היחידי שלה – לא מינה יורש, וחסידיו כונו "החסידים המתים". ניט של הבעש"ט; הדגיש התבודדות ושיחה אישית עם ה', שתחה ואמונה פשוטה, והתנגד ללימוד פילוסופיה. ביקורו בארץ ישראל בשנת 1798 היה נקודת מפנה בחייו, תלמידיו התנגדות עזה בחייו, תלמידו רבי נתן הועלה את תורתו של הבוש.

אדמו"ר האמצעי
רבי דובער שניאורי
1773–1827
לידה: 5534 · המקל"ד–המקס"ח

נולד בתחומי האימפריה הרוסית, בעיר ליובה, בני בכפלו תקל"ד. עבר לגור בחוסיה, בעיר לובביץ', עם עלייתו לאדמו"רות בשנת תקע"ג, ומשם הנהיג את החסידות. ייסד באוקראינה, בפלך חרסון, מושבות חקלאיות יהודיות בשנת 1815. נפטר בעיר ניזין ביום הלולתו, ט' בכסלו תקפ"ז, ונקבר בה, על קברו הוקם אוהל. תלמיד אביו, רבי שניאור זלמן מלאדי, בעל התניא. בעל תורת חיים – מאמרים על בראשית ושמות, שער היחוד – השתלשלות, שערי אורה – חנוכה ופורים, אמרי בינה – קריאת שמע והפילין, קונטרס ההתפעלות – התבוננות, פסקי דינים – הלכה. האדמו"ר השני בשושלת חב"ד בשנים תקע"ג–תקפ"ח, שהעמיק והרחיב את תורת אביו, וביסס את עבודת ההתבוננות כעבודה המרכזית של חסידי ליובאוויטש. כתב מפרי חסידות פרוטים, ייסד את קהילת חב"ד בחברון ו־39 מושבות חקלאיות יהודיות. נאסר בעקבות הלשנה ושוחרר בי בנסיל, יום החושב לזוג באלה בחב"ד.

ראש ישיבת פיורא
רבי אברהם בנימין זאב המבורגר
1770–1850
לידה: 5530 · המקל"ב–המת"ן

נולד באשכנז, בעיר פיורא בכ"ו בטבת תק"ל. למד בישיבת פיורדא אצל רבי בי הירש חריף ואצל אביו הגיר רבי משולם זלמן הכהן. עמד בראש ישיבת פיורדא משנת תקע"ט ומיכה לרבנות המדינ ומגנצא; נפטר ונקבר בפיורא בד' בסיון תר"י. תלמיד ר' בי משולם זלמן הכהן, בעל שב התקנים. ראש ישיבת פיורא ומבכירי רבני אשכנז בראשית המאה ה־19. בשורי שרשרת אשכנז נסגרו בזו אחר זו שתר על ישיבתו כתרכז התורה המסורתי האחרון באיר. מתלמידיו רבי יצחק ב במחברג ורבי יעקב אולי'נר

הראשון לציון
רבי יצחק קובו
1770–1854
לידה: 5530 · המקל"ב–המת"ד

נולד באזרע ישראל, בעיר ירושלים בשנת תק"ל.לרבי חזקיהו יוסף קובו. ישב זמן מה בעיר חברון, ומשנה לראשון לציון ומכם באשר בירושלים בשנת 1848. יצא כשד"ר למצרים ונסער בעיר אלכסנדריה ב"ד באב תרי"ד. בעל דגל מחנה – שו"ת על "מחנה אפרים", אפוסי – על התורה והשו"ת, תלי תלים – דרשות על הגרולים, יצחק לשנה – דרשות על המקרא. הראשון לציון והחכם באשר, שד"ר ומנהלי חכמי ירושלים במחצית הראשונה של המאה ה־19. חתך בפרושים בבניין חצר החורבה. מתלמידיו רבי חיים חזקיהו מדיני, בעל "שדי חמד".

בעל פאת השולחן
רבי ישראל משקלוב
1770–1839
לידה: 5530 · המקל"ב–המקל"ט

נולד ולמד בחיפה והלכה, בעיר שקלוב, משם יצאה עליית תלמידי הגר"א בשנת תקס"ח. למד בליסא, בעיר וילנה, אצל הגר"א בסביבות תקכ"ו. עלה לארץ ישראל, לעיר צפת, בתקכ"ג. היה ממנהיגי עדת הפרושים ושד"ר, והדפיס בה את פאת השולחן בשנת תקצ"ו. כיהן כרב ומנהיג העדה האשכנזית בירושלים לאחר רעידת האדמה של תקצ"ו, ומסר בטבריה ונקבר בה. בני בסיון תקצ"ט. תלמיד הגר"א. בעל פאת השולחן – הלכות ארץ ישראל לפי שיטת הגר"א, תקלין חדתין – על הירושלמי מסכת שקלים, מבחלי תלמידי הגר"א ומהנהיגי עליית תלמידיו לארץ ישראל. עמד בראש עדת הפרושים בצפת, יצא כשד"ר לליטא ושיקם את הקהילה אחרי מגפות, הביזה הגדולה ורעידת האדמה. ויסה לחדש את הסמיכה ושלח שליח לחפש את עשרת השבטים. פעל עם רבי מנחם מנדל משקלוב לבניית החורבה. הקדחתו לפאת השולחן ויא מקור חשוב של הגר"א.

בעל אבני צדק
רבי ישרעה בסיס
1773–1860
לידה: 5533 · המקל"ג–המת"ך

נולד בתוניסיה, בעיר תוניס. כיהן כדיין בבית דינו של רבי יצחק טייב. כיהן בעיר תוניס כרב הראשי וראב"ד תוניסיה בשנים 1860–1847 וכראש ישיבה. תלמיד רבי משה סלום – מחבר "יישמח משה" ורבי יצחק טייב – בעל "ערך השולחן" ורבי שאול הכהן מגרבה – בדקדוק. בעל אבני צדק – על שולחן ערוך אורח חיים ויורה דעה. דיין ומקובל, ראש רבני תוניסיה, שנודע בעיניו העמוק ובחריפותו ובדאגתו לצורכי תלמידיו. בפי יהודי תוניס נקרא "מוריינו הרב" ו"גאון עזמו", ומשמי מיפות רבים מיוחסים לו. "נפטר בנתר מד' – בשנת תר"כ בגיל 87.

1770

1775

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · צפת, קושטא, מצרים · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · פרס

הפרד"ס

רבי פנחס רפאל יהושע די שיגורה

1775–1851

5535–5611 · ה'תקל"ה–ה'תרי"א

נולד בטורקיה, בעיר אזמיר, לרב שמואל, בנו של רבי יצחק די שיגורה. למד בה אצל הרב חננאל חאביף, וכיהן כרב קהילת "שלום" יותר מארבעים שנה. עלה לארץ ישראל והתיישב בירושלים; נפטר בה בי"ח באדר א' תרי"א ונטמן בהר הזיתים. תלמיד הרב חננאל חאביף. בעל אות היא לעולם – מערכות על סוגיות לפי סדר הא"ב, אות לישועה – דרושים, אות הברית – על תהילים. "הפרד"ס" – אב"ד, ריש מתיבתא, מקובל ופוסק באזמיר. למד יותר מעשרים שנה עם תלמידו חברו רבי חיים פלאג'י. שנת לידתו אינה ידועה.

רבי נח מלכוביץ'

1775–1832

5535–5592 · ה'תקל"ה–ה'תקצ"ב

נולד ברייסין שבבלארוס, בעיר לכוביץ' בשנת תקל"ה, לרבי מרדכי מלכוביץ'. למד אצל אביו ואצל רבי ברוך ממז'יבוז'. כיהן כאדמו"ר בעיר לכוביץ' אחרי פטירת אביו בשנת תק"ע; נפטר בה בח' בתשרי תקצ"ג. תלמיד אביו רבי מרדכי מלכוביץ' ורבי ברוך ממז'יבוז'. האדמו"ר השני בשושלת לכוביץ', כונה "דער זון" – הבן. נשיא קופת מעות ארץ הקודש מטעם כולל רייסין. מתלמידיו רבי משה מקוברין ורבי אברהם מסלונים.

1775

1776

הישועות יעקב

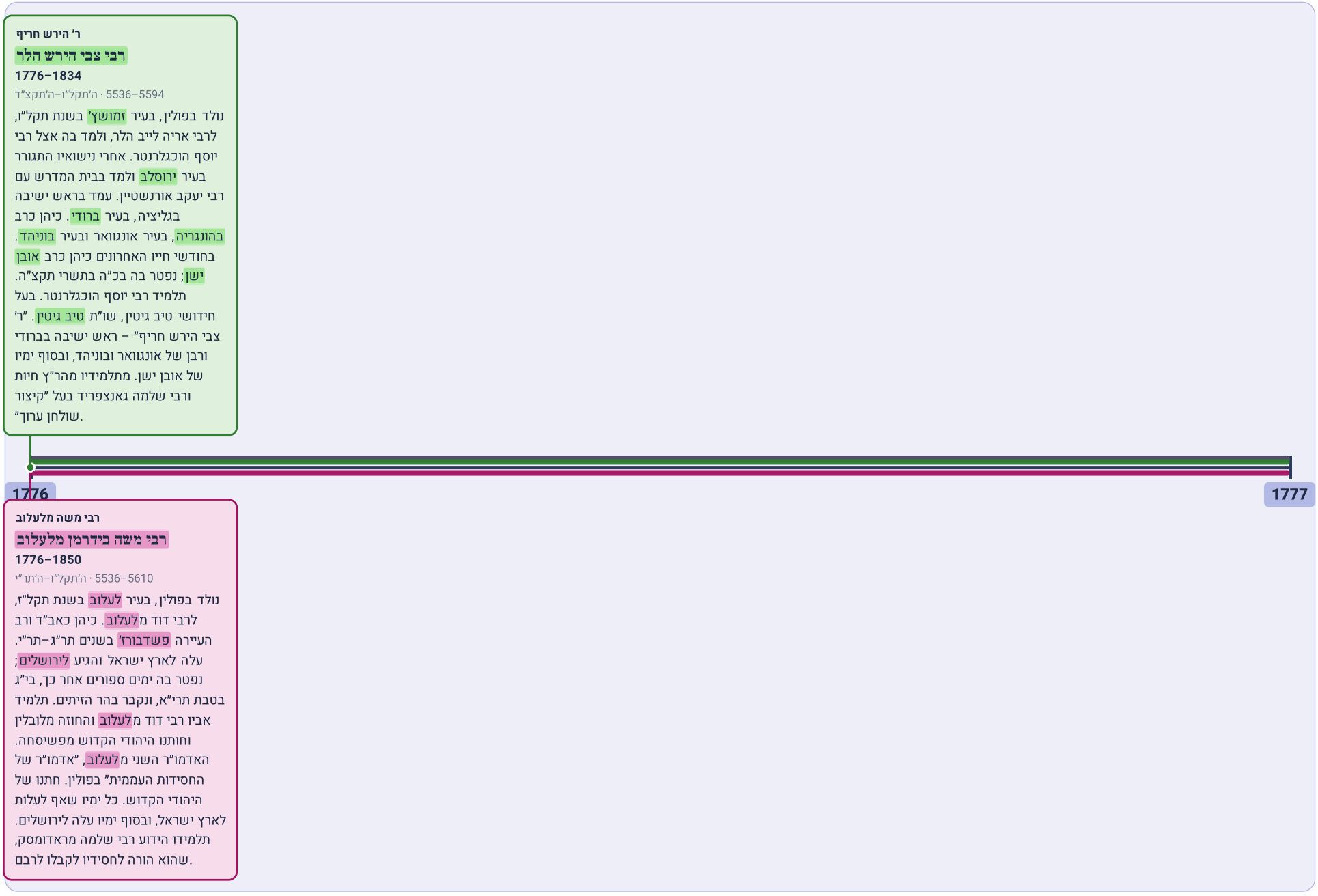
רבי יעקב משולם אורנשטיין

1775–1839

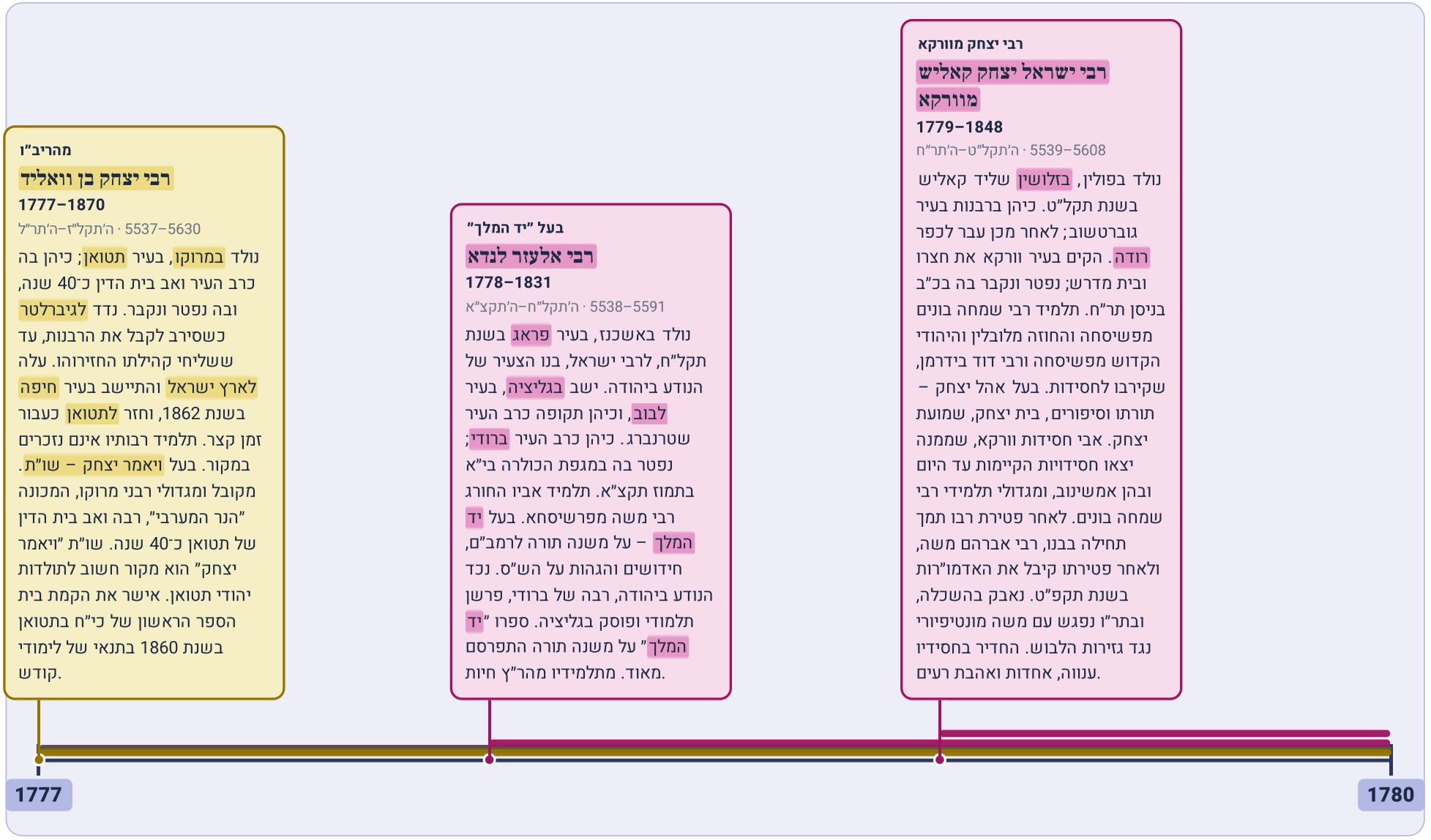
5535–5599 · ה'תקל"ה–ה'תקצ"ט

נולד בפולין, בעיר סטנוב בשנת תקל"ה, לרבי מרדכי זאב, לימים רבה של לבוב; התייתם וגדל בעיר ירוסלב. כיהן כרב בגליציה, בעיר זולקווה. כיהן כאב"ד ורב העיר לבוב; נפטר בה בכ"ה באב תקצ"ט. תלמיד רבי אלכסנדר סנדר מרגליות. בעל ישועות יעקב – על השולחן ערוך. "הישועות יעקב" – פוסק, אב בית דין לבוב ומגדולי רבני גליציה; משפחתו החזיקה ברבנות לבוב יותר מ־150 שנה. מתלמידיו רבי יצחק שמלקיש, בעל "בית יצחק".

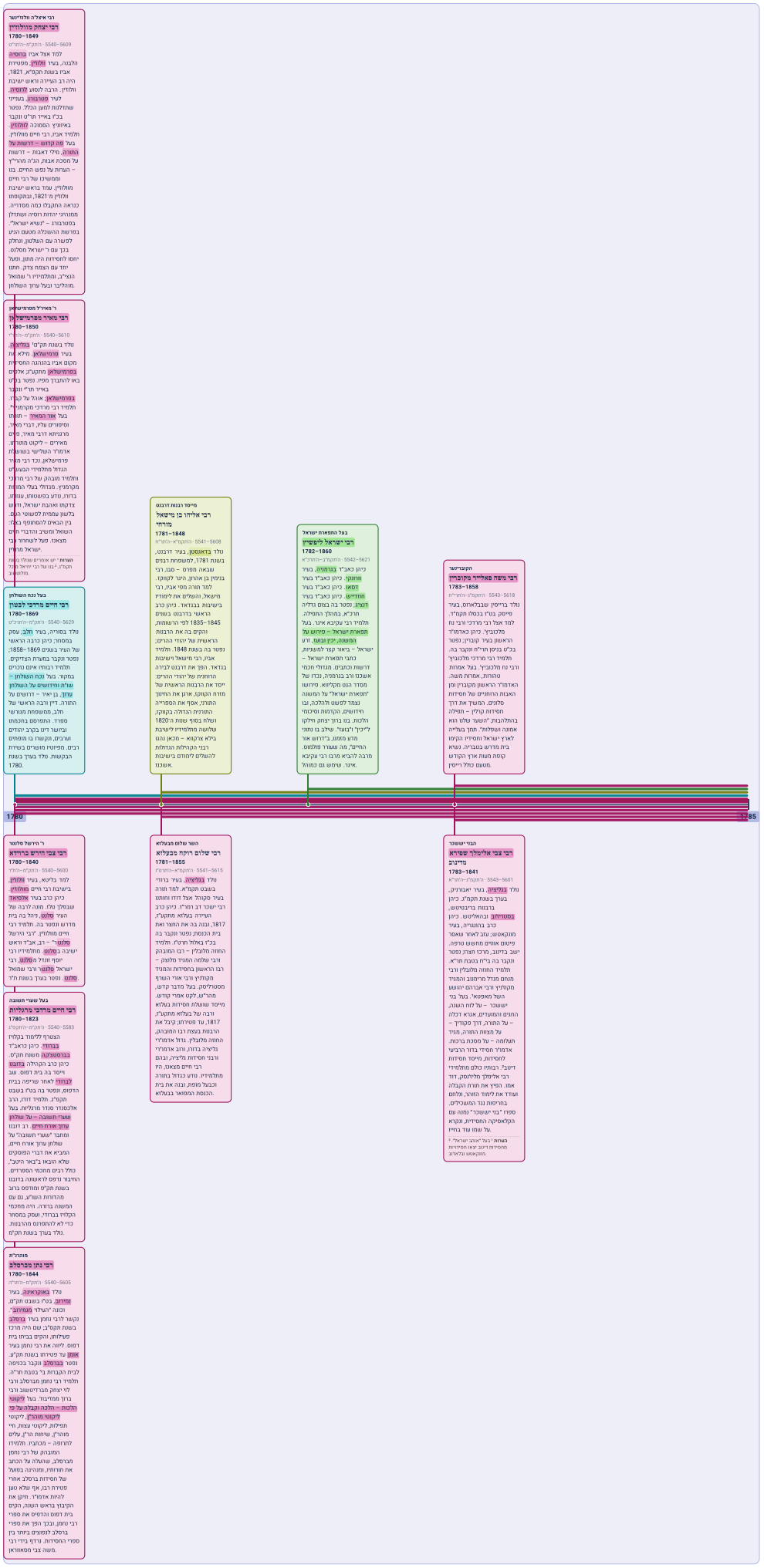
מקום / אזור: פרס · תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

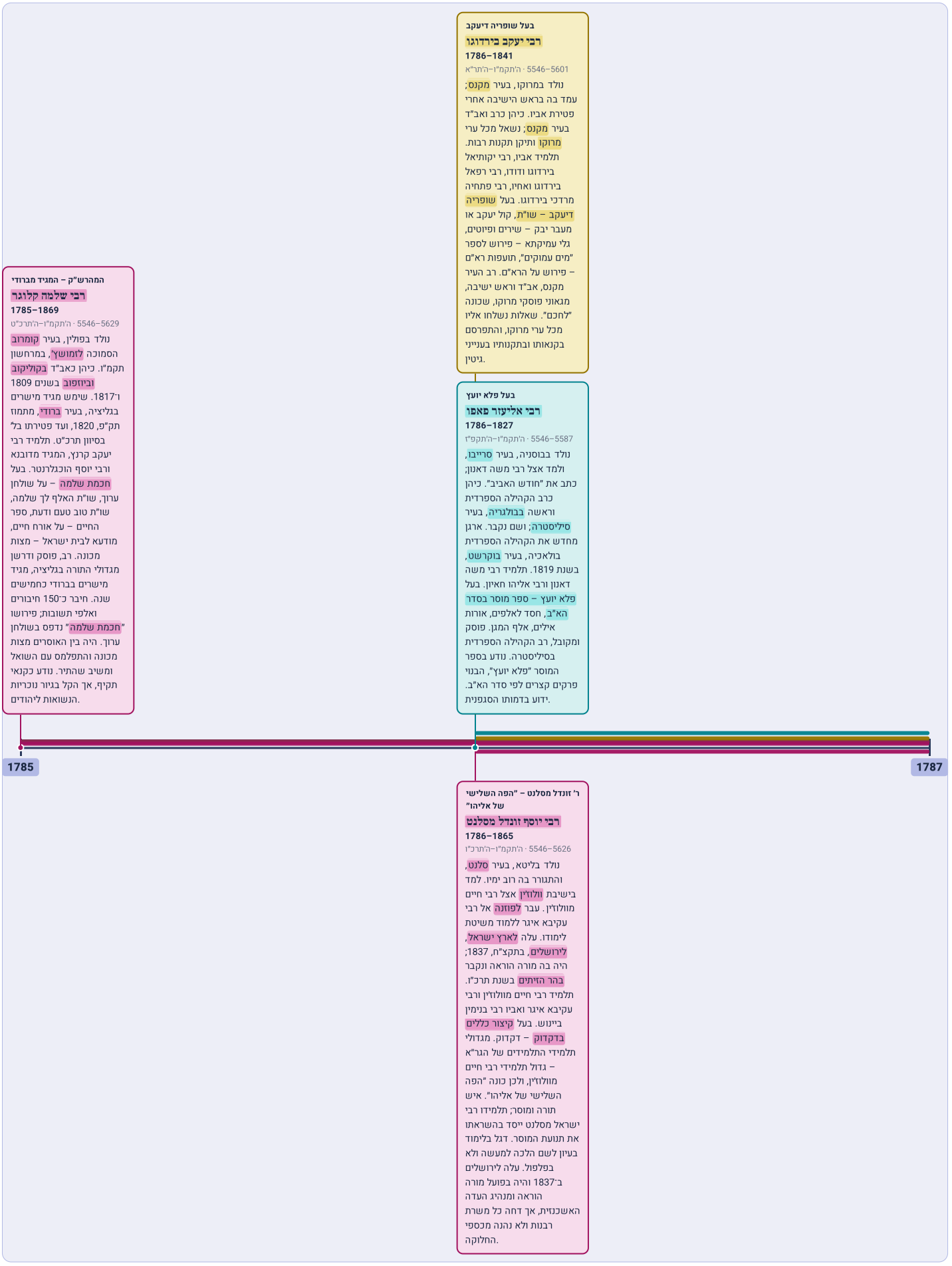
מקום / אזור: פרס · תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

מקום / אזור: פרס · תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות׳מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

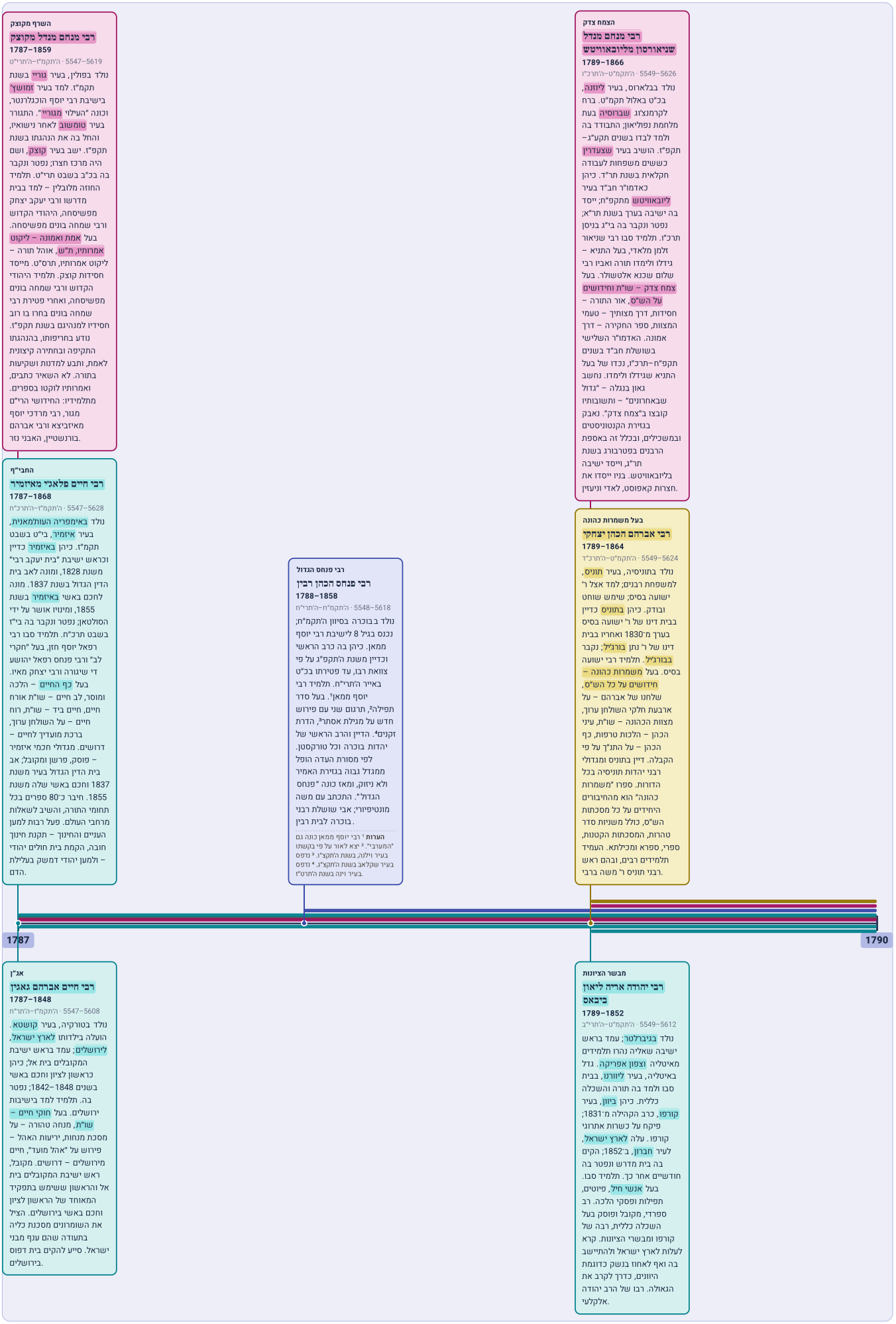

1780
1785
רבי אריה זלמן רענר
רבי יצחק פוזנלוזין
1780–1849
5540–5609 · התקמ"ט–התרי"ט
למד אצל אביו ברוסיה ולבנה, בעיר זלוזין, מסטירת אביו בשנת תקנ"א, 1821. היה רב העיירה ראשי ישיבת זלוזין. הרבה לסמוך קהוסקה, לעיר פוטרבורג, בעיירי שתלזנות למען הכלל. נפטר בכ"ו באייר תר"ט ונקבר באיושיץ הסמוכה. זלוזין, תלמיד אביו, רבי חיים מוזלזין, בעל מה קדוש – דרשות על התורה, מילי דאבות – דרשות של מסכת אבות, הב"ה מהריי"ץ – הערות על נפש החיים. בנו ומחשיבו של רבי חיים מוזלזין. עמד בראש ישיבת וזלוזין מ־1821, ובהנהגותו כנראה התקבלו כמה מסדריה. ממנהגי יהדות רוסיה ושתדלן בפטרבורג – "ושיא ישראל". בפרשות ההשכלה, מטעם הגיע לפשורה עם השלטון, ונהלך בכך עם ר' ישראל מסלנט. יחסו לחסידות היה מתון, ופעל יחד עם הצמח צדק. חתנו הצאי"ב, ומתלמידיו ר' שמואל מוהליבר ובעל ערוך השולחן
ר' מאיר מפרמישלאן
רבי מאיר מפרמישלאן
1780–1850
5540–5610 · התקמ"ט–התר"י
נולד בשנת תק"מ בגליציה. בעיר פרמישלאן. מילא את מקום אביו בהנהגה החסידית בפרמישלאן. התגורר, אלומים באו להתגרך מסיו. נפטר בל"ט באייר תר"י ונקבר בפרמישלאן. אוהל על קברו. תלמיד רבי מרדכי מקרמנוף. בעל אור המאיר – תורתו סיסידורים עליו. דברי מאיר, פיים מארירם – ליקוט מתורתו. אדמו"ר השלישי בשושלת פרמישלאן, ככד רבי מאיר הגדול מתלמידי הבעש"ט ותלמיד מובהק של רבי מרדכי מקרמניץ. מגדולי בעלי המופת בדורו, נודע בפשוטתו, ענותו, צדקתו ואהבת ישראל, ודיבר בלשון עמימית לפשוטי העם. בין הבאים להסתופף בצלו: השואל ומשיב והדברי חיים מצאנז. פעל לשחרור רבי ישראל מרוזין.
הערות * יש אומרים שנולד בשנת תקמ"ט, בנו של רבי יחיאל מיכל מזלוטשוב.
בעל ערוך השולחן
רבי חיים מרדכי לבנון
1780–1869
5540–5629 · התקמ"ט–התרכ"ט
נולד בסמיר, בעיר מלבו. עסק בסחטר. ניהן כרבה הראשי של העיר בשנים 1858–1869. נפטר ונקבר בסמירת הצדיקים. תלמיד רבותיו אינם נזכרים בחקור. בעל ערוך השולחן – שולח ושידושים על השולחן ערוך, בן ראר – דרושים על התורה. דיין ורבה הראשי של חלב, מחשפחת מגרשי ספרד. התפרסם בחכמתו ובניושר דיני בקרב יהודים וערבים, ובקשרו בו מוסמים רבים. מפיזטרו מושרים בשרת הבקשות. נולד בערך בשנת 1780.
מייסד רבנות דרבנט
רבי אליהו בן מיכאל מדרחי
1781–1848
5541–5608 · התקמ"א–התרי"ח
נולד בדאומסטן, בעיר דרבנט, בשנת 1781, למשפחת רבנים שבאה מפרס – סבו, רבי בנימין בן אהרון, היה לקוטקו. למד תורה מפי אביו, רבי מישאל, והשלים את לימודיו בישיבות בבגדאד. כיהן כרב הראשי בדרבנט בשנים 1835–1845 לפי הרשומות, והקים בה את הרבנות הראשונה של יהודי הרים. נפטר בה בשנת 1848. תלמיד אביו, רבי מישאל וישיבות בגדאד. הפך את דרבנט לבירה החיותית של יהודי הרים. מסדר הנס הטקסיה. פירושו מזרח הקוקז, ארון את החינוך התורני, אסף את הספרייה התורנית הגדולה בקווקז, ושלח בסוף שנות ה־1820 שלושה מתלמידיו לישיבות בילא צרקווא – מהן נהנו רבני הקהילות הגדולות להשלים לימודם בישיבות אשכנז.
בעל התפארת ישראל
רבי ישראל ליפשיץ
1782–1860
5542–5621 · התקמ"ב–התרכ"א
כיהן כאב"ד בנרנקוה, בעיר זוזנקוף. כיהן כאב"ד בעיר זמאן. כיהן כאב"ד בעיר חודדיש. כיהן כאב"ד בעיר דנציג. נפטר בה בצום גדליה תרכ"א, במהלך התפילה. תלמיד רבי עקיבא איגר. בעל תפארת ישראל – פירוש על המשנה, המשנת יכין ובועז. ודע בתבי תפארת ישראל – ביאור קצר למשניות, דרשות וכתבים, מבודלי חכמי אשכנז ורב בנרנקוה, נכדו של מסדר הנס הטקסיה. פירושו "תפארת ישראל" על המשנה נצמד לפשוט ולהלכה, ובו חידושים, הקדמות וסיכומי הלכות. בנו ברוך יצחק חילקו ל"יניץ' ל"בועז". שילב בו נתוני מדע מזמנו, ב"דרוש אור החיים", מה ששורר מלמוס. מרבה להביא מרבו רבי עקיבא איגר. שימש גם כמורה.
הקובריינר
רבי משה מאלייר מהוראיין
1783–1858
5543–5618 · התקמ"ג–התרי"ח
נולד בריישין שבבלארוס, בעיר פייסק, בט"ו בכסלו תקמ"ד. למד אצל רבי מרדכי ורבי נח מלכוביץ'. כיהן כאדמו"ר הראשון בעיר קוברין. נפטר בכ"ט בניסן תרי"ח ונקבר בה. תלמיד רבי מרדכי מלכוביץ' ורבי נח מלכוביץ', בעל אמרות טהורות, אמרת משה. האדמו"ר הראשון מסבריין ומן האצות הרוחניים של חסידות סלונים. המשיך את דרך חסידות קרלין – תפילה בהתלהבות, "השער עלנו הוא אמונה ושמלות". תמך בעלייה לארץ ישראל וחסידי הקימו בית מדרש בטבריה. נשא קופת מעות ארץ הקודש מטעם כולל רייסין.
הגבי ישעטר
רבי צבי אליעזר שפירא
מדינוב
1783–1841
5543–5601 · התקמ"ג–התר"א
נולד בגליציה, בעיר יאבורניב, בערך בשנת תקמ"ג. כיהן ברבנות ברינציטש, בסטרזחב ובהאליטש. כיהן כרב בהונגריה, בעיר מונקאטש. עבר לאחר שאשר פיטום אזוים מחשש טרפה. ישב בדינוב, מרכז חצרו, נפטר ונקבר בה ביו"ח בטבת תר"א. תלמיד החוזה מלובלין ורבי מנחם מנדל מרימנוב והמגיד מקוזניץ ורבי אברהם יהושע השל מאפטא'. בעל בני ישעטר – על ליוח השנה, התנים והמועדים, אגרא דכלה – על התורה, דרך פקודין – על מצות התורה, מגיד תעלומה – על מסכת ברכות. אדמו"ר חסיד בדור הרביעי לחסידות, מייסד חסידות דינוב, רבותיו כולם מתלמידי רבי אלימלך מליזענסק, דוד אמו. הפיץ את תורת הקבלה ועודד את לימוד הזוהר, ולימם בחרימות נגד המשכילים. ספרו "בני ישעטר" נמנה עם הקלאסיקה החסידית, ונקרא על שמו עוד בחייו.
הערות * בעל "אוצר ישראל". מייסדות נוספות ויוצאי חסידות חנוך־אלכסנדר וגלאזוב.
ר' הירשל סלונסר
רבי צבי הירש ברויידא
1780–1840
5540–5600 · התקמ"ט–התר"ס
למד בליובא, בעיר זלוזין, בישיבת רבי חיים מוזלוזין. כיהן כרב בעיר אלסיאד שבפלך טלז. מונה לרבה של העיר סלנט, ניהל בה בית מדרש ונפטר בה. תלמיד רבי חיים מוזלוזין, רבי הירשל סלנסר" – רב, אב"ד וראש ישיבה בסלנט. מתלמידיו רבי יוסף וונזל מסלנט, רבי ישראל סלנסר ורבי שמואל סלנט. נפטר בערך בשנת תר"ס
בעל שערי תשובה
רבי חיים מרדכי מהאלויות
1780–1823
5540–5583 · התקמ"ט–התקמ"ג
הצטרף ללימוד בקלויז בברודי. כיהן כאב"ד בברסטצקה משנת תק"ם. כיהן כרב הקהילה בדובנו וייסד בה בית דפוס. שב לברודי לאחר שריפה בבית הדפוס, ונפטר בה בט"ו בשבט תקנ"ג. תלמיד דודן, הרב אלכסנדר מנדר מרגליות, בעל שערי תשובה – על שולחן ערוך אורח חיים. רב דובנו ומחבר "שערי תשובה" על שולחן ערוך אורח חיים, המביא את דברי הפוסקים שלא הובאו ב"באר היטב", כולל רבים מחיבורי הספרדים. החיבור נדפס לראשונה בדובנו בשנת תק"ם ומודפס ברוב מהדורות השו"ע, גם עם המשובה ברורה. היה מתכוני הקלויז ברודי, ועסק בפסוחי כדי לא להתפרנס מרבנות. נולד בערך בשנת תל"ם
מוהר"ן
רבי נתן מברסלב
1780–1844
5540–5605 · התק"ם–התר"ה
נולד באומן, בעיר זמיחוב, בי"ח בשבט תק"ם, ונהג "משיחוב". נקשר לרבי נחמן בעיר ברסלב בשנת תקס"ב, שם היה מרכז פעילות, והקים בביתו בית דפוס. ליווה את רבי נחמן בעיר אומן עד פטירתו בשנת תק"ע, ונפטר בברסלב ונקבר בסיבה לבית הקברות בי' בשנת תר"ה. תלמיד רבי נחמן מברסלב ורבי לוי יצחק מברדיטשוב ורבי ברוך ממזיבוז. בעל ליקוטי הלכות – הלכות הנלמדו על פי ליקוטי מוהר"ן, ליקוטי עצות, חיי מוהר"ן, שיחות הר"ן, עלים לתרופה – מכתבין. תלמידו המובהק של רבי נחמן מברסלב, שהשלה על הכלל את תורותיו, ומנהיגה בפועל של חסידות ברסלב אחרי פטירת רבו, אף שלא טען להיות אדמו"ר. תיקן את הקיבוץ בראש השנה, הקים בית דפוס והדפיס את ספרי רבי נחמן, ובכך הפך את ספרי ברסלב לנפוצים ביותר בין ספרי החסידות. ערדף בידי רבי משה צבי מסאוורן

מקום / אזור: פרס · תימן · בוכרה / מרכז אסיה · פולין־ליטא · קווקז · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בגל' · צפון אפריקה · אשכנז

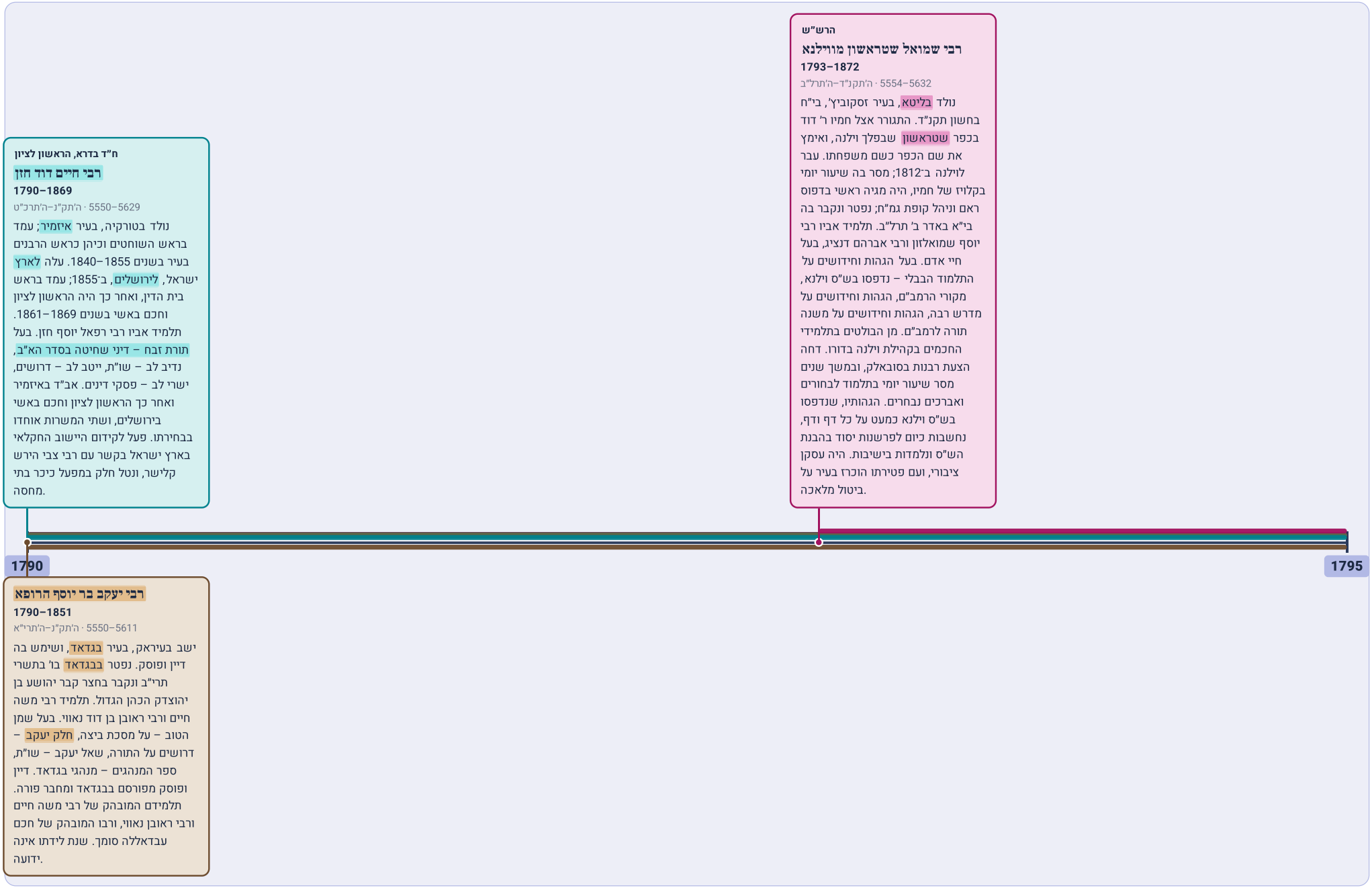

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · פרס

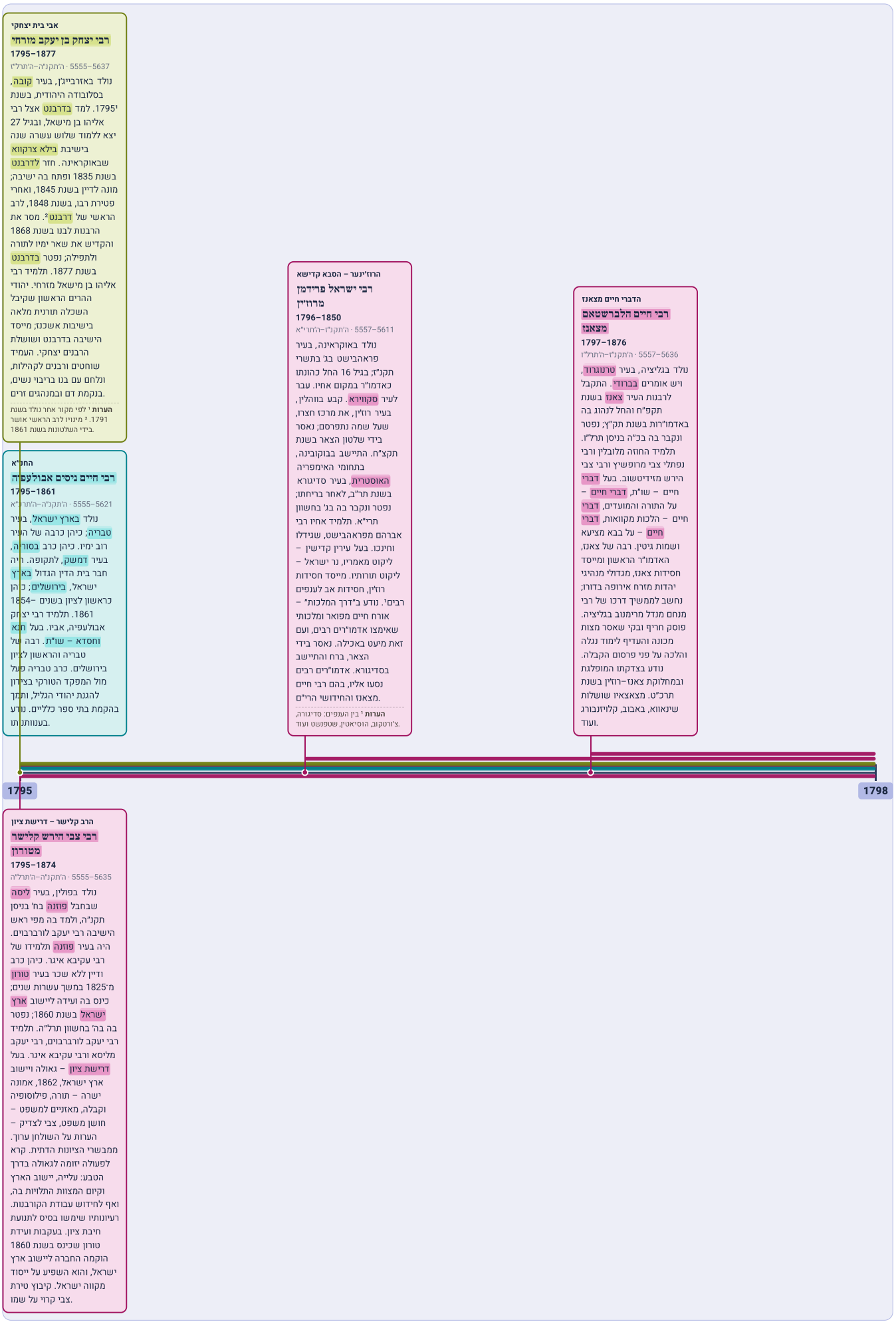
תקופת האחרונים 1740 – 1800 (המשך: 1787 – 1790) בס"ד

מקום / אזור: פרס · תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

מקום / אזור: פרס · תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

אבי בית יצחקי
רבי יצחק בן יעקב מזרחי
1795–1877
5555–5637 · ה'תקנ"ה–ה'תר"ל
נולד באזרבייג'ן, בעיר קובה, בסלובודה היהודית, בשנת 1795[1]. למד בדרבנט אצל רבי אליהו בן מישאל, ובגיל 27 יצא ללמוד שלוש עשרה שנה בישיבת בילא צרקווא שבאוקראינה. חזר לדרבנט בשנת 1835 ופתח בה ישיבה; מונה לדיין בשנת 1845, ואחרי פטירת רבו, בשנת 1848, לרב הראשי של דרבנט[2]. מסר את הרבנות לבנו בשנת 1868 והקדיש את שאר ימיו לתורה ולתפילה; נפטר בדרבנט בשנת 1877. תלמיד רבי אליהו בן מישאל מזרחי. יהודי ההרים הראשון שקיבל השכלה תורנית מלאה בישיבות אשכנז; מייסד הישיבה בדרבנט ושושלת הרבנים יצחקי. העמיד שוחטים ורבנים לקהילות, ונלחם עם בנו ברבי נשים, בנקמת דם ובמנהגים זרים.
הערות [1] לפי מקור אחר נולד בשנת 1791. [2] מינויו לרב הראשי אושר בידי השלטונות בשנת 1861.
הרוז'ינער – הסבא קדישא
רבי ישראל פריידמן מרוז'ין
1796–1850
5557–5611 · ה'תקנ"ז–ה'תרי"א
נולד באוקראינה, בעיר פראבישט בג' בתשרי תקנ"ז; בגיל 16 החל כהונתו כאדמו"ר במקום אחיו. עבר לעיר סקווירא. קבע בוווהלין, בעיר רוז'ין, את מרכז חצרו, שעל שמה נתפרסם; נאסר בידי שלטון הצאר בשנת תקצ"ח. התיישב בבוקובינה, בתחומי האימפריה האוסטרית, בעיר סדיגורא בשנת תר"ב, לאחר בריחתו; נפטר ונקבר בה בג' בחשוון תרי"א. תלמיד אחיו רבי אברהם מפראהביטש, שגידלו וחינכו. בעל עירין קדישין – ליקוט מאמריו, נר ישראל – ליקוט תורותיו. מייסד חסידות רוז'ין, חסידות אב לענפים רבים[1]. נודע ב"דרך המלכות" – אורח חיים מפואר ומלכותי שאימצו אדמו"רים רבים, ועם זאת מיעט באכילה. נאסר בידי הצאר, ברח והתיישב בסדיגורא. אדמו"רים רבים נסעו אליו, בהם רבי חיים מצאנז והחידושי הרי"ם.
הערות [1] בין הנפים: סדיגורא, צ'ורטקוב, הוסיאטין, שטפנשט ועוד.
הדברי חיים מצאנז
רבי חיים הלברשטאם מצאנז
1797–1876
5557–5636 · ה'תקנ"ז–ה'תר"ל
נולד בגליציה, בעיר טרנוגרוד, ויש אומרים בברודי. התקבל לרבנות העיר צאנז בשנת תקפ"ח והחל לנהוג בה באדמו"רות בשנת תק"ץ; נפטר ונקבר בה בכ"ה בניסן תרל"ו. תלמיד החוזה מלובלין ורבי נפתלי צבי מרופשיץ ורבי צבי הירש מזידיטשוב. בעל דברי חיים – שו"ת, דברי חיים – על התורה והמועדים, דברי חיים – הלכות מקוואות, דברי חיים – על בבא מציעא ושמות גיטין. רבה של צאנז, האדמו"ר הראשון ומייסד חסידות צאנז, מגדולי מנהיגי יהדות מזרח אירופה בדורו; נחשב לממשיך דרכו של רבי מנחם מנדל מרימנוב בגליציה. פוסק חריף ובקי שאסר מצות מכונה והעדיף לימוד נגלה והלכה על פני פרסום הקבלה. נודע בצדקתו המופלגת ובמחלוקת צאנז–רוז'ין בשנת תרכ"ט. מצאצאיו שושלות שינאווא, באבוב, קלויזנבורג ועוד.
החנ"א
רבי חיים ניסים אבולעפיה
1795–1861
5555–5621 · ה'תקנ"ה–ה'תרכ"א
נולד בארץ ישראל, בעיר טבריה; כיהן כרבה של העיר רוב ימיו. כיהן כרב בסורה, בעיר דמשק, לתקופה. היה חבר בית הדין הגדול בארץ ישראל, בירושלים; כיהן כראשון לציון בשנים 1854– 1861. תלמיד רבי יצחק אבולעפיה, אביו. בעל חמא וחסדא – שו"ת. רבה של טבריה והראשון לציון בירושלים. כרב טבריה פעל מול המפקד הטורקי בצידון להגנת יהודי הגליל, ותמך בהקמת בתי ספר כלליים. נודע בענוותנותו.
הרב קלישר – דרישת ציון
רבי צבי הירש קלישר מטוריין
1795–1874
5555–5635 · ה'תקנ"ה–ה'תר"ה
נולד בפולין, בעיר ליסה שבחבל פוזנה בח' בניסן תקנ"ה, ולמד בה מפי ראש הישיבה רבי יעקב לורברבוים. היה בעיר פוזנה תלמידו של רבי עקיבא איגר. כיהן כרב ודיין ללא שכר בעיר טורון מ־1825 במשך עשרות שנים; כינס בה ועידה ליישוב ארץ ישראל בשנת 1860; נפטר בה בח' בחשוון תרל"ה. תלמיד רבי יעקב לורברבוים, רבי יעקב מליסא ורבי עקיבא איגר. בעל דרישת ציון – גאולה ויישוב ארץ ישראל, 1862, אמונה ישרה – תורה, פילוסופיה וקבלה, מאזניים למשפט – חושן משפט, צבי לצדיק – הערות על השולחן ערוך. ממבשרי הציונות הדתית. קרא לפעולה יזומה לגאולה בדרך הטבע: עלייה, יישוב הארץ וקיום המצוות התלויות בה, ואף לחידוש עבודת הקורבנות. רעיונותיו שימשו בסיס לתנועת חיבת ציון. בעקבות ועידת טורון שכינס בשנת 1860 הוקמה החברה ליישוב ארץ ישראל, והוא השפיע על ייסוד מקווה ישראל. קיבוץ טירת צבי קרוי על שמו.
1795
1798
מקום / אזור: אשכנז צפון אפריקה בבל ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים פולין־ליטא קווקז בוכרה / מרכז אסיה תימן

הערוך לנר

רבי יעקב אטלינגר מאלטונה

1798–1871

5558–5632 · ה'תקנ"ח–ה'תר"ב

נולד בגרמניה, בבאדן, בעיר קרלסרוהה, בכ"ט באדר תקנ"ח. למד בבוואריה, בעיר וירצבורג, בישיבת רבי אברהם בינג ובאוניברסיטה. כיהן בגרמניה, בעיר מנהיים, כרב מחוז לאדנבורג משנת 1826 וכראש הקלויז, והקים ישיבה. כיהן כרב הראשי בעיר אלטונה מ־1836 עד פטירתו, והקים בה ישיבה; נקבר בה. תלמיד רבי אברהם בינג, אב"ד וירצבורג ורבי אברהם בנימין זאב המבורג, בעל "שער הזקנים" ורבי אשר ולרשטיין. בעל ערוך לנר – על התלמוד, שו"ת בנין ציון, ביכורי יעקב – הלכות סוכה, מנחת עני – דרשות. ממנהיגי היהדות האורתודוקסית בגרמניה ומראשוני הרבנים הגרמנים בעלי רקע אקדמי. הוביל מחאת 116 רבנים נגד כנס הרפורמים בבראונשוויג בשנת 1844 ויזם את "שומר ציון הנאמן", שנחשב לכתב העת החרדי הראשון. בישיבותיו במנהיים ובאלטונה למדו הרש"ר הירש ורבי עזריאל הילדסהיימר.

החידושי הרי"ם

רבי יצחק מאיר אלתר מגור

1799–1866

5559–5626 · ה'תקנ"ט–ה'תרכ"ו

למד בפולין, בעיר פלוצק, אצל רבי אריה לייב צינץ. פעל בעיר וורשה, שם כונה "העלוי מוורשה", והיה מייצגה של חסידות פשיסחה בעיר. הקים חסידות פשיסחה בעיר גור־קלאווריה את נפטר ונקבר בה בכ"ג באדר תרכ"ו. תלמיד המגיד מקוזניץ ורבי שמחה בונים מפשיסחה ורבי מנחם מנדל מקוצק. בעל חידושי הרי"ם – על הש"ס ועל השולחן ערוך, שו"ת הרי"ם – שאלות ותשובות, ספר הזכות – על התורה. האדמו"ר הראשון ומייסד חסידות גור, מגדולי חסידי פשיסחה וקוצק ומגדולי הפוסקים בדורו. בשבע שנותיו האחרונות הנהיג בגור – "שבע שנות השובע" – ודרש מחסידיו אמת ולימוד תורה. עסקן ציבורי למען יהודי פולין ונשיא כולל רבי מאיר בעל הנס. ממלא מקומו רבי חנוך הנין מאלכסנדר, ונכדו השפת אמת.

רבי בנימין דיסקין

1798–1844

5558–5604 · ה'תקנ"ח–ה'תר"ד

נולד בליטא, בעיר סלונים בשנת תקנ"ח, לרב לייב חסיד ממשפחת דיסקין. כיהן כראב"ד בעיר הורדנה. כיהן כרב העיר וולקוביסק. כיהן בשנותיו האחרונות כרב העיר לומזה, נפטר בה בכ"ה באדר תר"ד. רב ליטאי, ראב"ד הורדנה ורבן של וולקוביסק ולומזה. בוולקוביסק למדו אצלו רבי יצחק אלחנן ספקטור ורבי ברוך מרדכי ליבשיץ, וכן רבי אליהו שיק. אביו של מהרי"ל דיסקין.

1798

1800

מבשר הציונות

הרב יהודה בן שלמה חי אלקלעי

1798–1878

5558–5638 · ה'תקנ"ח–ה'תרל"ח

נולד בבוסניה, בעיר סרייבו. עלה לארץ ישראל, לירושלים, בגיל 11 והוסמך בה לרבנות; השתקע בה סופית בשנת 1874 ונקבר בהר הזיתים. כיהן כרב בסרביה, בעיירה זמון, מ־1825, ושם הדפיס את ספריו. תלמיד רבי אליעזר פאפו, בעל פלא יועץ ורבי יהודה ביבאס. בעל מנחת יהודה – דרשות וקריאה לעלייה לארץ ישראל, גורל לה. רב בזמון שבסרביה, "מבשר הציונות" המעשית והמדינית, שגיבש תוכנית להקמת בית לעם היהודי בארץ ישראל כ־50 שנה לפני הרצל. דיבר על תחיית הלשון העברית, על פנייה לסולטאן ועל הקמת בנקים לפיתוח הקרקע.

הרבי רבי הענין מאלכסנדר

רבי חנוך הניר הכהן מאלכסנדר

1798–1870

5558–5630 · ה'תקנ"ח–ה'תר"ל

נולד בשנת תקנ"ח בפולין, בעיר לוטומירסק, לאביו רבי פנחס הכהן, רב העיר. היה סמוך על שולחן חותנו בעיר פשיסחה, דבק ביהודי הקדוש ובר שמחה בונים. כיהן ברבנות בוגוידבור ובפרושניץ. כיהן כרב בעיר אלכסנדר, ובשנותיו האחרונות כאדמו"ר לחסידי גור; נפטר ביו"ח באדר ב' תר"ל ונקבר בה. תלמיד היהודי הקדוש מפשיסחא ורבי שמחה בונים מפשיסחא – שתים עשרה שנה ורבי מנחם מנדל מקוצק. בעל חשבה לטובה – תורותיו שלוקטו בידי חסידיו. מגדולי תלמידי רבי שמחה בונים מפשיסחא ורבי מנחם מנדל מקוצק, ורב העיר אלכסנדר. בארבע השנים שבין פטירת החידושי הרי"ם להתמנות נכדו ה"שפת אמת" הנהיג את רוב חסידי גור, ואלכסנדר הפכה למרכז חסידי גדול. גם ה"שפת אמת" קיבל את מרותו ונסע אליו. לא הותיר כתבים, ותורותיו לוקטו ב"חשבה לטובה".

מקום / אזור: תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז